

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI**

**ŞEHÂDET-NÂME-İ VEYSÎ
(İNCELEME – TENKİTLİ METİN)**

Sevinj MUSAYEVA

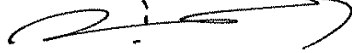
**Danışman: Doç. Dr. Nuran ÖZTÜRK
Jüri Üyesi: Prof. Dr. H. Dilek BATİSLAM
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Atabey KILIÇ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2015

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

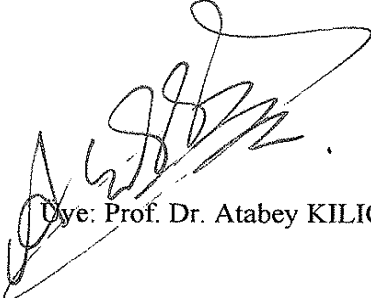

Başkan: Doç. Dr. Nuran ÖZTÜRK

(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Hanife Dilek BATİSLAM

Üye: Prof. Dr. Atabey KILIÇ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

11/06/2015

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

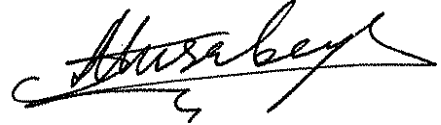
ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

18 /05 / 2015

İMZA:

Sevinç MUSAYEVA

ÖZET

**ŞEHÂDET-NÂME-İ VEYSÎ
(İNCELEME-TENKİTLİ METİN)**

Sevinj MUSAYEVA

Yüksek Lisans Tezi, İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Nuran ÖZTÜRK

Mayıs 2015, 258 sayfa

Şehâdet-nâme-i Veysî veya Düstûrül-'Amel/Fezâil-i Kelime-i Tevhîd adlarıyla da tanınan eser XVII. yüzyıl münşîlerinden Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî tarafından kaleme alınmıştır. Eserin konusu, İslâm'ın beş şartına ve şartlar arasında merteye tartışmasına dairdir. Eserde söz konusu münâzara neticesinde Kelime-i Şehâdet'in üstünlüğü ortaya konmuştur. Yazar eserini telif ederken yer yer konuyla ilgili âyet, hadîs, kıssa, hikâye ve şiirlere de yer vermiştir. Eserdeki şiirler genelde Farsça, âyet ve hadîs iktibasları ise Arapçadır. Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de yer alan kimi kıssalara da atıfta bulunulmuştur.

Çalışmamızı beş bölüme ayırarak şairin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri, Şehâdet-nâme'nin içeriği, dil ve üslûp özellikleri, eserde yer alan Farsça şiirler, eserin nüsha tavsifi, tenkitli metnin kurulmasında izlenen yol ortaya koyulduktan sonra, eserin tenkitli metni verilmiş ve metnin sözlüğü oluşturulmuştur.

Tenkitli metin hazırlanırken yurtiçinde ve yurtdışında bulunan nüshalar gözden geçirilmiş, bir matbu nüsha (Bayerische Staatsbibliothek München, A.or. 7481Z) yanı sıra (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 67 Saf 273/2; DTCF Kütüphanesi, No: 297.7; Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 698/1) üç yazma nüsha tenkitli metnin kurulabilmesi için seçilmiştir.

Bu çalışmayla süslü nesir üstadı olan Veysî'nin, münâzara tarzında kaleme aldığı şimdiye kadar çok da bilinmeyen bir eseri tanıtılmıştır.

Anahtar kelimeler: Veysî, Şehâdet-nâme, Düstûrül-'Amel, nesir, münâzara

ABSTRACT

ŞEHÂDET-NÂME-İ VEYSÎ (REVIEW-CRITICIZING TEXT)

Sevinj MUSAYEVA

Master Thesis, Department of Islamic History and Arts

Supervisor : Assoc. Doç. Dr. Nuran ÖZTÜRK

May 2015, 258 pages

Literary work that is also known for Şehâdet-nâme-i Veysî or Düstûrül-'Amel/Fezâil-i Kelime-i Tevhîd was written by writer Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî of XVII century. The subject of the work is about the debate between the five pillars of Islam and conditions. As a result of debate in the work, the superiority of Kelime-i Şehâdet has been presented. While the writer was compiling his work, he partly mentioned verses, hadith, parable, also stories and poems which are relevant to subject. Poetries in the work are generally Persian but quoted of hadith and verses are Arabic. Also some parables that were found in the Quran are attributed.

As separating our study five section; poet's life, personality and literary works, content, language and style features, Persian poems in the book, copy the description of the work, course of consisting of criticizing text has been put forward in the work. Then criticizing text of work was given and text dictionary was formed.

While preparing criticizing text, copies of domestic and foreign were revised, besides one copy of press (Bayerische Staatsbibliothek München, A.or. 7481Z) three written copies were selected for forming criticizing text (Foundations General Directorate, 67 Pure 273/2; Faculty of Humanities Library, No. 297.7, the National Library, 06 Mil Yz A 698/1).

With this work which is done, an ornate prose master Veysî's work written with debate style and has not much known so far, has been introduced.

Keywords: Veysî, Şehâdet-nâme, Düstûrül-'Amel, prose, debate

ÖNSÖZ

Türk nesrinin başlangıcı VIII. yüzyıla dayanmakta ve Bengü Taşları üzerine yazılan metinlerle ilk örneklerini vermektedir. Orhun Yazıtları sadece Türk nesrinin değil aynı zamanda Türk dilinin ulaşılabilen ilk ve en eski metinleridir ki, bu da Türk toplumunda var olan kültürün ve entelektüel seviyenin bir göstergesidir. Nesir alanında günümüze kadar süregelen gelişimle nice şah eserler ortaya konulmuş, özellikle edebiyat, din ve tarih sahalarında varoluşunun ehemiyeti gözler önüne serilmiştir.

Osmanlının en büyük *münşilerinden* biri olan Veysî de nesir sahasında dikkate değer eserleriyle bilinmektedir. Çalışmamızın esas gayesi, Türk edebiyatında nesrin ve münâzaranın önemini vurgulayarak, dil ve edebiyat tarihi çerçevesinde eserin incelenmesi, konuyla ilgili mevcut bilgilere katkı sağlanması, Veysî'nin nesir sahasında yazdığı değerli eserlerinden biri olan Şehâdet-nâme'nin tanınmasıdır.

Çalışmanın giriş kısmında nesir ve münâzara hakkında bilgi aktarılmış ve ilk bölümde Veysî'nin hayatı ve eserlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde Şehâdet-nâme'nin içeriği, dil özellikleri ve üslûbu hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde tenkitli metnin kurulmasında kullanılan matbu nüsha ve yazmaların, ayrıca metnin kurulmasında kullanılmayan matbu nüsha ve yazmaların nüsha tavsifi verilmiştir. Dördüncü bölümde tenkitli metin ve metnin kurulmasında izlenen yol ayrıca eserde eserde yer alan Farsça, Arapça şiirlerin transkripsiyonuyla beraber Türkçe çevirisi yapılmış, imkânlar dahilinde Türkçe şiirler de dahil olmak üzere şiirlerin kime ait olduğu bulunmuş ve ulaşılan kaynaklardaki farklı versiyonları kaynaklarıyla beraber dipnotta gösterilmiştir. Ayrıca kaynağı bulunmayan âyet, hadîs dışındaki Arapça cümle, ibare ve terkipler dipnotta sadece tercümesiyle yazılmıştır. Beşinci bölümde sonuç yazılmıştır. Akabinde oluşturulan kaynakça yer almış, ekte ise üzerinde çalışılan nüshalardan ve tanıtımının yararlı olacağı düşünülen varaklar koyulmuştur.

Çalışmada eklediğimiz sözlük, eserin dili ve üslubu dikkate alınarak gerekli görülmüştür. Çünkü Veysî, eserlerinin anlaşılması için “Lugât-ı Siyer-i Veysî” adlı müstakil çalışmaya konu olan bir şahsiyettir. Bunu dikkate alarak Şehâdet-nâme'nin sözlüğünü oluşturma gereği duyulmuştur.

Metnin kurulmasında kullanılan nüshalardan biri internet üzerinden temin ettiğimiz İstanbul'da 1866'da basılan matbu nüshadır (Bayerische Staatsbibliothek

München, A.or. 7481Z). Diğer üç yazma nüshadan biri Safranbolu İzzet Mehmet Paşa Koleksiyonu'ndan olup Vakıflar Genel Müdürlüğünde bulunan (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 67 Saf 273/2) nüsha; ikincisi Ankara Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan (DTCF Kütüphanesi, No: 297.7) nüsha; üçüncüsü Milli kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda bulunan (Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 698/1) nüshadır.

Danışmanım Doç. Dr. Nuran ÖZTÜRK'e; süreç boyunca görüşlerini aldığım Doç. Dr. Hayri KAPLAN'a, yüksek lisans ders döneminde bilgilerinden istifade ettiğim, yetişmemde katkısı olan Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü hocalarından Prof. Dr. H. Dilek BATİSLAM'a; Arapça kısımların çözülmesinde yardımcı olan Doç. Dr. Bekir TATLI'ya ve Arş. Gör. Rıdvan YARBA'ya; kaynak temininde yakından ilgilenen Azerbaycan Elmler Akademiyası ve Bakü Devlet Üniversitesi Kütüphane çalışanlarına, nüsha temininde yardımda bulunan Ankara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Doğan ATILGAN'a ve Sabahattin YARGÜL'e, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden Menşure ASLAN'a ve nihayet biricik annem başta olmak üzere araştırma süresince beni manevi olarak destekleyen sevdiklerim ve dostlarıma teşekkür ederim.

Sevinç MUSAYEVA

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR	ix
EKLER LİSTESİ	x

BÖLÜM I**GİRİŞ**

1.1. Konu ve kapsam	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Yöntem.....	2
1.4. Klâsik Türk Edebiyatında Nesir Geleneği ve Nesrin Yeri.....	2
1.5. Münâzaranın Tarihçesi	5

BÖLÜM II**VEYSÎ ÜVEYS B. MEHMED-İ ALAŞEHRÎ (1561-1628)**

2.1. Veysî'nin Hayatı.....	9
2.2. Veysî'nin Edebî Kişiliği ve Eserleri.....	14

BÖLÜM III
ŞEHÂDET-NÂME

3.1. Eserin İçeriği ve Üslûp Özellikleri.....	25
3.2. Eserin Dil Özellikleri	28
3.3. Eserin Yazma ve Matbu Nüshalarının Tavsifi.....	34
3.3.1. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshalar	34
3.3.2. Karşılaştırmada Kullanılmayan Yazma Nüshalar	37
3.3.3. Karşılaştırmada Kullanılmayan Matbu Nüshalar	42

BÖLÜM IV
ŞEHÂDET-NÂME (İNCELEME-TENKİTLİ METİN)

4.1. Tenkitli Metnin Kurulmasında İzlenen Yol.....	47
4.2. Şehâdet-nâme'nin Tenkitli Metni.....	49
4.3. Eserde Yer Alan Farsça Şiirler	136
4.4. Sözlük	175

BÖLÜM V

SONUÇ

5.1. Sonuç	250
------------------	-----

KAYNAKÇA.....	252
----------------------	------------

EKLER.....	257
-------------------	------------

ÖZGEÇMİŞ	258
-----------------------	------------

KISALTMALAR

A:	Arapça
AF.:	Arapça-Farsça
AKÜ:	Afyon Kocatepe Üniversitesi
B.:	Bin
bkz.:	Bakınız
C. :	Cilt
CBÜ:	Celal Bayar Üniversitesi
C.Ü.:	Cumhuriyet Üniversitesi
DTCF:	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
F:	Farsça
FA.:	Farsça-Arapça
geo:	Geometri
Haz.:	Hazırlayan
i.:	İsim
İSAM:	İslâm Araştırmaları Merkezi
nr:	Numara
P:	Pehlevice
s. :	Sayfa; Sıfat
S. :	Sayı
Saf:	Safranbolu
SÜ:	Selçuk Üniversitesi
szb.:	Söz Başı
T:	Türkçe
tas.:	Tasavvuf
TDV:	Türkiye Diyanet Vakfı
thk.:	Tahkik
ts.:	Tarihsiz
Yay.:	Yayınları
YF.:	Yunanca-Farsça
Yz.:	Yazma

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1. Bayerische Staatsbibliothek München, İstanbul Baskısı Matbu Nüshasının Baş Kısmı	257
EK 2. Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi, Üniversite A 224 Koleksiyonu El Yazması Nüshasının Baş Kısmı	257
EK 3. Vakıflar Genel Müdürlüğü Ankara Bölge Müdürlüğü, Safranbolu İzzet Mehmet Paşa Koleksiyonu El Yazması Nüshasının Baş Kısmı	257
EK 4. Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu El Yazması Nüshasının Baş Kısmı	257

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Konu ve Kapsam

Eserin konusu, İslâm'ın beş şartına ve şartlar arasında mertebe tartışmasına dairedir. Eserde söz konusu münâzara neticesinde *Kelime-i Şehâdet'in* ve *Kelime-i Tevhîd'in* üstünlüğü ortaya koyulmuştur.

Çalışmamız beş bölüm halinde hazırlanmıştır. Birinci “Giriş” bölümünde tezin konusu, kapsamı, amacı, yöntemi yer almaktadır. Bu bölümde ayrıca Klâsik Türk edebiyatında nesir geleneği ve nesrin yeri konusu ele alınmış ve münâzaranın tarihçesi hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde Veysî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde *Şehâdet-nâme'nin* içeriği yanı sıra üslûp ve dil özellikleri üzerinde durulmuş, eserin yazma ve matbu nüshalarının tavsifi yapılarak bilgi aktarılmıştır.

Dördüncü bölüm, tenkitli metnin kurulmasında izlenen yol, *Şehâdet-nâme'nin* tenkitli metni, eserde yer alan Farsça şiirler ve sözlükten oluşmaktadır.

Çalışmamızın sonuncu beşinci bölümünde ise sonuç, kaynakça, ekler ve özgeçmiş yer almaktadır. Ekte, üzerinde çalışılan nüshalar ve tanıtımının yararlı olacağı düşünülen varaklar koyulmuştur.

1.2. Amaç

Çalışmamızın esas gayesi, Türk edebiyatında nesrin ve münâzaranın önemini vurgulayarak, dil ve edebiyat tarihi çerçevesinde eserin incelenmesi, konuyla ilgili mevcut bilgilere katkı sağlanması, Veysî'nin nesir sahasında yazdığı değerli eserlerinden biri olan *Şehâdet-nâme'nin* tanınmasıdır.

1.3. Yöntem

Çalışmamızda öncelikli olarak *Şehâdet-nâme*'nin yazma ve matbu nüshaları tespit edilmiştir. Tespit edilen nüshalar üzerinde inceleme yapılmış, nüsha karşılaştırmasında kullanılacak yazma ve matbu nüshalar seçilmiştir. Eserin transkripsiyonlu metni oluşturulmuş nüsha farklılıkları dipnotta gösterilmiştir. Eserde yer alan Farsça şiirlerin transkripsiyonu yapılmış ve Türkçesi aktarılmıştır. İmkânlar dahilinde Türkçe ve Arapça şiirler de dahil şiirlerin kime ait olduğu bulunmuş ve ulaşılan kaynaklardaki farklı versiyonları kaynaklarıyla beraber dipnotta gösterilmiştir.

Belirlenen literatür üzerinde tarama yöntemi kullanılmış, müellifin hayatı ve eserleri ile ilgili yurtdışında bulunan kaynaklara ulaşılmıştır.

1.4. Klâsik Türk Edebiyatında Nesir Geleneği ve Nesrin Yeri

Manzum olmayan her türlü ürünün adı olan “*nesir*” kelimesinin Kamûs-ı Türkî’de “*saçma, serpmeye; mevzun olmayan söz, nazım mukâbili*” tanımlamasıyla kavramsal karşılığı verilmiş (Şemseddin Sami 1316: 1454), günümüz Türkçesinde ise “düzyazı” anlamını kazanmıştır (Okuyucu, Kartal ve Köksal 2011: 13).

Söz (kelâm), Klâsik Türk Edebiyatının kaynak eserlerinde biçim ve işlev bakımından genel olarak iki grupta ele alınır: 1. *Nazım*; 2. *Nesir*. Nazım ve nesrin doğuş keyfiyeti bilim adamları arasında çokça tartışılan bir husustur. Edebiyat kuramcıları (belâgat yazarları) “*nesir*”i saçılmış incilere benzeyen mensür sözlere (düz yazı), “*nazım*”ı ise ipe dizilmiş cevherleri andıran manzûm sözlere benzetirler (Çaldak 2006: 74). Her iki anlatım vasıtasına da inci benzetmesiyle yaklaşmış olması dikkat çekicidir. Manzum olsun mensur olsun güzel ve mânalı söylenen her ifadeyi edebî kabul etmeleri belâgat kitaplarındaki ortak yaklaşımdır. Yüksek kültürün içinde yetişen belâgatçılar, manayı bir güzele, sanâtları ise onun giyinip kuşandıklarına, sürdüğü boyalara, taktığı takılara benzetmişlerdir. Bu düşünce Klâsik edebiyatımızda ana amacın, şiirde de nesirde de anlamı söyleyişe feda etmemek olduğunun bir göstergesidir (Okumuş 2011: 88).

Mensur olarak işlenen hemen her konunun Klâsik edebiyatta nazım şekliyle de kaleme alınması, nesir sahasına giren tarihler, nasihat kitapları, dinî-ahlâkî, tasavvufî eserler, lûgatler, şair tezkireleri vb. pek çok eserin vücuda getirilmiş olması nazım

tarafının ağır bastığının bir göstergesidir. Nazma olan bu eğilimin önemli bir sebebi ezberleme kolaylığıdır (Okuyucu, Kartal ve Köksal 2011: 13). *Nâbî* (ö.1712) oğluna öğüt verirken:

*Tîz ferâmûş olur nesr sühan
Nazm ammâ ki ider devr-i dehen*

(Mensur söz çabuk unutulur, ama manzum söz dilden dile dolaşır) diyerek nazmın öğrenilme ve yayılmasındaki geniş imkânlarına ve kalıcılığına dikkat çekmektedir (Çaldak 2006: 75).

XVI yüzyıl şairlerinden *Lâmi'î* (ö.1531), *Dîvânı'nın* önsözünde:

*Nesrdür gerçi dehre sermâye
Dürr-i nazmun durur velî pâye*

diyerek, nesir ne kadar önemli olursa olsun, üstünlüğün nazımda olduğuna dikkat çekerek “*eş-şi'rü eşrefu mâ yü'ellefu*” (şiir, telif edilenlerin en üstünüdür) ifadesiyle bu fikri teyit etmektedir (Okumuş 2011: 87).

Buna karşılık meşhur tezkire yazarıâşik Çelebi, nesrin duygu ve düşünceleri ifade etmede önemini vurgulayarak *Meşâiru's-şuarâ* adlı tezkiresinin önsözünde: “âyet ve hadîslerin nesir formuyla ortaya konmuş olması, nesrin şiirden daha değerli ve tartışılmaz olduğunun en güzel kanıtıdır. Gerçekten de nesir öyle dipsiz bir denizdir ki kalem gemisi onda her ruzgârla sahile ulaşır. Öyle geniş bir sahradır ki yürük kalem atı enine boyuna koşuşturarak ulaşacağı yere korkusuzca ve rahat bir şekilde varır. Onun geniş meydanı, vezin metreleriyle ölçülemeyecek kadar geniştir. Öyle bir ziyafettir ki her çeşit meyvesinden meze edinmek, öyle bir şaraptır ki her türlü kadehle ondan içmek mümkündür. Söz ve mecaz kaftanlarının, yeteneklerin endam ve boyuna uymama ve parlak imaj cevherlerinin yerli yerince kullanılmama ihtimali yoktur. Saf söz altınının yeterli gelmediği yerlerde kullanılmak üzere ayrıntı türünden süslü sözler çokça bulunmaktadır.” (Kılıç 2010: 121; Çaldak 2006: 75) sözleriyle âyet ve hadîslerin nesirle geldiğini vurgular ve nesri överek tarif eder.

Klâsik Türk nesri gösterilen bu küçümser yaklaşıma rağmen, gelişimini dikkate

değer bir şekilde sürdürmüş, *Tarih, Seyâhat-nâme, Hikâye, Menâkıb-nâme, Tefsir, Hadîs, Fıkıh, Siyer* vb. sahalarda sayılamayacak kadar kıymetli eserler ortaya koymuştur.

Nesir üslûpları denildiğinde, Osmanlı nesri geleneğın içindeki nâsirlerce *ednâ* ve *a'lâ*; Tanzimat döneminde *sâde, müzeyyen, âlî*; Cumhuriyet döneminde *sade, orta, süslü* ve *folklorik, bediî/estetik*, resmî sıfatlarıyla farklı biçimlerde tasnif edilmiştir. *Ednâ, sâde, folklorik nesir*, halkın kolayca anlayabileceğı, yabancı kelime ve tamlamaların hiç olmadığı ya da çok az bulunduğu; *orta nesir*, yabancı kelime ve tamlamaların metnin anlaşılmasını zorlaştırmayacak miktarda bulunduğu, bir ahenk unsuru olarak *seci*'nin de yer yer kullanıldığı; *süslü, müzeyyen* nesir, sanat yapma kaygısıyla yazılan, yabancı kelimelerin, uzun tamlamaların ve *seci*'nin bolca yer aldığı; *üslûb-i âlî* ya da *ağdalı* nesir zamir, bağlaç ve fiillerin dışındaki kelimelerin neredeyse tamamının yabancı kaynaklı olduğu, sanat kaygısının ön plânda bulunduğu, *seci*'nin yoğun biçimde kullanıldığı nesir üslûplarıdır (Özkan 2012: 134). Üslûb-ı âlî'de dil, süslü nesre göre daha ağır ve ağdalı olmakla birlikte süslü nesirde *seci*' daha sık görülmektedir (Okuyucu, Kartal ve Köksal 2011: 19).

Arapça bir kelime olan *seci*° “saca'a” fiilinden türemiş, sözlüklerde güvercin, kumru ve bunlara benzer güzel ötüşlü kuşların sesi anlamına gelmektedir (Yıldız 2004:107). *Seci*° “nesir kafiyesi” olmasının yanında, Klâsik Türk nesri ya da bediî nesir olarak da adlandırılan nesrimizin en önemli üslûp elemanlarından biridir (Yıldız 2007: 1055).

Seci° türlerini yapılarına, cümledeki yer ve işlevlerine ve redif alışlarına göre üç başlık altında tasnif etmek mümkündür. Yapılarına göre *seci*° türleri Klâsik kitaplardaki *seci*° türleri olup, *sec*°-i *mutarrağ*, *sec*°-i *mütevâzî* ve *sec*°-i *murassa*° olarak üçe ayrılmaktadır (Okuyucu, Kartal ve Köksal 2011: 24).

Söz sanatlarıyla bezenmiş olan *secili* nesir yazmaya *inşâ*, eserlerini bu üslûpta kaleme alan yazarlara *münşî*, bu türden ürünlerin bir araya toplandığı eserlere ise *münşeât* denir (Okumuş 2011: 87).

Münşeât, Arapça “*inşâ*” kelimesinden çoğul yapısıyla kullanılan bir kelimedir. “Yeniden ortaya çıkarma”, “büyütme”, “yapma”, “kaleme alma” anlamlarında

kullanılmıştır (İnce 2009: 603). *İnşâ* kelimesi sadece mektup yazma anlamını taşımamakta, sanatlı nesirle yazılmış eser ve risâleleri de içine almaktadır. İnşâyla ilgili kaleme alınmış kuramsal eserlerde her türlü resmî ve husûsî yazışma örnek ve suretlerinin yanında herhangi bir konuyla ilgili sanatlı nesirle yazılmış risâleler yer almakta ve bazen bu risâlelerin başında “*fûlân kişinin inşâsıdır*” gibi başlıklar bulunmaktadır (Gültekin 2009: 318).

Münşeâtların dil ve üslûbunun edebî olmasına özen gösterilmiş, herhangi bir konuda açık, anlaşılır ve samimî bir üslûpla karşısındakine iletmekten ziyade, yazan kişinin edebî üslûptaki kapasite ve kabiliyetini kanıtlayıp, kabul ettirmek gibi bir amaçla yazıldıkları söylenebilir (İnce 2009: 606).

Nesir deyince, estetik kaygılarla yazılan *inşâ* akla gelmekte , dilinin ağır ve anlaşılmasının güç olduğundan dolayı bir red gerekçesi olarak sunulmakta, edebiyat türleri arasında en az incelenmiş olanlardan biri olmakta devam etmektedir (Özkan 2012: 130).

Günümüzde yapılan çalışmalara bakıldığında, Klâsik edebiyatla uğraşan bilim adamlarının nazımla ilgili çalışmalarının çoğunluk oluşturduğu, nesir çalışmalarına gelince ise, daha çok kaynak eser niteliğindeki şuara tezkireleri, tarihler ve şerh kitapları üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır. Halbuki, Mehmet Kaplan'ın da ifade ettiği gibi, nesir ustalarımızın ve eserlerinin edebî açıdan önem kesbetmesi; dünyada Klâsik edebiyat üzerine bilimsel araştırma yapanların ilgisini çekecek kadar değerli olması, el değmedik nice yazmaların üzerinde ayrıntılı çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Karaalioglu 1980: 738).

Henüz el değmemiş nice mensûr eserlerden biri de tez çalışmamız olan XVII. yüzyıl meşhur *inşâ* ustası Veysî'nin *Şehâdet-nâme*'sidir. Bu mensûr eser münâzara türünün de ilginç bir örneğidir.

1.5. Münâzaranın Tarihçesi

Münâzara kelimesi Ahterî-yi Kebîr'de birbirine nazar itmek ve te'hîr itmek anlamında (Muslihiddin Mustafa 1324: 1046); Kamûs-ı Türkî'de Arapça “*nazara*” fiilinden geldiği belirtildikten sonra, “*kâide ve usûl dâhilinde mübâhase*” tanımlamasıyla

kavramsal karşılığı verilmiş ve fenn-i münâzara, ilm-i münâzara ve usûl-i münâzara “mantığın usûl veâdâb-ı mübâhaseden bahseden kısmı” şeklinde münazaranın mantık disiplini içinde yer aldığı ifade edilmiştir (Şemseddin Sami 1316: 1459). Bazı kaynaklarda münâzara kelimesi yerine savlı tartışma ve tartışma terimlerine de rastlamak mümkündür (Usta 2009: 62).

İbn-i Sînâ, *münâzara* sözcüğünün, gerçeği ortaya koymak için birlikte düşünülerek yapılan kuramsal bir araştırma anlamına dayanarak onun tanımını yapmıştır. Ona göre münâzara, karşılıklı olarak söyleşide bulunan iki kişiden birisinin gerçeği açıklamayı, diğerinin de ona yardımcı olmayı üzerine aldığı ve sonuçta da her ikisinin amacının ilim (bilgi) elde etmek olduğu bir araştırma anlamına gelmektedir (Doğan 2011: 168).

Bu hususta Taşköprülüzâde Ahmed Efendi (ö. 1032/1622) *Mevzûatu'l-Ulûm* adlı eserinde: “*Münâzara ilmi, hasım olanlar arasında doğrunun şüphesiz bir biçimde ortaya çıkması için birbirine karşıt görüşte olanların durumlarından bahseden bir ilimdir*” der (Büyükkarcı Yılmaz 2013: 263) ve bir saatlik münâzaranın bir aylık mütâlaadan hayırlı olduğunu ifade eder (Demir 2008: 387). Taşköprülüzâde *Miftahu's-Sa'ade* adlı eserinde münâzaranın özünü istişarenin oluşturduğunu ve istişarenin sadece doğruyu ortaya çıkarmak için olduğunu; bu da ancak temiz bir kalp, düşünceli olma ve insafla gerçekleşir diyerek, Osmanlı medreselerinde eğitilen öğrencilere görevleri arasında konuları yaşlılarıyla karşılıklı gözden geçirmeyi, birlikte incelemeyi ve münâzara etmelerini bildirir (Demir 2008: 389).

Ahmet Cevdet Paşa (ö. 1895) *Âdâb-ı Sedâd min İlmi'l-âdâb* adlı eserinde *münâzara* âdâbından şu şekilde bahsetmiştir: “İddiasını ispat etmek için çaba gösteren birine, diğer bir kimsenin itiraz, yani hasmâne tarzda mukabele etmesine “*mübâhase*”, gerçeğin ortaya çıkarılması için yapılan mübâhaseye “*münâzara*”, bu amaçla tartışanlara “*münâzır*” denir. Münâzara âdâbında muhâtaba karşı sert ve alaycı bir tavır takınmak uygun görülmez. Ayrıca sadece hasmı susturmak için yapılan bir mübâhase çeşidi, *mübâhase* ve *münâzaranın* karşıtı vardır ki buna “*cedel*” adı verilir.” (Büyükkarcı Yılmaz 2013: 262).

Aristo diyalektiği ile İslâm dünyasına giren ve *cedel* ismini alan bu tartışma ilmi, Kur'ân-ı Kerim'in tartışma metoduna tam anlamıyla uygun olmadığından, Müslüman bilginler tarafından Kur'ân ve Sünnet ışığında geliştirilerek “*münâzara*” adını almış

oldu. Ancak *cedel* ilmi tamamen terk edilmemiş, gevsek anlamıyla da olsa, fıkıh ve başka ilimlerde cereyan eden ilmî tartışmalarda kullanılmaya devam etmiştir (Çaldak 2008: 5).

Cedel ile münâzara, el-Cüveynî'ye göre, amacı ve işlevi bakımından herhangi bir fark söz konusu değildir. O, *cedel* ile münâzara arasında, sadece türetildikleri kök sözcük açısından bir farkın olduğunu belirtmektedir (Doğan 2011: 168).

Seyyid Şerif Cürcânî *mübâhese* ve *münâzarayı* birlikte ele alarak, sözcük anlamı itibariyle “ 'nazir'den veya 'basiret' ile 'nazar'dandır; doğruyu göstermek için iki şey arasındaki nispete iki taraftan basiretle bakmaktır” der (Demir 2008: 383).

Münâzaralar ilmî ve edebî olmak üzere iki türe ayrılmaktalar. İlmî münâzaralar *din, mantık ve felsefeye* dair konuların tartışıldığı öğretici bilimsel metinlerdir. *Cedel* de denilen ilmî münâzara belli kuralları olan bir fikri tartışmadır. Edebî münâzara ise farklı varlık veya kavramların temsil ettikleri görüşün üstünlüğünü kanıtlamak amacıyla tartışmalarını dile getiren manzum ve mensur eserlerdir (Kadioğlu 2014: 161).

Klâsik edebiyatta “*münâzara*”, bir edebî tür/tarz olmanın yanında, usulünün şair ve yazarlar arasında karşılıklı bir iletişim aracı gibi kullanıldığını; şairler arası bu tür ilişkilerin, bir bakıma edebî gelenek halini aldığını, çevrenin bunu hoş gördüğünü, hatta şairden bir ölçüde bunu beklediğini sezmek ve şair açısından, bunun bir tür tanınma, kendisini tanıtmaya yolu olduğunu söylemek mümkün olduğunu tezkire yazarlarından öğreniyoruz (Usta 2009: 63).

Edebî tür/tarz olarak *münâzara* hem Klâsik Türk edebiyatında hem Türk Halk şiirinde *münâzara* esaslı bir gelenek oluşturmuştur. Karşılıklı tartışma anlamını taşıyan münâzaranın bir edebî tür olmaktan çok bir tarz olarak adlandırılması daha uygundur. *Dîvanü Lugâti't-Türk*'ün çeşitli yerlerinde bulunan otuz beş dördlükten ibaret bahar ile kışın münâzarası bu tarzın Türk edebiyatında çok eskiye dayandığını düşündürmektedir. Mehmed Fuad Köprülü de bu hususa değinerek, Arap ve İran edebiyatlarındaki manzum münâzara tarzının Türk Halk edebiyatının tesiriyle doğduğunu, aslen Türk olan ilk İran şairleri vasıtasıyla İran edebiyatına ve ardından Arapça yazan Horasan şairleri kanalıyla Arap edebiyatına intikal ettiğini ileri sürmüştür. Orhan Şaik Gökçay da Arap edebiyatında münâzarayı ilk kullanan şair Abbas b. Ahnef'in Horasanlı olmasının bunu teyit eden bir husus gibi görülebileceğine işaret eder (Köksal 2006: 580).

Edebî münâzarayı Agah Sırrı Levend: 1. mizahî; 2. ahlakî, hikemî ve tasavvufî;

3. sanâtkârane bir üslûba zemin olan konuları ihtiva eden eserler şeklinde tasnif etmiştir (Köksal 2006:580).

Edebî bir terim olarak “*münâzara*”, çoğunlukla ilkbahar-kış, kalem-kılıç, âşık-maşûk, rind-zâhid, cömertlik-cimrilik, ihtiyarlık-gençlik, evli-bekar gibi birbirine zıt görünen kavramlar arasındaki tartışmayı esas alan manzum, mensur veya manzum-mensur karışık olarak kaleme alınan eserlerdir. Hem Klâsik edebiyatta hem Halk edebiyatında örnekleri bulunan münâzaralar, müstakil olarak yazılabileceği gibi mesnevilerin ve manzum-mensur olarak yazılmış eserlerin bir bölümü olarak ve “*dedim-dedi*” şeklinde karşılıklı konuşmaya dayalı kısa şiirler şeklinde de karşımıza çıkmaktadırlar (Erdoğan 2009: 384). Örneklerden anlaşacağı üzere ikili tartışmaların üzerinden yazılmış münâzaralar çoğunlukta olmakla birlikte ikiden fazla tartışmanın olduğu münâzara metinleri de mevcuttur. Mesela münâzara örneği olarak 16. yüzyıl müelliflerinden Nidayî^c nin *Mübâhasât-ı Mükeyyifât* adlı eserinde afyon, berş, esrar, boza, şarap ve bal arasında üstünlük tartışmasını konu eden, ikiden fazla keyif verici maddenin münâzarasıdır (Büyükkarcı 2013: 671). Çoklu tartışmanın olduğu bir diğer örnek de Doğu Türkçesi sahasında yazılmış meyveler münazarası dikkat çekicidir (Abik 2005).

Dîvân şairleri, bahâriyye ve şitâiyye türü kasidelerde kış ve bahar arasındaki zıtlıklar padişah, komutan gibi temsilî anlatımlarla okuyucuya aktarmış, kasidelerinin nesîb ve teşbîb bölümlerinde münâzarayı bir anlatım tarzı olarak kullanmışlardır (Kadioğlu 2014: 161).

Çalışmamızın gayesi, Türk edebiyatında nesrin ve münâzaranın önemini vurgulayarak, dil ve edebiyat tarihi çerçevesinde inceleyip konuyla ilgili bilgilerimizin daha da artmasıdır. Böylece Klâsik Türk edebiyatının sanâtkârı olan Veysî'nin nesir sahasında yazdığı değerli eserinden biri olan Şehâdet-nâme'nin tanınması sağlanmış olacaktır.

BÖLÜM II

VEYSÎ ÜVEYS B. MEHMED-İ ALAŞEHRÎ (1561-1628)

2.1. Veysî'nin Hayatı

XVI. yüzyılın sonlarında XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış olan yazar ve şair Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî'nin şahsiyeti ve edebî kişiliği hakkında en kapsamlı bilgiyi Nev'îzâde Atâyî "*Zeyl-i Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*", Kâtip Çelebi "*Fezleke*" ve Bursalı Mehmet Tâhir "*Osmanlı Müellifleri*" adlı eserlerinde vermişlerdir. Batı Avrupa şarkiyatçılarına baktığımızda, Cardonne'in "*Satyre de Veysi-efendi*" ve Diez'in "*Ermahnung an Islambol*" adı altında yayımladıkları tercümelere, Hammer'in "*Geschichte der Osmanischen Dichtkunst*" "*Geschichte der Osmanischen Reisech*", Gibb'in "*A History of Ottoman Poetry*" ve Babinger'in "*Die Geschichtsschreiber der Osmanen*" adlı çalışmalarında da Veysî yer almıştır. Ayrıca Flügel, Rieu ve Pertsch kataloglarında genel bilgiler mevcuttur. Ünlü Rus Türkologu Smirnov, özel yere sahip olan "*Кучибей Гомюрджинский и Другие Османские Писатели XII века, о Причинах Упадка Турции*"¹ ve "*Очерк Истории Турецкой Литературы*"² adlı çalışmalarında Veysî'nin edebî yönünü ele almaktadır. Gordlevski "*Переходная пора*"³ adlı çalışmasında Veysî'yi kısa bir şekilde anlatmaktadır. Daha geniş bilgiyi ise Borolina'nın "*Турецкая Литература*"⁴ ve Maştakova'nın "*Из истории сатиры*"⁵ adlı çalışmalarında bulmamız mümkündür (Salimzyanova 1976: 3).

Veysî biyografisi hakkında ilk kaynaklar, Veysi'nin çağdaşı olan Kınalızâde Hasan Çelebi'nin "*Tezkiretü'ş-Şu'arâ*"sı; Rıza ve Riyâzî Tezkireleridir. İleriki dönem

¹ "Koçi Bey Gömürçinski ve XVII. yüzyılın diğer yazarları Türkiye'nin çöküşü hakkında" olarak adı geçen Smirnov'un "*Кучибей Гомюрджинский и Другие Османские Писатели XII века о Причинах Упадка Турции*" adlı eseri, Azerbaycan Elmler Akademiyası Şarkiyat Kütüphanesi'ne gidilerek tarafımızca temin edilmiş ve incelenmiştir. 1873 yılında Eski Rusçayla yazılmış olan ve "Şarkiyatçı Senkovski'nin ifadesine göre: Türkiye'yi anlamak için ön yargılarınızın fazlasıyla ağır yükünden kurtulmanız gerekir." Smirnov'un da haklı bulunduğu cümlesiyle başlayan bu eserin adına bakıldığında, Türkiye'de Görünceli Koçi Bey olarak tanınan Koçi Bey'in soyadının "Gömürçinski" olarak yazılması, ayrıca Osmanlıyı Türkiye adıyla kaleme alması da dikkat çekmektedir.

² "Türk Edebiyatının Tarihçesi"

³ "Geçiş Dönemi"

⁴ "Türk edebiyatı"

⁵ "Hiciv Tarihinden"

yazarlarından Kâtip Çelebi ve Evliya Çelebi, Veysî hakkında hemen hemen tüm bilgileri Nev'izâde Atâyî'nin bibliyografik çalışması olan “*Zeyl-i Şakâ'iku'n- Nu'mâniyye*”sinden almışlardı. Bu yazarların ve Atâyî'nin çalışmaları XIX. ve XX. yüzyıl Türk ve Batı Avrupaâlimleri için ana kaynak olarak kabul edilmiş, Veysî'nin hayatı ve edebî yönü hakkında aktardıkları bilgiler birbirlerinden çok az bir farklılık göstermiştir (Salimzyanova 1976: 4).

Şair Veysi 969/1561 yılında Alaşehir'de doğmuştur. Osmanlı nesrinin manevî önderliğini üzerinde taşımak gibi dünyalara değer bir şerefi muhafaza etmiş olan bu büyük dâhi, Mehmet Efendi adında Alaşehirli bir kâdînin oğludur. Şair Makâlî dayısıdır (Faik Reşat 1975: 187).

Veysî'nin Alaşehir'de Şeyh Sinan mahallesinde yaşadığını ve burada bir evi olduğunu Bursalı Mehmed Tâhir Bey kaydetmektedir (Bursalı Mehmed Tâhir 1338: 479).

Veysî'nin İstanbul'da büyüyüp, iyi eğitim aldığını, Molla Çelebi Efendi'nin talebesi olduğunu Kınalı-zâde, tezkiresinde şu şekilde aktarmıştır: “*Dârü's-saltanatü'l-aliyye-i Kostantiniyye-i mahmiyyede neşv ü nemâ bulmagla keşîde-bâlâ olmuşdur... Nâmı Üveys olmagla mahlas-ı merkûm ile mevsûm olmuşdur. Tarîk-i ilme sâlik oldukda kıdvetü'l-efâzülü'l-ekâbir râvî-i ehâdisü'l-mecd kâbiren 'an-kâbir Monlâ Çelebi Efendinin tullâb-ı sa'âdet-iktisâbı silkine münselik ü münharit ve gerden-i dîn ü cânı cevâhir-i zevâhir-i lutf u ihsânı ile muntazam u münsamet olmagın cenâb-ı pür-mekârimlerinden mülâzım olmuşdur...*” (Kutluk 1989: 1051).

Kâtip Çelebi ise “*Fezleke*” adlı eserinde Veysî hakkında şunları yazmıştır: “Tahsil aldıktan, felsefe ve çeşitli bilim dallarını tam olarak benimsedikten, âlim ve tahsilli biri olarak tanındıktan sonra, mahkeme faaliyetiyle uğraşmaya karar verdi ve Salih Molla Efendi'nin talebesi oldu. Görevinin daha ilk adımlarında Veysî'yi bu alanda eğiten ve kendisine hayranlık duyan Anadolu Kazaskeri Ahmet Efendi olduğunu Atâyî söylemiştir.” (Salimzyanova 1976: 4).

Edirne'de “*meşâyih-i kürsî*” iken 1000 (1591/92) tarihinde vefât eden Şeyh Mutî'ullah'un, Veysî'nin üstadı olduğunu Hâfız Hüseyin Ayvansarayî yazmaktadır (Günay 2010: 304).

Ayrıca yine Atâyî'nin ifadesine göre, kâdî olarak vazife almak için genç ve mükemmel tahsil almış olan Veysî, ilk başta fakirlikten dolayı sıkıntı çekse de, daha

sonraları arkadaşlarının ve Ahmet Efendi'nin desteğiyle Mısır'da *Benî-Haram*'da kâdî olarak görev almıştır. İlk defa hakim olarak atandığı bu vazifeyle Veysî'nin uzun ve kolay olmayan hayat yolu başlamış, kendisini geniş Osmanlı topraklarının farklı köşelerine atmış, yakın olduğu vezirlerin, paşaların, kazaskerlerin ve diğer yetkili şahısların durmadan değişmeleri kendisini her defasında zorlu bir alışma sürecine itmiştir. Ülkeyi yönetenlerin devamlı değişmesi Veysî'nin ülkedeki gerçekleri görmesine neden olmuştur. *Benî-Haram*'dan sonra Veysî *Ferre* ve *Reşid*'de görev almış, fakat buralarda da görevi uzun sürmemiştir (Salimzyanova 1976: 4).

1595 yılında Mehmet Paşa Mısır halifesi olarak vazife aldığında, Veysî onun divanında görev almıştır. Atâyî'nin, kafaları karıştıran “*O artık maksadına ulaşmıştır*” ifadesine göre, bu Veysî'nin kendi isteği miydi, yoksa atandığı bir sonraki görevi miydi bilemiyoruz, fakat sonradan Veysî'nin Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde Akhisar, Tire, Alaşehir'de kadı, Aydın ve Saruhan'da ise mufettiş-i emvâl olarak vazifelendirilmiş olduğunu görmekteyiz. Daha sonra Siroz'da (Serez) kadı olmuş, Rumeli kaleminde yerini almıştır (Salimzyanova 1976: 5).

Veysî'nin, Aydın'da görev yaptığı sıralarda, müsveddesini kaleme aldığı bir fetva sureti Hüseyin Yurdaydın tarafından ülkemizin dinî tarihi bakımından önemli bir belge olarak değerlendirilmiştir. Buna göre Güzelhisar kasabasında Üveys Paşa-zâde “küttâbından” Ahmed Senâyî adlı bir kişinin inanç bakımından “*dalâlete*” düştüğü ve peygamberlere garazkârlığını ileri dereceye götürecektir “*hicviyyât-ı enbiyâda manzum bir kitâb-ı nâ-sevâb*” yazmış olduğunu onun “*fesâd akidesine vâkıf olanların*” durumu adı geçen paşaya bildirmeleri ile ortaya çıkmıştır. Fetva incelendiğinde Ahmed Senâyî'nin Hz. Muhammed'i hicvetmekle yetinmediği aynı zamanda peygamberlik iddiasında bulunduğu da anlaşıldığı görülmektedir. Veysî Efendi fetvasına bu konu ile ilgili 3 beyti örnek olarak almıştır. Fetvada, Ahmed Senâyî'nin; “*Devr-i Muhammed geçübün / Hâliyâ saltanatı Ahmed'e viridi Hüda*” gibi söz ve benzeri ifadeler üzerinde durularak sonuçta “*bî-ihtiyar, bilâ-tehir ve lâ-tevakkuf katli lâzım olur ...*” sözleriyle Ahmed Senâyî'ninâcilen katline hüküm verilmiştir (Günay 2010:305).

Bu basamakları atladıktan sonra Veysî'nin daha da yüksek makamlarda görev alması bekleniyordu. 1603 senesinde vezir Ali Paşa başkumandan olarak Macaristan'a sefere çıktığında, Veysî ordu kâdısı olarak görev almıştır. Fakat birkaç gün sonra ordu Belgrad'a vardığında Ali Paşa vefat etmiş ve Veysî vazifesinden alıkonulmuştur. Veysî'nin, Rumeli kazaskeri Esad Efendi'ye yazdığı mektuptan anlaşıldığı üzere, vezir

olarak yeni görev alan Mehmet Paşa'nın kararıyla Veysî Sakız kâdisi olarak görevlendirilmesine karşı çıkararak bu haksızlığı ortadan kaldırmayı denemiştir. Atâyî'nin verdiği bilgilere dayanarak haksızlığı ortadan kaldırmak maksadıyla Veysî yüce dîvân tarafından Ruscuk'a kadı olarak görevlendirilmiştir. Fakat bu vazifesi de her zamanki gibi kısa sürmüş ve hemen akabinde 1604 yılında Üsküp'e gitmiştir. Bu şehrin Veysî'nin biyografisinde önemli yeri vardır. 24 yıl boyunca 7 defa Veysî bu şehre kadı olarak atanmış ve çoğu kimse kendisine Üsküplü Veysî olarak hitap etmiştir (Salimzyanova 1976: 5).

Sakız'a görevlendirildiği halde gitmemesi ve yeniden Üsküp kadısı olarak görevlendirilmesiyle ilgili şair Misâlî (ö. 1017/1608)

*“ Misâlî şād olup gūş eyledikde didi tārīhin
Yine Veysî Efendi hâkim oldu şehr-i Üsküb'e ”*

beytiyle tarih düşürmüştür (Günay 2010:305).

Yugoslavya'da basılmış evrak arasında Veysî'nin Üsküp kadısı olarak imzası olduğunu 1608 yılına ait Hasan Kaleşi ve Mehmet Mehmedovski tarafından basılan vakıf belgelerinde, aynı zamanda 1613 yılında İsa Halife vakfına ait olan bir el yazmasında rastlanmıştır (Salimzyanova 1976: 6).

Veysî sırayla Tırhala, Eğriboz ve İnebahtı vilâyetlerine atanmıştır. Hammer'in yazdıklarına göre ise aynı yıllarda Lepanto ve Negroponte'de yerleşen vakıf dairelerinde müfettişlik yapmıştır. 1613 yılında Veysî üçüncü defa, daha sonra ise kısa zaman aralıklarıyla tekrar dördüncü ve beşinci defa Üsküp'e tayin edilmiştir. Yine Hammer'in verdiği bilgiler üzerine Veysî'nin Üsküp'teki vazifesi tekraren sona erdiğinde İstanbul'a gelmiş ve 1620 yılında vezir Güzelce Ali Paşa'nın himayesiyle Üsküp'e altıncı defa tayin edilmiş olsa da, seneye Rodosto'ya gönderilmiştir. Daha sonra Gümülcine'de görev almış ve nihayet 1624 yılında Üsküp'e sonuncu ve yedinci defa tayin edilmiştir (Salimzyanova 1976: 6).

1032 senesinde Gümülcine'de görevliyken, devrin sadrazamı Cabbar Merre Hüseyin Paşa'nın hilesiyle makamı elinden alınıp, Salih Efendi'ye arpalık olarak verilmiştir. Veysî, zamanın mecmuaların birinde *“Mansıbımız Tophâneli Sâlih nâm kaydıyla virilmiş”* diyerek uğradığı haksızlığı dile getirmiştir (Yılmaz 1998: 653).

Veysî'ye, bir şahsiyet olarak değer verenlerden biri de Evliya Çelebi'dir.

Seyâhatnâmesi'nde, Veysî ile olan karşılaşmasını anlatarak, kendisi daha genç yaşlardayken ünlü bir şair tarafından hayır dua verilerek geleceğinin parlak olacağına dair vaadlerde bulunmuştur. Kimsede rastlanamayan, Veysî'nin oğlu hakkındaki bilgiye yine Evliya Çelebi'de rastlanılmaktadır. Oğluyla yarım asır sonra karşılaştığını anlatmakta olan Evliya Çelebi, babasında olan yetenek ve erdem gibi özelliklerin zerresini dahi oğlunun taşımadığını ifade etmektedir (Salimzyanova 1976: 6).

Rıza, tezkiresinde Veysî'nin nâ'ibi olarak bahsettiği Hulûsî hakkında şu şekilde bilgi vermiştir: “*Üskübî Ahmed Çelebi'dür. Kuzât-ı sencîde-sıfâtdan olup Merhûm Veysî Efendi'nüñ nâ'ibi olmağla ol sâhib-i edeb Nâ'ib Çelebi lakabı ile mülakkabdur. Mîve-i tabî'atleri anlaruñ hürşid-i ta'lîm ü terbiyeleri ile perveriş bulmagın hûb inşası ve mergûb eş'âr-ı dil-güşâsı vardır. Bu ebyât-ı latîf tasarruf-ı zihn-i nazîfidür:*

Şi'r

İtdi teşrîf cihânı yine mâ[h nev]-rûze

İrdi gâyetde gül-i meclis-i sâz u söze

Oldı ezkâr u 'ibâdetle cihân mâl-â-mâl

N'ola yer kalmasa yârân-ı safâ-endûze

Giceyi gündüze döndürdi kanâdîl-i minâre

Kalmadı minnetümüz mihr-i cihân-efrûze” (Zavotçu 2008: 80).

Veysî Üsküp'te 14 Zi'l-hicce 1037/salı günü 15 Ağustos 1628 yılında vefat etmiştir. Kâtip Çelebi, “*Veysî büyük ihtimalle görevinden azl edilmesi sırasında vefat etmiştir.*” diye yazmıştır. Veysî Üsküp'te yerli mezarlıkta defnedilmiş, fakat Hasan Kaleşi ve Mehmet Mehmetovski'nin verdiği bilgilere göre bu mezarlık 1954 yılında üniversite inşası sırasında dağıtılmıştır. Veysî'nin vefat ettiği tarihle ilgili çeşitli beyitler yazılmış, ama bunlar arasından en çok bilineni Nev'îzâde Atâyî'nin yazdığı beyittir. Bu arada Atâyî de son hâkimlik görevini Üsküp'te yapmıştır. Beyti ise şöyledir:

“Veysî ki olmuş idi teğazulde bî bedel

Tâyin-i sâl-i fevtine târîhdir 'gazel' ” (Salimzyanova 1976: 6).

Anlaşıldığı üzere Veysî'nin vefat tarihi *gazel* kelimesinde saklıdır. Gazel kelimesinin harflerinin toplamı ebced hesabıyla 1037 tarihini vermektedir.

Erken tarihli nüshalardan: Topkapı Sarayı Müzesi'nin Türkçe Yazmalar Bölümünde 1334 numarada kayıtlı 1062/1651-52 istinsah tarihli Mehmed B. Ali er-Rodosi'nin yazdığı Siyer-i Veysî nüshasında, ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde 67 Saf 273/2 numarada kayıtlı 1049/1638 istinsah tarihli, müstensihisi Mehmed Said Nahcivanî olan *Düstûrül-'Amel* nüshasında, Veysî'nin ölümüne düşürülmüş şu kıta vardır:

*Olıcak Veysî Efendi muhtazır
Gördi tunmaz hâzirân-ı bî-vefâ
Didi kendi kendinin târîhin
Bin otuz altıda geçdin Veysîyâ*

Mezar taşında ise:

“Dedi ahabâbın biri târîhini

Cân-ı Veysî gitti bâb-ı cennete” beyti yazılıdır. (Bursalı Mehmet Tahir 1338: 477; Kaya 2013:76)

2.2. Veysî'nin Edebî Kişiliği ve Eserleri

Veysî, Türk medeniyeti tarihinde devrinin edebiyatçısı, şairi ve yazarı olarak tanınmıştır. Türkiye ve dünyanın diğer ülkelerinde Veysî'nin eserlerinin el yazma ve matbu nüshalarının çok sayıda mevcutluğu, Osmanlı camiasınca eserlerinin okunmasının ve yaygın olmasının bir göstergesidir.

Nazımdan çok nesirle tanınan Veysî'nin şiiri ilminden, nesri ise şiirinden üstündür. Yaşadığı dönemin en tanınmış nâsiridir ve bu ünü kendisine nesir yazılarında kullandığı sanatlı ve külfetli üslûbu kazandırmıştır. Mensur eserlerinde istiâre, teşbih, tenâsüb, seci ve cinas gibi bütün edebî sanatları kullanmış, lâkin süs için manayı feda etmemiştir. Veysî, *“eski Osmanlı inşâsının en büyük mümessili ve münşîlerin pîri”* olarak anılmıştır (Günay 2010: 307).

Babinger Veysî'yi, Osmanlı nesrinin Bâkî'den sonraki en parlak ismi olarak adlandırmıştır (Üçok 1992: 168).

Rıza, tezkiresinde Veysî'nin inşâda mükemmeliğini, aynı zamanda şairliğini de överek : “*İlm ü fazilet ile nâdirü'l-akrân ve şi'r ü inşâyla müşârün-ileyh-i bi'l-benân olan Alaşehir'li Üveys Çelebi'dür. Üsküb'de kâdî olmak takrîbiyle tavattun eylemiş-idi. Siyer-i şerîfi nazm u nesr üzre tahrîre getirüp pesendide-i erbâb-ı belâgat olmuşdur. Hakkâ ki irtibât u selâset andan ziyâde mümkün degüldür: Evsâf-ı cemîli sâ'ir tezâkirde tafsîl olındığına binâen tavsîfden müstagnî olmagın bu mertebe ile iktifâ olındı. Bu eş'âr-ı dil-pezîr zâde-i tab'-ı lâ-nazîrleridür*” şeklinde ifade ederek gazellerinden birkaç örnek vermiştir (Zavotçu 2008:164). Gazellere bakıldığında Veysî'nin şairliğinin inşâda olan ustalığından hiç de geri kalmadığını anlamak mümkündür.

Veysî'nin inşâ ustalığı ve şairliğinden övgüyle bahseden diğer tezkire yazarı Kınalızâde Hasan Çelebi'dir ki şöyle buyurmuştur: “*...bülbül-i gülşen-i safâ olan dil-i güyâsî şâhsâr-ı belâgatda nagme-serâ olan ve ol nagamât-ı dil-pezîr ile medh ü senâya lâyıq u sezâ olan şu'arâdandır. Serv-bülend vücûd-ı nâmdârı şöyle ki bir mikdâr büstân-ı hayâtda pâydar olup bu hâl üzre ber-karâr ola gerçekden şâ'ir-i pür-iştihâr olacağı rûşen ü âşkârdur. Bu bir iki eş'âr mezbûrun güftârındandır...*” (Kutluk 1989: 1051).

Çeşitli kaynaklarda Osmanlının en büyük *münşisi* olarak bahsedilen Veysî, inşâ sahasında dikkate değer eserleriyle mahirliğini sergilemiştir.

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz 133 arşiv numarasıyla kayıtlı 53 yapraklık ve yine aynı Koleksiyonda 06 Mil Yz A 133 arşiv numarasıyla 94 yapraklık *Lûgat-ı Siyer-i Veysî* vardır ki, bu da Veysî'nin dilinin kendine özgü olduğunun delilidir.

Babinger, Veysî'nin eserlerinin bibliyografyasında bir karışıklığın hükmettiğine değinmiştir. Şöyle ki, bazı Türk ve Batı Avrupa çalışmalarında ve kataloglarında Veysî'nin eserleri arasında öyle eserler vardır ki, bu eserlerden bazılarının Veysî'ye ait olduğu hatalı olarak kaydedilmiş, bazılarının ise Veysî'ye ait olduğu şüphe doğurmuştur ve bu hususta ciddi bir araştırma ihtiyacını ortaya koymuştur (Salimzyanova 1976: 7).

Veysî'nin yazdığı eserler ve içerikleri dikkate alınırca, yazarın döneminde

mevcut olan tefsîr kaynaklarına ulaştığı, İslâm Tarihi, Tasavvuf, Hadîs, Fars ve Arap Edebiyatı alanlarında da derin vukûfiyeti olduğu izlenimini uyandırmaktadır.

Veysi'ye ait eserler: 1. *Şehâdet-nâme/Düstûrû'l-‘Amel/Fezâil-i Kelime-i Tevhîd*, 2. *Siyer-i Veysî/ Dürretü't-tâc fi Sîreti Sâhibi'l-Mi‘râc*, 3. *Hâb-nâme/Vakı'anâme*, 4. *Dîvân*, 5. *İstanbul Kasidesi*, 6. *Hicviye/Lokmân-ı Şehnâme-gûy*, 7. *Münşeât*, 8. *Futûh-i Mısr/Risale-i Amr b. As*, 9. *Merace'l-Bahreyn fi Ecvibe ‘alâ İ‘tirazâti'l-Cevherî* (Yılmaz 2012 :240); 10. *Gurretü'l-Asr fi Tefsîri Sûreti'n-Nasr*, 11. *Hediyetü'l-Muhlisîn ve Tezkiretü'l-Muhsinîn* (Altun 2011:13); 12. *Târîh-i Feth-i Rodos* (Salimzyanova 1976: 14).

***Siyer-i Veysî/Dürretü't-tâc fi Sîreti Sâhibi'l-Mi‘râc*⁶**: XVII. yüzyıla kadar yazılan siyerler içinde telif denilebilecek seviyede örnek bir eserdir. Baştan sona Hz. Peygamberi anlatan bir siyer kitabıdır. Yurtiçi ve yurtdışında birçok kütüphanede yazma nüshası bulunan bu eser değişik zamanlarda istinsah edilmiştir. Özenle hazırlanmış, müzehhep ve hattı muntazam olan nüshalar içinde İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan bir nüsha, Osmanlı medreselerinden Siyavuş Paşa Medresesi'nde müderris olan Sadullah'ın çeşitli siyerleri ve miraciye, hilye, na't gibi eserleri bir araya getirerek düzenlediği kitabın içinde de yer almaktadır. Müderris Sadullah'ın yazdığı bu kitap içinde Veysî'nin *Dürretü't-tâc fi Sîreti Sâhibi'l-Mi‘râc* eserinin de yer alması medresede okutulmuş olabileceği düşüncesini akla getirmektedir (Yılmaz 1999: 36-37).

Eserde makale başlıkları altında Hz. Peygamber'in hayatının Mekke ve Medine devreleri ele alınmış, Mekke devrini anlatan Mekkî bölüm 23 makaleden, Medine devrini anlatan Medenî bölüm ise 14 makaleden oluşmuştur. Hz. Peygamberimizin Medine'deki yaşayışının ve gazalarının bir kısmını içine alan eser ancak Bedir Gazasına kadar getirilebilmiştir. Bu sebeple zeyiller yazılmıştır. Hz. Peygamber'in şeceresinin tanıtımı ile başlayan bu eser Zemzem suyunun bulunması; Hz. Peygamberin annesi Amine ile babası Abdullah'ın nikâhı; Hz. Peygamber'in isimlerinin sıralandığı ve bu isimlerle anılış sebeplerinin anlatımı; Peygamberimizin doğumu; Nuşirevan'ın adaleti hususunda rivayet edilen hadîs üzerine yapılan bir tartışma; Hz. Peygamberin sütanne Halime'ye verilmesi; Hz. Peygamberin Şam seferi esnasında Bahira adlı râhiple

⁶ Ali Emîrî, “Siyer-i Veysî”yi ezberlemiştir; bkz. İdris Kadioğlu (2005), Hayatını Milletine Adayan Şark Bilgini Ali Emîrî ve Cevâhirü'l-Mülûk'u, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, S.6, s. 681

karşılaşma hadisesi; Kâbe'nin onarılması ile Hacerü'l-Esved'in yerine konması söz konusu olduğunda, Muhammedü'l-Emin'in hakemliğine müracaat ve Hacerü'l-Esved'i Peygamberin yerine koyması hadisesi; vahyin gelişi; Peygamberin tebliğ görevini açıktan yapması; kâfirlerin Hz. Peygambere fiilî ve sözlü sataşmaları; Habeşistan'a göç izninin çıkışı; Habeşistan'a gelenleri tekrar Hicaz'a götürmek için 'Amr B. 'âs, 'Ammâre B. Velîd'in Necâşî'ye müracaatı; Hz. Hamza'nın ve Hz. Ömer'in Müslüman oluşu; müşriklerin Peygamberin amcası Ebu Talib'e gelip, “*Muhammed'i himayeden vazgeç*” dedikleri; müşriklerin Haşimoğullarıyla ve Abdülmuttaliboğullarıyla bağlantılarını koparmaları Abdülmuttalib'in ölümü; Hz. Peygamberin Kureyşliler'in yaptığı eziyetlerden bunalıp Taif'e gidişi ve orada da tebliğ görevini yapamayınca, gönlü kırık bir şekilde dönerken, yolda cinler tairesinin Müslüman oluşu; Mi'râc Hadisesi; Hz. Peygamberin hac mevsiminde Arap kabilelerini İslâma daveti; Hz. Peygamberin hicrete yönelmesi; Hz. Peygamberin Medine'ye varışından ve Mescid-i Kubâ'dan bahsedilen kısım; Yahudi Abdullah b. Selâm'ın Müslüman oluşu; Selmân'ın Müslüman olmak için Hz. Peygamber'e getirilişi; beş vakit namaz için ezana başlanması; konuşan bir kurdun Hz. Peygamberden haber vermesi; Fâtıma'nın düğününden bahseden bölüm; Hz. Peygambere kıtal için iznin çıkması ile ilgili mevzular; büyük savaşları; Hamza b. Abdülmuttalib'in gazalardaki kahramanlıkları; Kible'nin değişmesi; Ebu Leheb'in öldürülmesi; Kureyş eşkiyasından Umeyr B. Cüheymî'nin Müslüman oluşu; Mervân'ın kızı Asmân'ın öldürülmesi konularını ihtiva etmektedir (Yılmaz 1999: 39-40).

Eserde Arapça, Farsça, Türkçe olmak üzere “*li-münşihî*” kaydıyla kaleme aldığı manzumelerini ve yer yer başka şairlerin şiirlerini serpiştirerek nesrine renk katmıştır (Yılmaz 1999:43).

Hâb-nâme/Vakı'a-nâme: Başta Siyer-i Veysî olmak üzere, Veysî'nin tanınmış eserlerinden biri olan Hâb-nâme, yurtiçinde olduğu gibi, yurtdışında da bilim camiasının ilgi odağı olmuş, edebiyatçı ve tarihçiler tarafından üzerine çalışmalar yapılmıştır.

Avrupa edebiyatında Hâb-nâme hakkında ilk defa Russo Katalogunda bahsedilmiştir. Hammer çalışmalarında eserin tarihî-siyasî yönünü vurgulamış, daha sonra Flügel ve Krafft'da kısa bilgiler verilmiştir. Salimzyanova'ya göre Kocatürk'ün “*Türk Edebiyatı Tarihi*” adlı eserinde Hâb-nâme'nin karakteristik özelliklerinden bahsedilmiş ve Kocatürk Hâb-nâme'yi değerli ve orijinal olarak adlandırmıştır. Dikkate

değer diğer çalışma ise Smirnov'un “*Кучибей Гомюрджинский и Другие Османские Писатели XII века, о Причинах Упадка Турции*” adlı eseridir. Hâb-nâme'yi, XVII. yüzyılın değerli tarihî-edebî kaynak çalışması olarak ele alan Smirnov, Koçi Bey'in siyasî-iktisadî Risâlesi üzerine yaptığı çalışmasında harmanlayarak kullanmıştır. Hâb-nâme hakkında kısa bilgiye Borolina ve Maştakova'nın⁷ çalışmalarında da rastlamak mümkündür (Salimzyanova 1976: 14).

Eserin nüshaları üzerine karşılaştırma yaparak yeni bir metin oluşturan Salimzyanova⁸, Veysi'nin hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve Hâb-nâme hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir.

Salimzyanova Hâb-nâme'yi, Osmanlı cemiyetinin ictimaî fikirlerinin “*parlakâbidesi*” aynı zamanda XVII. yüzyıl Türk nesrinin ilgi çekici örneğinin “*kurgusal edebiyat âbidesi*” olarak adlandırmakta, eserin yazılış tarihine sadece Krafft'ta rastlamak mümkün olduğunu yazarak, 1017/1608 olarak bildirmiştir (Salimzyanova 1976: 14-21).

“*Hâb-nâme-i Veysi*”⁹ başlığı altında Hayriye Deryan tarafından bir mezuniyet tezi çalışılmıştır (Yılmaz 1998: 655). Bu tezdeki metni dikkate alarak, A. Şen Tunç 2008 yılında bir yüksek lisans tezi çalışması yapmıştır¹⁰ (Altun 2011: 23).

Eserin konusu-Osmanlı Devleti'nin meselelerini ve bu meseleler hakkındaki kaygılarını, dönemin padişahı I. Ahmed'e ve efsanevî hükümdar İskender-i Zülkarneyn'e rüyasında anlatması üzerine İskender Veysi'ye yeryüzünde geçen önemli olaylardan örnekler göstererek adeta bir tarih dersi vermiştir. Eser padişaha dualarla başlamasının ardından, onun adaleti ve kudreti sayesinde toplumun rahata erdiğini, düşmanların kanının akıtıldığını ifade eder. Akabinde yazar kendini takdim ederek hayal âleminde padişahla vasıtasız görüşmeyi halkın ızdırabını ona anlatmayı düşlediğini söyler.

⁷ Borolina ve Maştakova'nın çalışmalarına Azerbaycan Elmler Akademiyası Şarkiyat Enstitüsü Kütüphanesi'nde ulaşamadı.

⁸ Salimzyanova'nın “*Hâb-nâme (Rüya Kitabı)*” başlığı altında 1976 yılında yazılan “*Хаб-Наме (Книга Сноведения)*” adlı eseri Bakü Devlet Üniversitesi Şarkiyat Kütüphanesine gidilerek tarafımızca temin edilerek incelenmiştir.

Hâb-nâme'yi yayımlayan Mustafa Altun “*Hâb-nâme-i Veysi*” adlı çalışmasında bu kitabın İSAM Kütüphanesinde mevcut olduğu bilgisini vermiştir. Bkz. Mustafa Altun (2011) *Hâb-nâme-i Veysi. MVT Yayıncılık*. İstanbul. s.7.

İSAM kütüphanesinde 956.073 Vey. H. 1976 numaralı kayıt altında görülmektedir. Yazarın ismi kaydedilmemiş olsa bile diğer bilgiler uyuştüğundan, M.Altun'un eserinde atıf yaptığı kaynak bu olmalıdır.

⁹ Hayriye Deryan (1961) *Hâb-nâme-i Veysi*, mezuniyet tezi, İstanbul Üniversitesi edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkîyat Enstitüsü, nr. 571.

¹⁰ A. Şen Tunç (2008) *The Dream of 17th Century Ottoman İntellektual: Veysi and His Habname*, Yüksek Lisans Tezi, Sabancı Üniversitesi.

Memleketin sıkıntılarını dile getirerek I. Ahmedle görüşme arzusunu bildirir (Yılmaz 1998: 656).

Hammer'in düşüncesine göre, Hâb-nâme, meşhur tarihçi ve yazar Gelibolulu Mustafaâîlî'nin 25 hanedanın çöküş sebebini anlatan "*Fusûl-i Hall ü Akd ve Usûl-i Harc u Nakd*" adlı eserinin "*şairsel işlenişi*"dir (Salimzyanova 1976: 19).

Dîvân: Kâtip Çelebi, Veysî'nin Dîvân'ını¹¹ "sistematik ve mükemmel" olarak adlandırmıştır. Dîvân'da gazel ve kasideler dışında, terki-i bendler, terci-i bendler, muhammesler, tahmis ve kıt'a önemli yer tutmaktadır (Salimzyanova 1976: 7).

Veysî'nin Dîvânı'nda 2 na't, 26 kaside ve İstanbul Kasidesi olmak üzere toplam 29 kaside yer almaktadır. Bu kasidelerdeki beyit sayısının toplamı 801'dir. Kasidelerde en az beyit sayısı 5 (na't) ile 67 (İstanbul Kasidesi) beyit arasındadır. Kasidelerde 125 yerde toplam 59 isim geçmekte, bu isimlerden bazısı bir bazısı birden fazla yerde zikredilmektedir. En çok adı geçen isimler Süleyman, Cem, Cemşîd, Sultan Osman, Rüstem, İskender'dir (Hoca 2006: 118-119).

Dîvân'ın baş kısmında iki na't, kasidelerin sonunda ise "*İstanbul Kasidesi*" olarak adlandırılan uzun bir şiir yer almaktadır. Bu kasidenin diğerlerinden farkı bir medhiye değil, şairin yaşadığı zamandan şikâyet ettiği bir eleştiri şiiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kasidelerde, devletin ileri gelen şahsiyetlerini överken, kendilerinin devlet ve millete hizmetleri hususunda büyük ehemmiyet arz ettiklerini, dolayısıyla kendilerinden lutuf ve ilgi görmenin olağan bir hadise olduğunu belirtmektedir. Bu şiirlerde şâirin, fahriye bölümünde kendi şiirlerini öven sanatlı beyitleri de kaleme almaktadır (Hoca 2006:117).

İstanbul Kasidesi: Üzerinde çokça durulan ve Veysî'ye ait olup olmadığı tartışılan bu kasidede keskinlik ve cesaretle yazılan hicivler dikkat çekmektedir. Genel olarak çalışmalara bakıldığında üç farklı isimle (*İstanbul Kasidesi*, *Nasihât-ı İstanbul* (*Nasihât-ı İslambol*)¹², *Kaside*) karşımıza çıkan bu kaside hakkında Salimzyanova çalışmasında "*Veysî'nin Dîvânı'na dahil olmayan kasidesi, tek eserdir ki, Batı Avrupa*

¹¹ Veysî Dîvânı'nın çalışması Zehra Toska ve Fadıl Hoca tarafından çalışılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Zehra TOSKA, *Veysî Dîvânı (Hayatı, Eserleri, Kişiliği)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985.

Fadıl HOCA, *Veysî Dîvânı Tahlili*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002

Fadıl HOCA, *Üskübî Dîvânı-Veysî Üskübî Dîvânı'nın Tahlili*, Edirne Valiliği Yayınları, Edirne 2013.

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Dmitriy Smirnov "*Кучибей Гомюрджинский и Другие Османские Писатели*" XII века о Причинах Упадка Турции" (1873) В. Демакова Yayınları, С.Петербург, s.14.

bilim adamları tarafından tercüme edilmesi ve basılması sonucu Avrupa okurlarına ulaştırılmıştır.” bilgisini vermesi, diğer yandan ise yukarıda da bahsettiğimiz gibi Fadıl Hoca'nın “*kasidelerin sonunda ise “İstanbul Kasidesi” olarak adlandırılan uzun bir şiir yer almaktadır*” demesi kasidenin Veysî'ye aidiyeti hususunda soru işareti doğurmaktadır.

Kasidenin beyit sayısında da farklı istatistikler verilmektedir. Şöyle ki, Gibb *Osmanlı Şiir Tarihi çalışmasında* kırk beş beyit; Prof. Dr. Fahir İz *Eski Türk Edebiyatında Nazım* adlı eserinde elli iki beyit; Günay Kut, “*Veysî'nin Divanında Bulunmayan Bir Kasidesi Hakkında*” başlıklı makalesinde altmış yedi beyit şeklinde ifade edilmiştir (Egüz 2009: 36).

1770 yılında Veysî'nin kasidesini Cardonne Fransızcaya tercüme etmiştir¹³. Bu tercüme farklı şark el yazmaları tercümelerinden oluşan edebiyat tercüme mecmuasına dahil edilmiştir. Cardonne “*Veysî Efendi'nin, Asrına Dâir Hicvi*” başlığı altında yaptığı bu tercüme, kasidenin kısa bir tanıtımı olmuştur. Akabinde kaside metninin diğer iki baskısı Diez tarafından Almancaya tercüme edilmiştir. 1809'da “*Fundgruben des Orients*” isimli dergide “*İstanbul'a Uyarı veya Ceza Alması Muhtemel Olan Türk Şairinin Osmanlıların Yozlaşması Hakkında Şiiri*” başlığı altında kasidenin metni ve tercümesi yayınlanmıştır. İki sene sonra Diez “*Fundgruben des Orients*” dergisinde altyazılar da vererek metnin tercümesini ve giriş makalesini tekrar yayınlamıştır (Salimzyanova 1976:8). Diez'in 1811'de yayınladığı metnin tercümesinde, Hammer'in de yer aldığı derginin yöneticileri tarafından bazı yanlışların olduğu beyan edilmiştir. Bu yüzden Diez küskünlüğünü belli ederek, doğruluğunu ispatlayacak şekilde açıklamış ve tekrar yayınlamıştır (Smirnov 1873: 14). Bu tercümenin meşhur Alman şairi Goethe tarafından çok beğenildiği iddia edilmektedir (Hoca 2006: 120).

Hiciv özelliği taşıyan Veysî'nin kasidesi hakkında Hammer kısaca bilgi vermiştir (Salimzyanova 1976: 8).

Veysî'nin şairliğini beğenmeyen Gibb, “*A History of Ottoman Poetry*” adlı kitabında Veysî'nin bu kasidesinden hayranlıkla söz etmiştir. “*A History of Ottoman*

¹³ Esra Egüz, “*İstanbul'a içeriden ve dışarıdan bakışlar: Veysî, Nedim, Râmî ve Süheylî'nin İstanbul'a Dair Birer Manzumesi*” adlı makalesinin 36. sayfasında bu kasidenin Gibb'in *Osmanlı Şiir Tarihi* kitabı sayesinde ilim dünyasına tanıtıldığı bilgisini vermiştir. Ayrıca Fadıl Hoca “*Veysî Üskübî'nin Kasideleri ve İstanbul Kasidesi*” nin değerlendirilmesi adlı makalesinin 120. sayfasında bu kasidenin varlığından ilk olarak haberdar edenin Gibb olduğunu söyleyerek kasidenin Diez tarafından 1811 yılında Almancaya tercüme edildiğini tespit ettiğini ifade etmiştir.

Poetry”nin 6. cildine Gibb kasidenin metninin İngilizceye çevirisini yerleştirmiştir (Salimzyanova 1976: 9).

Smirnov çalışmalarında kasideyi Rusçaya kısmen tercüme etmiş, XVII. yüzyıl Türk Edebiyatı çerçevesinde hiciv yönüyle ele almış ve hiciv edebiyatı bakımından parlak sayfalardan biri olarak değerlendirmiştir. Metin ve beyit tercümeleriyle örneklendirilerek, kasidenin karakteristik ve bazı sanatsal özellikleri, Maştakova tarafından yapılan çalışmada yer almaktadır (Salimzyanova 1976: 9).

Kasidenin kaderi vatanında tamamen farklı şekil almıştır. Atâyî'nin çalışmalarından ve diğer tezkirelerden başlayarak XIX. yüzyılın başlarında XX. yüzyılın sonlarında yaşamış diğer Türk edebiyatçıların çalışmalarına kadar, bunun hakkında tek kelime dahi edilmemiştir (Salimzyanova 1976: 9).

Smirnov, *Hicviye* ile *İstanbul Kasidesi*'ni aynı eser olduğunu sanarak Veysî'ye şöhret kazandırmanın *İstanbul Kasidesi* olduğunu söylemiştir. Bunu da Kâtip Çelebi'ye dayandırmıştır. Oysa ki Kâtip Çelebi'nin bahsettiği *İstanbul Kasidesi* değil *Hicviye*'dir¹⁴. (Salimzyanova 1976: 9).

İlk defa “*Güfte-yi Üveys der Ahval-i Zaman*” adıyla Ali Emîrî tarafından yayımlandığını bildiren Salimzyanova bundan hareketle Batıda İstanbul Kasidesi olarak isimlenen şiirin, isminin Osmanlıda böyle adlandırılmamış olduğuna işaret eder. Kasidenin ikinci baskısı 1966'da Fahir İz'in “*Eski Türk Edebiyatında Nazım*” çalışmasında yerini almış, Günay Kut'un ise çalışması¹⁵ üçüncü olmuştur (Salimzyanova 1976: 10).

Hicviye: Kaynaklarda bu adla kayda geçen eserin içeriği hakkında çok az bilgi verilmiştir. Şöyle ki, kimi yazarlarca Veysî'nin Hicviyesi, Nasihat-ı İstanbul Kasidesi olarak kabul edilmiştir. Atâyî'nin verdiği bilgilere dayanarak Veysî, “Şehnâmeçi Lokman'a özenerek” yazdığı ve 992/1584 yılında ortaya çıkardığı Hicviyesiyle meşhur olmuştur. Dolayısıyla Veysî Hicviyesini 23 yaşında yazmıştır, halbuki *Nasihât-ı İstanbul Kasidesi* Veysî'nin ölümünden iki sene önce 1626 yılında yazılmıştır. Veysî'nin Hicviyesi ile ilgili, Agah Sırrı Levend “Dîvân Edebiyatında Gülmece” adlı makalesinde de bilgi vererek, Şehnâmeçi Lokman'a özenerek Farsça yazılan bu eserin el yazmasının Süleymaniye Kütüphanesinde muhafaza edildiğini ifade etmiştir. Bunca meşhur olan bir eserin bu el yazmadan başka diğer nüshalarının da olabileceği muhtemeldir

¹⁴ Kâtip Çelebi, (1941-43), *Keşfü'z-Zünûn*, I-II, s. 1653; Atâyî, Nev'îzâde (1268) *Zeyl-i Şakâik*, s.715.

¹⁵ Günay Kut (Alpay), (1989), “*Veysî'nin Bir Kasidesi Üzerine*” TDAY Belleten (1970), TTK Bas. Ankara.

(Salimzyanova 1976: 11).

Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu eser otuz iki beyitlik Farsça bir manzumedir¹⁶.

Tövbe-nâme: Mecmualarda mustakil olarak geçen ve kimi kaynaklarda müstakil bir eser gibi zikredilen dokuz bendden oluşan (Yılmaz 2012: 241) *Tövbe-nâme*'ye Veysî'nin *Dîvân*'ının bazı nüshalarında da rastlanmaktadır. *Dîvân* nüshalarının birinde "*Terkib-i bend-i Derârû-yı Hacc-ı Şerîf*" başlığı ile yazılmıştır ki, başlıktan hareketle eserin Hac niyetiyle yazıldığını söylemek mümkündür. Kaynaklarda şiirin içeriği tanıtılırken, Zeyniye tarikatının Piri Zeynü'ddîn-i Hafî'nin hikmet ve sözlerini ihtivâ ettiği ifade edilmektedir (Yılmaz 2012: 240).

Bu şiir hakkında yapılmış mustakil bir bildiri çalışması mevcuttur¹⁷.

Münşeât: "*Mekâtib*" adıyla da bilinen Veysî'nin mektup mecmuası daha çok "*Münşeât*"¹⁸ olarak tanınmış, bir çok inşa mecmualarında yerini almıştır (Salimzyanova 1976: 12).

Veysî münşeâtı, Şeyhüislâm Sun'ullah Efendi'nin şeyhüislâmlığı, Cemâlî-zâde'ye mansıb tevcihi dolayısıyla yazdığı tebrikler ve istidânâmesi, yakın dostlarına gönderdiği mektuplar, Şeyhüislâm Mehmet Efendi'ye bayram tebriği, Sümbül Ali Efendi'ye yazdığı af mektupları, şair Nergisî-zâde ile mektuplaşmalarından oluşur (Altun 2011: 13).

Kullandıkları dil bakımından Veysî ve Nergisî arasında karşılaştırma yaparak fikir beyan eden bir çok araştırmacının aksine, iki dostun inşâ üslûbunda birbirlerine övgü yağdırması bir bakıma eleştirinin fuzûlî olduğuna da işaret etmektedir.

Veysî ve Nergisî, saygıya dayalı birbirleriyle sıkça yazışan iki dost olarak tanınmaktadır. Veysî Nergisî'den birkaç yaş büyük olmakta, ağır ve külfetli üslûpları bir yana, gayet sanatlı ve ustaca yazan iki münşi olarak tanınmaktadırlar. Farsça bir kıta ile başlayan Veysî bir mektubunda, Nergisî'nin önceki mektubundan son derece sevindiğini, gül bahçesinden gelen bir gonca benzetmesiyle, ruhunun şâd olduğunu ifade etmektedir. Nergisî'nin mektubunu övmeye devam ederek, sanatkârâne

¹⁶ Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi No: 2309. Varak numaraları 462, 467, 468 olarak yazılmıştır.

¹⁷ Nuran Yılmaz (2012) *Tövbe-nâme-i Veysî, İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu*, İstanbul: Sütun Yayınları.

¹⁸ Ahmet Kılıç, *Münşe'ât-ı Veysî*, Doktora Tezi devam etmektedir. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

dokunmuş ipekli bir kumaşa benzeten Veysî, hiç kimsenün böyle güzel bir kumaş görmediğini ve kulağa hoş gelen bir nağme dinlemediğini yazmaktadır. İnsafı bir kişi, bu müsteâr mânalı ibareleri anlasa ve boynunda muska olarak taşısa, şu kâinat kubbesinin altında güzel terâne okuyan bülbül olur diyerek, Nergisî'nin kendisinden istediği Dürretü't-Tâc adlı siyerinin henüz tashihini bitirmediğini beyanla özür dilemektedir. Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan 1056'da kayıtlı Nergisî Münşeâtı'nın otoğraf nüshasından alınan (Haksever 2001: 170-180) bu mektuba dahil olan şiirlerinden biri Şehâdet-nâme'de de yerini almıştır.

Veysî'nin bu mektubuna cevaben Nergisî, Veysî'ye '*zamanın yegânesi*' diye hitap ederek onun güzel eserlerini özlediğini, sabah akşam ondan gelecek yazıları iştiyakla gözlediğini, özellikle Üsküp yollarından gelecek kabileleri, Hz. Yakub'un Yusuf'u beklediği gibi hasretle ve ümitle beklediğini belirtmektedir. Nergisî, isteğini kolaylaştırıcı lütuflardan ümitli olduğunu, gönlünü şâd edecek hususun kerem sahibi Veysî'nin, kendisini unutulmuş köşesinden kurtarıp fazilet sofrasına dahil etmesi olduğunu, onunla görüşüp buluşmalarının gönül bağı kuvvetlendireceğini söylemektedir. Elinde olsa, Veysî'den hiç ayrılmayacağını belirten Nergisî, kendisine gönderilen Hacı Ağa'nın işiyle ilgilendiğini, ancak o taraflarda işlerin görülmesinin 'falanca' kişiye bağlı olduğunu da ilâve etmektedir. Kendisiyle yazışmaktan zevk aldığını belirtip başını ağrıtmış olabileceği için af dileyen Nergisî, Farsça bir beyitle mektubunu bitirmektedir (Haksever 2001 :170-180).

Futûh-i Mısır / Risâle-i Amr b. As: Veysî'nin tarihe olan ilgisini gösteren bu eser Müslümanların Mısır fethini konu almış, lâkin bitirilememiştir. Babinger bu eseri Şam'ın fethi olarak adlandırmıştır. Bu eserin el yazmalarına nadir olarak rastlanmaktadır¹⁹ (Salimzyanova 1976: 13).

Merace'l Bahreyn fi Ecvibe 'alâ İ'tirâzâti'l-Cevherî:²⁰ X. yüzyıl yazarı Cevherî'nin "Sıhah" isimli Arapça lügatına XV. yüzyıl yazarlarından Firuzâbâdî'nin "Kâmûs" adlı eseriyle yazdığı itirazlarına yazdığı cevapları içeren bu eserin varlığından birçok araştırmacı söz etmektedir. Ragıp Paşa Kütüphanesinde bulunan bu eserin müellif nüshası olduğuna Menzel işaret etmektedir (Salimzyanova 1976: 13).

¹⁹ Futûh-ı Mısır adı altında: Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları, S.H.M.H.K. Yaz. 188/2; Süleymaniye Kütüphanesi Aşır Efendi No: 269/3.

²⁰ Sedat Şensoy, *Veysî ve Eseri Merace'l-Bahreyn'in Tahkiki*, Yüksek Lisans Tezi, SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

Gurretü'l-Asr fî Tefsîri Sûreti'n-Nasr: Asr suresinin tefsiridir (Altun 2011: 13).

Hediyetü'l- -Muhlisîn ve Tezkiretü'l-Muhsinîn ise akâid ve ahlâka dair bir eserdir (Altun 2011: 13).

Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Bd III, sayfa VI'da ***Tarih-i Feth-i Rodos*** adı geçen eserin Veysî'ye ait olabileceği ihtimali vardır (Salimzyanova 1976: 14).

BÖLÜM III

ŞEHÂDET-NÂME

3.1. Eserin İçeriği ve Üslûp Özellikleri

Şehâdet-nâme, Besmele'nin ardından doğrudan eserin takdimiyle başlar ve eserin bir münâzara türü olduğunu ifade ederek *Kelime-i Şehâdet*'e özel bir yer verdiğini vurgular.

İslâm'ın beş temel üzerine kurulduğunu söyleyerek bu temel esasları anlatacağını ifade ettikten sonra, namâzla başlayarak İslâm'ın temel esaslarının mübâhâtı (kendilerini övmeleri) yer alır. Daha sonra yazar, orucu güzel bir kadına benzetir ve siyerden alınma bir hikâyeyi anlatmaya başlar. Orucun faziletleriyle ilgili bu hikâye çirkin ve günahkâr bir zencinin hikâyesini anlatmaktadır. Bu hikâye (V) nüshasında yer almamaktadır. Orucun mübâhâtı bittikten sonra sırayla *zekât*, *cihâd*²¹ ve *hacc* mübâhâtı yer alır. *Cihâd* mübâhâtı (A), (V) ve (MK) nüshalarında yer almamaktadır.

İslâmın şartlarından dördünün iddialarının ardından en son sözü *Kelime-i Şehâdet* alır ve münâzara tekniğiyle hepsinin kendisiyle başlaması gerektiğini hatırlatarak, kendisinin olmazsa olmaz olduğuyla sözü tamamlar. Yazar sözü en son *Kelime-i Şehâdet*'e verse de İslâmın beş şartı ve cihadla konuşmayı sürdüren *Kelime-i Tevhîd* oluyor. *Namâz*, *zekât*, *oruç*, *haccın* hususiyet ve ehemiyetlerini tek tek sayarak onlara, kendisinin tevhid bayrağının üstünde olduğunu söyler. *Namâza* seslenerek tekbir manzumesinin şah beyti olduğunu; *oruç* için *Lâ* ile başladığını ve *Lâ İllâhe İllallâh*'dan feyz aldığını; *zekât* için dinin salahı olsa da değerini tevhid fikrinden aldığını, malı temizleyip haramdan arındırsa da cehennemın vazifesinin de arındırmak olduğunu; *cihad* için her ne kadar din yolunda savaşanları şehâdet mertebesine ulaştıran olsa da askerın elindeki sancağın ve bayrağın damgası olan *Lâ İllâhe İllallâh* olmasa zafere ulaştıramayacağını; *hacc* için günahların mağfiretine vesile olan vasfını andıktan sonra bu bağışlanmanın lahûtî kaynağı olan *Kelime-i Tevhîd* olmasa *haccın* diğer dinlerin kutsal mekanlarından farkının olmadığını ifade eder.

Veysî, Fâtır suresinin “*O'na hoş kelimeler yükselir*” mealindeki âyetiyle

²¹ İslâm'ın beş temel esasına dahil olmayan *cihâda* eserde yer verilmesi dikkat çekicidir.

Kelime-i Şehâdet'in diğerlerinden farkına dikkat çektikten sonra *Lâ İlâhe İllallâh*'i tamamlayıcı bir üslûpla “*Lâ İlâhe İllallâh* ...pervâzdur ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ... hü mâ-yı kürsî-peymâdur ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...ehl-i hidâyetdür ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...neşşâbe-i sidre nişânedür ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...âsmân-ı rahmetdür ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...beriyeye-i merhametdür ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...fürûg-ı hidâyetdür ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...sipihri îmândur ki..., *Lâ İlâhe İllallâh* ...fersâ-yı ‘arş-âsâdur ki...” ifadeleriyle *Kelime-i Tevhid*'in neden üstün olduğunu arka arkaya çeşitli örneklemelerle anlatır. Bu bölüm toplamda dört varak (20a-21b) kadardır.

Veysî, *Lâ İlâhe İllallâh*'ın üstünlüklerini sıraladığı son satırlarda Kur‘ân'daki bazı Peygamber kıssalarından hareketle, *Lâ İlâhe İllallâh*'ın kritik zamanlarda nasıl anlam taşıdığını örneklerle anlatmıştır. *Kelime-i Tevhid*'in Allâh dostları için değerli olduğu kadar yerine göre düşmanlarının imdadı olduğunu vurgular ve Firavun'un boğulması esnasında nihayet Yûnus suresindeki “... inandım, gerçekten de İsrailoğulları'nın iman ettiğinden başka tanrı yoktur ...” mealindeki âyetini söylemesini, son demde Allâh'tan başka İlâh olmayışına en büyük Allâh düşmanının dahi kanaat getirmesi olarak aktarır. Böylece *Lâ İlâhe İllallâh*'ın bu açıdan da değerini anlatmış olur. Bunun ardından ise ilgiliâyetin Ravzatü'l-'Ulemâ adlı tefsir kitabındaki tefsirini örnek verip Hz. İbrâhîm'in ateşte yanmaması mucizesiyle Nemrud'la olan mücadelesini anarak konuyu devam ettirir. Daha sonra imana gelme konusunu sürdüren yazar, Hz. Süleyman ile Saba Melikesi Belkıs'ın tevhid üzerine diyaloglarının yer aldığı Neml suresinden 44. âyetini örnek verir. Devamında da ayrı bir başlığa gerek duymadan aynı hadise bağlamında konunun başka bir yönünün anılması nesir geleneğimizde mevcut “istitrâd” üslûbunun bir örneğidir.

Daha sonra, sabrı ve imanı ile imtihan veren bir başka Allâh dostu Hz. Yûnus'un Enbiya süresi 87. âyetindeki “... karanlıklar içinde Senden başka İlâh yoktur, sen münezzehsin, şüphesiz ben haksızlık edenlerden oldum.” seslenişleriyle Allâh'ın yüceliğini nasıl takdis ettiğini anlatır. Yazar, *Lâ İlâhe İllallâh*'ın, gerektiği zamanda sığınmayana fayda vermeyeceğini söyler ve Firavun olayını örnek olarak verir. Firavun ile Hz. Yûnus'u karşılaştırarak Hz. Yûnus'un niçin kurtulduğunu âyetten delille açıklamıştır. Bundan sonra *Lâ İlâhe İllallâh*'ın gerçek manada inanan için ne kadar değerli olduğunu Ebu Kahl'den nakledilen bir hâdiste yeniden vurgular.

Veysî, eserin ortasında tıpkı başta olduğu gibi “Ey dervîş” seslenişleriyle konuyu

anlatır ki metnin muhtelif yerlerinde geçen bu hitap Şehâdet-nâme'nin muhatap kitlesinin sûfiler olduğunu göstermektedir diyebiliriz ve eserdeki bu yön de didaktik/öğretici üslûbun Şehâdet-nâme'de yer aldığı açık göstergesidir.

Veysî, siyer kitaplarında geçen bir rivayete atıf yaparak Lâ İlâhe İllallâh'ın yüz yıllık günahı dahi affettirecek güçte oluşunu örnekle anlatır.

Daha sonra soranlara, Usayd bin Selemetü'l-Mahzûmî'nin İslâmı kabulünün kılıç zoruyla değil rıza ile olduğu anlatılır. İslâm'ın şerefine hürmet ettiği için onun can korkusuyla İslâm'ı kabul etmediği takdîrle sözlerle ifade edilir. Nitekim Usayd için Peygamber: “ O saltanatı terk edip mana âleminin padişahı oldu ” buyurmuştur. Yirmi varaklık (26a-36a) bölümde müşrik olan Usayd ve babasının Hz. Peygamberin huzurunda *Kelime-i Şehâdet* getirerek Müslüman olmaları hikâye edilmiştir. Dolayısıyla *Kelime-i Şehâdet*'in bu hikâye vesilesiyle önemine ve dindeki derecesine bir kez daha vurgu yapılmış, İslâm'a kabulün ön şartı olduğu hatırlatılmıştır.

Yazar, Usayd ve babasının imana gelme hikâyesinden sonra bir başka oğul-baba münasebetini hatırlatıp Hz. İbrâhîm ile babası Âzer'e geçer. Baba Âzer oğlu İbrâhîm'le bir bahse girmiştir ve “Madem sen bana putlar konusunda müdahale edip bunların bâtil olduğuna iddia ediyorsun, o halde onlar senin bir olan Allâh'ını ve peygamberliğini tasdik ederlerse ben de sana tâbi olacağım” der ki, burada da eserdeki münâzara üslûbu bir anlamda devam ettirilir. Bu mübahase sonucunda Azer'in şartı gerçekleşir ve Hz. İbrâhîm'in işaretiyle putlar şu cümleyi “*Lâ İlâhe İllallâh İbrâhîm Halîlullâh*” dile getirir. Fakat Âzer iman etmez. Yazara göre, Hz. İbrâhîm babasının imana gelmeyişinden gazaba gelip putları kıracakken Cebrail aleyhi's-selâm Allâh'ın buna izin vermediğini çünkü putların *Kelime-i Tevhîd* getirmiş olduklarını bildirmişti. Dolayısıyla *Tevhîd* hürmetine putlar dahi Allâh'ın koruması altına alınmış olmaktadır.

Daha sonra *Lâ İlâhe İllallâh*'ı anlatmaya devam eder ve o dereceye gelir ki *Lâ İlâhe İllallâh* diyen cehenneme girmez der. Bunu da Sa'd bin Muâz'dan bir hadîs rivayetine dayandırır.

Veysî, Sa'd bin Muâz'ın rivâyeti olan hadîsinden sonra *Lâ İlâhe İllallâh*'ın oniki harf oluşu ve on iki rakamının *Muhammedün Resûlullâh*, *Ebû Bekrî's-Sıddık*, *Ömer bin Hattab*, *Ali bin Ebî Tâlib*, *E'imme-i İsnâ-Aşer* yahud *İmâmân-ı Dûvâzdeh*'in de karşılığı oluşuna “ilginçtir” ifadesiyle dikkat çekmiştir. Bu tarz bir izah edebiyatımızdaki harf simgeciliği hatta hurufî temayüle işaretse de bu eserde böyle varsaymak çok iddialı

olacaktır.

Yazar, âlemi ayakta tutanın “*Lâ İlâhe İllallâh*” olduğunu ifade eder ve bunu söyleyen, tevhid sancağını taşıyan hiç kimse kalmadığı vakitâlemin yıkılacağını, aksi durumda devam edeceğini iddia ederek kıyamet sahnesini tasvire geçer. Böylelikle *Lâ İlâhe İllallâh*'ın önemini bu tasvirî üslûpla daha etkili biçimde anlatmış olur.

Devamında Hz. Yûsuf ile Züleyhâ kıssasına geçer. Gerek Hz. Yûsuf'un Züleyhâ ile imtihanında gerekse bir başka gencin ölüm anındaki iman imtihanında müdahil olan, hatta azdıran şeytanın Allâh tarafından azarlanması ve Allâh'ın, kullarını ondan koruyacağına dair vaadi 46a-48b varaklar arasında anlatılmıştır.

Daha sonra cehennemün günahkâr ve asiler için hangi durumda olduğu tasvir edilip, azabın kurtuluşu mümkün görünmezken Rahmân olan Allâh'ın şeytanı lanetleyen seslenişi ve kendisinden başka herkese Rahîm ve Kerîm sıfatlarıyla muamele edeceğini bildirişinden söz edilir. Devamında Hz. Dâvud zamanındaki bir hâdiseden bahsedilir. Veysi'ye göre, küfür karamsarlığının tuzağına düşmüş, tövbeden umudunu kesmiş kullar vardır. Bunları Hz. Dâvud iflah olmayacaklar arasında tasvir ederken Allâhü teâla, Hz. Dâvud'u uyarıp onları Allâh'ın rahmetine yönlendirmesini emretmektedir.

Eserin son kısmında Hz. Peygamberin mahşer gününün dehşet ve şiddetinden ümmetini koruyup kollama maksadıyla Allâh'tan şefaet izni talep etmesi, Allâh'ın ise buna karşılık, “ben onların günahlarını hiç kimseye hatta senle bile paylaşmayıp bizzat kendim örter ve affederim” buyurması nakledilir.

Yazar, eseriniâyet ve hâdislerle destekleyerek, Ka'bü'l-Ahbâr, Ravzatü'l-Vâ'izîn, Ravzatü'l-'Ulemâ, Riyâzü'l-Müzekkirîn gibi kaynaklara başvurarak, Firdevsî, Câmî, Sa'dî, Sûzanî, Hâfız, Mevlânâ, Emîr Hüsrev Dehlevî, Emîr Vahidüddîn Mes'ud, Emîr Ma'zî, Selmân-ı Sâvecî, Bâkî, Nev'î, Alaşehirli Makâlî Mustafa Bey gibi şairlerin eserlerinden alıntı yaparak süslemiştir.

3.2. Eserin Dil Özellikleri

Nazımdan çok nesirle tanınan, yaşadığı dönemin en tanınmış nâsiri olan Veysi'nin, eserlerinde kullandığı sanâtlı ve külfetli üslûbunu Şehâdet-nâme'de de belirgin bir şekilde görmemiz mümkündür.

Şehâdet-nâme'de bazı âyet ve hadîsler de bulunmaktadır. Bu üslûb dönemin kültür yapısının bir gereğidir. Âyet ve hadîslerin bazen tamamı verilmeyip, sadece bir

cümlesi aktarılmıştır. Bunun yanı sıra dinî terim ve ifadeler de mevcuttur.

Diğer yandan Arapça ve Farsça beyitlere sıkça başvurulması hem yazarın hem de hitap edilen kitlenin kültür seviyesini göstermektedir. Matbu nüsha ölçüsüyle 54 varak hacminde olan Şehâdet-nâme'de 3 Arapça, 45 Farsça beyit mevcutken 13 Türkçe beyit bulunması Fars Edebiyatının etkisinin Veysî üzerinde fazla olduğunu gösterir.

Şedâdet-nâme'nin dili sanatkârâne bir özellik taşımaktadır. Ağırlıklı olarak Arapça ve Farsça terkiplerin yoğun oluşu, anlaşılmasını güçleştirmiştir. Eserden seçerek yazdığımız şu cümleler belirtilen durumu ifade etmektedir:

Tahrîk-i şecere-i kudsî semere-i tahîyyet ü selâm idüp, dâmen-i ümîd-i risâleti mâl-â-mâl nev-bâve-i vişâl eyledi ve didi: “Yâ Rasûlallâh hüdâvend-i ğarîb dost-ı serâ-perde-i celâlet ve sultân-ı ‘âşî-nevâz münezzeh-i bâr-gâh-ı ehadîyyet celle celâllehû fermân ider ki sermâye-i ‘ömr-i tel’ef-kerdelerinden ma‘cûn-ı dâlâlet ü ‘işyân perverdelerinden ya‘nî sevâhil-i deryâ-yı rahmetim ser-gerdânlarından pîrâmen-i havz-ı aynü'l-hayât-ı mağfiretim ‘atşânlarından filân maħalde hâk ü hûn-âğuşte-i hâk-dân-ı mezellet olan zengî-yi hâk-âlûde kâr-ı üftâde ser-nihâde-i visâde-i marâz olduĝda ki evvelîn pây-e-i süllem-i ecel idi²².

Ve berâ-yı i‘lâ-yı livâ-yı kelimetullâh u becâ-yı âverdin mazmûn-ı sa‘âdet-i maĝrûn (ve câhidû fî sebîlillâh) fî direfş mehr-i derhûş zerrîn-i ‘ilmime hevâ-dâr-ı mütâba‘at olanlarınıñ kañtara-i tîz-âb-dâr-ı memâtdan güzzerân idenleri ya‘nî şerbet-i kand-ı nebât-ı şehâdetle esîr-i cân olanları (bel ahyâun inde rabbihim) kerûme-i müteyemmine-sence nâ‘il-i hayât-ı ebedî vü miyân-ı dil ü cânı şamsâm-ı fermân-ı kâti‘ (uktulûl muşrikîne) ile muvaşşah olup su‘bân-ı şimşîr-i kâfir tedmîrîni sîr-âb-ı hûn-ı ‘adüvvi mehîn-i imân-ı küfr eyleyenleri iħrâz-ı rutbe-i ‘âliye-i (cezâuhum ‘inde rabbihim) eyleyüp, güninde vâşîl-ı sa‘âdet-i sermedî olmaları (lâ raybe fîh) dür²³.

Şehâdet-nâme'nin dili genel olarak özellikle de tasvir cümlelerinde Arapça ve Farsça terkiplerle yüklü olmakla beraber az da olsa diyalog ağırlıklı cümlelerde sâde ve anlaşılır dil kullandığını da görmek mümkündür:

²² Şehâdet-nâme-i Veysî, (M5a/13)

²³ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M14a/10)

*F'īl-hāl nāmūs-ı ekber-i 'illiyīn-i ḥazret-i Cibrīl-i Emīn Cenāb-ı 'İzzet'den yetişdi ve deste-i tīşe-i Ḥalīl 'aleyhi's-selāmi **tutup didi** “ Ey Ḥalīl Cenāb-ı Rabb-ı Celīl **buyurmuşdur** ki zinhār bu evsān-ı nā-tüvāna zaḥm-ı tīr **urmiyasın** ve **bir** vech ile heykel-i endāmlarına zarar revā **görmeyesin** zīrā **senüñ** risāletiñe ikrār ve **benüm** vaḥdāniyet-i zāt-ı muḳaddes-şifātuma **şehādet eylemişlerdür** ²⁴*

Eserde fiil ve fiil soylu kelimelerin tamamına yakını Türkçedir. Türkçe olmayan fiiller ise yüklem olarak kullanıldığından sonuna Türkçe bir ek getirilmiştir:

*...nazīd-ı silk-i nazm **eyleyüp**..., ...şad-sāle-yi ḥakk **eyler**..., ...küleh-kūşe-i sinān **kıldılar**..., ...teşebbüs **eyleyesen**..., ...ḥıyam-ı 'askerī **oldı**..., telkīn-iāyīn-i imān **eyle**..., ...'anber būyunda geçmiş **ola**..., ...şeref-i ihtitām **bula**..., ...der-gāh-ı felek-i dest-gāhuñ **olmayalar**..., ...rutbe-i iftiḥār **bilmiyeler**..., ...kabūl **eyledi**..., ...melekü'l-mevt musallaḥ **oldı**..., ...temāşā **kılayın**..., ...amāc-gāhına işābet **kılmasa**..., ...bir ḥande-i girye ālūd **kıldı**..., ...vücūdı temām **itdi**..., ...aḥbābı zehr-āb **kılursun**..., ...ḥasretle nigerān **olduğu**...*

Eserde mecāz anlamda kullanılan birleşik fiiller vardır ki, fiilin önüne gelerek onunla beraber kalıplaşan isimlerin tamamına yakını Arapça ve Farsçadır:

...biraz nazar şalayın..., ...ḥazretlerine yüz süreyin..., ...bī-hūşāne nigāh şaldı..., ...ḳubbe-i āsmāna yetişdi..., ...deryā-yı 'ināyete yetürdiler..., ...nişīb-i demār şaldı..., ...dest-i ilticā şaldı..., ...zindegānīye rızā virüp..., ...şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve selleme vusūl buldı..., ...cürm-i saḳīl zemīne lerze düşer...

Şehādet-nāme'de edilgen çatılı fiillerin varlığı dikkat çekmektedir:

*... ḳünkü şerā'it-i defn ber vech-i ma'ḥūd edā **olındı**²⁵; ... böyle enāre-i*

²⁴ Şehādet-nāme-i Veysī, (M41b/15)

²⁵ Şehādet-nāme-i Veysī, (M9b /1)

*ḳandīl-i tenzīl-i vahy olındı ki*²⁶...; ...*revābiṭ-ı tenāsüb-i a‘zāsı çözülmüş*²⁷; ... *ḫāliyle niçe tekayyüd olunur*²⁸; ... *iklīm-i ‘iṣyāna niçe mübāderet ḳılınur*²⁹ ...; ... *Naḳş-ı ḳālib-i cemāli bozulmuş*³⁰ ...

Türkçe edatların kullanımlarının az olmadığını söylemek mümkündür. En çok kullanılan Türkçe asıllı veya Türkçeleşmiş edatların başında “ *üzre, diyü, özge, gibi, ile, ki, birle ...* ” gibi edatlar yer almaktadır:

*Ḫāl bu minvāl üzre iken ḡam-ḫ‘ārī-yi ümmetān-ı ḡamgīn ü endīşe ḡārī-yi ‘uṣāt-ı miskīn böyle mi olur*³¹.

... *mıḳra‘-i ḳāri‘a-i ḡayret-i (Lā-yüs‘elu ‘ammā yefalu) birle* böyle *tedīb-i fuṣūlān-ı zāhir*³² ...;

... *müdüñ-gāh-ı iltifāt-ı ḫüsrev-āne itmekle muvaḳḳaf-ı iclālümde ser ü şanevber gibi* *istāde-i pāy-ı istikāmet olan*³³...;

‘*Urve-i Vuṣḳā-yı ināyetünden özge meded-i ḫalāş mı olur*³⁴ ...;

*Duvāzdeh ḫarf-i kelime-i tevḫīd ile ḳā‘im olmuşdur*³⁵

... *ol ‘amüdü‘l-ḫayme-i sultān-ı tevḫīddür ki bu bir*³⁶ ...;

... “*rükn ü rekīn-i ā‘zam benüm*” *diyü ma‘raż-ı mu‘āraza-ı mübāhātde*³⁷

Türkçe-Arapça, Farsça-Türkçe ve Arapça-Türkçe terkipler kullanılmıştır:

... *şayyād-ı şikār-gāh-ı ḳudret-i taḫrīk-i peftere-i ḳabül itmese olmaz*³⁸

²⁶ Şehādet-nāme-i Veysī, (M51a/8)

²⁷ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7b/11)

²⁸ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7a/11)

²⁹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7a/13)

³⁰ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7b/13)

³¹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M6b/9)

³² Şehādet-nāme-i Veysī, (M 8a/9)

³³ Şehādet-nāme-i Veysī, (M15a/10)

³⁴ Şehādet-nāme-i Veysī, (M51b/15)

³⁵ Şehādet-nāme-i Veysī, (M44b/16)

³⁶ Şehādet-nāme-i Veysī, (M44b/14)

³⁷ Şehādet-nāme-i Veysī, (M2a/17)

³⁸ Şehādet-nāme-i Veysī, (M20b/2)

... Şemşîr-i **üz-yalmân**-ı ulüvv-i nâra âb u tâb virdükde...³⁹

... **yalman-ı düzahdan** hâlâş olup⁴⁰

... vahy-i kadîm-i **tayy-yarlıg** tebliğ itdükde ...⁴¹

Türkçe soru ekinin kullanılmasının yanı sıra Arapça ve Farsça kelimelerin sonuna Türkçe 1. tekil şahıs eki getirildiği dikkat çekmektedir ki, bunu eserin münâzara özelliğini taşıdığına bağlamak mümkündür:

*Ey Uşayd beyzâ²-i vücūd-ı bihbūduñ der şühedāne-i tārık-i ‘arş-ı berîn iken şāyeste **midür** ki⁴² ...*

*... fermūde-i **zū'l-Celālī** şeb-ān-rūz süfre-keş-i dārū'l-‘ayş-ı bī-nişuñ iken münāsib **midür** ki⁴³ ...*

*Luṭıme-i (İnne ibādī leyse leke) aleyhim sultānun seni serasime-i ḥayret itmedi **mi**⁴⁴ ...*

*Ben res'ü'l-māl-ı mu‘āmele-i dervīşānum.*⁴⁵

*Sermāye-i kār u bār-ı dil-rīşānum*⁴⁶.

Ben ol ḥ‘āce-i küçe-i şehir-bend-i ihsānum ki⁴⁷...

“-up, -dığında, -ınca ...” gibi Türkçe zarf-fiil eklerini taşıyan zarf-fiil türündeki kelimelerle zarf durumu nadir de olsa sağlanmıştır:

Çün kelām-ı ḥikmet irtisām-ı cihād-ı suğūr-ı kifāyete müntemī olup müdde‘ā-yı mübāhātı derece-i gāyete resīde kıldukda⁴⁸ ...

Felek-i cenābımla aḳtār-ı ‘ālemden berehne pā vü ser-fütāde-i rāh-ı sa‘ādet penāhum olup⁴⁹ ...

³⁹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7a/6)

⁴⁰ Şehādet-nāme-i Veysī, (M13b/13)

⁴¹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M7a/14)

⁴² Şehādet-nāme-i Veysī, (M27a/5)

⁴³ Şehādet-nāme-i Veysī, (M27a/9)

⁴⁴ Şehādet-nāme-i Veysī, (M48b/11)

⁴⁵ Şehādet-nāme-i Veysī, (M12a/7)

⁴⁶ Şehādet-nāme-i Veysī, (M12a/9)

⁴⁷ Şehādet-nāme-i Veysī, (M12a/12)

⁴⁸ Şehādet-nāme-i Veysī, (M14b/12/)

⁴⁹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M15a/3)

... bir sāl-ı meymenet me'âlde çehre-i 'âlem-fürüz-ı behçet efrūzumdan faķat
bir kere ref'-i muķanna' ğunc u delāl idüp⁵⁰...

... bu külāh-ı girān-bahā-yı şāhāne ile ser-firāz eylediğinde iştibāh yokdur⁵¹.

... fezā-yı 'âlem-i lā mekānda evc-i hevā-yı ķurba ırmeyince ārām bulmaz.⁵²

Arapça ve Farsça zarflar Türkçe zarflara kıyasla daha çok kullanılmıştır.

Şeb-ān-rūz endīşesi ol şāhib-i livā-yı mu'asker-i nübüvvet-i⁵³...

... "Müjde ki pederūn Seleme **hālā** üştür süvārdur.⁵⁴

Çendān ki 'arz-ı İslām itdiler.⁵⁵

... ben ol pākīze-gevher-i deryā-bār-ı sa'ādetüm ki bedre-i zer **hemīşe** zīver-i
kīse-i⁵⁶ ...

Emr-i Hāķ ile ravābiķ-ı evtād-ı 'âlem **yek yek** çözüür.⁵⁷

... şeb-i tārīk-ı fisk u fücūrda gevher-i şeb-tāb kem-yāb-ı sa'ādet buldı **çünkü**
şerā'it-i defn ber vech-i ma'hūd edā olındı.⁵⁸

... Seleme **ba'd**-ı zemān göz açup⁵⁹ ...

Eğer ol 'azizān-ı pāk-dāmen ol **yevm**-i va'd u va'idde⁶⁰ ...

Şehādet-nāme'de Türkçe asıllı veya Türkçeleşmiş edatlarla beraber Arapça ve Farsça olmak üzere en çok kullanılan edatlar şu şekildedir:

Erkān-ı dārū's-selām-ı İslām'dan her biri "rükñ ü rekñ-i ā'zam benüm"

diyü⁶¹ ...

⁵⁰ Şehādet-nāme-i Veysī, (M15a/7)

⁵¹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M19b/3)

⁵² Şehādet-nāme-i Veysī, (M20b/5)

⁵³ Şehādet-nāme-i Veysī, (M26a/11)

⁵⁴ Şehādet-nāme-i Veysī, (M34b/6)

⁵⁵ Şehādet-nāme-i Veysī, (M30a/3)

⁵⁶ Şehādet-nāme-i Veysī, (M12a/16)

⁵⁷ Şehādet-nāme-i Veysī, (M46a/3)

⁵⁸ Şehādet-nāme-i Veysī, (M9a/16)

⁵⁹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M34b/15)

⁶⁰ Şehādet-nāme-i Veysī, (M11a/7)

⁶¹ Şehādet-nāme-i Veysī, (M2a/16)

*Hak̄kâ ki te'sîr-i müdâme-i cām-ı cemâl-i ekâbir **özge** keyfiyyet virmiş idi ki⁶² ...*
... müdün-gâh-ı iltifât-ı hüsrev-âne itmekle muvaqqaf-ı iclâlümde ser ü şanevber
***gibi** îstâde-i pây-ı⁶³ ...*
*... şadme-i rezme-i âzmâ **birle** dervâze-i küçe-bend-i fenâya ki⁶⁴ ...*
*... maḳâm-ı i'zâzdan bu vechle iḳâmet-i delâ'il-i fahre ser-âgâz itdi **ki** "Ben **ki***
namâzım⁶⁵ ...
*... celâlet-i şânima tevḳîr-i celî-yi "eş-şavmu lî" **ile** pîrâye bend-i ihtîşâş*
olmuşdur.⁶⁶
*... huṭbe-i dîbâce-i bedî'în mesâs iḳtibâs-ı kelime-i şehâdet-i **bâ**-sa'âdetden⁶⁷ ...*
***Tâ** ki fazâyiḥ-i a'mâl-ı ümmetimi benden gayri kimse bilmeye⁶⁸ ...*
*Belki dest ü pâyine şikâl-i müşkil-bend-i ḳahr urup, keşân **ber** sîne-çâk çâk u*
perîşân⁶⁹ ..
*... cîlve-gâh-ı 'araşât içre müşâr **bi'l**-benân olur ...⁷⁰*
*... renginden ki **fi'l**-ḫaḳîḳa nâdiye-i encâs idi⁷¹ ...*
*... şadurvân-ı celâlden **ale'l**-iṭlâḳ şüret-i gayr-ı marâziyye gösterirem.⁷²*

Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini taşımaktadır:

*... zâhir ü bâṭın-ı 'âlem ü 'alemiyân **toldı**⁷³ ...*
*... ḫurşîd-i imân derîçe-i çeşminden nihân-ḫâne-i derdinine **toldı**.⁷⁴*
*Ve miyâne-i meclisde bir 'imâd-ı şâmiḥ-i nihâda **ṭayandırđı**.⁷⁵*
*... ḥ'âce-i 'âlem şallallâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellemi **ṭoyunca** göreyin.⁷⁶*

⁶² Şehâdet-nâme-i Veysî, (M7b/16)

⁶³ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M15a/9)

⁶⁴ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M27b/14)

⁶⁵ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M2b/4)

⁶⁶ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M3b/3)

⁶⁷ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M17a/4)

⁶⁸ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M53b/16)

⁶⁹ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 5b/12)

⁷⁰ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 3b/1)

⁷¹ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 6a/3)

⁷² Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 4b/15)

⁷³ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 2a/12)

⁷⁴ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 29a/11)

⁷⁵ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 34b/12)

⁷⁶ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 36b/13)

... cemā'at-ı ehl-i İslām idüp gurreyi selha **irgürmüşdür**.⁷⁷

... bu külāh-ı girān-bahā-yı şāhāne ile ser-firāz **eylediginde** iştibāh yoktur.⁷⁸

... muḳarrerdür ki her biriyle ḳufl-i der dārü'l-caḫīme mühr **urlur**⁷⁹...

Tā'-ālemiyan bileler ki kime müselleme imiş ve **ḳanḡımızuñ** pāye-i iftiḫārı a'zam imiş.⁸⁰

... zinhār bu evşān-ı nā-tüvāna zaḫm-ı tīr **urmuşasın**⁸¹...

3.3. Eserin Yazma ve Matbu Nüshalarının Tavsifi⁸²

Şehâdet-nâme'nin 25 yazma ve 22 matbu nüshası tarama neticesinde tespit edilmiştir. Bunlardan 21 yazma nüsha yurtiçinde, 3 yazma nüsha ise yurtdışında bulunan kütüphane ve arşivlerde muhafaza edilmektedir. Eserin matbu nüshası, 1866 ve 1869'da iki kez olmak üzere basılmıştır. 1866 senesinde basılan nüshaya daha sık rastlanmaktadır. Matbu nüshalardan 5 nüshanın yurtdışında, 17 nüshanın ise yurtiçinde bulunduğu tespit edilmiştir.

3.3.1. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshalar

1. (M) Bayerische Staatsbibliothek München

Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî Yazar: Veysî, Yayıncı: Tasvîr-i Efkâr Gazetehânesi, 1866, Dijital ortama aktarılmış: 14 Ekim 2009, Uzunluk: 120 sayfa (60 varak); İlk sayfada kütüphane adres bilgilerinin mührü basılıdır. Diğer iki sayfa beyaza boş, ondan sonraki sayfada A.or. 7481Z olarak kayıt düşülmüştür. Sonraki iki sayfada eserin fihristi yazılı ve kütüphanenin mührü basılıdır. Sonraki iki sayfa boşdur. Akabinde 1b olarak numaraladığımız sayfa ile eser başlamaktadır. Bu varakta satır sayısı 12; diğer varaklarda 17; son 6 varaktan birincisinde 16'dır. Eserin sonunda nerede basıldığına dair bilgiler verilmiş, son iki sayfada ise tekraren A.or. 7481Z olarak kayıt düşürülmüştür.

Tenkitli metnin kurulmasında matbu nüsha kullanımına kimileri ihtiyatlı

⁷⁷ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 9b/12)

⁷⁸ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 19b/3)

⁷⁹ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 13a/12)

⁸⁰ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 16b/8)

⁸¹ Şehâdet-nâme-i Veysî, (M 42a/1)

⁸² Katalog bilgilerinde imlâ olduğu gibi alınmıştır.

yaklaşsa da alanla ilgili çalışmalarda kullanıldığına dair örnekler mevcuttur. Ayrıca, genelde matbu nüsha en iyi yazma nüshalardan seçilerek basıldığından ve yazmalarda bulunmayan kısımları da içerdiğinden dolayı matbu nüshayı ana nüsha olarak kullanmak çalışmada tercih sebebi olmuştur.

2. (V) *Vakıflar Genel Müdürlüğü Ankara Bölge Müdürlüğü Kütüphanesi, Safranbolu İzzet Mehmet Paşa Koleksiyonu, 67 Saf 273/2*

Eser Adı: Düstûrül-^çAmel, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627); Müstensih: Mehmed Said Nahcivanî; Konu: İslâm Dini-İbadetler; Dili: Türkçe; İstinsah Tarihi: 1049 (1638); Boyut: 200x105 – 160x65 mm.; Varak: 8; Satır: ilk varak (1b) 20, diğer varaklar 23, son varak (8b) 8; Yazı Türü: Tâlik, Kağıt Türü: Birleşik harf filigranlı. Zencirekli, miklebli koyu vişne rengi şirazeli meşin cilt. Ara başlıklar kırmızıyla salât, savm, zekât, Kelime-i Şehâdet, Hikâye-i Yûnus (a.s.) ve münacatı ihtiva eder. 1b-135a arası Veysî'nin *Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mirâc*; 136b-143a Düstûrül-^çAmel, 143-148 arası yapraklar beyaza boş, 149b-152a arasında Nev'îzâde Atâyî'nin *Zeyl-i Şakayikü'n-Numaniye*'sindeki Veysî bahsi, Kınalızade Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü'ş Şuarâ*'sında Veysî bahsi ve Veysî Efendî'nin bir ahbabına yazdığı mektubun sureti vardır. Sondaki iki yaprak beyaza boştur. Eser muhâfazalıdır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden aldığımız bilgiye göre mecmua Safranbolu İzzet Mehmet Paşa Koleksiyonuna ait olup geçici süre için Vakıflar Genel Müdürlüğü Ankara Bölge Müdürlüğü Kütüphanesi'nde muhâfaza edilmektedir.

Bu nüshayı tercih sebebimiz nüshalar içinde istinsah tarihinin en eski oluşundandır.

3. *Ankara Üniversitesi, DTCF Kütüphanesi, 06 Mil Yz A 2811/1*

Eser Adı: Şehâdet-nâme, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (1037/1627), Müstensih: Alî Seyyid Mehmed, Konu: Tasavvuf, Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi: 1180/1767, Koleksiyon: Üniversite A 224, Kağıt boyutu: 213x153 mm., Yazı alanı

boyutu: 142x75, Yaprak: 22, Satır: esasen 23 olup bazı varaklarda 22 ve 24 olarak değişmekte, ilk varak (1b) 18 son varak ise 17; Yazı Türü: Ta'lik, Kağıt Türü: Filigranlı, Cilt Özellikleri: Ebru Karton Cilt, Mürekkep rengi: Siyah, başlıklar kırmızı, Zahriye: İçerik: 1b'de DTCF Kütüphanesi demirbaş kaydı mührü vardır. [IIa]'da Hâfız İbrâhîm'e ait mülkiyet kaydı var, Kaynakça: Osmanlı Müellifleri, II, 477; MKYK, V, 281.

Metnin daha iyi anlaşılmasında, özellikle de incelenme merhalesinde katkıda bulunacağından dolayı el yazma nüshaları içinde en çok derkenarı olan bu yazma tenkitli metnin kurulmasında tercih sebebi olmuştur.

4. *(MK) Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 698/1*

Eser Adı: Şehâdet-nâme; Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627); Müstensih: Müderris Rûhî; Konu: İslâm Dini-İman ve İslâm; Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi: Yok; Koleksiyon: Dvd No: 22; Boyut: 195x112 – 145x75 mm.; Varak: 22; Satır: 2. varakta (1b) 17; 27. (14a) ve 28. (14b) varaklarda 23; 38., 40., 41. varaklarda 20. Yazı Türü: Tâlik; Kağıt Türü: El filigranlı, Notlar: Ciltsizdir. Osmanlı Müellifleri. II. 477.

Müstensihi belli olan ve okunaklı olan bu yazma tenkitli metnin kurulmasında tercih sebebi olmuştur.

3.3.2. Karşılaştırmada Kullanılmayan Yazma Nüshalar

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu

1. Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 1920/2, Eser Adı: Şehâdet-nâme, Yazar adı: Veysî Efendî, Konu: İslâm Dini-Akaid ve Kelam, Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi: Yok, Müstensihi: Belli değil, Bulunduğu Yer: Milli Kütüphane-Ankara, Dvd No: 99, Boyut: 210x130 – 160x75 mm., Yaprak: 10b-33b, Satır: 23, Yazı Türü: Tâlik, Kağıt Türü: Taç filigranlı.

Notlar: Tamir görmüş, salbek şemse ve zencerekleri yaldızlı, sırt ve kenarları

bordo meşin, kapakları sarı ve yeşil ile mülevven bir cilt içindedir. Eser temel İslâm akideleri ile ilgilidir. Söz başları ve çizgiler kırmızı, sayfalar çift cetvellidir. Eser ve yazar adı (1a) dan alınmıştır. İçindekiler: [33a-38a] Hz. Muhammed'in Kudûs'e ticaret için gidişini ve gelişen olayları anlatan bir alıntı vardır.

2. Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 2669/1, Eser Adı: Düstûrül-'Amel, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî, Konu: İslâm Dini- Mevize ve Hutbeler, Dili: Türkçe, Bulunduğu Yer: Milli Kütüphane, Ankara, Koleksiyon: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Dvd No: 139, Boyut: 202x140 – 155x57 mm., Yaprak: 1b-38a, Satır: 17, Yazı Türü: Tâlik, Kağıt Türü: Suyolu filigranlı, Notlar: Sırtı ve sertabı kahverengi meşin, kapakları desenli kağıt, mukavva bir cild içerisindedir. Eser, mevizedir. Söz başları ve söz üstleri kırmızı, yaprakları rutubet lekeli. Satın alma: Abdullah Öztemiz.

3. Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 2750/1, Eser Adı: Düstûrül-'Amel, Yazar adı: Veysî, Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî, Konu: İslâm Dini-Mevize ve Hutbeler, Dili: Türkçe, Dvd No: 143, Boyut: 190x110 – 160x70 mm., Yaprak: 1a-30b, Satır: 19, Yazı Türü: Tâlik, Kağıt Türü: Suyolu filigranlı, Notlar: Sırtı ve kenarları bordo meşin, kapakları ebru kağıt kaplı, harab halde, mukavva bir cilt içerisindedir. Eser, mevizedir. sbz. kırmızı, yaprakları rutubet lekeli. Satın alma: Abdullah Öztemiz 1970

4. Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 2811/1, Eser Adı: Düstûrül-'Amel, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî, Konu: İslâm Dini-Mevize ve Hutbeler, Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi: 1115 (1703), Bulunduğu Yer: Milli Kütüphane-Ankara, Koleksiyon: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Dvd No: 925, Boyut: 210x148 – 165x82 mm., Yaprak: 1a-48b, Satır: 13, Yazı Türü: Tâlik, Kağıt Türü: Suyolu filigranlı, Notlar: Ciltsizdir. Bordo meşin bir cilt içerisindedir. Eser, mevizedir. Söz başları ve söz üstleri kırmızı, yapraklar rutubet lekeli. Satın alma: İbrahim Olgun, 1970. Kaynaklar: Hediyyetül-Ârifin Esmâü'l-Müellifin Sâri'l-Musannifin, I.228a; Osmanlı Müellifleri, II. 447

İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Koleksiyonu

5. Arşiv Numarası: 34 Ae Edebiyat 260, Eser Adı: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627), Konu: Türk Dili ve Edebiyatı , Boyut: 190x137 – 158x66 mm., Yaprak: 29, Satır: 21, Yazı Türü: Tâlik. Notlar: Ali Emiri Vakfı Dini Edebiyat. Sırtı bez, kağıt kaplı, miklepli.

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi

6. Arşiv Numarası: 42 Kon 573, Eser Adı: Şehâdet-nâme, Yazar adı: Veysî Alaşehrî Konu: İslâm, Dili: Türkçe, Boyut: 220x170 – 160x120 mm., Yaprak: 21, Satır: 18, Yazı Türü: Rika, Notlar: Ebru ve mukavva sırtı siyah, yıpranmış deri, szb. kırmızı.

7. Arşiv Numarası: 42 Kon 3486/5, Eser Adı: Fezâil-i Kelîme-i Tevhîd, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî, Yazı Türü: Arap-Tâlik, Notlar: Szb.ler kırmızı, sırtı siyah meşin, mukavva cilt, Fiziksel Tanım: 25b-53a Yk., 19 St., 200x110-135x60mm

İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları

8.Arşiv Numarası: Or. 6909/1, Eser Adı: Şehâdet-nâme, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627), Müstensih: Yok, Konu: İslâm Dini-Tasavvuf ve Tarikatlar, Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi: Yok, Bulunduğu Yer: İngiltere.

Not: Çeşitli kaynaklarda adı geçen İngiltere Milli Kütüphanesi web sitesinde bu kayıt altında olan yazma nüsha tespit edilemedi.

Hidiv Kütüphanesi Türkçe Yazmaları

9.Arşiv Numarası: 9125/4, Eser Adı: Şehâdet-nâme, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627), Konu: Türk Dili ve Edebiyatı, Dili: Türkçe, Bulunduğu Yer: Kahire – Mısır.

Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları

10. Arşiv Numarası: Mecâmi Türkî 43, Eser Adı: Risâle-i Kelime-i Tevhîd, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627), Konu: İslâm Dini-Akaid ve Kelam, Dili: Türkçe, İstinsah Tarihi 1058 (1648) Bulunduğu Yer: Kahire/Mısır. Özellikleri: boyut (dış-iç) 190x110mm, yaprak 1-23, satır 19

Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye Koleksiyonu

11. Arşiv Numarası: 34 Nk 3292/3, Eser Adı: Düstûrül-^çAmel, Yazar adı: Veysî Üveys B. Muhammed-i Alaşehrî (1037/1628), Konu: İslâm, Dili: Türkçe, Yaprak: 250b-276a, Yazı Türü: Arap, Notlar: İslâm Ahlakı.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nadir Eserler Kütüphanesi

12. Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Haşmet Efendi, Yayın Bilgisi:1182/m.1768, Fiziksel Tanımlama: 19 varak; 232x138mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 25, Konu Başlığı: İslam-Fıkıh, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 03382, Birim: İUNEK Yazma Eserler Birimi. Not: Haşmet Efendi adı altında yanlışlıkla kayda geçen eser Veysî'ye aittir. (Arslan ve Aksoyak 1994: 13)

13.Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehrî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], h.1037 / m.1628., Fiziksel Tanımlama: 40 v. ; 191X103 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 17, Konu Başlığı: Kelam, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 00803, Birim: İUNEK Yazma Eserler Birimi.

14.Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehrî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], h.1037 / m.1628., Fiziksel Tanımlama: 20 v. ; 210X105 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 22, Konu Başlığı: Kelam, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 03619, Birim: İUNEK Yazma Eserler Birimi.

15. Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehrî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], 1220., Fiziksel Tanımlama: 44 v. ; 227X130 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 17: cildin cinsi: kırmızı meşin şemse,

Konu Başlığı: Kelam, Türü: Yazma Eser, Ek yazar: Muhammed Sıdkı, çev., Barkod: NEKTY 06342, Birim: İUNEK Yazma Eserler Birimi.

16. Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehrî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], h.1037 / m.1628., Fiziksel Tanımlama: 40 v. ; 191X103 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 17, Konu Başlığı: Kelam, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 00803, Birim: İUNEK Yazma Eserler Birimi.

17. Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehrî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], h.1098 / 1686., Fiziksel Tanımlama: 54 v. ; 112X200 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 15; Cildin Cinsi: Kırmızı meşin, Konu Başlığı: Kelam, Yer Numarası: 297.4, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 00067, Birim: İUNEK Yazma Eserler Birimi.

18. Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehrî Veysî, Yayın Bilgisi: [y.y. : y.y.], h.1054., Fiziksel Tanımlama: v. 143-160 ; 184X118 mm., Genel Not: Eserin yazıldığı hattın cinsi Tâlik; satır sayısı 21, Konu Başlığı: Kelam, Yer Numarası: 297.4, Türü: Yazma Eser, Barkod: NEKTY 10958/03, Birim: İUNEK Yazma Eserler Birimi.

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi

19. Arşiv numarası: 07 Tekeli 460/2, Eser adı: Fezâil-i Kelîme-i Tevhîd, Yazar adı: Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627), Konu: İslâm Dini-Tevhid (Allâh'ın Birliği), Boyut (dış-iç): 210x120-170x70mm., Yaprak: 182a-199b, Satır: 21, Yazı türü: Tâlik, Kağıt Türü: koyu krem renkli, Notlar: Sırtı Onarılmış siyah deri, deffeler gri bez kaplı bir cilt içindedir. Cedveller altın yaldızlıdır. Hacı Osman-zâde Mehmet Ağanın Vakfidir. Top. T. Yaz. II. 349.

İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Süleymaniye Aşirefendi Koleksiyonu

20. Arşiv numarası: 34 Sü-Aşir 452/1, Eser adı: Fezâil-i Kelîme-i Tevhîd, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627), Konu: İslâm Dini-Tevhîd (Allâh'ın Birliği), Dili: Türkçe, Boyut: 195x130-150x75mm., Yaprak 1b-26a, Kağıt Türü: Filigranlı, Notlar: Zencirekli, al renkte meşin bir cildin içindedir. Szb. kırmızı mürekkeple belirlenmiştir. Başta Mustafa Âşir Efendi'nin 1161 (1748) tarihli vakıf mührü ile 1176 (1762) tarihli mülkiyet kaydı vardır. TÜYATOK. 05/11.1308.

Fatih Kütüphanesi

21. Arşiv numarası: 4403, Eser adı: Şehâdet-nâme-i Veysî, Boyut: 210x140mm, Mecmua Veysî'nin Siyer-i Veysî ile başlıyor; 171a-187a rası Şehâdet-nâme-i Veysî yer almaktadır. Yalnız eser adının başlığı silik olduğundan Şehâdet-nâme-i Veysî olarak isimlendirdik. Mikrofilmi Ankara'da Milli Kütüphane Atölyesinde hazırlanmıştır (14Mart).

Madrid Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalı, İspanya

22. Arşiv numarası: 12099/3, Eser adı: Fezâil-i Kelîme-i Tevhîd, Yazar adı: Veysî Üveys B. Mehmed-i Alaşehrî (969-1037/1561-1627), Konu: İslâm Dini-Akaid ve Kelam, Dili: Türkçe, Boyut: 265x145mm., Notlar: Deri cilt. Eserin başında Veysî Efendi'nin Şirvan Defterdârının kasidesine yazdığı takriz vardır. Devamında ise, Futûh-ı Mısır adlı risâleden nakil vardır.

3.3.3. Karşılaştırmada Kullanılmayan Matbu Nüshalar

Saltıkov Şedrin adına Devlet Milli Kütüphanesi Şarkiyat Bölümü

1. 1866 yılında İstanbul'da basılmış olan Şehâdet-nâme'nin bir nüshası, St. Petersburg'da bulunmaktadır. (Salimzyanova 1976: 12).

Princeton University

2. Main Author: Veysî, 1561-1628, Language (s): Turkish, Ottoman, Published: [İstanbul]: Tasvîr-i Efkâr, 1283 [1866], Subjects: İslam, Physical Description: 108p. ; 18cm.

University of Cambridge

3. Main Author: Veysî, 1561-1628, Language (s): Turkish, Ottoman, Published: [İstanbul]: Tasvîr-i Efkâr, 1283 [1866], Subjects: İslam , Physical Description: 108p. ; 18cm.

University of Toronto, Robarts Collection

4. Author: Veys, 1561-1628, Subject: İslâm, Publisher: İstanbul, Takvim-i Efkâr, Gazetesi 1866, Language: Turkish, Call number: AFT – 6147, Library of Congress: BP 160 V 48 1866, İmage count: 124

Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi

5. Title: Şehâdet-nâme-i Veysî, Author: Veysî, 1561-1628, Publication Information: İstanbul: Tasvîr-i Efkâr, 1866(1283), Physical Description: 108p., General Note: Text Turkish in Arabic Script, Call Number: PL 248. V 48 S 4, 1866 Not: Kütüphanede iki nüsha mevcuttur. Bu iki kitaptan biri Halil İnalçık Koleksiyonu'ndadır, diğeri ise kütüphanenin Özel Koleksiyonu'ndadır.

Konya Bölge Yazma

6. Demirbaş: BB0000023695, Bölüm: Bölge yazma eserler, Eser Adı: Şehâdet-nâme-i Veysî (kitap), Yazar: Üveys B. Muhammed-i Alaşehrî Üskubî Veysî, Yayın Bilgisi: Tasvîr-i Efkâr Matbaası, H.1283(1866), Notlar: Sırtı siyah meşin mukavva cilt, Sağlama şekli: Bağış.

Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Salonu Basma ve Yazma Nadir Eserler

7. Tür: Nadir Eser, Arşiv Numarası: 12734/SÖ, Demirbaş Numarası: 0121885, Eser adı: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar Adı: Veysî, Yayın Bilgisi: Tasvîr-i Efkâr Gazetehânesi, İstanbul, İstinsah tarihi: 1283, Dili: Türkçe, Satır: 3+108s.

8. Tür: Nadir Eser, Arşiv Numarası: 44503/Ne, Demirbaş Numarası: 0165378, Eser adı: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar Adı: Veysî, Yayın Bilgisi: İstanbul, İstinsah tarihi: 1283(1866), Dili: Türkçe, Satır: 3, 108s.; 16 cm., Notlar: TBTK'da 1.kısım kaydı vardır

Ankara Üniversitesi, Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Katalogu

9. Kayıt: 1/38 – 875730, Grup Numarası: 2222816, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yayın Yılı: 1283, Dil: Türkçe, Sayfa, boyut: 108s., 16cm., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetesi, İstanbul.

Bilim ve Sanat Kütüphanesi

10. Kayıt: 4/38, Grup Numarası: 8751090, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1283, Dil: Osmanlıca, Sayfa: 120 s., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehanesi, İstanbul.

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi

11. Kayıt: 5/38 – 778702, Grup Numarası: 2166033, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1283, Dil: Osmanlıca, Konu: Tasavvuf, Sayfa: 108s., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehanesi, İstanbul.

12. Kayıt: 9/38 – 803922, Grup Numarası: 2184406, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1283, Dil: Osmanlıca, Konu: Tasavvuf, Sayfa: 108s., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehânesi, İstanbul, Yerel yer numarası: 28586 – 297.7 / Vey.Ş.

Milli Kütüphane

13. Kayıt: 7/38 – 456327, Grup Numarası: 5830440, Materyal Türü: Kitap/ Mikrofilm, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 2007 Basım: 1960, Dil: Osmanlıca, Yer Numarası: Mf. 1994 A 1836, Fiziksel Niteleme: 1 mikrofilm makarası; 35 mm.

14.Kayıt: 12/38 – 766165, Grup Numarası: 5954858, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî Üveys B. Muhammed-i Alaşehrî, 1561-1628, Yayın Yılı: 1283, Dil: Türkçe, Sayfa, boyut: 108 s. 24 cm., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehânesi Matbaası, İstanbul, Yer numarası: 06 Mil. EHT A 608.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Beyazıt Devlet Kütüphanesi

15. Kayıt: 10/38 – 803922, Demirbaş Numarası: VM 4043 – 178, Grup Numarası: 3265144, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî Efendi, Yayın Yılı: 1283, Sayfa: 108s., Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Matbaası, İstanbul, Yerel yer numarası: 28586 – 297.7 / Vey.Ş.

Atatürk Kitaplığı – Nadir Eserler, Belediye Osmanlıca Kitapları Bölümü

16. Kayıt: 27/38, Grup Numarası: 8000183, Demirbaş Numarası: Bel_Osm_O. 00129/05, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî B. Kadı Mehmed (Alaşehrî, 1561-1627), Yayın Yılı: 1286, Dil: Osmanlıca, Konu: İslâm Dini-Öğütler / İslâm Ahlak ve Adabı, Yayın Yeri: Vezir Han Matbaası, Gurre-i Muharrem 1286 / 13 Nisan 1869, İstanbul, Yerel yer numarası: 297.86 Vey, Fiziksel Nitelik: c.1 (312-350s.); 24x16cm., Oda: Depo.

17. Kayıt: 28/38, Grup Numarası: 8000556, Demirbaş Numarası: Bel_Osm_K. 02753 / 04, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: Rebiülahir 1283, Dil: Osmanlıca, Konu: Akaid ve Kelam, Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehânesi, İstanbul, Yerel yer numarası: 297.4 Vey., Fiziksel Nitelik: [3],

108s.; 16x10cm., Oda: Depo.

18. Kayıt: 29/38, Grup Numarası: 8000811, Demirbaş Numarası, HCE_OSM_0445/05, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1286, Dil: Osmanlıca, Konu: İslâm Dini-Öğütler / İslâm Ahlak ve Adabı, Yayın Yeri: Vezir Han Matbaası, Gurre-i Muharrem 1286 / 13 Nisan 1869, İstanbul, Fiziksel Nitelik: c. 2 (312-350s.); 23x16 cm., Bölüm: Hasan Cafer Ergin Osmanlıca Kitapları, Oda: Depo.

19. Kayıt: 30/38, Grup Numarası: 8000998, Demirbaş Numarası: Bel_Osm_O.02369 / 05, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1286, Dil: Osmanlıca, Konu: İslâm Dini – Öğütler / İslâm Ahlak ve Adabı, Yayın Yeri: Vezir Hanı Matbaası, Gurre-i Muharrem 1286 / 13 Nisan 1869, İstanbul, Yer numarası: 297.86 Vey., Fiziksel Nitelik: c. 1 (312-350 s.); 24x16 cm., Oda: Depo.

Atatürk Kitaplığı – Nadir Eserler, Hasan Cafer Ergin Osmanlıca Kitapları Bölümü

20. Kayıt: 31/38, Grup Numarası: 8003000, Demirbaş Numarası: HCE_OSM_0045, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: Rabiülahir 1283, Dil: Osmanlıca, Konu: Akaid ve Kelam, Yayın Yeri: Tasvîr-i Efkâr Gazetehanesi, İstanbul, Fiziksel Nitelik: 3, 108s.; 17x11cm., Oda: Depo.

21. Kayıt: 32/38, Grup Numarası: 8003722, Demirbaş Numarası: HCE_OSM_0593 / 05, Materyal Türü: Kitap, Başlık: Şehâdet-nâme-i Veysî, Yazar: Veysî, Yayın Yılı: 1286, Dil: Osmanlıca, Konu: İslâm Dini-Öğütler / İslâm Ahlak ve Adâbı, Kütüphane: Atatürk Kitaplığı-Nadir, Yayın Yeri: Vezir Hanı Matbaası, Gurre-i Muharrem 1286 / 13 Nisan 1869, İstanbul, Yer numarası: 297.86 Vey., Fiziksel Nitelik: c.1 (312 – 350s.); 24x15cm., Bölüm: Hasan Cafer Ergin Osmanlıca Kitapları, Oda: Depo.

BÖLÜM IV

ŞEHÂDET-NÂME (İNCELEME-TENKİTLİ METİN)

4.1.Tenkitle Metnin Kurulmasında İzlenen Yol

1. Osmanlı Türkçesi'nde (Osmanlıca) kullanılıp da günümüz Türk alfabesinde bulunmayan harfler için aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır:

ا، آ	a, ā	ص	ş
ا، اُ	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b,p	ط	ţ
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	c
ث	s	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
خ	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, ı, i, ī
ش	ş	ء	ˆ

2. Hadîs ve hadîs bölümleri, hikmetli sözler, Arapça ibâreler, âyet ve âyet cüzlerinin anlamları dipnotta verilerek tırnak içinde koyu italik olarak dizilmiş, kaynakları verilmiştir.
3. Hadîs ve hadîs bölümleri, hikmetli sözler, Arapça ibâreler, âyet ve âyet cüzleri

metin içinde Latin harfleriyle transkribe edilmiş ve koyu İtalik karakterde dizilmiştir. Arapça şiirlerin Türkçesi, şiirlerle ilgili ulaşıla bilgiler ve kaynakları, Arapça ibârelerin çevirisi de dipnotta gösterilmiştir.

4. Âyet cüzleri ve hadîs bölümlerinin anlamları aparatta gösterilirken tırnak içinde anlamın önünde ve sonunda üç nokta yazılmıştır (“... ..”).
5. Metinde okunduğu halde anlamlandırılmayan kelimelerin yanına (?), okunamayan kelimeler (...) işareti konulmuştur.
6. Farsça şiirlerin sayıca çok olması hasebiyle ayrı bir bölümde Türkçesi ile beraber ele alınmış, şiirlerle ilgili ulaşılan bilgiler ve kaynakları dipnotta gösterilmiştir.
7. Farsça'daki “vâv-ı ma‘dûle”ler “**ˆā**” ile gösterilmiştir.
8. Dipnotta nüsha farklılıkları gösterilirken farklılıklar “ ; ” işaretiyle birbirinden ayrılmıştır.
9. Metin tespitinde bir birlik sağlamak amacıyla Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalarda İsmail Ünver tarafından yayımlanan ve metin neşirlerinde kabul gören “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalede (2008: 8-29) getirilen esaslara mümkün olduğunca uyulmaya çalışılmıştır.
10. Matbu nüsha esas alınarak noktalama işaretlerine sadık kalınmıştır.
11. Metindeki özel isimlerden sonra kesme işareti kullanılmamıştır.
12. Hadîs ve hadîs bölümleri, hikmetli sözler, Arapça ibareler, âyet ve âyet cüzlerinin bölünmemesi için nüshaların varak ve satır numaraları bu kısımlarda belirtilmemiş, şiirlerde ise mısra başında gösterilmiştir.
13. Kimi nüshalarda varak numarasının belirgin olmaması, bazılarında ise varak numarasının tamamen olmayışından dolayı matbu ve yazma nüshaların varak numaraları 1b olarak başlatılmıştır.

4.2. Şehâdet-nâme'nin Tenkitli Metni

ŞEHÂDET-NÂME-İ VEYSİ BİSMİ'LLÂHİ'R-RAĦMÂNİ'R-RAĦİM

(V1b/1)(A1b/1)(M1b/1): Ey dervîş fazâ'il-i kelime-i *Lâ İlâhe İllallahda* (M1b/2) hurde-kâr-ı kalem-i muciz-şiyem birle tabağ-ı (V1b/2) varak-ı (A1b/2) belâgatda (M1b/3) bir tûde cevher ve bir tümen mürvâriddür 'arz ideyim⁸³. (M1b/4) Yek yek (V1b/3) gûş-vâre-i (A1b/3) bünâgûş-i sâmi'a kabûl kıl ki, (M1b/5) meşîme-i belâgat şîme-i tabî'atden bürüz (V1b/4) iden cevâhir-i zevâhirdendür. (A1b/4) El-hağğ bir tarz-ı hâşû'l-hâşdur ki (M1b/7) gevher-keş-i silk-i (V1b/5) belâgat olan hâme-i kasab-ı⁸⁴ câmeme (A1b/5) ihtîşâş bulan ferâ'id-i nikât-ı nevâdirdendür⁸⁵ (M1b/9) Tertîb-i (V1b/6) şaff-ı münâzara-i ta'ât (A1b/6) itdükde livâ-yı (M1b/10) sa'âdet-tırâz-ı kelime-i şehâdete 'aceb imtiyâz virdüm. (M1b/11)(V1b/7) Şöyle ki sitâyîş-gâh-ı⁸⁶ (A1b/7) 'ibâdetde⁸⁷ bayrak-ı berrâğ-ı (M1b/12) tevĥîdi turre-i tãrem-i kibriyâya irdürdüm⁸⁸

(M2a/1)(A1b/8)(V1b/8)	Suĥanrâ çünân pâyeye kerdem büleñd
(M2a/2)	K'ez ü levha maĥfûz şud behre mend ⁸⁹
(M2a/3)(V1b/9)(A1b/9)	Demî çün şedef bâz kun gûş-i hûş
(M2a/4)	Çi cevher-feşânem be men dâr gûş
(M2a/5)(V1b/10)	Ney-i kilk-i men der-feşân ez-devât
(M2a/6)(A1b/10)	Nümüdâr <i>Ĥizir</i> est uâb-ı ĥayât
(M2a/7)(V1b/11)	<i>Ĥizir</i> ger be- <i>İskender</i> âbî ne-dâd

⁸³ (V1b/2): ideyin

⁸⁴ (A1b/4): ġasab

⁸⁵ (A1b/5) (V1b/5): nevâdirdendür ki

⁸⁶ (A1b/6) (V1b/7): sitâyîş-kân

⁸⁷ (A1b/7) 'ibâdâtda; (V1b/7) *İbâdullâh*

⁸⁸ (A1b/7) (V1b/7): irdürdüm beyt

⁸⁹ (A1b/8)(V1b/8) behre-mend bisâţ suĥan

(M2a/8)(A1b/11)

Menâb-ı hayâtet dehem zîn sevâd⁹⁰

(M2a/9) Ey dervîş ol dem ki meh-çe-i (V1b/12) bâhirü'n-nûr-ı livâü'l-ḥamd-i (M2a/10) **Aḥmedî** şallallâhu te'âlâ (A1b/12) 'aleyhi ve sellem muvâzî-yi sırr-ı 'alem-i (M2a/11) 'alem-efrûz-ı âf-tâb (V1b/13) olup leme'an-ı⁹¹ nûr-ı sâṭiü'z-ẓuhûr (M1a/12) (A1b/13) şıdk u şafâdan zâhir ü bâṭın-ı 'alem ü 'âlemiyân (M2a/13)(V1a/14) ṭoldı ve kûs-ı nevbet-i nübüvvet-i (A1b/14) **Muhammedî** şallallâhu⁹² (M2a/14) 'aleyhi ve sellemden ğulgüle-i penc-i nevbet (V1b/15) (**buniye'l İslâmu 'alâ ḥamsin**)⁹³ (M2a/15) vâşıl-ı (A1b/15) sâmi'a-ı cihân ü cihâniyan (M2a/16) oldı. Erkân-ı dârü's-selâm-ı (V1b/16) **İslâmdan** her biri (M2a/17) "rükn ü (A1b/16) rekîn-i a'zam benüm" diyü ma'raz-ı mu'araza-ı (M2b/1) mübahâtı⁹⁴ nâtika-ı (V1b/17) zebân-ı hâli şaded-i güftâra (A1b/17) getürdi. (M2b/2) Ve ṭaylasân-ı tâc-ı iftiḥârı küleh-küşe-i⁹⁵ 'arş-ı (V1b/18) berîne (M2b/3) yetürdi. Evvelâ **Fâtîha**-ârâ (A1b/18) dîbâce-i niyâz ya'nî namâz-ı (M2b/4) seccâde-nişîn-i mahfil-i nâz (V1b/19) olup, maḳâm-ı i'zâzdan (M2b/5) bu vechle (A2a/1) iḳâmet-i delâ'il-i fâḫre ser-âġâz itdi ki "Ben ki (V1b/20) namâzım naḫl-ı sırr u ḳâmet-i baġ-ı niyâzım. (A2a/2) Ḳandîl-i⁹⁶ (M2b/7) mihrâb-ı yaḳînim **eş-şalâtu 'imâdü'd-dînim**⁹⁷. Ben (V2a/1) ol şâhid-i (M2b/8) adl-i ehl-i îmânım ki bensiz müdde'a-yı aşḫâb-ı **İslâm** (M2b/9) şüret-i sübût bulmaz. (V2a/2) Ben ol müzekkî-i şühüd-i (M2b/10) ferdâniyyet-i sübhânım ki ben olmasam (A2a/4) ḳibâle-i⁹⁸ **İslâm**, erbâb-ı (M2b/11) îmân müseccel (V2a/3) olmaz. Mi'yâr-ı dârü'l-'ayâr-ı şeri'at⁹⁹ (M2b/12) medâr-ı nazm-ı nesîḳ-i kârgâh-ı'âlemdür. Ammâ¹⁰⁰ bensiz sebeb-i (V2a/5)

⁹⁰ (A1b/11): z'in sevâd neṣr⁹¹ (A1b/12) (V1b/13): leme'an-ı pür⁹² (A1b/14): şallallâhu teâlâ⁹³ "İslâm beş şey üzerine bina edilmiştir" Buhârî, İmân, 1, 2; Tefsîru Sûre 2/30; Müslim, İmân, 19-22; Tirmizî, İmân, 3; Nesâî, İmân 13.⁹⁴ (A1b/16) (V1b/16): mübahâtıdan⁹⁵ (A1b/17) (V1b/17): külah-küşe⁹⁶ (A2a/2) (V1b/20): kanādîl⁹⁷ **Namâz dînin direğidir** " Münâvî, Feyzü'l-Kadîr, IV, 248; Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, II, 39-40.⁹⁸ (A2a/4): ḳibâ ki⁹⁹ (A2a/4) (V2a/3): şeri'at ki¹⁰⁰ (A2a/5): 'ammâ' yok

(M2b/13) perişān-ı ahvāl-i benī *Ādemdür*. Zira ben ol (M2b/14) düstürü'l-‘amel-i mīzān-ı şer‘im ki, bensiz (A2a/6) ne ta‘dīl-i (M2b/15)(V2a/6) beyyine-i şer‘iyye mümkün olur ne şihhat-ı müdde‘ā¹⁰¹ şūret-i (M2b/16) vücūd bulur. Ben ol mu‘addelü'l-vezn-i (A2a/7) aşl (M2b/17) u¹⁰² fer‘im ki şāhib-i şer‘-i ḥaḳīkī beni meḥekk-i tecrūbe-i (M3a/1) nūḳūd-i zamā‘ir-i şühūd (A2a/8) kılmışdur. Niçe¹⁰³ meḥekk belki (M3a/2) ḥvāce-i (V2a/7) şāhib-teşhīş-i mevādd-ı şıdk u kizb (M3a/3) bilmişdür.¹⁰⁴

(A2a/9)(M3a/4) Penc namāz est bih ez penc genc
 (V2a/8)(M3a/5) Bih ki bedīn penc şevī genc senc
 (A2a/10)(M3a/6) Pence-i ḥod sāz bedīn penc saḥt
 (V2a/9)(M3a/7) Pence-i **İblīs** beder laḥt laḥt

(M3a/8) Çün namāzıñ kelāmı¹⁰⁵ mertebe-i ihtitām buldı. Ve (M3a/9)(A2a/11) muḳaddimāt-ı mübāhāt temām oldı. (V2a/10)(A2a/11)¹⁰⁶ Şāhid-i hilāl-ebrū-yı şavm daḥı bürka‘-endāz-ı ruḥsāre-i (A2a/12) mübāhāt olup, mütebāḥır-āne çehre-nümā-yı (V2a/11) ḡunc ü delāl oldı. Ve ‘ilm-i zer meh-çe-i (M3a/12) iftiḥarı berāber mencūḳ-ı (A2a/14) māh-ı münīr ḳıldı ve didi: (V2a/12) (M3a/13) “ben ki şavmım, seyyidü'l-ḳavmım. Ben ol cemāl-ārā-yı ḳamer- (M3a/14) ḫal‘atān-ı benī *Ādem* (A2a/15) ve ‘abīr-sāy-ı ḡonçe-femān-ı (V2a/13)‘ālemim. Her ruḥsāre ki zīnet-dāde-i terbiyetim ola. Mīyāne-i (M3a/16) māh u şān (A2a/16) ‘ālem-i‘uḳbāda (V2a/14) sa‘ādet-i imtiyāz bulur. Ve her (M3a/17) cemāl ki terbiyet-yāfte-i meşşāta-i feyżim ola (A2a/17) meh-peykerān-ı (V2a/15)(M3b/1) cilve-gāh-ı ‘araşāt içre müşārun¹⁰⁷ bi'l-benān olur. (M3b/2) Evvelā tuḡrā-yı şeref-nāme-i (A2a/18) ‘azamet baña bu yetmez mi ki (M3b/3)

¹⁰¹ (V2b/5): müdde‘āya

¹⁰² (A2a/7): 'u' yok

¹⁰³ (A2a/8) (V2a/7): nice

¹⁰⁴ (A2a/8) bilmişdür nazm

¹⁰⁵ (A2a/10)(V2a/9) kelām-ı namāz

¹⁰⁶ (A2a/11) şavm

¹⁰⁷ (A2a/17)(V2a/15) müşāru'n-ileyh

(V2a/16) mevķı⁶-ı dest-gāh-ı taķdır menşūr-ı fā'izu'n-nūr celālet-i (M3b/4) şānıma tevķı⁶-i celī (A2a/19) “eş-şavmu *lī*”¹⁰⁸ (V2a/17) ile pīrāye-bend-i (M3b/5) ihtişāş olmuşdur. (M3b/6)(A15a/13)(MK 14b/9) (Ĥikāye-i bedī⁶a¹⁰⁹ fī-fazīletü'ş¹¹⁰-şavm) (M3b/7)(A15a/14)(MK14b/10) Gevher pāşān-ı gencīne-i aĥbār u siyerden¹¹¹ ya⁶nī müstaĥzırān-ı (M3b/8) eĥādīs ü ĥaberden (MK 14b/11) sevdā-gerān-ı (A15a/15) bāzār-ı ⁶işyāna (M3b/9) kesb-i sermāye-i sa⁶adet için yādīgār (MK 14b/12) ĥalan¹¹² (M3b/10) cevāhir-i¹¹³ girān-māyedendür (A15a/16) ki⁶ahd-ı mübārek (M3b/11) ü zemān-ı müteberrik-i (MK14b/13) ĥazret-i Risālet-penāhī şallallāhu (M3b/12) te⁶ālā ⁶aleyhi ve sellemde¹¹⁴ (A15a/17) bir zengī-yi zışt-dīdār (M3b/13) ü¹¹⁵ ĥāne-ĥarāb-ı (MK14b/14) siyeh-rūzgār var idi. Şöyle ki (M3b/14) vücūd-ı ĥabīs-i (A15a/18) nā-pākı şeyā⁶tīn-i la⁶ıne (MK14b/15) ĥāl-i ĥehre-i (M3b/15) iftiĥār idi. Ne bir kere vā⁶ız-ı kürsī-nişīn-i¹¹⁶ rūĥ-ı (M3b/16) revānı (A15a/19) şufiyān-ı (MK14b/16) şavāmī⁶-i güzīn-i ĥavāssa iblag-ı evāmīr-i (M3b/17) *Zü'l-Celāl*¹¹⁷ ĥılmış ve ne bir dem (MK14b/17) ĥa⁶tīb-i (A15a/20) kec mec¹¹⁸ edā-yı (M4a/1) zebānı münīresi (?)¹¹⁹ ve¹²⁰ dü-pāye-i esnān-ı dehānda (MK14b/18) neşr-i le⁶ālī-i (M4a/2) ĥu⁶ṭbe-i¹²¹ tesbīĥ idüp (A15a/21) ĥulīyy-bend-i¹²² bināgūş⁶arāyis-i (M4a/3) i⁶māl olmuş ne kūşe-i (MK14b/19)¹²³ perniyān-ı va⁶de tamgā-yı (M4a/4) va⁶ıd uruldıĥın¹²⁴ bilmiş¹²⁵ (A15a/22) ve ne

¹⁰⁸ “Oruç benim içindir ...” Buhārī, Savm, 2; Müslim, Savm, 30/163-164; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 232,234,393.

¹⁰⁹ (A15a/13)(MK 14b/9) ĥāribe

¹¹⁰ (MK 14b/9) der feżāil

¹¹¹ (MK14b/9) siyer

¹¹² (A15a/15)(MK14b/12) kılan

¹¹³ (A15a/15)(MK14b/12) cevāhir-i aĥbār

¹¹⁴ (MK14b/13) 'şallallāhu te⁶ālā ⁶aleyhi ve sellem ' yok

¹¹⁵ (MK14b/13) 'ü' yok

¹¹⁶ (A15a/18) 'nişīn' yok

¹¹⁷ (MK14b/16) *Zü'l-Celāl*

¹¹⁸ (MK14b/16) keç ü meç

¹¹⁹ (A15a/20) minber-nişīn

¹²⁰ (A15a/20) 've' yok

¹²¹ (MK14b/18) 'ĥu⁶ṭbe' yok

¹²² (MK14b/18) 'bend' yok

¹²³ (MK14b/19) kuşe daĥı

¹²⁴ (A15a/21) urulmuş

¹²⁵ (A15a/22) 'bilmiş' yok

gül-güne-i (MK14b/20) dumū^c-ı (M4a/5) niyāzı¹²⁶ pīrāye-i‘izār-ı¹²⁷ i‘tizār kılmış. ¹²⁸

(M4a/6) Siyehkārī günehkārī kerihī

(M4a/7)(A15a/23)(MK14b/21) Siyehrūzī bed-āmūzī sefihī

(M4a/8) El-hāşıl ne reşha-i āb-ı vuđū³dan (MK14b/22) benefşe-zār-ı (A15b/1) ruhsārına

(M4a/9) reşāşe-i ıarāvet yetürmiş ve ne ‘andelīb-i (MK14b/23) nāııkasın (M4a/10)

gül-şen-serāy-ı¹²⁹ mesācidde maķām-ı niyāza¹³⁰ getürmiş.

(M4a/11)(MK15a/1) Rezīlī bed-likāyī ziřt-hūyī

(M4a/12)(A15b/3) Sefihī telh-ıtab^cı turř-rūyī

(M4a/13)(MK15a/1) Be efsūn-i siyeh-kārī hemiře

(M4a/14) ıu çeřm-i yār-ı řūhī kerde pīře¹³¹

(M4a/15)(MK15a/3) Bu hāle muķārin¹³² nā-gāh řaĥne-i girībān-gır-i fenā (M4a/16)

sell-i seyf-i każā (MK15a/4) itdi. řemsīr-i (A15b/5) sīne-řikāf-ı (M4a/17) ecel ĥaņçere-i

gerden-i ĥayāta yitdi. (MK 15a/15) Ma‘şūka-i (M4b/1) bī-vefā-yı dūnyā ki řaĥbe-i

hezār-āşinā der-i (A15b/6) bünyād-ı řīve-i (M4b/2)(MK15a/6) iftirāk řaldı¹³³. Dāmād-ı

şeb-istān-ı ‘adem ki nāmzed-i (M4b/3) nāzenīn-i cesed-i insānīdür (A15b/7)(MK15a/7)

kaşd-ı ĥuıbe-i ictimā^c (M4b/4) itdi¹³⁴. Pākān-ı vaķt ki zindegānī-i zengī-i ‘āřiden

(M4b/5)(MK15a/8) melül ü perīřān idi. (A15b/8) Gūyā her birine nā-ĥune-i (M4b/6)

çeşm-i dil ü cān (MK15a/9) idi. Ĥaber-i mevtinden řād-mān oldılar. (M4b/7) şanki

(A15b/9) hengām-ı (MK15a/10) teřrīf-i ‘ıyd-ı sa‘īd idi ki (M4b/8) birbiriyle¹³⁵ taķdīm-i

¹²⁶ (A15a/22) niyāzīm

¹²⁷ (A15a/22) ‘izār’ yok

¹²⁸ (A15a/22) kılmış beyt

¹²⁹ (A15b/2) gül-şen-serāy-ı cevāmi^c vü; (MK14b/23) gül-şen-serāy-ı sevāmi^c vü

¹³⁰ (A15b/2) niyāzda nażm; (MK15a/1) nażm

¹³¹ A nüshasında şiirin son iki mısra yer değiştirmiş.

¹³² (A15b/4) muķārin iken

¹³³ (A15b/6) kıldı

¹³⁴ (A15b/7) idi; (MK15a/7) eyledi

¹³⁵ (MK15a/10) biri biriyle

musāfaḥa-i mübārek-i bādī (MK15a/11) kıldılar. (M4b/9) Bir vechile (A15b/10) mültefit-i aḥvālī olmadılar ve¹³⁶ endīşe-i techīz (M4b/10) ü tekfīn (MK15a/12) kılmadılar, ğasl itmediler kiāb-ı şāf-ı (M4b/11)(A15b/11) billūr¹³⁷-renk hem vāre-i izāle-i vesah ü necāset ḥāşşa-i şānī iken nā-pākī-i bedeninden ki (A15b/12) (MK15a/14) lāşe-i dimen-i ḍalāletdür necaset-pezīr olmaya. Tekfīn eylemediler¹³⁸ ki (M4b/14)(MK15a/15) kirpās-ı kāfūr-ı iltibāsa ki¹³⁹ (A15b/13) sūtre-i mu‘āyib-i nāsdur. (M4b/15) Cesed-i ḳaṭrān-(MK15a/16) renginden ki fi'l-ḥaḳīḳa nādiye-i (M4b/16) encās idi nā-pāk (A15b/14) olmaya. (MK15a/17) Ve¹⁴⁰ defn itmediler ki hem-sāye-i mezārı olan ervāḥ-ı ṭayyibe-i müslimīn-i (MK15a/18) ‘illiyīn (M5a/1) maḳāma enīn-i (A15b/15) ḥar meges-i rūḥ-ı ḥabīsinden perīşānī (M5a/2) yetmeye. İ‘lān-ı¹⁴¹ (MK15a/19) pūşte-i medfen kılmadılar ki maḳbere-i (M5a/3) ehl-i **İslāmdan** (A15b/16) şanup, āyende vü (MK15a/20) revende taḳdīm-i (M5a/4) dest-āvīz¹⁴² itmeye. El-ḥāşıl ol¹⁴³ zengī-i (MK15a/21) bed-rengi (M5a/5) ber-mezbele-i (A15b/17) dīv-lāḥa¹⁴⁴ ḥāk¹⁴⁵-endāz itdiler.¹⁴⁶

(M5a/6)(MK15b/1) Düşmen¹⁴⁷ çı zened çu mihrībān āyed dost.

(M5a/7)(A15b/18)¹⁴⁸ Bir iki günden şonra berīd-i müjde-i sa‘ādet bir perende-i (M5a/8) ḥayāl-i¹⁴⁹ bāl-i ḥired-i şeh-per¹⁵⁰ firistāde-i (MK15b/2) **Rabb-ı Celīl** (A15b/19) ya‘nī (M5a/9) ḥazret-i **Cebrū‘īl** ‘aleyhi's-selām taḥrīk-i ḳādime-i (M5a/10) ‘āzīmet kı lup (MK15b/3) kūşe-i gül-şen-serāy-ı risālete (A15b/20) sāye-i (M5a/11) nüzūl-i¹⁵¹ iclāl

¹³⁶ (A15b/10)(MK15a/11) 've' yok

¹³⁷ (A15b/11) billūrīn

¹³⁸ (A15b/12) (MK15a/14) itmediler

¹³⁹ (A15b/12) 'ki' yok

¹⁴⁰ (A15b/14) 've' yok

¹⁴¹ (MK15a/18) 'i‘lān' yok

¹⁴² (A15b/16)(MK15a/20) dest-āvīz-i du‘ā

¹⁴³ (A15/16) 'ol' yok

¹⁴⁴ (MK15a/21) 'dīv-lāḥa' yok

¹⁴⁵ (A15b/17) 'ḥāk' yok

¹⁴⁶ (A15b/17) itdiler mısrā‘

¹⁴⁷ 'düşmen' kelimesi A nüshasında siliktir.

¹⁴⁸ (A15b/18) nesr

¹⁴⁹ 'ḥayāl' kelimesi A nüshasında siliktir.

¹⁵⁰ (MK15b/1) 'berīd-i müjde-i sa‘ādet bir perende-i ḥayāl-i bāl-i ḥired-i şeh-per' yok

¹⁵¹ (MK15b/3) nüzūl u

şaldı. Ve süfre-i (MK15b/4) sa‘adet-behre-i vahy-i (M5a/12) kadīm-i lā-yezāliden ser-püş-ı (A15b/21) tabakçe-i teblīğı aldı. (M5a/13)(MK15b/5) Tahrik-i şecere-i kudsi semere-i taḥiyyet ü selām (M5a/14) idüp, dāmen-i ümmīd-i¹⁵² (A15b/22) risāleti (MK15b/6) māl-ā-māl nev-bāve-i vişāl (M5a/15) eyledi ve didi: “Yā **Rasūlallāh** ḥudāvend-i (MK15b/7) ğarīb (M5a/16)(A15b/23) dost-ı serā-perde-i celālet ve sulṭān-ı ‘āşī-nevāz (M5a/17) münezzeh-i¹⁵³ bār-gāh-ı eḥadiyyet (MK15b/8) celle celāluhū fermān ider ki (M5b/1) sermāye-i ‘ömr-i te’lif-kerdelerinden ma‘cün-ı dālālet (M5b/2) (MK15b/9) ü ‘işyān-perverdelerinden ya‘nī (A16a/2) sevāḥil-i¹⁵⁴ deryā-yı (M5b/3) raḥmetim¹⁵⁵ ser-gerdānlarından (MK15b/10) pīrāmen-i ḥavz-ı aynü'l-ḥayāt-ı (M5b/4) mağfiretim ‘aştānlarından (A16a/3) filān maḥalde ḥāk (MK15b/11) ü ḥün-āğuşte-i ḥāk-dān-ı mezellet olan zengī-i ḥāk-ālūde-i (M5b/6) (MK15b/12)(A16a/4) kār-ı (A16a/4) üftāde-i ser-nihāde visāde-i marāz (M5b/7) olduḡda ki evvelīn-i¹⁵⁶ pāye-i (MK15b/13) süllem-i ecel idi. Hīç kes (M5b/8) ser-bālīninde (A16a/5) tahrik-i mirvaḥa-i ‘ibādet (M15b/14) kılmadı. Ve daḡı (M5b/9) çeng-zede-i gürg-i ecel nā-gāh ğīr¹⁵⁷ olduḡda bir kimse (M5b/10) fuzāle-i (A16a/6)(MK 15b/15) kir-pās-ı muḥallaḡdan (?) tedārük-i kefen-pāre-i techīz (M5b/11) kıilup, cebīre-bend-i a‘zā-yı (MK15b/16) şikestesı olmadı. (M5b/12)(A16a/7) Belki dest ü pāyine şikāl-i müşkil-bend-i ḡahr urup, (M5b/13)(MK15b/17) keşān ber¹⁵⁸ keşān sīne-çāk-i çāk¹⁵⁹ u perīşān (A16a/8) endāḡte-i (M5b/14) ḡākdān-ı ḡāḡāret eylediler¹⁶⁰ ya‘nī ‘ibādāt-ı çend-rüzelerine (M5b/15)(MK15b/19) mağrūr olup öyle¹⁶¹ şāndılar ki (A16a/9) teb-zedegān-ı (M5b/16) temmüz-ı ‘işyān olan (MK15b/20) ciger-sūḡteḡān-i āteş-i (M5b/17) ‘aşt-ı hicrāna ‘ale'l-‘umūm (A16a/10) zehr-i zaḡḡūm-ı ḡirmān (M6a/1) (MK15b/21) verürüm¹⁶². Ve böyle ḡann itdiler ki deryūze-i gird-i mahalle-i (M6a/2)

¹⁵² 'dāmen-i ümmīd' A nüshasında siliktir

¹⁵³ (MK15b/7) 'münezzeh' yok

¹⁵⁴ (A16a/2) 'sevāḥil' yok

¹⁵⁵ (A16a/2) raḡmetim sevāḥil

¹⁵⁶ (A16a/4) 'evvelīn' yok

¹⁵⁷ (MK 15b/14) 'nā-gāḡḡīr' yok

¹⁵⁸ (A16a/7)(MK15b/17) 'ber' yok

¹⁵⁹ A ve MK nüshalarında 'çāk' kelimesi bir defa yazılmıştır.

¹⁶⁰ (A16a/8)(MK15b/17) itdiler

¹⁶¹ (A16a/8)(MK15b/19) 'öyle yok'

¹⁶² (A16a/10) virürüm; (MK15b/21) virürüm

ihsânım olan (A16a/11)(MK16a/1) kūr-dilān-ı ‘illet-i cürm ü¹⁶³ hizlāna (M6a/3) şikāf-ı şadurvān-ı celālden (A16a/12)(MK16a/2) ‘ale'l-iṭlāk şüret-i (M6a/4) ğayr-ı marāziyye gösteririm.¹⁶⁴ Ğāfiller andan ki (MK16a/3) ḥayyāṭ-ı (M6a/5) kār-ḥāne-i kerem-i¹⁶⁵ bī-‘illetim, (A16a/13) bālā-yı bī-hemtā-yı zāt-ı muḳaddesime¹⁶⁶ (M6a/6)(MK16a/4) hıç ḥıl‘at-ı maġfıret-i mücrimān gibi bir¹⁶⁷ teşrīf-i (A16a/14) şerīf-i (M6a/7) fāḥırü‘ṭ-ṭırāz biçmemişdür. (MK16a/5) Ve zāt-ı vācibü'l-vücūdum, (M6a/8) ḥum-ḥāne-i şıfāt-ı kadīme-i ezeliyyetü's-simātımdan (A16a/15)(MK16/6) hıç (M6a/9) sülāfetü'ş-şahbā-yı ‘afv ü ihsān gibi bir cām-ı (M6a/10) ḥoş-fercām-ı lezzet-baḥş (MK16a/7)(A16a/16) içmemişdür.¹⁶⁸

(M6a/11)	Mucrim ger in ¹⁶⁹ daḳıka bedāned ki dem-be-dem
(M6a/12)(MK16a/8)	Mā-rā çi lezzetist zi-‘afv-i günāhkār
(M6a/13)(A16a/17)	Hemvāre irtikāb-i cerāyem kuned be ‘amd
(M6a/14)(MK16a/9)	Peyveste nezd-i mā guneh-āred bā-‘itizār

(M6a/15) Ey şef‘-i (A16a/18) rüz-ı maḥşer (MK16a/10) bu serāy-ı ṭurfe binā-yı ‘ālem (M6a/16) daḥı¹⁷⁰ naḳş-ı¹⁷¹ endīşe-i mühendis-i kıdem idi. (A16a/19)(MK16a/11) Ve heykel-i (M6a/17) bü'l-‘aceb-i *Ādem* rīḥte-i ḳālīb-ı ‘adem idi. Ben senüñ (M6b/1) sābıḳu'l-verd-i (MK16a/12) gülşen-i nübüvvet (A16a/20) olan vücūd-ı bihbüduñı (M6b/2) laḥlaḥa-süz-ı gülistān-ı şefā‘at (MK16a/13) ḳılmışidüm. (M6b/3) Şöyle ki ḥurūf-ı¹⁷² ism-i ezeli (A16a/21) resmiñi nāmzed-i sikke-i (M6b/4)¹⁷³ (*Levlāke levlāke lemā ḥalāḳtü'l-eflāk*)¹⁷⁴ itdükde (M6b/5) naḳş-ı (A16a/22) nigīn-i nübüvvetiñ kitābe-i

¹⁶³ (A16a/11) ü ‘işyān

¹⁶⁴ (A16a/12) gösteririm. Ammā

¹⁶⁵ (A16a/12) 'kerem' yok

¹⁶⁶ (A16a/13) muḳaddes şıfātıma

¹⁶⁷ (MK16a/4) 'bir' yok

¹⁶⁸ (A16a/16) içmemişdür nazm

¹⁶⁹ (MK16a/7) gerān

¹⁷⁰ (A16a/16) ‘ālem daḥı' siliktir

¹⁷¹ (MK16a/10) 'naḳş' yok

¹⁷² (A16a/20) 'ḥurūf' yok

¹⁷³ (A16a/21) (MK16a/13) nazm

¹⁷⁴ “ *Sen olmasaydın ’ âlemleri yaratmazdım* ”, Suyutı'nin El-Le‘ali'l-Masnûa; Aliyyü'l-Kâfı'nin El-

(MK 16a/15) (*ve mā erselnāke illā rahmeten li'l-ālemīn*)¹⁷⁵ (M6b/6) bilmiş idim.¹⁷⁶

(M6b/7)(A16b/1) Muraqqa' berkeş ber mādde-i çend

(M6b/8)(MK16a/16) Şefā'at-ḥ'āh kār-ı üftāde-i çend

¹⁷⁷ (M6b/9) Ḥāl bu minvāl (A16b/2) üzre iken (MK16a/17) ğam-ḥ'ārī-i ümmetān-ı ğamġīn (M6b/10) ü endīşe-kārī-i 'uşāt-ı miskīn böyle mi olur. (M6b/11)(A16b/3) (MK16a/18) Ey şefīk ḥaste-dilān-ı beşersin mirvaḥa-cünbān-ı (M6b/12) serīr-i şefā'at iken (MK16a/19) lāyık mıdur ki (A16b/4) ol gedā-yı (M6b/13) za'īf ekīle-i mūr u meges ola. Sen (MK16a/20) perde-keş-i (M6b/14) ümmetān-ı şūrīde-kār¹⁷⁸ (A16b/5) iken sezā-var¹⁷⁹ mıdur ki (M6b/15)(MK16a/21) ol sāḥil-endāz-ı lücce-i *Dicle*-i 'işıyān olan (M6b/16) derd-mend-i müflis-aver (MK16b/1) böyle (A16b/6) mekşūf ü nā-mestūr (M6b/17) kala. Ey nāzenīn-sütüde bu gūr-ḥāne-i rüşen-i¹⁸⁰ (MK16b/2) (M7a/1) dünyāda (A16b/7) sen ki tekfīn-i¹⁸¹ müflisān-ı ümmet için¹⁸² taqayyüd (M7a/2) eylemeyesin¹⁸³. Yā ol (MK16b/3) rüz-i ḥalā'ık-süz-ı (A16b/8) kıyāmetde¹⁸⁴ dem-i nāḳūr-ı (M7a/3) ğazab-ı āteş-efrüz-ı nāire-i 'azāb (MK16b/4) olup kemend-i (M7a/4) pīç-a-pīç dūd-i (A16b/9) kırendūd kemer-i memerr-i şırāḫa irdükde¹⁸⁵ (M7a/5) (MK16b/5) ve dehān-ı 'amele-i düzaḥ ki mīzāb-ı tīz-āb-ı¹⁸⁶ 'azābdur. Şemşīr-i (M7a/6)

Esrāru'l-Merfūa ve diġer bir eseri olan Şerhü's-Şifā; Şevkânî'nin El-Fevâidü'l-Mecmûa; Hâfız Aclunî'nin Keşfü'l-Hafā; Muhammed Said Zalûl'ün Tahkîk; İmam-ı Nevevî'nin El-Ezkâr adlı eserlerinde kayıtlıdır. Hadîs âlimlerinden es-Saġânî, halk arasında ve tasavvufî çevrelerde kutsî hadîs olarak bilinen bu rivayetin hadîs olmadığını, mevzû (uydurma) bir nakil olduğunu söylemiştir. Aclunî ise, bu rivayetin hadîs olmasa bile anlam açısından sahih bir söz olduğunu kaydetmiştir. Bkz. Aclunî, Keşfü'l-Hafā, II, 214.

¹⁷⁵ "Biz, Seni ancak rahmet olarak gönderdik." 21/Enbiyâ-107.

¹⁷⁶ (A16a/22) idim beyt; (MK16a/15) idim nazm

¹⁷⁷ (A16b/1) çend nesr

¹⁷⁸ (MK16a/20) şūrīde-ḥāl

¹⁷⁹ (A16b/5) sezā

¹⁸⁰ (MK16b/1) ' rüşen ' yok

¹⁸¹ (A16b/7) 'tekfīn' yok

¹⁸² (A16b/7) için tekfīn ehvālî ile

¹⁸³ (A16b/7)(MK16b/2) olınmıya

¹⁸⁴ (A16b/18)(MK16b/3) āḫiretde

¹⁸⁵ (A16b/9) irtükde

¹⁸⁶ (MK16b/5) tīz-i 'azābdur

tīz-(A16b/10) yalman-ı ‘ulüvv-i nāra (MK16b/6)āb u tāb virdükde¹⁸⁷ ve (A16a/11) na‘rehā-yı (M7a/7) temennā-yı (*yā leytenī kuntu turābā*)¹⁸⁸ (MK16b/7) nevāsāz-ı mecma^c-ı küffār-ı füccār¹⁸⁹ (M7a/8) olduğda¹⁹⁰ cünbüş-i ġarīneş (?) ‘ummān-iāteş-i mevc-i (MK16b/8) saķardan (M7a/9) çehreler şolup¹⁹¹, ¹⁹² (A16b/12) zehreler¹⁹³ şu olduğda ümmetān-ı (M7a/10)(MK16b/9) şifte-ħāl-i¹⁹⁴ şūrīde-a‘mālūñ ħāliyle¹⁹⁵ niçe taķayyüd (M7a/11)(A16b/13) olunur. (MK16b/10) Ya‘nī penāh-ı ārende-i mażalle-i nūrānī, gile-i¹⁹⁶ şefā‘āt (M7a/12) olan beriyye-i nūrdān-ı (A16b/14)(MK16b/11) iķlīm-i ‘işyāna niçe mübāderet (M7a/13) kılınur¹⁹⁷ diyüp¹⁹⁸ ħāzret-i *Emīn*-i¹⁹⁹ vaĥy-i ķādīm-i (MK16b/12) ŧayy-yarlıġ-ı (M7a/14) tebliġ²⁰⁰ (A16b/15) itdükde bu resm üzre ħatm-ı merām kıldı ki²⁰¹

(M7a/15)(MK16b/13)	Tā hest şef‘i çu tu şāĥib keremī
(M7a/16)(A16b/16)	Kes rā ne-buved der heme āfāķ-ı ġamī
(M7a/17)(MK16b/14)	Ger rence konī behr-i şefā‘at ħademī
(M7a/18)(A16b/17)	Kār-ı heme ‘aşıyān be-sāzī bedemī

(M7b/1)(MK16b/15) rāvī rivāyet ider ki henüz ħaġīb-i minber-i vaĥy tekmīl-i (M7b/2) (A16b/18) ħuġbe-i²⁰² ħıġāb itmeden²⁰³ (MK16b/16) ve zih-i ġirībān-ı kelām dāmen-i

¹⁸⁷ (A16b/10) 'virdükde cünbüş-i ġerīneş ‘ummān-iāteş-i mevc-i saķardan'

¹⁸⁸ “*Ah ne olaydı, ben bir toprak olaydım.*” 78/Nebe-40.

¹⁸⁹ (A16b/11) 'füccār' kelimesi yok

¹⁹⁰ (A16b/11) olduğda ve çehreler şolduķda

¹⁹¹ (MK16b/8) şolduķda

¹⁹² (A16b/12) ve

¹⁹³ (A16b/12) zehre

¹⁹⁴ (A16b/12)(MK16b/9) ħāl ü

¹⁹⁵ (A16b/9) eĥvāliyle

¹⁹⁶ (A16b/10) 'gile' yok

¹⁹⁷ (A16b/14) kılursan

¹⁹⁸ (A16b/14)(MK16b/11) diyu

¹⁹⁹ (A16b/14) hāmīl

²⁰⁰ (A16b/12) 'tebliġ' yok

²⁰¹ (A16b/15) ki nazm

²⁰² (MK16b/15) 'ħuġbe' yok

²⁰³ (A16b/18) itmedin

(M7b/3) ihtitāma²⁰⁴ yetmeden ol naḥl-i mevzūn-ḥırām-ı (A16b/19)(MK16b/17) risālet (M7b/4) şallallāhu ‘aleyhi ve sellem sāmān-ı tevaḳḳuff-ı ber-ḫaraf kılup (M7b/5) (A16b/20) estağfirullāh-(MK16b/18) gūyān ḳabūl-i ‘özü-ḥāhān-ı cānib-i (M7b/6) zengī-i ma‘hūde²⁰⁵ revān (A16b/21) oldılar. (MK16b/19) Gördiler ki bir zengī-i (M7b/7) ḫaḳīr-i çāk çāk u²⁰⁶ ālüde-i seng ü ḫāk olup (A16b/22) yatmış. (M7b/8) Şöyle ki āmed-şūd²⁰⁷ mūr ü meges-i heykel endāmında (M7b/9)(MK16b/20) sūrāḫlar peydā itmiş. (A17a/1) İstirḫā-i peyvend-i a‘şābdan²⁰⁸ ki (M7b/10) ḫnāb-ı ḫayme-i nihāddur. (MK16b/21) Revābıḫ-ı tenāsüb-i a‘zāsı (M7b/11)(A17a/2) çözülmüş. Nüzül-i matar-ı belādan ki (MK17a/1) seng-bārān-ı ḫa‘ne-i (M7b/12) la‘ne-i ḫalā’ıḫdur. Naḫş-ı ḫālīb-ı (A17a/3) cemālī²⁰⁹ bozulmuş (M7b/13)(MK17a/2) ve nüvişte-i şafḫa-i cebīni bu olmuş²¹⁰ ki²¹¹

(M7b/14)(A17a/4)

“ Zaḫm-ı seng ü eḫer-i nāḫun²¹² ile²¹³ hicriñde

(MK17a/3) (M7b/15)

Şöyledür çehre-i ‘aşıḫ ki²¹⁴ ne göz bellü ne kaş ”²¹⁵

ḫaḳḳā ki²¹⁶ (MK17a/4) te’sīr-i müdāme-i (M7b/16) cām-ı cemāl-i (A17a/5) ekābir özge keyfiyyet virmiş idi ki (M7b/17)(MK17a/5) rüz-ı bāzār-ı nāz u²¹⁷ niyāzda nāḫıka-i rūḫ-ı revānı (A17a/6) böyle (M8a/1) zemzeme-i sā’ıḫa-i (MK17a/6) ‘ināyet çekerdi ki²¹⁸

(A17a/7)

“ Nā-umīdem mekon ez-sābıḫa-i luḫf-ı ezel²¹⁹.

²⁰⁴ (A16b/18) 'gırībān-ı kelām dāmen-i ihtitāma' siliktir

²⁰⁵ (MK16b/18) ma‘hūde-i zengīye

²⁰⁶ (A16b/21) 'u' yok

²⁰⁷ (MK16b/19) 'çāk çāk uālūde-i seng ü ḫāk olup yatmış. Şöyle kiāmed-şūd' siliktir

²⁰⁸ (A17a/1) ‘aşābındı

²⁰⁹ (MK17a/1) cemāl ü ḫālīb-i cemili

²¹⁰ (MK17a/2) bozulmuş; (A17a/3) olmuş beyt

²¹¹ (A17a/3)(MK17a/2) 'ki' yok;

²¹² (MK17a/2) nāḫune

²¹³ (A17a/4) 'ile' yok

²¹⁴ (A17a/4) 'ki' yok

²¹⁵ (A17a/4) kaş neḫr

²¹⁶ (A17a/4) 'ki' yok

²¹⁷ (MK17a/5) 'u' yok

²¹⁸ (A17a/6) çekerdi beyt

²¹⁹ (A17a/6) ezelī

(MK17a/7) Tu çi dānī ki pes-i perde ki hūbest u ki zişt ”

Ve ervāḥ-ı muḳaddese-i²²⁰ (A17a/8) ebrār²²¹ ki (MK17a/8) mürgān-ı evveli ecniḥa-i evkār-ı²²² gülistān-ı cināndur. (M8a/5) Şaf ber şaf (MK17a/9) böyle güldeste-i (A17a/9) tesliyet-i ğufrān-ı (M8a/6) perīşān iderlerdi ki ²²³

(MK17a/10) (A17a/8) Rind-i derdī-keş-i mā gerçi ne-dāred zer u zūr

(MK17a/11) Hoş ‘aṭā-baḥş u ḥaṭā-pūş Ḥudāyī dāred²²⁴

(MK17a/12) Hāy hāy bir dem (A17a/11) dehşet-i celāl (M8a/9) idi ki seyyāf-i dārü'l-mülk-i (MK17a/13) ḳahramānı mıḳra‘-i ḳāri‘a-i (M8a/10) ğayret-i (**Lā-yūs’elü ‘ammā yef’alu**)²²⁵ birle böyle (MK17a/14) te’dīb-i (M8a/11) fużülān-ı zāhir-perest ḳılurdu ki²²⁶:

(MK17a/15)(A17a/13)(M8a/12) “ Çün redd u ḳabūli heme der perde-i ğayb est

(MK17a/16)(M8a/13) Zinhār kesī rā ne-kunī ‘ayb ki ‘ayb est ”²²⁷

(A17a/14) Ve (MK17a/17) leme‘ān-ı berḳ-ı ‘izzet-i (M8a/14) ḳabūl ber-vech ile zulmet-süz-i ḳalālet²²⁸-güzeşte (M8a/15)(MK17a/18) idi ki (A17a/15) ‘abede-i miḥrāb-ı niyāz ve zühhād-ı sübhā-ṭırāz-ı²²⁹ reşk (M8a/16) ḥarābātīyān-ı sāġar-keş ḳılup (A17a/16)(MK17a/19) nāṭıka-i ḥālleri böyle (M8a/17) terennüm-i ḥasret-āmīz²³⁰ iderdi²³¹ ki ²³²

²²⁰ (MK17a/7) 've ervāḥ-ı muḳaddese' yok

²²¹ (MK17a/7) ve ebrār-ı muḳaddes **Cebbār** ki

²²² (MK17a/7) 'evkār' yok

²²³ (A17a/9) iderlerdi beyt

²²⁴ (A17a/8) dāred neşr

²²⁵ “ **O yaptığından sorumlu tutulamaz...** ” 21/Enbiyâ-23.

²²⁶ (A17a/12) ḳılurlardı beyt; (MK17a/14) ḳılur idi

²²⁷ (A17a/14) est neşr

²²⁸ (MK17a/17) ḥarāb

²²⁹ (MK17a/8) 'u zühhād-ı sübhā-ṭırāz' yok

²³⁰ (MK17a/19) hayret

²³¹ (A17a/16) iderdi; (MK17a/19) iderler idi

²³² (A17a/16) ki beyt

(MK17a/20)(M8b/1)(A17a/17) “Tersem ki rüz-ı haşr ‘inān-der²³³-‘inān reved
(M8b/2) Tesbīh-i mā vü hırқа-i rindān-i cur‘a-h‘ār²³⁴”

²³⁵ (MK17a/21) Te‘ālallāh zihī kemāl-i ‘afv (A17a/18) niçe ‘avf.²³⁶

(M8b/2) “‘Afven eğalle zevi‘ l-cerā‘ im kullühüm²³⁷

(M8b/3)(MK17b/1) Hattā laqad hasede'l-muṭı‘u'l-mucrimā²³⁸

(M8b/5)(A17a/19) Tā key suhan ez suhan rubāyīm

(M8b/6)(MK17b/2) Mā ber ser-i kışsa-i hodāyīm

(M8b/7) Hāzret-i h‘āce-i ‘ālemiyān²³⁹ ‘ale'l-iṭlāk²⁴⁰ şallallāhu ‘aleyhi (M8b/8) ve sellem
(A17a/20)(MK17b/3) çehre-i²⁴¹ zengī-i miskīnden ridā-yı luṭf ü kerem birle (M8b/9)
izāle-i gird-i²⁴² (MK17b/4) hāk kıldı ve ol (A17a/21) gerd u hāki tırāz-ı (M8b/10)
āstīn-ı hıl‘at-ı peygamberī (MK17b/5) bildi. Vesīle-i (M8b/11) hoşnūdī-i **Hudā** olur.
(A17a/22) Şefkat-ı peder-āne vü ma‘zeret-i (M8b/12)(MK17b/6) müşfik-āne ile
maḥaffe-i der-bend-i kemend-i²⁴³ fenā olan tābūta (M8b/13) süvār (A17a/23) idüp
(MK17b/7) zebān-ı nevḥa ger²⁴⁴ zemān-ı bünyād-ı zezeme-i²⁴⁵

(M8b/14)(MK17b/7) “Küllü ibnin unşā ve in ṭālet selāmetuhū

²³³ (A17a/17) ber

²³⁴ (A17a/17) 'her keye rendāne (M8b/2) cor‘e-h‘ār' siliktir

²³⁵ (A17a/17) neşr

²³⁶ (A17a/18) ‘avf beyt

²³⁷ “küllühüm” kelimesi kaynaklarda 2 farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır: “كُلُّ” ve “كُلُّه”

²³⁸ İbn Ebü'd-Dünyā'ya (ö.281/894) ait olan bu beyit “Kır'ad-dayf” adlı eserinde yer almaktadır.

[erişim]: [http:// www. islamport.com/w/adb/Web/518/195.htm](http://www.islamport.com/w/adb/Web/518/195.htm)

Türkçesi: “Kötülükte en ileri gidenlerin ve yoldan çıkmışların hepsini affeder. Öyle ki Allāh'a itaat eden kişi günah işleyen kişiye haset eder.”

²³⁹ (A17a/19)(MK17b/2) ‘ālem

²⁴⁰ (A17a/19) ‘ale'l-iṭlāk' yok

²⁴¹ (MK17b/3) çehre-i siyāh

²⁴² (MK17b/4) ü

²⁴³ (MK17b/6) 'kemend' yok

²⁴⁴ (A17a/23) ger yok; (MK17b/7) gerisine sūz-ı ileyh

²⁴⁵ (A17a23) zezeme-i beyt; (MK17b/7) aytdı

(M8b/15)(A17b/1) Yevmen ‘alā-āleti‘l-ḥadbā-i maḥmūl’²⁴⁶

²⁴⁷ iderek²⁴⁸ ser-menzil-i ‘adem şavbına (M8b/16) revāne eylediler²⁴⁹.

(M8b/17)(A17b/2)(MK17b/10) Zi mehcūrī be-rāmed cān-ı ‘ālem

(M8b/18) Teraḥḥum *Yā Resūlallāh*²⁵⁰ teraḥḥum

(M9a/1)(MK17b/11) Çi²⁵¹ āḥer raḥmetün li‘l-‘ālemīni

(M9a/2)(A17b/3) Zi-maḥrūmān çirā fāriğ neşīni

(M9a/3)(MK17b/12) Kaḫa mī²⁵²-efkened²⁵³ ez-rāh mārā

(M9a/4) Hodā rā ez-ḫodā der ḫ^yāh-ı mārā

(M9a/5)(MK17b/13)(A17b/4) Çü hevl-i rüz-ı rüstāḫīz²⁵⁴ ḫīzed

(M9a/6) Be-āteşāb-ı rüy-ı mā ne-rīzed

(M9a/7) Kuned bā in heme hem-rāhī-i mā

(M9a/8)(A17b/5) Turā izn-i şefā‘āt-ḫ^yāhī-i mā

(M9a/9) Çü çevgān-ı ser-efkend āverī rüy

(M9a/10)(A17b/6) Be-meydān-ı şefā‘āt ümmetī güy²⁵⁵

(MK17b/14) Ammā ḫāzret-i²⁵⁶ ḫ^yāce-i ‘ālem şallallāhu²⁵⁷ ‘aleyhi ve sellem (M9a/12)

hemīşe ḫura‘-endāz-ı (MK17b/15) taḫte-i tefekkür (A17b/7) ü cümle-i şaḫābe²⁵⁸

²⁴⁶ Bu beyit Ka’ b B. Züheyr tarafından Peygamber Efendimize yazılan bir kasideden alınmıştır. Esasen tarih ve tabakat kitaplarında yer almaktadır. Aynı zamanda hadîs kitaplarında da rastlanmaktadır: Hâkîm, Ebû Abdillāh Muhammed B. Abdillāh en-Nisâbüri, el-Müstedrek ‘ale’s-Sahîhayn, I-V, Dârü’l-Ma’rife, Beyrut ts., III/581; Taberânî, Süleyman B. Ahmed, el-Mu‘cemü’l-Kebîr, thk. Hamdî Abdülmecîd es. Selefî, I-XXV, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire ts., XIX/176-179.

Türkçesi: “ Selameti devam etse bile her insan bir gün tabutta taşınacaktır.”

²⁴⁷ (A17b/1) neşr

²⁴⁸ (MK17b/9) virerek

²⁴⁹ (A17b/1) nazm

²⁵⁰ (A17b/2)(MK17b/10) *Nebīyallāh*

²⁵¹ (A17b/2) ne

²⁵² (MK17b/12) ‘mī’ yok

²⁵³ (MK17b/12) efkened çün

²⁵⁴ (MK17b/13) restāḫīz

²⁵⁵ (A17b/6) güy neşr

²⁵⁶ (A17b/6) ‘ḫāzret’ yok

²⁵⁷ (A17b/6) te‘ālā

²⁵⁸ (A17b/7) eşḫāba

şuver-i²⁵⁹ (M9a/13) eşkāl-nümā-yı taḥayyür idi ki (MK17b/16) āyā bu ğulām-ı zengī ki ğurāb-ı (M9a/14) siyeh-bāl-ı kulle-i (A17b/8) ḍalālet idi. Niçe ṭāvūs-ı (MK17b/17) münevver-timsāl (M9a/15) ravza-i rıḍvān oldu. Yā neden böyle (M9a/16)(A17b/9) nā-bīnā-yı sebel-i ʿilel-i (MK17b/18) ğurūr-ı cehl²⁶⁰ iken şeb-i tārik-i (M9a/17) fişk u fücürda gevher-i²⁶¹ şeb-tāb-ı kem-yāb-ı²⁶² (A17b/10) saʿadet buldı (M9b/1) çünkü şerāʾiṭ-i defn ber vech-i maʿhūd edā olındı. Rāzdār-ı (M9b/2) (MK17b/20) vaḥy-i kādīmden (A17b/11) suʿāl buyurdılar didi ki (M9b/3) “Yā **Rasūlallāh** (MK17b/21) egerçi hengām-ı zirāʿat-ı toḥm-ı āʿmāl-ı (M9b/3) şāliḥada²⁶³ (A17b/12) dāne-feşān-ı zemīn-i²⁶⁴ ğaflet olan (MK18a/1) ğalle-çīn-i (M9b/5) hırmēn-i hırmān ü ḥasāretdür. Ve şāḥ-ı nişān-ı (A17b/13) şüre-zār-ı (M9b/6) maʿşiyet olan (MK18a/2) mīve-i telḥ-ḥūr-ı ʿuḳūbetdür²⁶⁵

(M9b/7)

“ Her ki bedkār yā bed-endiş est

(M9b/8)(A17b/14)(MK18a/3)

Rūy-ı nīkū diger kucā bīned²⁶⁶

(M9b/9)

Her ki şāḥ-ı meserretī kāred

Mīve-i menfaʿat kücā çīned²⁶⁷

(M9b/10)(A17b/15)(MK18a/5) Ammā bu²⁶⁸ ʿabd-ı zengīnūñ aḥvāli çendān mādde-i taʿaccüb (M9b/11) olmasun ki²⁶⁹ şehir-i **Ramazān-ı** (MK18a/6) pāriṇeye (A17b/16) mihr-i rūze-i sī²⁷⁰ rūze (M9b/12) ile iḥtitām virmişdür ve mütābaʿat-ı rūze-dārān-ı (MK18a/7) cemāʿat-ı (M9b/13) ehl-i **İslām** (A17b/17) idüp ğurreyi selḥa irġürmişdür (M9b/14) Yā **Rasūlallāh** (MK18a/8) deryā-yı ezeli-yi emvāc-ı ʿināyet-i **Rabbānī** (M9b/15)(A17b/18) böyle telāṭum itmişdür ki her kim (MK18a/9) māh-ı mübārek

²⁵⁹ (A17b/6) 'şuveri' yok; (MK17b/15) kirām

²⁶⁰ (A17b/9) 'ğurūr-ı cehl' yok

²⁶¹ (A17b/9) cevher

²⁶² (MK17b/18) kimyā-yı

²⁶³ (A17b/11) şāliḥadan

²⁶⁴ (A17b/11)(MK17b/12) 'zemīn' yok

²⁶⁵ (A17b/13) ʿuḳūbetdür nazm

²⁶⁶ (MK18a/3) mısra iki defa yazılmıştır

²⁶⁷ (A17b/14) çīned neşr

²⁶⁸ (A17b/15) 'bu' yok

²⁶⁹ (MK18a/5) 'ki; yok

²⁷⁰ (A17b/15) 'sī' yok; (MK18a/6) 'rūze-i sī' yok

Ramazānda (M9b/16) derīçe-i ḥazāne²⁷¹-ḥāne-i ḥırş-ı²⁷¹ vāze (A17b/19)(MK18a/10) ḳufl ü²⁷² men^{c-i}²⁷³ (M9b/17) imsāk urşa ve²⁷⁴ bālā-yı ḳufl-e-i mühre²⁷⁵ niyet-i rüze-i²⁷⁶ (M10a/1)(MK18a/11) sī²⁷⁷ rüze ile istiḥkām virse (A17b/20) rüz-ı cezāda ebvāb-ı (M10a/2) cennāt-ı na^cim (MK18a/12) kilīd-i lisānıyla²⁷⁸ güşāyiş bula ve heft (M10a/3) der-dergeh-i ki (A17b/21) cehennem cemāl-i (MK18a/13) ‘ālem arasına mesdūd ola. ²⁷⁹

(M10a/4) Ṭurfe kilīdī ki der īn teng-nāy
 (M10a/5)(MK18a/14)(A17b/22) Hāviye-bend āmed u cennet-güşāy
 (M10a/6) Hırş u şereh düzaḥ-i pür-āteş-est
 (M10a/7)(MK18a/15)(A17b/23) Mühr zeden ber der-i düzeḥ ḥoş est²⁸⁰

(M10a/8) Ey dervīş bir fāsıḳ u fācir²⁸¹ (MK18a/16) ve ‘āsī-i fermüde-i (M10a/9) **Ḥālīḳ**²⁸² (A18/1) hemīşe²⁸³ tekāpū-yı mişvār-ı düşvār-ı ‘işyān (M10a/10) u isā’et itmiş iken (MK18a/17) belki irtikāb-ı şunūf-ı (A18a/2) cerāyim (M10a/11) ve ḥizlānda²⁸⁴ ısrāra yetmiş iken (MK18a/18) mücerred mäh-ı **Ramazānda** (M10a/12) misk-i dehān (A18a/3) u sedd-i tehī-gāh-ı mi^cde itmekle (MK18a/19) ve şütür-i (M10a/13) gerden-keş-i kef-endāz-ı nefse ḥall-i şelvār²⁸⁵-bend (A18a/4) ile (M10a/14) irḥā-yi ‘inān (MK18a/20) itmemele²⁸⁶ bu kadar ‘avāṭıf-ı ‘aliyye-i (M10a/15) ḳudūsīye mazḥar ola. Yā²⁸⁷ ol mü³minān-ı (MK18a/21) perhīz-kār ki (M10a/16) hem-

²⁷¹ (A17b/18) ḥırş

²⁷² (A17b/19) 'ü' yok

²⁷³ (A17b/19)(MK18a/10) 'men' yok

²⁷⁴ (MK18a/10) 've' yok

²⁷⁵ (A17b/19) mühr

²⁷⁶ (A17b/19) 'rüze' yok

²⁷⁷ (A17b/19) 'sī' yok

²⁷⁸ (A17b/20) lisānla

²⁷⁹ (A17b/21) ola nazm

²⁸⁰ (A17b/23) est neşr

²⁸¹ (MK18a/12) fācir ü fāsıḳ

²⁸² (MK18a/16) 'fermüde-i ḥālīḳ' yok

²⁸³ (A18a/1) imiş

²⁸⁴ (A18a/2)(MK18a/17) ḥizlānda menzil-gāh

²⁸⁵ (A18a/3) şalvār ‘ikāl

²⁸⁶ (MK18b/2) itmekle

²⁸⁷ (A18a/4) 've'

vāre muṭī^c-i²⁸⁸ evāmir (A18a/5) ü nevāhī²⁸⁹ vü gürīzende-i ma‘āšī (M10a/17) ve melāhī iken (MK18b/1) nā-gāh ‘alem-i zer-meh-çe-i māh-ı **Ramazān** (A18a/6) ki (M10b/1) peydā ola velvele-i cihān-gīr²⁹⁰

(M10b/2)(MK 18b/2) Āmede şehir-i şiyām sancāķ-ı sultān resīd

(A18a/7)(M10b/3) Dest bedār ez ta‘ām mā‘ide-i cān resīd²⁹¹

(MK18b/3) ile²⁹² istiķbāl-i ķudūm-ı sa‘ādet-lüzūm-ı (M10b/4) kevkebe-i (A18a/8) şiyām u mürā‘āt-ı (MK18b/4) şerāiṭ-ı şiyāma kıyām (M10b/5) itdükten şoñra evvelā²⁹³ tūr-ı zehr-ālūd-ı kemān-dār-ı nazarı (M10b/8)(MK18b/5) hedef-i (A18a/9) cebīn-i nā-maħreme yetmesün diyü pençere-i mīnā-(M10b/7) serāy-ı dīde ki ħavāle-i (MK18b/6) ħarem-i ħarāmdur. Ber müceb-i (M10b/8)(A18a/10) fermūde-i şāħib-i şer^c-i²⁹⁴ ħaķīķī mesdüli²⁹⁵ (MK18b/7) perde-i (M10b/9) (*ğudū ebşārakūm*)²⁹⁶ kılurlar ve cāsūs-ı (A18a/11) sāmi‘a ki (M10b/10)(MK18b/8) ħaber-i pejuh bender-gāh-ı āmed şūd u²⁹⁷ aħbārdur. Sirķa-i (M10b/11) nemīme vü müsāvī (MK18b/9) yetmesün²⁹⁸ diyü (A18a/12) manzara-i kāh-ı²⁹⁹ şimāhı (M10b/12) mesdüd-ı penbe-i ‘işmet itmegi lāzime-i nāmūs-ı (M10b/13)(MK18b/10) şiyām bilürler. Ve tāziyāne-i (A18a/13) zebān ki dırra-i tabliñ (M10b/14) hezeyāndur. Āheng-i (MK18b/11) nevā-yı nā-sezā-yı ğıybet ü nemmāmı (M10b/15) itmemek için (A18a/14) derūn-ı ğılāf-ı (MK18b/12) dehāndan çıkarmazlar (M10b/16) ve pençe-i dest ki çengāl-ı şāhīn-i ķulle-nişīn-i (M10b/17) (A18a/15) nefsdür. (MK18b/13) Şayd-ı³⁰⁰ kebüter-i ħarām itmesün diyü beste-i

²⁸⁸ (A18a/4) ' mü‘ minān-ı perhīz-kār ki hem-vāre muṭī^c-i' yok

²⁸⁹ (A18a/5) nevāhī perhīz-kār; (MK18a/21) gürīzende^c -i nevāhī

²⁹⁰ (A18a/5) cihān-gīr-i beyt

²⁹¹ (A18a/7) resīd neşr

²⁹² (A18a/7) 'ile' yok

²⁹³ (A18a/8)(MK18b/4) 'evvela' yok

²⁹⁴ (MK18b/6) şer^c-i şāħib-i

²⁹⁵ Yazım hatası vardır, doğrusu 'mesdüd'dur

²⁹⁶ Yazım hatası vardır, doğrusu şu şekildedir: “...*yaguddū minebsārihim*...” - “...*bakişlarını çeksinler*...” ” 24/Nūr, 30-31.

²⁹⁷ (A18a/11)(MK18b/8) 'u' yok

²⁹⁸ (A18a/11)(MK18b/9) itmesün

²⁹⁹ (MK18b/9) 'kāh'

³⁰⁰ (A18a/15) 'Şayd-gāh' yok

(M11a/1) pā-tābe-i ḥavf u ḥaṣyet itmese (MK18b/14) olmazlar. (A18a/16) Ve rāḥile (M11a/2) pāy ki maṭıyye-i bārkeṣ-i ḥırṣ u ṭamaʿdur. Mecāmiʿ-i (M11a/3) herze-kārān-ı³⁰¹ (MK18b/15) tevābiʿ-i şeyāṭīn (A18a/17) olan mevāzıʿ-ı lehv (M11a/4) u hezle varmamaḵ için³⁰² (MK18b/16) ser-ṭavīle-i iṣṭabl-ı (M11a/5) ḥıfz u ḥırāset (A18a/18) iderler. El-ḥāşıl dāmen-i ḥılʿat-ı (M11a/6) şıyāma (MK18b/17) ḡubār-ı kerāhiyyet getirür³⁰³ ḥarekāt-ı nā-hem-vārdan (M11a/7) (A18a/19) ictināb eylerler³⁰⁴. (MK18b/18) Eger ol ʿazīzān-ı pāk-dāmen (M11a/8) ol yevm-i vaʿd u vaʿdde (MK18b/19) zemān-ı ʿıyd-ı saʿıd-i (A18a/20) vişāl-i (M11a/9) lā-yezālīye yetdükde ve māʿide-keş-i ziyāfet-ḥāne-i (MK18b/20) cemāl-i (M11a/10) **Zü'l-Celāli** şılā-yı gürisne-çeşmān-ı (A18a/21) tāb-ḥāne-i maḥşer (M11a/11) itdükde (MK18b/21) kūşe-nişīn-ı³⁰⁵ süfre-ı liḳā-yı **Rabbānī** (A18a/22) olsalar (M11a/12) ʿaṭıyye-i seniyye-i sübhāniyyeden (MK19a/1) baʿıd midir³⁰⁶. (M11a/13) Münācāt³⁰⁷

(M11a/14)(A18a/23)	Ey ʿözr-pezir ü ʿözr-ḥʿāhān
(M11a/15)(MK19a/2)	ʿAfv-ı tu şeftʿ-i pür gunāhān
(M11a/16)(A18b/1)	Cürmem münker ki çāre-sāzī
(M11a/17)(MK19a/3)	Ṭaʿat-i maṭlab ki bī-niyāzī
(M11b/1)(A18b/3)	Megüzār çenīn zelīl u zārem
(M11b/2)(MK19a/5)	Ez-rāh-ı kerem ber-ār kārem
(M11b/3)(A18b/2)	Ey merḥem-rīş-i dil-figārān
(M11b/4)(MK19a/4)	Vey çāre-i kār-ı kām-kārān
(M11b/5)(A18b/4)	Der-vādī-i maʿşiyet esīrem
(M11b/6)(MK19a/6)	Megüzār ki teşne-leb nemīrem ³⁰⁸
(M11b/7)(A18b/5)	Çün āmedeem be-ʿözr-ḥʿāhī

³⁰¹ (MK18b/14) 'herze-kārān' yok

³⁰² (A18a/17) ve lūṭ

³⁰³ (A18a/18) yetürür

³⁰⁴ (A18a/19)(MK18b/17) iderler

³⁰⁵ (A18a/21)(MK18b/21) ḥʿān

³⁰⁶ (MK19a/1) midir ki

³⁰⁷ (MK19a/1) 'münācāt' yok

³⁰⁸ Yazım hatası vardır, doğrusu “bemirem” dir; (A18b/4)(MK19a/6) bemīrem

(M11b/8)(MK19a/7)	Nevmīd mekon merā İlahī
(M11b/9)(A18b/6)	Her-çend bedū günāhkārem
(M11b/10)(MK19a/8)	Ez-luṭf-ı tu līk ümīdvārem
(M11b/11)(A18b/7)	‘İşyān-ı men er zuḥd-ı birūn est
(M11b/12)(MK19a/9)	İḥsān-ı tu z’ān besī fuzūn est
(M11b/13)(A18b/8)	Der-mezra ^c -ı mā egerçi nem nīst
(M11b/14)(MK19a/10)	Ebr-i kerem-i tu hest, ğam nīst
(M11b/15)(A18b/9)	Raḥş-ı ğaḫabet egerçi tond est
(M11b/16)(MK19a/11)	Der-pīş semend-i luṭf, kond-est
(M11b/17)(A18b/10)	Gerāteş-i ḳahr sūznāk est
(M11b/18)(MK19a/12)	Çünāb-ı kerem boved çi bāk-est
(M12a/1)(A18b/11)	Yā Rabb be kemāl-i ‘izz ü cāhet
(M12a/2)(MK19a/13)	V’āngeh be-revendegān-ı rāhet
(M12a/3)(A18b/12)	Ān ḫāne kiāmedeş leḫed nām
(M12a/4)(MK19a/14)	Rūşen koniyeş zi-nūr-ı İslām
(M12a/5)(A18b/13)	Ān çiz ki bāyedem der-āmūz
(M12a/6)(MK19a/15)	Megüzār merā be men derān rüz

(M12a/7) (Hıṭāb-ı zekāt ve i’tirāz-ğüne-i cevāb³⁰⁹): (M12a/8)(V2a/17) Ben³¹⁰ re’sü'l-māl-ı mu‘āmele-i (A2a/20) dervīşānım. (V2a/18) Sermāye-i (M12a/9) kār u bār-ı dil-rīşānım. Ben ol şūfi-i sūbḫa-şümār-ı (M12a/10) dirhem ü dīnārım ki (A2a/21) tehī-destān-ı (V2a/19) herzeğerd-i mahalle-i (M12a/11) faḳr olan kāse her cā³¹¹ bürrān-ı bī-ser ü pā nevāle-i (M12a/12) ‘aṭā-yı bī-minnetümle (A2a/22) sedd-i tehī-gāh-ı (V2a/20) ārzū ḳılurlar. Ben ol (M12a/13) ḫ’āce-i küçe-i şehir-bend-i iḥsānım ki būriyā-nişin-i (M12a/14)(A2a/23) külbe-i iflās (V2a/21) olan gedāyān-ı bī-berk-i³¹² nevā feyz-i çerāğ-ı (M12a/15) himmetümle fetīle-fürüz-i peygüle-i faḳr olurlar³¹³. (A2a/24) Evvelā

³⁰⁹ (A2a/19) 'Hıṭāb-ı zekāt ve i’tirāz-ğüne-i cevāb' yok

³¹⁰ (A2a/19)V(2a/17) ben ki

³¹¹ (A2a/21) 'her cā' yok

³¹² (A2a/23) berk ü

³¹³ (A2a/23) olur

(M12a/16) tamgā-yı (V2a/22) perniyān-ı faḥr baña bu³¹⁴ yetmez mi ki ben ol pākīze-(M12a/17) gevher-i deryā-bār-ı sa‘ādetüm ki bedre-i zer (A2b/1) hemīşe zīver-i (V2a/23) kīse-i (M12b/1) kām-kārī ve naqş-ı sikke-i nām-dārī iken beni³¹⁵ ḥ^vācegān (M12b/2) sermāye-i müflīsiden (A2b/2) şirā için (V2b/1) tümen tümen ĩsār-ı (M12b/3) şemen eylerler. Ben ol der-i ḥurşīd-i tefāḥurum ki nuḳre-i sīm (M12b/4) hemvāre (A2b/3) sitāre-i (V2b/2) seyyāre-i sipihr-i zindegānī ve gülmīḥ-ı (M12b/5) saḳf-ı serāy-ı kām-rānī iken ya‘nī kefe-i mīzān-ı dest-i (M12b/6)(A2b/4)(V2b/3) merdim ki bī-direm ü dīnār ola. Miyāne-i (M12b/7) ḥalḳda sebk-i ḳadr olurken cevher-i (V2b/4) girān-ḳadr (A2b/5)(M12b/8) ḥılḳat-ı insānı bī-muḳārīne sīm u zer ne ḳadr ü ne i‘tibār (M12b/9) bulurken (V2b/5) benüm için muttaşıl (A2b/6) dellālān-ı çār-sü-yı bīmāyegiye (?) dāmen dāmen pāy-ı müzd-i baḥş iderler. (M12b/11)(V2b/6) Ve bu daḥı muḳarrerdür ki (A2b/7) ol rüz-ı münāfiḳ-süzda (M12b/12) āteş-efrüz-ı darb-ḥāne-i siyāset-i (V2b/7) ḳahhārī izāle-i (M12b/13) fuzāle-i (A2b/8) teber ü vücūd-ı insān için pūte-i pūlād-güdāz-ı (M12b/14) düzaḥa (V2b/8) ĩsār-ı büre-i şüre-i ḡāzab ḳılduḳda (M12b/15) (A2b/9) ve sebīke-i cism-i ḥalāyık dendānzede-i sūhān-ı (M12b/16)(V2b/9) ‘ulüvv-i nār olduḳda mirvaḥa-i sa‘īr ki bād-gīr-i külḥan (M12b/17) şīşe-i girān-ı (A2b/10) ‘azābdur. Cezb ü (V2b/10) def-i semüm-i³¹⁶ cigersüz-ı (M13a/1) ḡāzab birle i‘lā³-ı ‘ulüvv-i nāi³-re-i veyl eyledükdē (M13a/2)(A2b/11) tennür-ı tefsīde derün-ı (V2b/11) cehennem-i tecāvīf-i ḳavālib-i (M13a/3) nā-puḥte-i ‘uşātı küdürāt-ı reddiye-i (A2b/12) ma‘āşīden ḥālīş (M13a/4) itdükdē (V2b/12) ve şāḥībü'l-‘ayār sikke-ḥāne-i nuḳūd u³¹⁷ i‘māl-i (M13a/5) ‘ameli meḥekk-i (A2b/13) āzmüde-i red ü ḳabül (V2b/13) ḳılduḳda ve³¹⁸ maḥtüm-i (M13a/6) şandūḳa-i ḥafā olan maẓmün-ı sikke-i ḳazā vü ḳader (M13a/7) (A2b/14) ḥayyiz-i zuhūra yetdükdē (V2b/14) zannım budur ki gülberg-i bāḡçe-i şafā (M13a/8) olan dirhem-i hemyānçe-i ehl-i (A2b/15) dünyā ser-i³¹⁹ mismār-ı (V2b/15)

³¹⁴ (A2a/24) 'bu' yok

³¹⁵ (A2b/1) 'beni' yok

³¹⁶ (A2b/10) 'semüm' yok

³¹⁷ (A2b/12)(V2b/13) 'u' yok

³¹⁸ (A2b/13)(V2b/13) 've' yok

³¹⁹ (A2b/15) şerm-sār

‘azāb (M13a/9) belki nāşıye-i allābān-ı ‘ameleālet-i tamgā-yı ‘ıāb olur. (M13a/10)
 Ammā (A2b/16) ol zer-i meskūk-ı (V2b/16) kāmilü'l-‘ayār ki şadaa-i fuarā-yı
 (M13a/11) kekūl-dār u şarfe-i dervīşān-ı em-midār (A2b/17) olur. (M13a/12)
 Muarrerdür ki (V2b/17) her biriyle ıfl-ı der-i dārü'l-caıme mühr urulur³²⁰

(M13a/14)(A2b/18) Sūhtenī-rā derem-i hoş ferest

(M13a/15)(V2b/18) Mühr be-dervāze-iāteş ferest

(M13a/16) Çünki zekāt, atm-ı kelimāt u itmām-ı muaddemāt-ı mübāhāt (M13a/17)
 itdi. Cihād dahı zer-i ayme-i zerrīn evtād-ı tebāhurden (M13b/1) çehre-nümā olup, bu
 tarık üzre raş-rānī-yı (M13b/2) miźmār-ı iftiār-ı ferzānegī ve ızhār-ı şımşır-i bāzī-yı
 tefāhur-ı (M13b/3) merdānegī eyledi ve didi “ben ki cihādım (M13b/4) ‘alem-efrāz-ı
 meydān-ı ıctihādım. Ğanī künende-i fityān-ı (M13b/5) bī-ānümānım. Bā‘ış-i duūl-ı
 ‘ışret-serāy-ı ravza-i (M13b/6) cinānım ya‘nī ol şāh-ı kerübī-sipāhım ki zīr-i livā-yı
 (M13b/7) ‘arş iltivā-yı meh-i müctemi‘ olan dil-āverān-ı neberd-i i‘tiyād (M13b/8)
 u şımşır-i fermānıma gerden-i nihāde-i teslīm-i inıyād olanlar (M13b/9) hem dünyāda
 dāmān-ı cān-ıraş-ı leccāc-ı ārār-ı (M13b/10) müzāyaa vü ihtiyācdan rehā bulup
 anā‘im-i māl u (M13b/11) emānī ile münşeriu‘-şadr-ı sürūr-ı kāmranī (M13b/12)
 hem āhıretde şımşır-i zebāne-i şerāre-cevher ve āteşin-i (M13b/13) yalmān-ı düzadan
 alāş olup girībān-ı cenānı (M13b/14) necāt-ı şikence-i āteşin-pençe-i zebāniye
 nīrānı bulur (M13b/15) bir ışn-ı haşin-i **Dārü'l-İslāmım** ki eğer ulel-bārū-yı
 (M13b/16) işār-ı üstüvār-ı āsmān midārımda hemvāre ulgüle-i (M13b/17) ül-bang-ı
 nevbet-i **Allāh yekdür** birle arāş-ı dadaa-pāş (M14a/1) şımā-ı sāmī‘a-i küffār-ı
 āteş-arār olmasına yer yer la‘ne-i (M14a/2) bed-kış-i düşmen-i dīn-i muāşara-i ışn-ı
 metin-i muvahidin (M14a/3) itmekle taźyī-ı müstafizān-ı perde-i (?) dīn-i mübīn
 (M14a/4) idüp, çeşm-i cihān ü cihāniyāndan şaş-ı (M14a/5) girān āb-ı emān-ı

³²⁰ (A2b/17) urulup beyt; (V2b/17) beyt

gürizānī itmekle belki bi'l-cümle (M14a/6) cem'iyet-i sipāhiyān-ı ḥavās-ı ḥirāsete perīşānī-i (M14a/7) hirāsānı yetmekle ehl-i *İslām* bī-pervā günūde-i (M14a/8) pister-i rāḥāt u ārām olmayup, bādī-i irtifā^c-i emn (M14a/9) u emān olmaları mecma^c-i 'aliyye ceng āzmāyān ü neberd-i āyīn-i (M14a/10) imāndur. Ve berā-yı ı'lā-yı livā-yı kelimetullāh ve becā-yı (M14a/11) āverdin-i maẓmūn-ı sa'ādet-maḳrūn (*ve cāhidū fı sebtillāh*)³²¹ (M14a/12) derefş-i mihr-i derḥuş-ı zerrīn 'alemime (M14a/13) hevā-dār-ı mütāba'at olanlarınıñ ḳaṅtara-i tūz-āb-dār-ı (M14a/14) memātdan güzerān idenleri ya'nī şerbet-i ḳand-ı nebāt-ı (M14a/15) şehādetle esīr-i cān olanları (*bel aḥyā' un 'inde rabbihim*)³²² kerīme-i müteyemmine-sence nā'il-i ḥayāt-ı ebedī (M14a/17) vü miyān-ı dil ü cānı şamşām-ı fermān-ı ḳāṭı' (*uḳtulū'l-muşrikīne*)³²³ ile muvaşşah olup su'bān-ı şimşīr-i kāfir (M14b/2) tedmīrini sīr-āb-ı ḥūn-ı 'adüvvi mehīn-i imān-ı küfr (M14b/3) eyleyenleri iḥrāz-ı rutbe-i 'āliye-i (*Cezā' uhum 'inde rabbihim*)³²⁴ (M14b/4) eyleyüp, güninde vāşıl-ı sa'ādet-i sermedī olmaları (M14b/5) *lā raybe fih*³²⁵dür.

- (M14b/6) Ğazāst pāye-yi 'izz ü sa'adet-i du cihān
(M14b/7) Ğazāst pāye-yi berter zi heftomīn eyvān
(M14b/8) Herān ki tūgzen-i gerden-i 'aduvv bāşed
(M14b/9) Şeved be her du cihān u ser-i serefrāzān
(M14b/10) Be tīg-i ḥ^vīş setānend ğāzīyān cennet
(M14b/11) Hemīn ḥodā-yı şināsed merātib-i işān

(M14b/12) Çün kelām-ı ḥikmet-irtisām-ı cihād suğūr-ı kifāyete (M14b/13) müntemī olup müdde'ā-yı mübāhātı derece-i ğāyete resīde (M14b/14) ḳılduḳda ḥacc daḥı derīçe-i revāḳ-ı vālā-ṭāḳ-ı (M14b/15) iftiḥārdan ser-nümā-yı şekve olup bu vech ile (M14b/16) dehen-güşā-yı taşalluf oldu ki "ben ki ḥaccım, me'mūr-ı (M14b/17) men^c-i

³²¹ '... mallarınızla, canlarınızla Allāh yolunda cihad edin ...' 9/Tevbe-41.

³²² '... bilākis Rableri katında diridirler ...' 3/āli İmrān-169.

³²³ '... müşrikleri öldürün ...' 9/Tevbe-5.

³²⁴ 'Onların Rableri katındaki mükāfatları ...' 98/Beyyine-8.

³²⁵ '... onun hakkında şüphe yoktur ...' 2/Bakara-2.

cidāl ü leccim. Ben ol pādişāh-ı saṭvet-i meşreb-i (M15a/1) cihānım ve ḥaḳān-ı şavlet-endāz-ı dü zemānım ki (M15a/2) zī-ḳudretān-ı bendergāh-ı heft iḳlīm dā‘ye-i intisābdür. (M15a/3) Felek cenābımıla aḳṭār-ı ‘ālemden berehne pā vü ser-fütāde-i (M15a/4) rāh-ı sa‘ādet penāhım olup, pīşgāh-ı ḥayme-i sipihr-i (M15a/5) iştibāhımıñ gerd-i ḥāḳ-ı ‘ıṭr-nāk üzre ḥāme-i müyīn (M15a/6) müjgān-ı dīde-i ‘ibret-bīn ilāzmāyiş-i raḳam-ı ‘ubūdiyet (M15a/7) ve bir sāl-ı meymenet-me’elde çehre-i ‘ālem-fürüz-ı behçet-(M15a/8) efrūzumdan faḳaṭ bir kere ref‘-i muḳanna‘ ğunc u delāl (M15a/9) idüp, müdün-gāh-ı iltifāt-ı ḥüsrev-āne itmekle mevḳıf-ı (M15a/10) iclālümde serv-i şanevber gibi İstāde-i pāy-ı (M15a/11) istikāmet olan müştāḳlarım ‘adem-i yārā-yı nezzāre-i (M15a/12) ruḥsārımdan ser-fürü bürde-i ceyb-i şerm-sārī (M15a/13) iken daḥı, gülbang-ı melā‘ik-ḥurūş-ı lebbeyk ile kubbe-i (M15a/14) āsmānī hem-āvāze-i ṭās-ı sā‘at iderek ızhār-ı (M15a/15) şādmānī vü memnūniyyet iderler. Ben ol nesāḳ-ārā-yı (M15a/16) kār-gāh-ı dīnım ki mücib-i emr cihān-ı meṭā‘im üzre (M15a/17) merhale-i şad-sāleden mücerred ārzū-yı nāşiye-sāyī (M15b/1) ḥaşā-yi sāḥa-i ḥarem-gāh-ı devlet-penāhım ile iḥrām-bend-i (M15b/2) ‘azīmet olan bende-gān-ı bevādī-yi nürdanım. Mādām ki (M15b/3) ḳumāş-ı zer-bāf-ı niyāz ‘acz ü iftikārı pāy-endāz (M15b/4) süm-i semend-i bihişt-i çerāgāhım idüp eşer-i na‘l-i meh pesendi (M15b/5) ile tamgā-yäfte olmaya arāyiş-i dükkān-çe-i çār-sū-yı raḥmet (M15b/6) olmaz. Ve keş-i cān ḳanāre-i bedenlerin mezbah-ı rızāmda (M15b/7) ḳurbān idüp kālā-yı āl-reng-i ḥūn-ı ḥançeresinden (M15b/8) tutuḳ-bend-i çehre-i ‘arāyiş-i zībende-i endām-ı iṭā‘at (M15b/9) olmayanlar ref‘-i niḳāb-ı cemāl-i şāhid-i maḳşūd-ı uḥrevī ile tenvīr-i bāşıra-i ibtihāc itmege ruḥşat bulmaz. (M15b/11) Ḥulāşa-i maḳāl-i ḥiḳmet me’el nūş-ı zemzem-i keşer-i tev‘emim (M15b/12) ile şīrīn-mezāḳ olan eḥıbbā germī-i āteş-i (M15b/13) düzahdan yübüset-yāb-ı ıztırāb olmaz. Ve ḥāl-i (M15b/14) ‘anberīn ruḥsāre-i tāb-nākım olan *Hacerü'l-esvedī* (M15b/15) nemnāk-sāz-ı leb-i ta‘zīm iden eşdikā zehr-ābe-çeş-i (M15b/16) mā-yi ḥamīm-i i‘ḳab olmaz. *‘İyāzen billāhi'l-‘aliyyi'l-‘a‘lā*³²⁶ (M15b/17)

³²⁶ *Yüceler yücesi olan Allāh'a sığınarak.*

‘unvân-ı cerîde-i iftiḥârım olan ṭuğrâ-yı garrâ-yı (M16a/1) müşkîn zülfe-i (*men-istetâ‘a ileyhi sebîlâ*)³²⁷ (M16a/2) âyet-i kerîmesinden çeşm-düz-ı ihmâl olunmaḡ (M16a/3) iktizâ iderse edevât-ı i‘ḡâb olan selâsil (M16a/4) ü iğlâl-i caḡîmi kılâde-i a‘nâḡ u sâḡ olup (M16a/5) keşti-ı ‘ulüvv-i bād-bân ü âteşin enbâr-ı caḡîmde (M16a/6) esîr-i bend-i ‘azâb olunacaḡı bî-iştibâhdur. (M16a/7)(V2b/18) Çünki fûrûz-ı ‘ibādâtıdan (A2b/9) (V2b/19) her biri ızḡâr-ı fazâ‘il (M16a/8) ü kerâmât itdiler. Ya‘nî meyâdîn-i münâzirâtda serḡad-ı (M16a/9)(A2b/20) mübâhâte (V2b/20) yetdiler. Ḥaṭîb-i mişḡa‘-i kelime-i (*Lâ itâhe* (M16a/10) *İllallâh*) daḡı serâ-perde-i ḡâşu'l-ḡâş (A2b/21) ü ḡalvet-serây-ı (M16a/11)(V2b/21) iḡtişâşdan cilve-ger-i minber-i zuhûr olup böyle neşr-i (M16a/12) ṭaylasân-ı tebâḡur (A2b/22) ü ittikâ-yı seyf-i³²⁸ (V2b/22) tebaḡḡur kıldı ki “Ey (M16a/13) cümle ‘ibādât egerçi her biriñiz³²⁹ mücib-i in‘ıṭâf-ı (M16a/14)(A2b/23) e‘inne-i sa‘âdât (V2b/23) ü müstelzim-i teveccüh-i devlet-i dîn ü dünyâsız (M16a/15) ve siz ki şaḡîfe-i teşbîb-i³³⁰ (A3a/1) mübâhâtda birer dîbâce-i (M16a/16)(V3a/1) zîbâce ki semt-i yabana³³¹ getürdiñiz³³² dil-pesend getürdiñiz. (M16a/17) Ve ‘arz-ı kâlâ-yı sitâyişde (A3a/2)(V3a/2) şandûḡa-i dânişden birer (M16b/1) manzûme-i cevher ki ḡarâc-gâh-ı belâḡate yetürdiñiz³³³. (M16b/2) Dil-firîb (A3a/3)(V3a/3) yetürdiñiz. Ammâ bugün ben ol muḡarreb (M16b/3) dergâḡımdur³³⁴. Bu beytim ki dîvân-ḡâne-i kibriyâda (M16b/4) cümleñize³³⁵ (A3a/4)(V3a/4) vâsiṭa-i ḡabûl benüm. Ben ol nigh-bân-ı (M16b/5) dehlîz-i ḡurbetim ki bâr-gâh-ı ḡaybü'l-ḡaybde cem‘iñize (M16b/6) vesîle-i (A3a/5)(V3a/5) vuşûl benüm. Demidür perde-i nâzdan ben daḡı (M16b/7) biraz keşf-i râz ideyim. Tâ‘âlemiyân bileler ki (A3a/6) süllem-i (V3a/6) fazâ‘il (M16b/8) kime müselleme imiş ve ḡanḡımızuñ pây-e iftiḡârı a‘zam (M16b/9) imiş. İmdi ḡuş-ı inşâf

³²⁷ ‘... *Onun yolunu bulmaya gücü yeten kimse...*’ 3/Alî İmrân-97.

³²⁸ (A2b/22)(V2b/21) seyf-i şamşam

³²⁹ (A2b/22) biriñüz

³³⁰ (A3a/1) ‘teşbîb’ iki defa tekrarlanmıştır

³³¹ (V3a/1) beyâna

³³² (V3a/1) dilpesend getürdiñiz

³³³ (A3a/2) yetürdiñiz beli

³³⁴ (A3a/3)(V3a/3) ‘dergâḡımdur’ yok

³³⁵ (A3a/3) cümleñize

(A3a/7) tūtuñ (V3a/7) ben ki kelime-i³³⁶ (M16b/10) (**Lā İlähe İllallahım**) penāh-ı şikeste-dilān-ı günāhım (M16b/11) meded-res-ı pes-māndegān-ı varṭāt-ı 'işyānım. Destgīr-i (M16b/12) üftādegān-ı dāmen-i āhırü'z-zemānım. Ta'vīz-i külāh-kūşe-i (M16b/13) imānım. Hırzū'l-emān-ı hirāsengānım. Ey şalāt (M16b/14) sen ki hūcjet-i dīn-i **Muhammedī** ve kabāle-i āyīn-i **Āhmedīsin** (M16b/15) ya'nī ol (A3a/10)(V3a/10) emān-nāme-i sultān-ı ğaybdānsın ki (M16b/16) nāmzed-i cerīde-i cerīme-i zellāt olanlar saña zafer (M16b/17) bulmağla (A3a/11) seyyāf-ı (V3a/11) girībān-gīr-i siyāset-i **Zü'l-Celālıden** (M17a/1) hālāş olurlar. Ve bir berāt-ı müsellemsin ki (M17a/2) mülāzımān-ı dergāh-ı eḫadiyyet-i (V3a/12) celle celāluhū³³⁷ saña (M17a/3) dest-res bulanlar (A3a/12) eşref-i menāşib-ı ümniyyeye (M17a/4) şeref-i ihtişāş (A3a/13) bulurlar. Ammā her gāh ki huṭbe-i (M17a/5) dībāce-i bedī'īñ (A3a/13) mesās-ı iktibās-ı kelime-i şehādet-i (M17a/6) bā-sa'ādetden (V3a/14)ārāyiş-i tevķīf bulmaya. Ve maṭla'ı-ı kaşīde-i (M17a/7) tekbīrūñ şāh-beyt-i manzūme-i tevḫīd olan (V3a/15) mışra'ı (M17a/8) (**Lā İlähe İllallah**) ile muṭtarız olmaya. Bir vech ile (M17a/9) imzā-yı nüfūz u i'tibār bulmazsın. (V3a/16) Ve ḫākim-i (M17a/10) dārü'l-każā-yı eḫadiyyet dest-gāhında dāhıl-i (M17a/11)(A3a/16) ḫavza-i kabūl olmazsın. Ve³³⁸ ey şavm sen ki (M17a/12) çehre güşā-yı şāhid-i **İslām** u ṭurre-ārā-yı nev-'arūs-ı (M17a/13)(A3a/17) merāmsın. Ya'nī bir meşşāta-i (V3a/18) nāzik destsin ki (M17a/14) pīrāye şalduğın³³⁹ cemāl-i cemīl-i melā'ik-firīb (M17a/15)(A3a/18) olur. Veārāyiş (V3a/19) virdüğün hūrā vü şān mecelle-i (M17a/16) 'ibādāta evānis-i (?) mu'teber-i zevā'ib-i erīke-i (A3a/19) rızvān (M17a/17) naḫd-ı (V3a/20) cān fedā kıılır. Ammā her-çend ki zīver-i baḫş-ı (M17b/1) cemāl-i enām olursın. Evvelā (A3a/20) mikrāz-ı **Lā** ile (V3a/21) gīsū-yı (M17b/2) bürīde-i mā-sivā olmasañ ve dendāne-i ḫurūf-ı (**Lā İlähe İllallahı**) ṭurre-i şāhid-i (A3a/21) maḫşūda (V3a/22) şāne-i 'anberīn (M17b/4) kıılmasañ āhırü'l-emr ol çehrede noḫta-i ḫāl-i (M17b/5) kaṭre-i kaṭrān ve ruḫsāre-i (V3a/23) āl-i

³³⁶ (A3a/7)(V3a/7) 'kelime' yok

³³⁷ (A3a/11) 've bir berāt-ı müsellemsin ki mülāzımān-ı dergāh-ı eḫadiyyet-i celle celālehu' yok

³³⁸ (A3a/16) 've' yok

³³⁹ (V3a/18) şalduğın

(A3a/22) âteş-pâre-i sūzān (M17b/6) turre-i müşkīn-dūd-ı³⁴⁰ müşevveş-zebān-ı şīrīn³⁴¹ zebāne-i âteş (M17b/7) olur. (V3b/1) Ve ey zekāt sen ki (A3a/23) dürrütü't-tāc-ı t̄ā'āt (M17b/8) ve tūgme-i külāhçe-i 'ibādātsın. Ve sermāye-i (M17b/9) h̄'āce gīyān-ı (V3b/2) kıyāmet-endīş ve naqd-ı vaqt-ı (A3b/1) e'ızze-i (M17b/10) şalāh-ı kīşsin. Belki ceyb-i ihsān-ı mün'imān-ı (M17b/11) 'ummān-ı (V3b/3) feyzde bir gevher-i mihr-i berābersin. (A3b/2) Niçe gevher (M17b/12) bir şeb-çerāğ-ı enversin ki pertevūnden hokka-i (V3b/5) mīnā-reng-i (M17b/13) felek-i nūr-efşān ü tābiş-i (A3b/3) 'ālem-efrūzuñdan fetīle-i (M17b/14) revgandan (V3b/5) mihr ü māh-ı tábāndur. Ammā hīç bilür misin ki (M17b/15) hakkāk-ı ter-dest-i 'ināyet (A3b/4) seni elmās-rīze-i (V3b/6) sa'ādet (M17b/16) birle perdāht itdükde eger meşākīb-ı sevākīb-ı elf lāmāt-ı (?) (M17b/17) (A3b/5) (**Lā İlähe İllallāh**) (V3b/7) ile süfte kılmış olmayaydı (M18a/1) ve bu çār-ı bāzār-ı şan'at-gerī-i fenāde cevher-şināsān-ı (M18a/2)(A3b/6)(V3b/8) dükkānçe-i **hel min mezīde**³⁴² 'arza kılduğda ser-rişte-i (M18a/3) tevhiide muntazam kılmayaydı mānend-i (A3b/7)(V3b/9) bī-çāre-i nā-sere (M18a/4) ve meşābe-i hōr mühre-i³⁴³ bī-behre ne kıymet ü i'tibār bulurduñ. (M18a/5) Ve ne sezāvār-ı (A3b/8)(V3b/10) iftiḥār olurduñ. Belki müstelzim-i (M18a/6) ḥasārat-ı dest-māye-i āḥiret olup itlāf-ı (V3b/11) re'sü'l-māl-i (M18a/7)(A3b/9) sa'ādet-i dāreyn kılırduñ. Ve³⁴⁴ ey cihād sen ki (M18a/8) sipeh-sālār-ı 'asākir-i (V3b/12) şehādet³⁴⁵-penāh-ı vaşf-ārā-yı (A3b/10) meydān-ı (**cāhidū fi sebīllillāhsın**)³⁴⁶ya'nī bir ser-'asker-i (M18a/10) mertebe-(V3b/13) baḥşsın ki uğur-ı hümāyūnuñda baş (M18a/11)(A3b/11) u cān viren serverleri fāḥirterīn-i emānī-i (V3b/14) kām-rānī (M18a/12) olan manşīb-ı şehādet-i (A3b/12) müstelzim's-sa'ādetle behre-mend (M18a/13) ü ser-efrāz kılırsun. (V3b/15) Ve bir şaff-der-i şāhib-i (M18a/14) keremsin ki (A3b/13) pertev-i şimşīr-i gülū-gīr ile zulumāt-ı küfr (M18a/15) ü dālālet-i ser-gerdānlarından (V3b/16) dil getüren dil-āverlere (M18a/16)(A3b/14)

³⁴⁰ (V3a/23) müşkīn ü

³⁴¹ (A3a/22) 'zebān-ı şīrīn' yok

³⁴² “... **daha fazla var mı** ...” 50/Kaf-30

³⁴³ (A3b/6) gūr mehre

³⁴⁴ (A3b/9) 've' yok

³⁴⁵ (A3b/9) sa'ādet

³⁴⁶ “... **O'nun yolunda cihad edin** ...” 5/Māide-35.

vesīle-i in'ıṭāf-ı nīk-nāmī-i dü-cihānī olan (M18a/17) menşūr-ı (V3b/17) pür-nūr-ı gāzā ile kām-baḥş olursun. (A3b/15) Ammā nazm-ı (M18b/1) esbāb-ı kārzār ü tertīb-i muḳaddemāt-ı peygār (V3b/18) kılduḳda (M18b/2) ya'nī ḳalb-gāh-ı sipāhde (A3b/16) şıḳḳa ber-endāz-ı 'ālem-i 'arş-sā (M18b/3) olduḳda (V3b/19) tırāz-ı bayraḳ-ı burāḳıñ tamgā-yı cihān-ārā-yı (M18b/4)(A3b/17) (*Lā İlähe İllallah*) ile pīrāye bulmasa (V3b/20) ve mehçe-i sancaḳ-ı (M18b/5) ḥurşid-i ṭumṭurāḳıñ şemse-i kitābe-i (*Lā İlähe* (M18b/6) *sivāh*)³⁴⁷ (A3b/18) ile müzeyyen (V3b/21) olmasa el-ḥāşıl ṭabl-ḥāne-i sīne-i (M18b/7) mühācidinden³⁴⁸ debdebe-i kūs-ı tevḥid-i dāmen (V3b/22) āfāḳı (M18b/8)(A3b/19) ṭutmasa ve dilāverān guzātuñ ṭaṇṭana-i gülbang-ı (M18b/9) *Allāh Allāh*'ından ḳubbe-i (V3b/23) ṭārem-i kibriyā güm güm ötmese (M18b/10)(A3b/20) el-'iyāzu billāhi te'ālā ol rezm-gāhda āvīḥte-i (V4a/1) bend-i kemend (M18b/11) olan nüfūs-ı me'yūs giriftār-ı (A3b/21) ḥalḳa-i la'net olur. (M18b/12) Ve ābhurde-i şimşir-i āteşin (V4a/2) yalmān olan ru'ūs-ı (M18b/13) menḥūs ārāyiş-i (A3b/22) bārūçe-i ḳılā'ı cehennem olup mü'ebbed (M18b/14) ḳalur. (V4a/3) Zebān-zede-i nīze-i zehr-ālūd olan gürüh-ı (M18b/15)(A3b/23) mekrüh zaḥm-ı dendān-ı ḥurde-i ejder-i āteş-dem-i (V4a/4) cehennem (M18b/16) olmaḳ muḳarrer olur. (A4a/1) Ve şeh-per-i ḥadeng-i³⁴⁹ 'ıḳāb āhengle (M18b/17) mürğ-i cān uçuran (V4a/5) 'ünde-i şeḳāvet sende³⁵⁰ (?)³⁵¹ (M19a/1) semender-i (A4a/2) āteş-dān-ı düzah olup şayyādān-ı ḥaşerāt-ı (M19a/2) ḥaşr anları³⁵² (V4a/6) gāh ṭa'me-i zevātü'l-meḥalib-i (A4a/3) fezā-yı lazā (M19a/3) ve gāh ferīsetü's-seb'ı vādü'l-gazābān-ı sa'ır ḳılır.³⁵³

(M19a/4)(A4a/4) Meded *Allāh* meded 'avn ü 'ināyet eyle

(M19a/5) Ḳuluñı sāye-yi luṭfuñda ḥımāyet eyle.

³⁴⁷ *O'ndan başka ilah yoktur.*

³⁴⁸ (M18b/7) Yazım hatası vardır, doğrusu 'mücāhidinden'dir; (A3b/18)(V3b/21) mücāhidünden

³⁴⁹ (A4a/1) ve şeh-per-i ḥadeng ve şeh-per-i ḥadeng

³⁵⁰ (A4a/1) 'sende (?)' yok

³⁵¹ (A4a/1) şeḳāvet-keş

³⁵² (A4a/2)(V4a/5) ḥaserānları

³⁵³ (A4a/3) ḳılır beyt

(M19a/6) Ve ey hacc sen ki şehir-yâr-ı fermân-fermâ-yı memâlik-i ma‘mûre-i (M19a/7) **İslâmsın** ya‘nî bir müretteb erkân-ı kâr-hâne-i dîn-i (M19a/8) mübînsin ki dâhil-i havze-i ‘inâyetiñ olan her ne kadar (M19a/9) pâ-der-gil-i ma‘şiyet ise dahı mevkıf-ı hıdmet-i (M19a/10) melâi‘k güzârında fi'l-cümle vakfe-gîr-i tazarru‘ olup (M19a/11) ihrâm-be-düş-i ‘ubûdiyet olarak kenâre-i halvet-serây-ı (M19a/12) hâşü'l-hâşını bir kaç devre-i tavâf ile şuret-nümâ-yı (M19a/13) pergâr-ı ser-geşte-kâr olsa mesned kâlgî (?) şarh-ı (M19a/14) aḫzar revâk-ı sipihr-i çârümîn idersiñ. Ve bir pâdişâh-ı (M19a/15) selâṭîn-ı sipâh-iḳlîm şer‘at-ı garrâsın ki (M19a/16) ziyâfet-hâne-i keşrû'l-nevâl-i birr ü ihsâniña da‘vet (M19a/17) eylediğiñ berehne-serân-ı gürisne-ṭab‘ân-ı gubâr-(M19b/1) âlüde-i günâh iken şeref-i dâmen-büs-ı maḡfiret-i (M19b/2) me‘nûs ile müstes‘id olduğda ṭas-ı zerrîn-i (M19b/3) hürşid gibi bu külâh-ı girân-bahâ-yı şâhâne ile (M19b/4) ser-firâz eylediğinde iştibâh yokdur. Ammâ hiç (M19b/5) hâṭır-güzârıñ olmaz mı ki şeref-sâz-ı şadr-ı (M19b/6) dîvân-hâne-i iftiḫâr olup nişeste-i ‘âdalet-cây-ı (M19b/7) ḫaram-serâ-yı iclâl olduğda külâh-ı küşe-i (M19b/8) pâdişâhâneñde şuver-i ḡunc-ı muraşşâ‘-ı pür-ḫazîne-i (M19b/9) lâhûtî olan (**Lâ İlâhe İllallâhdan**) eṣer-i bedîdâr olmazsa (M19b/10) lât-rengîn ḳabâ-yı dîvâr-ı sumnâtdan farkıñ olmaz. Ve (M19b/11) merḫale-i deh mâheden dâmen-i berzede-i şitâb olan (M19b/12) müştâḳân felâket-‘mân-ı dest-i zebâniyân-ı düzâḫdan (M19b/13) bir vech ile rehâ bulmaz.

(A4a/4)(MK1b/1) Ey dervîş bu ḫâkiyân-ı sâhire-i (A4a/5) ḡamira-i ḡabrâdan vücûda gelen (MK1b/2) nevâdir-i ḫasenâta (M19b/15) firîşteḡân-ı ‘âlem-i muḳaddesden biri ilkâ-yı (A4a/6) ṭaraf-ı (M19b/16)(MK1b/3) ḫable'l-metîn-i meded-kârî ḳılmasa maşṭaba-i ḫazîza-i (M19b/17) zemînden şu‘ûd-ı murâkî-i ‘âlem-i (A4a/7) bâlâ (MK1b/4) itmez. Be-her ḫâl (M20a/1) bî-dest-yârî-i³⁵⁴ melâ‘ike mevkıfîl-ḳabûl-i serâ-perde-i (M20a/2) ḡaybü'l-ḡayb-ı (MK1b/5) kibriyâya yetmez. (A4a/8) İllâ meger şâhîn-i sî-mürḡ-efḡen-i (M20a/3) (**Lâ İlâhe İllallâh**) ki bu³⁵⁵ şikeste dilân-ı (MK1b/6) ḫâk-dân-ı ‘âlemden (M20a/4)(A4a/9) birinüñ âşiyâne-i dehânından pervâz

³⁵⁴ (A4a/7) destârî

³⁵⁵ (A4a/8) 'bu' yok

itse ne muhtâc-ı (M20a/5)(MK1b/7) pây-müzdî-yi şâh-bâzân-ı fezâ-gâh-ı (A4a/10) kıds olur (M20a/6) ve ne³⁵⁶ hadâikü'l-ins (MK1b/8) ‘âlem-i insüñ guşün-ı (M20a/7) dâniyetü'l-kuţûf-i³⁵⁷ şecere-i ârâmişinden³⁵⁸ (A4a/11) şâyeste-i (M20a/8)(MK1b/9) nüzül-i³⁵⁹ iclâl olacak küşe bulur. Belki kâdime-i (M20a/9) ‘azîmetin³⁶⁰ hem-cenâh-ı hüma-yı bâlâ-pervâz-ı melekût olup (M20a/10) bâl-efşân-ıârâm-gâh-ı ceberût (MK1b/11) olur. Bu ma‘nâ-yı celilü'l-ma‘nâda³⁶¹ (A4a/13) vesîle-i t̄āvus-ı hümayün cenâh-ı³⁶² vahy-i (M20a/12) kâdîm ile (MK1b/12) sâniḥü'l-yemîn-i emîn-i ḥâtem-i (A4a/14) risâlet-i şallallâhu (M20a/13) te‘âlâ³⁶³ ‘aleyhi ve sellem olan nevâbig cevâmi‘ü'l-kelim-i (MK1b/13) âyât-ı (M20a/14) kerîmedendür³⁶⁴ ki³⁶⁵ (*ileyhi yeş‘adu'l kelimu't-tayyibu*)³⁶⁶ (M20a/15) El-ḥaḫ kelime-i (*Lâ İlähe İllallah*)(MK1b/14) ol şâhbâz-ı ‘arş (M20a/16) pervâzdur ki (A4a/16) her gâh gülbâng-ı dürre-i ṭabl-bâz-ı (MK1b/15) dehân (M20a/17) ya‘nî velvele-i zebân ile tîz-dest-i (A4a/17) sulţân şayd-gâh-ı (M20b/1) dilden (MK1b/16) pervâze âğâz itse şayyâd-ı şikâr-gâh-ı kudret (M20b/2) tahrîk-i (A4a/18) peftere-i³⁶⁷ kabûl (MK1b/17) itmese³⁶⁸ olmaz. Kelime-i (*Lâ İlähe İllallah*) (M20b/3) ol hüma-yı kürsî-peymâdur ki (MK2a/1) her çend âşiyâne-i (M20b/4)(A4a/19) ḳalb-i şanevberî-i mü‘minden ḥareket-i şâḥ-ı zebân birle (M20b/5) perrân (MK2a/2) olsa fezâ-yı ‘âlem-i³⁶⁹ lâ mekânda³⁷⁰ (A4a/20) evc-i hevâ-yı (M20b/6) ḳurba ırmeyince³⁷¹ârâm (MK2a/3) bulmaz. Kelime-i (*Lâ İlähe İllallah*) (M20b/7) ol sehmü's-sa‘âdet-i ehl-i (A4a/21) hidâyetdür ki (MK2a/4) her gâh kemân-dâr-ı (M20b/8) kemîn-gâh-ı dil zih-i rişte-i cândan enâmil-i ḥulûş birle (M20b/9)

³⁵⁶ (A4a/10)(MK1b/7) ne bu

³⁵⁷ (A4a/10) dâniyetü'l-eṭrâf

³⁵⁸ (A4a/10) ârâmişinde

³⁵⁹ (A4a/11) nüzül u

³⁶⁰ (A4a/11) ‘azîmetî

³⁶¹ (A4a/12)(MK1b/11) ma‘nîde

³⁶² (A4a/12) cenâb

³⁶³ (MK1b/12) 'te‘âlâ' yok

³⁶⁴ (MK1b/13) kerîmedendür

³⁶⁵ (MK1b/13) der ki

³⁶⁶ “... *O'na hoş kelimeler yükselir* ...” 35.Fâtır,10.

³⁶⁷ 'peftere' Türkçe kelimedir, Redhouse sözlüğünde 'biftere' olarak geçmektedir

³⁶⁸ (MK1b/17) itmez ise

³⁶⁹ (A4a/19) 'âlem' yok

³⁷⁰ (MK2a/2) mekândan

³⁷¹ (MK2a/2) ırmeyince olmaz ve

(A4a/22)(MK2a/5) ḥalāş³⁷² virse ve rāy-ı ‘ārş-ı mu‘allāda nişāne-i³⁷³ **ķābe** (M20b/10) **ķavseyñ**’e³⁷⁴ yeter³⁷⁵. (MK2a/6) Kelime-i (**Lā İlähe İllallāh**) (A4a/23) ol neşşābe-i sidre- (M20b/11) nişānedür ki her kaçān ķandīl-i derün-ı (MK2a/7) insāndan (M20b/12) (A4b/1) muḥarrık-i zenberek-i dehān olan zebān ile muḥliş olsa (M20b/13)(MK2a/8) şikāf-ı derīçe-i mecāzdan ķarār-gāh-ı³⁷⁶ (A4b/2) bekāya pertāb ider. (M20b/14)(V4a/8) Kelime-i (MK2a/9) (**Lā İlähe İllallāh**) ol sübhāt-ı³⁷⁷ vābilü’s³⁷⁸-seḥāb-ı (M20b/15) āsmān-ı rahmetdür ki feyz-i ‘amīmü’ş-şümül-i (A4b/3) iḥsānından³⁷⁹ (M20b/16)(V4a/9) (MK2a/10) hem sāḥa-i ġāmire-i āmāl-ı düşmenān hem ḥaḫıra-i (M20b/17) ‘āmire-i emānī-i düstān³⁸⁰ (A4b/4)(MK2a/11) yeksān iktisāb-ı (V4a/10) behre-i (M21a/1) ḥürremī kıllurlar.³⁸¹ Kelime-i (**Lā İlähe İllallāh**) ol (MK2a/12) menhelü'l-‘azeb-i (M21a/2) beriyye-i³⁸² merḥametdür ki (A4b/15) feyyāze-i (V4a/11) ‘ināyetinden³⁸³ ḥarīķu'l-kebed-i (M21a/3) ḥarāret-i (MK1b/13) ḥummā-yı ḍalālet olan düşmenān-ı **Ḥudā** ile (M21a/4)(A4b/6) tefsīde-kām-ı āteş-i ‘aḫş-ı (V4a/12) riyāzet (MK2a/14) olan (M21a/5) düstān-ı bī-riyā beraber sīr-āb-ı (A4b/7) mā‘ül-ḥayāt-ı rahmet (M21a/6) olur. (MK2a/15) Kelime-i (**Lā İlähe İllallāh**) (V4a/13) ol āftāb-ı kibriyā-ı fūrüg-ı (M21a/7) hidāyetdür ki (A4b/8) maḫla‘-ı fā’izü'n-nūr-ı (MK2a/16) ķabüldeñ (M21a/8) pertev-i ḥaḫır-furüz-ı (V4a/14) ināyet şalsa, şubḥ-ḥizān-ı (M21a/9) şavāmi‘-i (A4b/9) ‘ubūdiyyet (MK2a/17) olan muntazırān-ı va‘de-i³⁸⁴ (M21a/10) ḥurşīd-i cemāl niçe iķtibās-ı (V4a/15) envār-ı³⁸⁵ sa‘ādet (M21a/11) iderse (A4b/10)(MK2a/18) ġüm-geşte-i şeb-hengām-ı ḍalālet olan kec (M21a/12) nażarān-ı delā’il-i ķudret-i (V4a/16) **Sübhānī**

³⁷² (MK2a/5) ḥalāş birle

³⁷³ (MK2a/5) nişāne-i derece

³⁷⁴ “... *iki yay mesafesi kadar...*” 53/Necm-9.

³⁷⁵ (A4a/22) irer

³⁷⁶ (MK2a/8) ķārgāh

³⁷⁷ (A4a/2)(V4a/8)(MK2a/9) ‘sübhāt’ yok

³⁷⁸ (MK2a/9) ‘vābil’ yok

³⁷⁹ (MK2a/9) kereminden

³⁸⁰ (MK2a/7) dostan ile

³⁸¹ (A4b/4)(V4a/10) kıllur

³⁸² (MK2a/12) berk

³⁸³ (A4b/5) ‘ināyetden

³⁸⁴ (MK2a/17) ‘va‘de’ yok

³⁸⁵ (A4b/9) ‘envār’ yok

(MK2a/19) dağı kezālik (M21a/13)(A4b/11) istifāza-i nūr-ı bāhirü'z-zuhūr-ı hidāyet³⁸⁶ ider. (M21a/14) Kelime-i (**Lā İlähe İllallah**) (MK2a/20) ol (V4a/17)kevkebü'l-dürrî-i³⁸⁷ (A4b/12) sipihr-i (M21a/15) imāndur ki dūnbāle devān-ı kâfile-i şeh-rāh-ı (MK2a/21) sedād olan (M21a/16) sālikān-ı (V4a/18) cādde-i (A4b/13) hağka nice meş'ale dār-ı irşād³⁸⁸ (M21a/17) olursa (MK2b/1) cerbeze revān-ı beriyye'-i müte'ākıbü'l-ıtuḫvāt-ı³⁸⁹ (M21b/1)(A4b/14)(V4a/19) dālāl³⁹⁰ olan şad-pāre dāmen-i (MK2b/2) muğaylān-ı ḫayrete (M21b/2) dağı kezālik bedreka-keş-i³⁹¹ (A4b/15) tarīk-i (V4a/20) 'ināyet (M21b/3) olur. Rāyet-i kürsî pāye-i (MK2b/3) kelime-i (**Lā İlähe İllallah**) ol (M21b/4) livā-yı ferkad-ı fersā-yı (V4a/21) 'arş-āsādur ki (A4b/16)(MK2b/4) temmüz-ı küleh-süz-ı (M21b/5) 'işıyānda³⁹² ser-kerem-i maẓalle-i raḫmet olan müselmān-ı³⁹³ (M21b/6)(V4a/22) pāk-i'itikād (A4b/17)(MK2b/5) aña nice kemendü'l-iltica³⁹⁴ atarsa³⁹⁵ (M21b/7) bî-sāmān-ı ḫār-sitān-ı beriyye-i³⁹⁶ küfr olan (V4a/23) 'inde-i küffār (M21b/8) (A4b/18)(MK2b/6) dağı kezālik küşe-i dāmān-ı emānına pençe-i i'tişām (M21b/9) şalar. Hey hey (V4b/1) her dost-ı **Ḥudā** ki (A4b/19)(MK2b/7) bu baḫr-ı (M21b/10) ḫūn-ḫār-ı dünyāda ğarqa-i girdāb-ı belā ola. Taraf-ı (M21b/11) ḫablü'l-metīn-i (V4b/2) kelime-i³⁹⁷ (**Lā İlähe İllallahı**) (A4b/20) rābiḫa-i veted-i necāt (M21b/12) bilmese olmaz. Ve her düşmen-i **Ḥak** te'āla ki (MK2b/9) bu deryā-yı (M21b/13)(V4b/3) ḫurd-fersā-yı 'ālemde³⁹⁸ (A4b/21) dendānzede-i neheng-i ibtilā ola (M21b/14) beher ḫāl (MK2b/10) 'urve-i vüṣḫā³⁹⁹-yı (V4b/4) kelime-i (**Lā İlähe İllallahı**) ki ma'ḫūd-ı⁴⁰⁰ (M21b/15)

³⁸⁶ (MK2a/19) 'hidāyet' yok

³⁸⁷ (MK2a/20) kevkeb

³⁸⁸ (MK2a/21) reşad

³⁸⁹ (A4b/13)(V4a/18) ḫatīrāt-ı ğavā'ib; (MK2b/1) ğavā'ib

³⁹⁰ (A4b/14)(V4a/19)(MK2b/1) dālālet

³⁹¹ (MK2b/2) 'keş' yok

³⁹² (MK2b/4) 'işıyāndan

³⁹³ (MK2b/4) müselmān

³⁹⁴ (A4b/17)(V4a/22)(MK2b/5) 'iltica' yok

³⁹⁵ (A4b/17)(V4a/22)(MK2b/5) salarsa

³⁹⁶ (MK2b/5) 'beriyye' yok

³⁹⁷ (MK2b/8) 'kelime' yok

³⁹⁸ (MK2b/9) 'ālemden

³⁹⁹ 'urveti'l-vüṣḫā: "...sağlam bir kulpa ..." 2/Bakara-256.

⁴⁰⁰ (MK2b/10)(V4b/4) maḫşūd

(A4b/22) halka-i *lā-innfişāmu lehā*⁴⁰¹dur. (MK2b/11) Peyvend-i bāzū-yı i'tişām (M21b/16)(V4b/5) kılmasa olmaz.⁴⁰² Ğarğa-i nīl-i belā olan düşmenānīñ (MK2b/12) biri *Fir'avn-ı* (V4b/6) bī-dīndür⁴⁰³ ki (A5a/2) şanem-i zī-rūḥ deyr-i ḍalāl (M22a/1) u ma'bud-ı⁴⁰⁴ muzıll-ı⁴⁰⁵ dāl (MK2b/13) u mağrūr-ı (V4b/7) şahbā-yı kibr (M22a/2) ü ta'azzum (A5a/3) ve medhūş-ı dārū-yı (*senestedricehum*)⁴⁰⁶ iken (M22a/3) tāziyāne-i (MK2b/14) intikām-ı (V4b/8) kakhārī tevsen-i baḥt-ı (A5a/4) ser-geştesine⁴⁰⁷ (M22a/4) cünbüş-i nā-hemvār yetüricek ve neheng-i (MK2b/15) āteş-efşān-ı⁴⁰⁸ (M22a/5)(V4b/9) deryā-yı ḳahr ve ejderhā-yı (A5a/5) dervāzda gülü-yı (M22a/6) (*en-ıdrīb bi-‘aşāke'l bahr*)⁴⁰⁹ (MK2b/16) ecsām-ı (V4b/10) kefere-i li'āmı (M22a/7) ma'rız'-ı iltikām-ı intikāma⁴¹⁰ (A5a/6) getüricek. Müstağrak-ı (M22a/8) ḥayret-i ğark olup (V4b/11) (MK2b/17) nā-çār küşe-i dāmān-ı emān⁴¹¹ (M22a/9) sultān-ı (A5a/7) kelime-i (*Lā İlähe İllallāha*) pençe-i i'tişām şaldı ki (M22a/10)(V4b/12)(MK2b/18) (*āmentü ennehū lā ilāhe illellezī āmenet bihī benū isrāīle*)⁴¹² didi “*ma'nāhu ‘ala mā-fesserbihī fī Ravzati'l-‘Ulemā'-i lā ilāhe yakduru ‘alā en yec'alennār rāḥaten ‘alā-İbrāhīm ‘aleyhi's-şalatü ve's-selām kemā ce'ale'l mā'e 'azāben ve 'uḳūbeten 'alellezī āmentü bihī benū isrāīl*”⁴¹³ ya'nī (V4b/15) bildi ki ḥazret-i (M22a/15)(MK2b/21) gül-deste-i bāğ-ı ḥullet 'aleyhi⁴¹⁴ efḍalü's-şalāt⁴¹⁵ (M22a/16) ve ekmelü't-taḥiyyet⁴¹⁶ cenābına (A5a/11) āteş-i 'ālem-süz-ı (V4b/16) *Nemrūd*-ı merdüdü (M22a/17)(MK3a/1) gülberg-i

⁴⁰¹ “...onda kopma yoktur...” 2/Bakara-256.

⁴⁰² (A4b/22) olmaz hikāyet-i Fir'avne bī; (MK2b/11) hikāyet

⁴⁰³ (V4b/6)(MK2b/12) bī-‘avndur

⁴⁰⁴ (V4b/6) ma'bud-ı kavm

⁴⁰⁵ (A5a/2) kavm-ı zıll u dāl

⁴⁰⁶ “... derece derece azaba yaklaştıracamız ...” 68/Kalem-44; 7. A'rāf-182.

⁴⁰⁷ (A5a/4)(V4b/8)(MK2b/14) 'ser-geştesine' yok

⁴⁰⁸ (MK2b/15)āteş-feşān

⁴⁰⁹ “... asan ile denize vurması ...” 26/Şuarâ-63.

⁴¹⁰ (MK2b/16) 'intikama' yok

⁴¹¹ (V4b/11) 'emān' yok

⁴¹² “... inandım, gerçekten de İsrailoğulları'nın iman ettiğinden başka tanrı yoktur ...” 10/Yūnus-90.

⁴¹³ 10/Yūnus-90'nın akabinde yazar *Ravzatü'l-‘Ulemā* adlı eserden alıntı yaparak âyetin tefsiri ile şöyle bir inceleğe dikkat çekmiştir: “*İbrâhîm Aleyhi's-selâm'a ateşin rahatlık kaynağı olmasına karşılık bu ayette sözü edilen Firavun için su azab ve cezalandırma kaynağı olmuştur.*”

⁴¹⁴ (MK2b/21) 'aleyhü't-taḥiyyatı

⁴¹⁵ (A5a/10)(V4b/15) 'aleyhü's-şalāt; 'efḍal' yok; (MK2b/21) 'efḍalü's-şalāt' yok

⁴¹⁶ (A5a/10) 'ekmel' yok; (MK2b/21) 'ekmelü't-taḥiyyet' yok

refāhiyet kılan ve tefākum-ı dūd-ı (A5a/12) memdūd-ı⁴¹⁷ şerār⁴¹⁸-(M22b/1) ālüdden müteşādim (V4b/17) olan (MK3a/2) iltihā-yı nesīm-i sünbül-efşān (M22b/2) ve nergis-efrüz-ı gülşen-i (A5a/13) sa'ādet eyleyen (M22b/3) ve ol (MK3a/3) nā'ireden müteşā'id (V4b/18) olan ebhure-i āteş (A5a/14) u 'alev-i (M22b/4) ser-keş ü duhān-ı müşevveşi hāzret-i şāh-ı⁴¹⁹ (M22b/5) kürsī-nişin-i hūllete bir āsmānī (A5a/15)(V4b/19) hayme-i zerrīn-‘amūd-i müşkīn-‘tınāb (M22b/6) iden (MK3a/5) ol sultān-ı ‘azīmü'ş-şān u (A5a/16) celīlü'l-bürhāndur (M22b/7) ki (V4b/20) dem-i luṭf ü ihsānda (MK3a/6) şakrā-yı (M22b/8) ṭabī'at āteş-i ser-keşi rām-ı (A5a/17) hikme-i (***yā nāru kūnī berden ve selāmen 'alā İbrāhīm***)⁴²⁰ eydür. (MK3a/7) Ve hīn-i gāzab (M22b/10) u intikāmda mıkra'ı kahrı zirve-i (A5a/18) berķ-ı kelām⁴²¹ (M22b/11) ve⁴²² şā'ıka-i (V4b/22) ligām-ı nārı (MK3a/8) ejderhā-yı kā'inātsüz eyler. (M22b/12) Ve baña bu deryā-yı (A5a/19) nīl-i zülāl-meşrebi (MK3a/9) nümā-bahş-ı (V4b/23) nihāl-i⁴²³ (M22b/13) zindegānī iken şimşīr-i zehr-āb-ı dār-ı demār ider.⁴²⁴ (A5a/20) Ve her (M22b/14) kaṭresin (MK3a/10) māye-i kaṭr-ı nebāt (V5a/1) iken peykān-ı mesmūm-ı (M22b/15) sīne-güzār eyleyen (A5a/21) ve her kınāsın (?) siḳāye-i (M22b/16) (MK3a/11) 'aynū'l-hayāt ü vücūd iken (V5a/2) iḳtinā-yı fenā-yı fenā (A5a/22) kılan (M22b/17) ol mālikū'l-mülk-i lā-yezāl (MK3a/12) ü ḳahhār-ı zū'l-'izzu ve'l-celāldür ki (M23a/1)(V5a/3) ser-gerdān-ı (A5a/23) girdāb-ı hayret olan (MK3a/13) bī-çārelerine (M23a/2) çāre-sāz olsa edhem-i güsiste-mehār-ı (A5b/1)(V5a/4) enhārdan (M23a/3) (MK3a/14) zimām-ı taşarruf-i iğrāḳı māsike-i dest-i imsāka (M23a/4) teslīm ider. Ve şarşar-ı (A5b/2)(MK3a/15) 'unşura-ı⁴²⁵ (V5a/5) ḳahrından münfelik (M23a/5) olan efvāc-ı emvācı ḳā'im maḳām-ı şevāmiḥ-i cibāl-i (M23a/6) şemmā (?) (A5b/3) (MK3a/16) ve cāy-gīr-i (V5a/6) şevāhıḳ-ı şevvān-ı şammā eyleyüp⁴²⁶ (M23a/7) her

⁴¹⁷ (V4b/16) 'memdūd' yok

⁴¹⁸ (MK3a/1) şerāb

⁴¹⁹ (MK3a/3) 'şāh' yok

⁴²⁰ “ ... ey ateş, İbrāhīm'e karşı serin ve zararsız ol ... ” 21/Enbiyā-69.

⁴²¹ (V4b/20) kām

⁴²² (MK3a/7) 've' yok

⁴²³ (MK3a/9) 'nihāl' yok

⁴²⁴ (V4b/23)(MK3a/9) iden

⁴²⁵ (A5b/2)(V5a/4)(MK3a/15) 'unşula

⁴²⁶ (MK3b/16) irüb

ḥabāb-ı pür-hevā (MK3a/17) mānend-i (A5b/4) ḳubbe-i gerdūn ü ṭayyāre-i (M23a/8) (V5a/7) ṣābūn-bād-ı ḥāne-i fenā iken bir (MK3a/18) müj-i ḥam-serāy-ı billūrīn-saḳf (M23a/9)(A5b/5) eyler. Şöyle ki mühendis-i ‘aḳl-ı⁴²⁷ (V5a/8) müşkil-güşā (M23a/10) delā’il-i vāziha ile (MK3a/19) işbāt eder ki (*inneḥū sarhun mumerradun min kavārīr*)⁴²⁸ bir pādişāh-ı (V5a/9) ḳādir (MK3a/20) ve⁴²⁹ melik-i muḳtedir ki sevād-ı (M23a/12) ‘arş-ı mu‘azzam çekīde-i (A5b/7) ḳalem-i ‘azamet ü⁴³⁰ iclālīdür. (M23a/13) (V5a/10)(MK3a/21) Levḥ u ḳalem terciemān-ı dīvān-ḥāne-i şun^c u kemālīdür. Nüh kūy-i (M23a/14) nuḳre-(A5b/8) kūb-i eflāk (MK3b/1) ser-gerdān-ı çevgān-ı (V5a/11) ḳudretīdür. (M23a/15) Kürre-i⁴³¹ ḡabrā ḥāk-i ṣābit-ḳadem-i merkez-i iṭā‘atīdür. (M23a/16)(A5b/9)(MK3b/2) Bir cebbār-ı zū'l-intiḳāmdür ki (V5a/12) şemmū'l-ünūf-i cebābire ṭuḡāt-ı (M23a/17) ezille-i selle-i (MK3b/3) ḳahramān-ı (A5b/10) ‘izzetīdür. ‘Uşābe-i ‘aşābe-i (M23b/1) ‘uşāt ki (V5a/13) mütemerridīn-i dīndür pā-māl-ı dergāh-ı (MK3b/4) ‘azametīdür. (M23b/2) Riḳāb-ı (A5b/11) şāmiḥa-i ferā‘ine-i buḡāt fersūde-i iḡlāl-ı (M23b/3)(V5a/14) izlālīdür. (MK3b/5) Ru’ūs-ı rāsiḥa-i ḍalāl (A5b/12) u ‘aḳām şeddād-ı (M23b/4) ibṭāl-i zelīl-i ḡuşmāl-ı kibriyā vü celālīdür⁴³². (V5a/15)(MK3b/6) Cebīn-i (M23b/5) cebbārān dāḡdār-ı ḡazab (A5b/13) ü siyāsetīdür.⁴³³ Gerden-i (M23b/6) ḳahhārān ṭavḳ-keş-i (MK3b/7) zencīr-i ‘ubūdiyetīdür⁴³⁴. (V5a/16) (*te‘ālā şānehu ‘ammā tecellā*)⁴³⁵

(M23b/8)	Ḥudāyā buzurgī sezāvār-ı tust
(M23b/9)(MK3b/8)(V5a/17)	Metā‘ī çünīn cins-i bāzār-ı tust
(M23b/10)(A5b/15)	Ḳadīmī ḥıred-baḥş u rüzī-resān
(M23b/11)(MK3b/8)	Penāh-ı faḳīrān-ı kes bī-kesān

⁴²⁷ (MK3b/18) ‘aḳl’ yok

⁴²⁸ “... *muhakkak ki o, billur parlak camdan bir köşktür ...*” 27/Neml-44.

⁴²⁹ (A5b/6) ‘ve’ yok

⁴³⁰ (A5b/7)(MK3a/20) ‘ve’ yok

⁴³¹ (MK3b/1) ‘kürre’ yok

⁴³² (MK3b/6) celālīdür ve

⁴³³ (A5b/13) siyāsetīdür ve

⁴³⁴ (A5b/14) ‘ubūdiyetīdür nazm

⁴³⁵ *Tecellī ettiḡi şeylerden şanı yüce olan Allāh.*

(M23b/12)(V5a/18)(A5b/16)	Tuyī ān ki mescūd-i dīv ü perīst
(M23b/13)(MK3b/8)	Tu vü dīgerī goften ez kāfirīst
(M23b/14)(V5a/19)(A5b/17)	Eger büt-perestest rāheş bütest
(M23b/15)(MK3b/8)	Veger ehl-i īmān penāheş bütest ⁴³⁶

(M23b/16) Ve giriftār-ı neheng-i (V5a/20) belā-yı dünyā (A5b/18) olan (MK3b/12) düstān-ı (M23b/17) rāstānīñ biri daħı⁴³⁷ ol ħalvet-ħāne-i ħurbe mūnis ya'ñī (M24a/1) ħāzret-i (A5b/19)(V5a/21)(MK3b/13) **Yūnis**⁴³⁸ 'aleyhi's-selāmdur⁴³⁹ ki⁴⁴⁰ ser-geşte-i (M24a/2) tengnā-yı zūlmet olduċda bedreċa-i (MK3b/14) bāriċa-i şehādet-i (M24a/3) (V5a/22) tevĥīdi (A5b/20) meş'ale-i sebīl-i hidāyet bildi ve āteş-i (M24a/4) ciger-güdāz-ı (MK3b/15) nedāmetden zebāne-i eflāk-süz-ı (A5b/21) mūnācātı (M24a/5) (V5a/23) müteveccih-i ħırmen-i icābet (MK3b/16) kıldı ki *(fe nādā fi'z-zulumāti en lā İlähe illā ente subhāneke innī küntü mine'z-zālimīn)*⁴⁴¹ (M24a/7) ve sevāħil-i zulumāti⁴⁴² gerdide-i perīşān (A5b/23) kıldığı ferā'id-i (M24a/8) elmās-ı (V5b/2) dumū' (MK3b/18) ve yevāķīt-ı ħūn-ı dil-i pūr⁴⁴³-ħuşū'ını zebān-ı (M24a/9) ħāl ile⁴⁴⁴ nazīd-ı (A6a/1) silk-i nazm eyleyüb (V5b/3)(MK3b/19) bu resme neşīdū's-sünne-i melhūfān-ı ħarīkü'l-ħaşā itdi ki (M24a/11) (Mūnācāt)⁴⁴⁵

(M24a/12)(A6a/2)(MK3b/20) (V5b/4)	Kerīmā raħīmā cihān-perverā
(M24a/13)	Mehā ber heme dāverān dāverā
(M24a/14)(MK3b/21)	Be-nūr-ı ħodem rüşenāyī bedih
(M24a/15)(A6a/3)(V5b/5)	Zi-zūlmāt-ı nefsem rehāyī bedih
(M24a/16)(MK4a/1)	Şebem hevlnāk u rehem nāpedīd
(M24a/17)	Çünīn key tevānem be-menzil resīd

⁴³⁶ (A5b/17) betust neċr

⁴³⁷ (A5b/18)(V5a/20)(MK3b/12) 'daħı' yok

⁴³⁸ (V5a/21) **Yūnis**'dur ki

⁴³⁹ (V5a/21) 'aleyhi's-selām

⁴⁴⁰ (V5a/21) 'ki' yok

⁴⁴¹ “ ... *karanlıklar içinde Senden başka İlah yoktur, sen münezzehsin, şüphesiz ben hakstlık edenlerden oldum*» 21/Enbiyâ-87.

⁴⁴² (MK3b/17) 'zulumāti' yok

⁴⁴³ (A5b/22)(V5b/2) 'pūr' yok

⁴⁴⁴ (V5b/2) 'ile' yok

⁴⁴⁵ (A6a/1)(MK3b/19) 'münacat' yok;(A6a/1) itdi ki nazm

(M24b/1)(A6a/4)(MK4a/2)(V5b/6)	Meger ‘avn-ı fazl-ı tu yārī dihed
(M24b/2)	Ez-în zulmetem restgārī dihed
(M24b/3)(MK4a/3)(V5b/7)	Tuān baħr-ı cūdī ki ez-feyz-i ħ̄ȳş
(M24b/4)	Beşüyī be-yek ıatıre şad curm bīş ⁴⁴⁶

(M24b/5)(MK4a/4) *Fir‘avne* ki menşe²-i (A6a/6) (V5b/8) istiğāse falak⁴⁴⁷ müşāhede-i nā’ibe-i (M24b/6) *“felemmā edrakehül’ ğarāk”*⁴⁴⁸ (MK4a/5) idi. Zīrā zemān-ı (V5b/9) teysīr-i (M24b/7) emānī-i fāniyede (A6a/7) me‘ātıf-ı dāmen-i tekebbür ü tecebbürü (MK4a/6) mınıtaķa-i (M24b/8) la‘līn-şafaķ ve muşāħib (V5b/10) ezyāl-i dālāl ü tuğyānı⁴⁴⁹ (M24b/9)(A6a/8)(MK4a/7) sāħa-i ħadıırā-yı mu‘allaķ idi.⁴⁵⁰

(M24b/10)(V5b/11)	Taħte’s-serāya irmiş-idi bīħ-i naħl-ı küfr
(M24b/11)(A6a/9)(MK4a/8)	Fevķa’s-semāya devha-i bī-revnaķ-ı dālāl

(M24b/12) Görđi ki (MK4a/9) lücce-i şā’ibe (V5b/12) *(fenfeleķa fe-kāne kullu firķın)*⁴⁵¹ (M24b/13) ki laħme-i (A6a/10) ğaźabullāħdur (MK4a/10) vücūh-ı kefere-i⁴⁵² fecere-i tuğāta (M24b/14) müterākimü’d-đurüb-ı (V5b/13) ihlāk oldı. Ve şayyād-ı saħıı-ı (M24b/15) zū’l-celālī (A6a/11)(MK4a/11) her ıarafdan şebeke-i şedīdü’s-şekīme-i⁴⁵³ (M24b/16) iğrāk⁴⁵⁴ ve⁴⁵⁵ firāz ü nişībden⁴⁵⁶ (MK4a/12) sitāre-i nişīb-i⁴⁵⁷ demār (M24b/17) şaldı. (A6a/12) Henüz vücūdından miknet-i (V5b/15) ızıtırāb (A25a/1) (MK4a/13)*(inne’l-ğarıķa bi-küllü ħablin yu‘lak)*⁴⁵⁸ münķatı^c olmadın (M25a/2) ma‘ber-girān-ı (A6a/13) lenger-i necāt (V5b/16)(MK4a/14) olan sefīne hāmīlü’s-sekīne-i

⁴⁴⁶ (A6a/5) bīş neşr

⁴⁴⁷ (A6a/6)(V5b/8)(MK4a/4) ħalaķ

⁴⁴⁸ “... onu boğacak düzeye erişti ...” 10/Yûnus-90.

⁴⁴⁹ (MK4a/6) emānī-yiāmānī-yi

⁴⁵⁰ (A6a/8)(V5b/10) idi beyt

⁴⁵¹ “... hemen ayrıldı, böylece hepsi parçalandı ...” 26/Şuarā-63.

⁴⁵² (A6a/10)(V5b/12)(MK4a/10) 'kefere' yok

⁴⁵³ (A6a/11)(V5b/13) şedīdü’l-şebeke

⁴⁵⁴ (MK4a/11) iğrākdan

⁴⁵⁵ (MK4a/11) 've' yok

⁴⁵⁶ (MK4a/11) nişībe

⁴⁵⁷ (MK4a/12) 'nişīb' yok

⁴⁵⁸ *Muhakkak ki boğulmakta olan her türlü ipe sarılır.*

(M25a/3) kelime-i (*Lā İlāhe İllallāha*) çendān ki (MK4a/15) dest-i ilticā şaldı (M25a/4) (A6a/14)(V5b/17) pençe-i i'tişāmı bir tāfte-i tevbīh-i (*el-ān ve kad 'aşabet*)⁴⁵⁹ (M25a/5) olup merkez-i dāire-i çalālet (V5b/18) olan vücūd-ı (A6a/15) *Fir'avnı* (M25a/6) (MK4a/17) nokça-i nūn-ı 'ummān oldı⁴⁶⁰.

(M25a/7) 'Āmdur luṭfi Ḥaḳ te'ālānuñ
(M25a/8)(V5b/19)(MK4a/18)(A6a/16) Muntakim' dur bir adı Mevlānuñ
(M25a/9)(V5b/20) Pīş ez-men tu ber-ruḥ-ı cānhā keşideend
(M25a/10)(MK4a/19) Tuḡrā-yı nīk-baḥtı vü leyl-i bed-aḥterī
(M25a/11)(A6a/17) Ān-rā ki ṭavḳ-ı muḳbilī ender ezel Ḥudāy
(M25a/12)(V5b/21)(MK4a/20) Rūzī ne-kerd, çūn ne-keşed ḡill-i mudebberī⁴⁶¹

(A6a/18) Ammā ḥazret-i *Yūnus* 'aleyhi's-selām ki⁴⁶² hemişe (M25a/14) manzūme-i (V5b/22) sübhā-i tehlīl-i 'ubūdiyeti 'ıkdü'l-cevāhir-i (M25a/15) a'nāḳ-ı (A6a/19) 'avāik-ı āmāl bilürdi⁴⁶³ (MK4b/1) ve mürvārīd-i (V5b/23) eşk-i (M25a/16) nedāmet ü istiḡfārı ḥilye-i ceyyid-i (A6a/20) ḡıbdā vü üns-i emānī⁴⁶⁴ (M25a/17)(MK4b/2) kııurdu (*Fe lev lā innehu kāne mine'l-musebbihīn*)⁴⁶⁵ henüz (V6a/1) nūr-ı (M25b/1) nār-ı tazarru' vü niyāz-ı ḳaddāḥ-i (A6a/21)(MK4b/3) şamīm-i⁴⁶⁶ zamīrinden fūrūzān(M25b/2) olup fetīle-i şem'ci zebāne (V6a/2) yetmedin ve şem'ci zebāndan⁴⁶⁷ zebāne-i (M25b/3) (A6a/22) münācāt-ı (MK4b/4) īḳād-ı ḳandīl-i '*Arş-ı Mecīd* itmedin bir ṭarafdan (M25b/4)(V6a/3) meş'ale-i merḥale-i icābet nümāyān (A6b/1) (MK4b/5) olup böyle

şu'le-i (M25b/5) ḳabūl şaldı ki (*festecebnā lehū*)⁴⁶⁸ (V6a/4) ve bir ṭarafdan delīl-i

⁴⁵⁹ "... Şimdi mi? Oysa bundan önce hep isyan etmiştin ..." 10/Yūnus-91.

⁴⁶⁰ (A6a/15) oldı kıt'a; (V5b/18) oldı beyt

⁴⁶¹ (A6a/18) mudebberī neşr

⁴⁶² (MK4a/20) 'ki' yok

⁴⁶³ (V5b/22) bilür idi

⁴⁶⁴ (MK4b/1) āmālī

⁴⁶⁵ "Eğer çok tesbih edenlerden olmasaydı, yeniden dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı." 37/Sâffât-143.

⁴⁶⁶ (MK4b/3) 'şamīm' yok

⁴⁶⁷ (MK4b/3) 'zebāndan' yok

⁴⁶⁸ "... bunun üzerine ona icābet ettik ..." 21/Enbiyâ-76,84,88,90.

(M25b/6) kâfile (MK4b/6) şeh-râh-ı (A6b/2) ‘inâyet-i kâdim-i istiḳbâl olup (M25b/7) bu terennüm ile hâviyetü'l-muṭayyibe-i (V6a/5) tarîḳ-ı (MK4b/7) hidâyet oldu ki (M25b/8) (A6b/3) (*fe necceynâhu mine' l-ğamm*)⁴⁶⁹ (M25b/9) *Riyâzû'l-Müzekkirinde* nigâşte-i (A6b/4) kalem-i hüceste-raḳam-ı (M25b/10)(MK4b/8) taḥkîḳ kılınmışdur ki fûnûn-ı rivâyâtda kâmil-i (M25b/11) ḥazret-i *Ebû Kâhil*⁴⁷⁰ (MK4b/9) raḍiyallâhu te‘âlâ ‘anh (M25b/12)(A6b/5) rivâyet ider ki ḥazret-i ḥü‘ace her dü serây-ı (M25b/13) kâfile-keş-i (MK4b/10) *sübḥânellezî esra*⁴⁷¹ şallallâhu te‘âlâ⁴⁷² (M25b/14)(A6b/6) ‘aleyhi ve sellem buyurdılar ki (*yâ Ebâ Kâhil enneḥü men şehide en lâ ilâhe illallâh müsteyḳinâ bihi kâne ḥaḳḳan ‘alallâhi en yağfire lehü li-küllü merraten vâhideten zunûbe ḥavlin*)⁴⁷³ (M25b/17) Ey dervîş bu ḥadîs-i (A6b/8) şerîf nâzır-ı mağfiret-i (M26a/1) günâhân-ı⁴⁷⁴ (MK4b/13) yeksâledür. Ammâ kelime-i (*Lâ İlâhe İllallâh*) bir kezlik-i (M26a/2) ser-tîzdür ki (A6b/9) fezlek-i (MK4b/14) defter-i ḥizlândan ruḳûm-ı cerâyim-i (M26a/3) şad-sâleyi ḥakk eyler. Hey hey niçe⁴⁷⁵ şad-sâle (A6b/10)(MK4b/15) kelime-i (*Lâ İlâhe İllallâh*) ol zülâl-ı⁴⁷⁶ cüy-bâr-ı gufrândur ki bir nevbet-i (M26a/5)(MK4b/16) mîzâb şıḍḳ u yaḳînden (A6b/11) çemen-zâr-ı câna revân olsa (M26a/6) dâmen-i dili ârâyîş-i⁴⁷⁷ küfr-i çihâr⁴⁷⁸ şad-sâleden⁴⁷⁹ pâk (M26a/7) ider. ⁴⁸⁰ Nite ki⁴⁸¹ şaḥâyif-i (A6b/12) tevârîḥ-i mu‘teberede raḳam-zede-i (M26a/8) şıḳât-ı ruvât olmışdur ki (MK4b/19) ḥazret-i ḥü‘ace-i ḥü‘anvâde-i⁴⁸² (M26a/9) risâlet⁴⁸³ (A6b/13) şallallâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve

⁴⁶⁹ “... ve onu üzüntüden kurtardık...” 21/Enbiyâ-88; âyette geçen ‘ve necceynâhu’ kelimesindeki *vav* harfi metinde yanlışlıkla *fe* olarak yazılmıştır.

⁴⁷⁰ *Süveyd bin Ebu Kâhil* adı İslâm Ansiklopedisi, İbn Ebu'l-İsba maddesinde geçmektedir; Kasîdesi vardır.

⁴⁷¹ “O sübhandur, bütün noksanlıklardan münezzehtir ki o gece yürüttü ...” 17/İsrâ-1.

⁴⁷² (MK4b/10) ‘te‘âlâ’ yok

⁴⁷³ Ey Ebu Kâhil! Kim inanarak Allâh’tan başka ilah olmadığına şehadet ederse her defasında bir yılın günahlarını affetmek Allâh’a hakk olur. Taberânî, Süleymân B. Ahmed, el-Mucemü'l-Kebîr, thk. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi, I-XXV, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire ts., XVIII, 361-362; Heysemî, Ali b.Ebî Bekr Mecme’u’z-Zevâid ve Menbe’ il Fevâid, thk. Muhammed Abû'l-Kadir Ahmed Atâ, I-XII, Dâru'l-Kütübi'l-’İlmiyye, Beyrut 2001, IV, 282-283.

⁴⁷⁴ (A6b/8) günah

⁴⁷⁵ (A6b/9) nice

⁴⁷⁶ (MK4b/15) ‘zülâl’ yok

⁴⁷⁷ (A6b/11)(MK4b/17) âlâyîş

⁴⁷⁸ (MK4b/17) ‘çihâr’ yok

⁴⁷⁹ (A6b/11) şad-sâle

⁴⁸⁰ (MK4b/17) ḥikâyet

⁴⁸¹ (MK4b/18) nitelim

⁴⁸² (MK4b/19) ḥândân

⁴⁸³ (MK4b/19) risâlet zamânında

sellem zamânında⁴⁸⁴(MK4b/20) küffâr-ı (M26a/10) gılâzdan *Uşayd bin Selemetü'l⁴⁸⁵-Mahzûmî* nâm bir pādşâh-ı (M26a/11)(A6b/14) nâmdâr⁴⁸⁶ var idi. (MK4b/21) Şeb-ân-rûz endîşesi ol (M26a/12) şâhib-livâ-yı mu'asker-i nübüvvet (MK5a/1) şallallâhu te'âlâ⁴⁸⁷ (A6b/15) 'aleyhi (M26a/13) ve sellem ile⁴⁸⁸ bünyâd-ı muḳaddemât-ı peygâr idi. İttifâḳ bir gün (M26a/14) 'ulüvv-i nâ'ire-i (MK5a/2) kıtâl-ı kımme-i ḳubbe-i (A6b/16) âsmâna yetişdi. Şöyle ki (M26a/15) bîm-i cân temâşâ-yı teferrüc-serây-ı (MK5a/3) nisyâna gitdi. (M26a/16) *Rustem*-i neberdân-ı⁴⁸⁹ *Vakkâş* zürân-ı⁴⁹⁰ (A6b/17) ğuzât-ı *İslâm* cünüd-ı (M26a/17) merdûd-ı küffârı (MK5a/4) zîr-i ṭabânçe-i şimşîre aldılar. (M26b/1) Ve ru'ûs-ı menḫûsların (A6b/18) tügme-i küleh-küşe-i (MK5a/5) sinân (M26b/2) kıldılar. *Uşaydî* daḫı şayd-ı kemend-i ḳahr idüp (M26b/3) rikâb-ı ḥ'âce-i 'âlî-(A6b/19) 'alem (MK5a/6) şallallâhu te'âlâ⁴⁹¹ 'aleyhi ve sellem (M26b/4) ḫâzretlerine⁴⁹² getürdiler. ⁴⁹³ Ol ḳaṭre-i nâ-çizi (M26b/5) deryâ-yı (MK5a/7) 'inâyete (A6b/20) yetürdiler ve didiler⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵

(M26b/6)	Ki eyâftâb-ı zemân u zemîn
(M26b/7)(MK5a/8)	Turâ âsmân u zemîn der nigîn
(M26b/8)(A6b/21)	Be çerḫ er buved duşmenet ser-efrâz
(M26b/9)(MK5a/9)	Kemendet çu ḫurşîd bâşed dırâz
(M26b/10)(A6b/22)	Eger düşmenet ğarḳ-ı cevşen şeved
(M26b/11)(MK5a/10)	Giriftâr-ı zendân-iâhen şeved

(M26b/12) Ol sipeh-büd-i⁴⁹⁶ leşker-i mü'eyyed dîbâce-ṭırâz-ı (M26b/13)(A6b/23)

⁴⁸⁴ (MK4b/20) zamânında yok

⁴⁸⁵ (A6b/13) selem

⁴⁸⁶ (MK4b/20) 'nâmdâr' yok

⁴⁸⁷ (MK5a/1) 'te'âlâ' yok

⁴⁸⁸ (MK5a/1) 'ile' yok

⁴⁸⁹ (A6b/16) '*Rustem*-i neberdân' yok

⁴⁹⁰ (MK5a/3) '*Vakkâş* zürân' yok

⁴⁹¹ (MK5a/6) 'te'âlâ' yok

⁴⁹² (A6b/19) ḫuzûrme

⁴⁹³ (MK5a/6) ve

⁴⁹⁴ (MK5a/7) 've didiler' yok

⁴⁹⁵ (A6b/20) nazm

⁴⁹⁶ (MK5a/10) sipehdâr

(MK5a/11) levh-i ebced çāšnī-bahş-ı şehd-i eşhed ya'ni (M26b/14) hāzret-i **Muhammed** şallallāhu te'ālā⁴⁹⁷ 'aleyhi ve sellem (MK5a/12) tevcih-i (M26b/15) hıṭāb-ı (A7a/1) müsteṭāb⁴⁹⁸ buyurdılar. Mazmūnı bu ki ey **Uşayd** (MK5a/13) şeb-çirāğ-ı vücūd-ı⁴⁹⁹ insān ki perdāhte-i (M26b/17) sulṭān-ı (A7a/2) ğaybdāndur sezā midur ki (MK5a/14) zulumāt-ı küfr (M27a/1) ve ḍalāletde ḳala. Şāhīn-i ceberūt-nişīn-i (A7a/3) dil ki (M27a/2)(MK5a/15) şayyād-ı hümā-yı imāndur. Lāyık midur ki giriftār-ı ser-pençe-i (M27a/3) ğurāb-ı küfr olup (MK5a/16) maḥbūs-ı (A7a/4) ḥabs-ı ḳafes-i şirk (M27a/4) ü hızlān ola. Ey **Uşayd** beyzā³-i vücūd-ı bihbūduñ (M27a/5)(MK5a/17) der-i şühedāne-i tārik-i (A7a/5) 'arş-ı berīn iken şāyeste midür ki⁵⁰⁰ (M27a/6) şikeste-i (MK5a/18) seng-lāh-ı düzaḥ-ı āteşīn-kāḥ ḳılasın (M27a/7)(A7a/6) ve çāšnī-gīrān-ı ziyāfet-ḥāne-i (MK5a/19) lā-yezālī bir ḳā'ide-i (M27a/8) fermūde-i **zū'l-Celāli** şeb-ān-rüz (A7a/7) süfre-keş-i dārū'l-ış-ı bī-nişūñ (M27a/9)(MK5a/20) iken münāsib midür ki teber-i sālhte-i la'ne-i (M27a/10) bed-kīş (A7a/8) olan (MK5a/21) heyākil-i evşān-ı bī-cānı rüzī-resān-ı piş-ḥān-ı zindegānī bilesin. (MK5b/1) Ey **Uşayd** eger⁵⁰¹ ol⁵⁰² (M27a/12) yevm-i pür-levm-i nedāmetde keşmekeş-i 'afārīt-veş zebāne-i (M27a/13) (MK5b/2) 'uḳūbetden (A7a/10) ḥalāş isterseñ lāzımdur ki küşe-i (M27a/14) dāmen-i sulṭān-ı (MK5b/3) (**Lā İlähe İllallāha**) teşebbüs (A7a/11) eyleyesin. (M27a/15) Ve ol rüz-ı cān-süz-ı⁵⁰³ ḳıyāmetde (MK5b/4) begīr-ı⁵⁰⁴ ābgīr-i cellādān (M27a/16) āteşīn-ı⁵⁰⁵ şimşīr-i (A7a/12) 'azābdan istiḥlāş murād ise (M27a/17) zamīme-i (MK5b/5) kelime-i tevḥīd olan **Muhammedün Rasūlullāh** ki (M27b/1) lāzime-i tekmlē-i (A7a/13) kelime-i **İslāmdur** (MK5b/6) be-ḥulūşü'l-cenān (M27b/2) söyleyesin. El-ḥāşıl hāzret-i **Seyyidü's-Sekāleyn**⁵⁰⁶ (M27b/3) şallallāhu te'ālā⁵⁰⁷

⁴⁹⁷ (MK5a/11) 'te'ālā' yok

⁴⁹⁸ (A6b/23) müsteṭāb iki defa yazılmıştır

⁴⁹⁹ (MK5a/13) 'vücūd' yok

⁵⁰⁰ (A7a/5) 'ki' yok

⁵⁰¹ (A7a/8) 'eger' yok

⁵⁰² (MK5b/1) 'ol' yok

⁵⁰³ (A7a/11)(MK5b/3) cānsüz

⁵⁰⁴ (A7a/11) destgīr; (MK5b/4) gīr

⁵⁰⁵ (MK5b/4) 'āteş' yok

⁵⁰⁶ (A7a/13) '**Seyyidü's-Sekāleyn**' yok

⁵⁰⁷ (MK5a/6) 'te'ālā' yok

(A7a/14)(MK5b/7) ‘aleyhi ve sellem zerī‘a-i bedī‘a-i reşād (M27b/4) olur⁵⁰⁸. Mevā‘ız-ı ekīdede (MK5b/8) ol kadar ihtimām itdi⁵⁰⁹ (M27b/5)(A7a/15) *Uşayd* dahı sâha-i a‘râzdan⁵¹⁰ maḥall-i muḥāle yetdi. (M27b/6)(MK5b/9) Gördiler ki güm-kerde-i rāh-ı varṭa-i (A7a/16) mehleke-i⁵¹¹ ḍalālet (M27b/7) olanlar (MK5b/10) delālet-i rehber-i ‘ināyetsiz yola gelmez. Buyurdılar ki (M27b/8)(A7a/17) tügme-i ḥil‘at-i ḥayātı ki (MK5b/11) sırrıdur küy-ı girībān-ı (M27b/9) ḳabāçe-i fenā ḳılına. Ve tuḥfe-i şandūḳa-ı (A7a/18) zindegānisi (M27b/10)(MK5b/12) ki cānıdur vekīl-i sultān-ı ḥıṭṭa-i ‘adem olan şamşām-ı (M27b/11) intikāma (A7a/19) ithāf (MK5b/13) olına. Nāgāh ol şāhīn-i müteḥayyile (M27b/12) pervāz-ı⁵¹² pür⁵¹³-melekūt ‘anḳā-yı (MK5b/14) bāşire-i cünbüş-i (A7a/20) ceberūt (M27b/13) taḳdīm-i merāsım-i vahy ḳıldı ki zinhār kelle-i *Uşaydı* (M27b/14)(MK5b/15) saḳbe-i selle(?)’i tīg-ı bī-dirīg (A7a/21) helāk itmeyesiz. Ve şadme-i (M27b/15) rezme⁵¹⁴āzmā birle dervāze-i küçe-bend-i fenāya ki (M27b/16)(A7a/22) ḳınnāre-i pür-ḥāş-gāhdür iletmeyesiz⁵¹⁵. Ḥazret-i (M27b/17) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem (MK5b/16) gördiler ki (A7a/23) yarlıg-ı (M28a/1) lāzımü'l-ittibā‘-ı *Ḥudāvendī* ‘inān-gīr-i rīze-i ‘azm (MK5b/17) oldı. (M28a/2) Buyurdılar ki ribḳa-i (A7b/1) zencīr-i girih-gīr-i ḳahra güşāyiş (M28a/3) vireler (MK5b/18) ve ḳaṭre-i dūr üftāde-i vücūd-ı *Uşaydı* (M28a/4) cüyüş-ı (A7b/2) muḥīṭ-ı⁵¹⁶ ḥurüşına yetüreler. (MK5b/19) Çün *Uşayd* (M28a/5) ber vefḳ-ı emr-i *Rabbānī* celle celāluhū bend-i kemend-i mekīdetden (M28a/6)(A7b/3)(MK5b/20) ḥalāş buldı⁵¹⁷. Meydān-ı maşāfda ḥaclet-zede (M28a/7) vü şerm-nāk ve⁵¹⁸ (MK5b/21) perīşān-reftār ü sīne-çāk (A7b/4) vāşıl-ı (M28a/8) maḍrıb-ı ḥıyām-ı ‘askerī oldı.

⁵⁰⁸ (MK5b/7) olup

⁵⁰⁹ (A7a/14) itdi ki

⁵¹⁰ (A7a/15) a‘rāzda

⁵¹¹ (A7a/16)(MK5b/9) mehleke mehleke

⁵¹² (A7a/19) 'pervāz' yok

⁵¹³ (MK5b/13) 'pür' yok

⁵¹⁴ (A7a/21) rezme-i rezm

⁵¹⁵ (MK5b/15) 've şadme-i rezmeāzmā-yı birle dervāze-i küçe-bend-i fenāya ki ḳınnāre-i pür-ḥāş-gāhdür iletmeyesiz' yok

⁵¹⁶ (MK5b/18) derya

⁵¹⁷ (A7b/3) 'buldı' yok

⁵¹⁸ (A7b/3) 've' yok

(MK6a/1) Ol ŧeb t -seher  arr (M28a/9) olan h b  ⁵¹⁹ar m (A7b/5) *Uŧayda* muŧade-fe-i  al ^c-a-i (M28a/10)(MK6a/2) endiŧe neyy r-i dera ne (?) -i der inhiz m yet rdi. Ve  med ŧ d (M28a/11) da da a-i (A7b/6) peyg rdan (MK6a/3) m s fir-i nezele-i dim g ki m n ^{c520}-i (M28a/12) h z r   istir hatdur raht-ı  s yiŧ g t rdi. (M28a/13)(A7b/7) (MK6a/4)  Ale'ŧ-ŧeher ki⁵²¹ nev-b ny n-ı na are⁵²²-h ne-i efl k ser-p ŧ-ı (M28a/14)  abl-ı zerr n-i  abl-i h rŧidi (A7b/8)(MK6a/5) alub nefir-b n-ı heng me-i (M28a/15) b md d sefid-i m hre-i⁵²³ ŧubh-g hdan na me-n v z-ı (MK6a/6) cenk-i (M28a/16) harb-ı sult n  (A7b/9) oldu.  ahram n-ı ŧ  ka ŧimŧir-i (M28a/17) h rŧid (MK6a/7)  erme muraŧŧa^c-fes r-ı gerd ne-(M28b/1) s v r (A7b/10) olup esinne-i b ri a-i ŧarka⁵²⁴ p r-h ŧ-c y n-ı (M28b/2)(MK6a/8) h ver⁵²⁵-zem nden cevŧen-p ŧ n-ı (A7b/11) c n d  irend d ŧeb-i heng m-ı (MK6a/9) inhiz m buldı. Ser-heng n-ı  asker-i zafer- (M28b/4) rehber⁵²⁶ da ı yer yer na re-i (A7b/12) g yret-fez -yı (MK6a/10) (*naŧrun minall hi*)⁵²⁷ (M28b/5) ve t ziy ne-i g z y ne-i (*Ve inne cunden  lehumu'l-g lib n*)⁵²⁸ (MK6a/11) ile (M28b/6)(A7b/13) h m t-ı beyz ²-i * sl m* olan k m t-ı rum t-ı g z t-ı⁵²⁹ muva hid n  (M28b/7)(MK6a/12) ŧaf ber ŧaf d zetdiler. Na re zen n-ı tehevvr-ba ŧ-ı (M28b/8) neberd-g h ki (MK6a/13) tercem n 'l-lis n-ı  ahram n-ı eceld r. Ma r r n-ı (M28b/9) ma reke-i (A7b/15) h zl n olan (MK6a/14) n - ab l n-ı k ff ra  avl-i p r-hevl (M28b/10)(*unzur  keyfe k ne   kibetu'l-mucrim n*)⁵³⁰ (MK6a/15) mazm nun ifh m (M28b/11) itdiler. El-h ŧ l meymene-i m temmine-i  asker-i ehl-i  m na (M28b/12)(A7b/17)(MK6a/16) zinde-p l n-ı  af-ı⁵³¹ ŧal bet muva hid n-ı  hen n (M28b/13) sedd   m yessera-i (MK6a/17) serre-i (?) dery -yı leŧker-i (A7b/18) * sl ma*

⁵¹⁹ (MK6a/1) ' ' yok

⁵²⁰ (A7b/6)(MK6a/3) 'm n ^c' yok

⁵²¹ (MK6a/4) 'ki' yok

⁵²² (MK6a/4) na are yok

⁵²³ (MK6a/5) m hre-i sefid

⁵²⁴ (MK6a/7) 'ŧarka' yok

⁵²⁵ (A7b/10) 'h ver' yok

⁵²⁶ (A7b/11)(MK6a/9) 'rehber' yok

⁵²⁷ “ ... yardım All h'tan ... ” 61/Saff-13.

⁵²⁸ “*Ve elbette Bizim askerlerimiz mutlaka onlar galip geleceklerdir.*” 37/Saff t-173.

⁵²⁹ (A7b/13) 'g z t' yok

⁵³⁰ “ ... b ylece bakın, m crimlerin akıbeti nasıl oldu? ” 27/Neml-69.

⁵³¹ (MK6a/16) t hmetin

‘anterān (?) (M28b/14) kūh-i sebāt māni‘-i cezr ü med (MK6a/18) olmuş iken taraf-ı diger⁵³² (M28b/15) ser-ḥaylān-ı (A7b/19) cünd-i ḥızlān ve şirzime-i⁵³³ şirret (MK6a/19) ü tuḡyān ki ḥafaza-i ḳārūre-i ḍalālet (M28b/17)(A7b/20) ü ‘iṣyāndur. Dāḥil-i rekīz-i (MK6a/20) sebūk-ḥīz-i rāyet-i küfrāniyetde (M29a/1) sāz u tertīb bulmuşiken (A7b/21) pīṣ-kārān-ı (MK6a/21) çerḫ-ı cenk-i (M29a/2) kār-zār zebān-ı zehr-ābdār-ı şimşir ile na‘re-i⁵³⁴ “*hel min mübārız*”⁵³⁵ (A7b/22)(MK6b/1) urmadın yek-rān-ı süvārān-ı peygār⁵³⁶ pīṣīne-i (M29a/4) hücüm-i⁵³⁷ mizmār merdüm-ḥār-ı (MK6b/2) muşāffa-i rīze⁵³⁸ ‘azīmet (M29a/5)(A7b/23) sürmedin. Nā-gāh *Uşayd* semend-i nevendin taḥrīk-i⁵³⁹ (M29a/6) mihmīz (?) ḥūn-rīz-i ḡazabı birle cevelāna⁵⁴⁰ (A8a/1) getürdi⁵⁴¹. (M29a/7) Nice cevelān-ı cünbüş sem-i (?) ḥançere şikāf-ı raḥşandan (M29a/8) merāyā-yı ḳulüb-ı (A8a/2) ‘askere ḡubār-ı hirās yetürdi. (M29a/9)(MK6b/5) Eṣnā-yı terk-i tāzde⁵⁴²āyīne-i dīde-i *Uşayd*⁵⁴³ mukābil-i (A8a/3)āfītāb-ı (M29a/10) (MK6b/6) ‘ālem-tāb-ı cemāl-i *Muḥammedī* oldı şallallāhu te‘ālā⁵⁴⁴ ‘aleyhi (M29a/11) ve sellem. Şöyle ki tābiş-i (MK6b/7) tecelliyāt-ı (A8a/4) ḥurşid-i imān (M29a/12) derīçe-i çeşminden nihān-ḥāne-i derdinine⁵⁴⁵ (MK6b/8) tıoldı. (M29a/13) Fi'l-ḥāl raḥş-ı⁵⁴⁶ divzār-ı düldül-nejādından⁵⁴⁷ (A8a/5) indi. ⁵⁴⁸

(M29a/14)(MK6b/9)

Bī ān ki şod keşide yekī ḥançer ezniyān

⁵³² (A7b/18) digere

⁵³³ (MK6a/18) 'şirzime' yok

⁵³⁴ (A7b/21) 'na're' yok

⁵³⁵ Türkçesi: *Daha fazla savaşçı yok mu ?*

⁵³⁶ (A7b/22)(MK6b/1) 'peygār' yok

⁵³⁷ (A7b/22)(MK6b/1) hücüm peygār

⁵³⁸ (MK6b/2) 'rīze' yok

⁵³⁹ (MK6b/3) taḥrīk irüb

⁵⁴⁰ (A7b/23) cevelāna cevelāna

⁵⁴¹ (MK6b/3) yetürdi

⁵⁴² (MK6b/5) tāzide

⁵⁴³ (MK6b/5) *Uşayd*

⁵⁴⁴ (MK6b/6) 'te'ālā' yok

⁵⁴⁵ Yazım hatası vardır, doğrusu “derūnına” şeklindedir; (A8a/4)(MK6b/7) cānına

⁵⁴⁶ (A8a/4) raḥş yok

⁵⁴⁷ (MK6b/8) nejaddan

⁵⁴⁸ (A8a/5) indi beyt

- (M29a/15)(A8a/6) Bī ān ki şod kuşāde yekī nāvek ezgümān⁵⁴⁹
- (M29a/16)(MK6b/10) Giryān giryān cān u cigerden⁵⁵⁰ ‘özü-ḥāhāne terāne-i (M29a/17) (A8a/7) evtār-ı eşk-i (MK6b/11) la‘l-fāmı hem-perde-i zemzeme-i cām-i⁵⁵¹ ‘ārif-i cām⁵⁵² (M29a/18) kıldı ‘aleyhi'r-raḥme⁵⁵³.
- (M29b/1)(A8a/8)(MK6b/12) Yā şefi‘al-muznibīn bār-ı günāh āverdeem
(M29b/2) Ber deret īn bār yā püşt-ı dütä āverdeem
(M29b/3)(A8a/9)(MK6b/13) Çeşm-i raḥmet berguşā, müy-i sefid-i men niger
(M29b/4) Gerçi ezşermendegī, rü-siyāh āverdeem
(M29b/5)(A8a/10)(MK6b/14) Īn nemīgüyem ki būdem sālḥā der rāh-ı to
(M29b/6) Hestemān gümreh ki eknūn rü be rāh āverdeem⁵⁵⁴
- (M29b/7)(MK6b/15) Ol sultān firāzende-i ‘alem-i pīşnihāda hejdeh hezār (M29b/8) ‘ālem bihterīn kār⁵⁵⁵ (MK6b/16) pākīze-şiyem (A8a/12) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi (M29b/9) ve sellem telkīn-i imān eyleyüb ḳabūl-i (MK6b/17) merāsım-i **İslām** (M29b/10) kıldı. (A8a/13) Bir vechle ki⁵⁵⁶ gül-deste-i sa‘ādet-beste-i (M29b/11) gülbin-i (MK6b/18) (**Lā ilāhe illallāh**) ki dest-çide-i bāgbān-ı gülşen-serāy-ı (M29b/12) ḡayb u⁵⁵⁷ hüviyyetdür. (MK6b/19) Revnaḳ-ı ṭāḳ-çe-i ḳaşr-ı dil ü cān (M29b/13) bildi. Şaḫābe-i kirām-**rıdvānallāhu**⁵⁵⁸ (A8a/15) **te‘ālā**⁵⁵⁹ ‘**aleyhim**⁵⁶⁰ (M29b/14) **ecma‘īn**⁵⁶¹ (MK6b/20) müte‘accib-āne serīre pejuh-ı ḥāṭır-ı **Uşayd** olup⁵⁶² (M29b/15) didiler ki “Ey **Uşayd** (A8a/16)(MK6b/21) bundan ol şır-dilān-ı ḡuzāt-ı (M29b/16) **İslām**

⁵⁴⁹ (A8a/6) gümān neşr

⁵⁵⁰ (MK6b/10) dilden

⁵⁵¹ (A8a/7)(MK6b/10) 'cām' yok

⁵⁵² (A8a/7) cāmi

⁵⁵³ (A8a/7) Rahmetullāh kıṭa; (MK6b/11) raḥım

⁵⁵⁴ (A8a/11) āverde-em neşr

⁵⁵⁵ (A8a/11) kār u

⁵⁵⁶ (A8a/13) 'ki' yok

⁵⁵⁷ (A8a/14) 'u' yok

⁵⁵⁸ (MK6b/19) raḍıallāhu

⁵⁵⁹ (MK6b/19) 'te‘ālā' yok

⁵⁶⁰ (MK6b/19) ‘anhum

⁵⁶¹ (MK6b/19) 'ecma‘īn' yok

⁵⁶² (MK6b/20) oldılar

pāy-müzdī-yi ‘avn-ı **Hudā** birle (MK7a/1) seni dest (A8a/17) ü gerden- (M29b/17) beste-i merkez-i ‘alem-i nübüvvet⁵⁶³ yetürmişler idi⁵⁶⁴. (M30a/1) Leked-küb-ı kahr-āşüb (A8a/18) idüp mütekeffil-i sa‘adet-i dāreyn⁵⁶⁵ (M30a/2) olan (MK7a/3) **Sultānū's-Sekaleyn** şallallāhu te‘ālā (A8a/19) ‘aleyhi ve sellem⁵⁶⁶ (M30a/3) cenābına getürmişler idi. Çendān ki ‘arz-ı **İslām** (M30a/4) itdiler. (MK7a/4) Mertebe-i kabüle (A8a/20) yetürmedük.⁵⁶⁷ Belki şāhib-i derk-i (M30a/5) der-bend-i ‘adem olan (MK7a/5) şimşir-i hūn āşāme teslīm-i (M30a/6)(A8a/21) raht-ı zindegāniye rızā virüb şeff‘-i (MK7a/6) nāfizi'l-kelem (M30a/7) ‘arake-i⁵⁶⁸ rüz-ı kıyām-ı⁵⁶⁹ kıtāl⁵⁷⁰ olan nāzenīn-(A8a/22) gehvāre-i celālet-i (M30a/8) sultān-ı (**Kelime-i Lā İlāhe İllallāha**) penāh getürmedük. Hālā (M30a/9) kāmran-ı (A8a/23) muṭlaḳ-‘inān ‘arşa-i nahvet (MK7a/8) ü müseyyeb-i sebep-i (M30a/10) devlet ü şehāmet iken belki (A8b/1) perīşānī-yī dey⁵⁷¹ (MK7a/9) rüziden⁵⁷² (M30a/11) āteş-endāz-ı bārut-hāne-i gāzab u gāyret iken (M30a/12) ‘acebdür (A8b/2) ki (MK7a/10) cān u dilden ṭaleb-i⁵⁷³ ta‘līm-i resm-i imān (M30a/13) idersin.” **Uşayd** eytdi “ Belī⁵⁷⁴ (MK7a/11) ol dem ki⁵⁷⁵ (A8b/3) cezbe-i (M30a/14) ḳallāb-ı şalābet-i h‘āce-i ‘ālem şallallāhu te‘ālā⁵⁷⁶ ‘aleyhi⁵⁷⁷ (M30a/15) ve sellem ile (MK7a/12) endāhte-i remmāh-ı (A8b/4) merdüm-rübā-yı guzāt-ı **İslām** (M30a/16) oldum. Sefir-i ferhunde-sefer-i(MK7a/13) hidāyet-i şeref-nāme-i **İslām**⁵⁷⁸ (M30a/17)(A8b/5) yetürmişidi⁵⁷⁹. Ammā çendān münāsib

⁵⁶³ (MK7a/1) nübüvvet maḳāmına

⁵⁶⁴ (A8a/17) yetürmişlerdi

⁵⁶⁵ (MK7a/2) 'dāreyn' yok

⁵⁶⁶ (MK7a/3) 'şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem' yok

⁵⁶⁷ (MK7a/4) yetürmedük ve

⁵⁶⁸ (MK7a/6) 'arake' yok

⁵⁶⁹ (A8a/21) 'rüz-ı kıyām' yok

⁵⁷⁰ (MK7a/6) 'kıtāl' yok

⁵⁷¹ (MK7a/8) 'dey' yok

⁵⁷² (MK7a/9) rüz-ı dīden

⁵⁷³ (MK7a/10) ṭaleb ü

⁵⁷⁴ (A8b/2) ben

⁵⁷⁵ (MK7a/11) 'ki' yok

⁵⁷⁶ (MK7a/11) 'te‘ālā' yok

⁵⁷⁷ (MK7a/11) 'aleyhi' yok

⁵⁷⁸ (MK7a/13) **İslāma**

⁵⁷⁹ (MK7a/13) getürmişidi

(MK7a/14) görmedim ki (M30b/1) havf-ı şimşir-i siyaset vâsiṭa-i (A8b/6) devlet-i **İslāmum** (M30b/2) ola. (MK7a/15) Zīrā pīrāye-i iftiḥār-ı⁵⁸⁰ **İslām** bu degildür ki bīm-i cānı (M30b/3) vesīle-i neyl-i şeref-i imān (A8b/7)(MK7a/16) kılam. Belki tırāz-ı kisvet-i (M30b/4) müselmānī budur ki bir keşide-i külāh-ı devlet (MK7a/17) ü refāhiyyet (M30b/5)(A8b/8) iken (A8b/8) hezār ṭav^c u rağbet birle ser-ber-zemīn-i nihāde-i (M30b/6)(MK7a/18) ‘atebe-i⁵⁸¹ **İslām**-penāhī ola.⁵⁸² şallallāhu te‘ālā⁵⁸³ (M30b/7) ‘aleyhi ve sellem ⁵⁸⁴. Çün **Uşayd** terk-i (A8b/9) ṭumṭurāk-ı salṭanat⁵⁸⁵- (M30b/8)(MK7a/19) şūrī kılup pādşāh-ı ‘ālem-i ma‘nā oldı. Ve ref‘-ı (M30b/9) ‘imāme-i küfr (A8b/10) eyleyüb⁵⁸⁶ (MK7a/20) neşr-i ṭaylasān-ı **İslām** kıldı⁵⁸⁷. (M30b/10) Peder-i pir-i⁵⁸⁸ **Uşayd** ki **Selemetü'l-Maḥzūmīdür** (A8b/11) ki⁵⁸⁹ hem-rāh-ı (MK7a/21) püseri⁵⁹⁰ idi. ‘Alef-i şütür-ı⁵⁹¹ fenā olmayan ‘inde-i leşker-i küffār ile⁵⁹² (MK7b/1) ki (M30b/12) bağıyyetü's-seyf-i (A8b/12) mücāhidān-ı **İslām** idi⁵⁹³. (M30b/13) Cānib-i memleketine āheng-i ric‘at eyledi. (MK7b/2) Ve püseri **Uşayda** (M30b/14)(A8b/13) bir mektüb inşa⁵⁹⁴ kılup dībāce-i zībācesine (M30b/15) bu ebyāt ile (MK7b/3) ārāyiş virdi. ⁵⁹⁵ (A8b/14) Ḥulāşa-i maẓmūn-ı (M30b/16) ebyāt budur ki “ Ey **Uşayd** dīn-i ābā (A8b/18)(MK7b/4) vü āyīn-i ecdādīñ (M30b/17) terk itdūñ⁵⁹⁶ ve⁵⁹⁷ ḥazret-i **Muḥammed** şallallāhu te‘ālā⁵⁹⁸ ‘aleyhi (M31a/1) ve sellemūñ (MK7b/5) cādde-i

⁵⁸⁰ (A8b/6) 'iftihār' yok

⁵⁸¹ (A8b/8) 'atebe' yok

⁵⁸² (A8b/8) olam

⁵⁸³ (MK7a/18) 'te‘ālā' yok

⁵⁸⁴ (A8b/2) 'şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ' yok

⁵⁸⁵ (MK7a/18) 'salṭanat' yok

⁵⁸⁶ (A8b/2) idüp

⁵⁸⁷ (A8b/10) kıldı hikāyet-i **Selemetü'l Maḥzūm**

⁵⁸⁸ (A8b/10)(MK7a/20) 'pir' yok

⁵⁸⁹ (A8b/11)(MK7a/20) 'ki' yok

⁵⁹⁰ (MK7a/21) püseri olmuş

⁵⁹¹ (MK7a/21) şimşir

⁵⁹² (A8b/11) 'ile' yok

⁵⁹³ (MK7b/1) 'idi' yok

⁵⁹⁴ (A8b/13) inşa vü

⁵⁹⁵ (A8b/13) virdi nazm

⁵⁹⁶ (MK7b/4) idüp

⁵⁹⁷ (MK7b/4) 've' yok

⁵⁹⁸ (MK7b/4) 'te‘ālā' yok

bi'atine (A8b/19) gitdiñ. İmdi⁵⁹⁹ ey ciger küşem (M31a/2) baña haqıkat-ı hâlden irsâl-i peygâm kıl ki (MK7b/6) ben dağı (M31a/3) cân (A8b/20) u dilden cuyende-i dîn-i haqkıım.” Çün mektüb (M31a/4) **Uşayda** vâşıl oldı. (MK7b/7) Ol⁶⁰⁰ dağı huzūr-ı seyyid-i (M31a/5)(A8b/21) haşūr⁶⁰¹ şallallāhu te'ālā⁶⁰² 'aleyhi ve selleme getürdi. (M31a/6) Ğoñçe-i (MK7b/8) zanbağ-ţomārī-yi şüküfe-fürüş-ı firdevs-i (M31a/7) (A8b/22) risālete yetürdi⁶⁰³. Çün (MK7b/9) meclis-i bihişt-āyīn-i (M31a/8) nübüvvetde mektüb-ı **Seleme**⁶⁰⁴ okundi⁶⁰⁵. (A8b/23) H'āce-i 'ālem (M31a/9)(MK7b/10) şallallāhu te'ālā⁶⁰⁶ 'aleyhi ve sellem te'sīr-i sūhan-ı⁶⁰⁷ derd-āmīz-i (M31a/10) **Selemeden**⁶⁰⁸ giryān (A9a/1) olup (MK7b/11) nergis-i mübārekleri sürh-ı (M31a/11) bādāme⁶⁰⁹ döndi ve buyurdular ki “Süzış-i kelām-ı (MK7b/12) **Seleme**⁶¹⁰ (M31a/12)(A9a/2) ferişte-gān-ı muqaddes-serāy-ı 'arşı giryān kıldı. (M31a/13) Hattā (MK7b/13) hāmil-i vahy-i qādīm **Cebraīl**⁶¹¹ 'aleyhi's-selām (A9a/3) dağı (M31a/14) telh-ābe-feşān ve⁶¹² eşk-rīz (MK7b/14) oldı.” Meger ol meclis-i (M31a/15) 'ālī qādrde emīrū'l-mü'minīn (A9a/4) **Esedullāhū'l-Ġālib** (MK7b/15) 'Ali İbn (MK31a/16) **Ebī Ṭālib** kerremallāhu te'ālā vechehu hāzır idi. (M31a/17) Ve peyveste-i (A9a/5) leṭāfet-i intizām-ı (MK7b/16) kelām-ı **Selemeye** sitāyiş (M31b/1) u taḥsīn iderdi⁶¹³. Ol ğazel-serāy-ı⁶¹⁴ (A9a/6) serāperde-i (M31b/2) risālet (MK7b/17) ve şah-beytū'l⁶¹⁵-kaşīde-i cerīde-i nübüvvet şallallāhu (M31b/3) te'ālā⁶¹⁶ 'aleyhi ve sellem buyurdılar ki (A9a/7) “ Yā 'Ali gerekdür

⁵⁹⁹ (MK7b/5) 'imdi' yok

⁶⁰⁰ (MK7b/7) O

⁶⁰¹ (A8b/21) huzūra (MK7b/7) 'ālem

⁶⁰² (MK7b/7) 'te'ālā' yok

⁶⁰³ (MK7b/8) götürdi

⁶⁰⁴ (A8b/22) **Selemetü'l-Mahzūmī**

⁶⁰⁵ (MK7b/9) kırān

⁶⁰⁶ (MK7b/10) 'te'ālā' yok

⁶⁰⁷ (A8b/23) 'sūhan' yok

⁶⁰⁸ (A8b/23) **Selemetü'l-Mahzūmīden**

⁶⁰⁹ (MK7b/11) bādāme-i sürha

⁶¹⁰ (MK7b/12) **Selemeden**

⁶¹¹ (MK7b/13) hāzret-i **Cebraīl**

⁶¹² (A9a/3)'ve' yok

⁶¹³ (MK7b/16) iderler idi

⁶¹⁴ (MK7b/16) 'serāy' yok

⁶¹⁵ (A9a/6)(MK7b/16) beyt

⁶¹⁶ (MK7b/17) 'te'ālā' yok

ki (M31b/4)(MK7b/18) sen daḥı *Selemeye*⁶¹⁷ cevābında⁶¹⁸ deriçe-i gencīne-i belāgat (M31b/5) olan ūkāf-ı (A9a/8) kalem-i bedī'adan (MK7b/19) bir manzūme-i cevher-i (M31b/6) 'arza kılasın ki rişte-i nazmı kullāb-ı kulūb-ı (M31b/7) aūhāb-ı mahabbet (A9a/9) ola. (MK7b/20) Ve ol rişteye mu'taūım (M31b/8) olanlar ḥizāb-ı⁶¹⁹ girdāb-ı dālāletden⁶²⁰ ḥalāū (M31b/9) bula⁶²¹. (A9a/10)(MK7b/21) Ḥazret-i imām kerremallāhu te'ālā⁶²² vechehu daḥı (M31b/10) dest-i sihrī peyveste ḥāme-i 'anberīn-ūemmāme aldı. (M31b/11)(MK8a/1) Ve ser-bend-i (A9a/11) kaūide-i pesendīde-i belāgate⁶²³ böyle⁶²⁴ pīrāye (M31b/12) ūaldı.⁶²⁵

(M31b/13)(MK8a/2)	İnnellezī semeke's-semā'ı bi kudreti
(M31b/14)(A9a/11)	Ḥatte 'ala fī 'arūhi fete veḥhedā
(M31b/15)(MK8a/3)	Ba'aūellezī lāmiūluhu fīmā maḍā
(M31b/16)(A9a/13)	Yed'ū birahmetihi'n- <i>Nebīyā Muhammedā</i>
(M31b/17)(MK8a/4)	Fe'lem bienneke meyyitun ve muḥāsebung
(M32a/1)(A9a/14)	Feile meta tebga dālāleti ze'r-redā
(M31b/2)(MK8a/5)	İkbel 'ale'l-İslāmi enneke cāhilun
(M31b/3)(A9a/115)	Ve tecennebe'l-' <i>Uzza</i> ve <i>Rabbeke</i> fe'budā
(M31b/4)(MK8a/6)	Ve'l-Lāte (ve'l-hicrān fe hicrānihī ?)
(M31b/5)(A9a/16)	Eḥūā 'aleyke 'azāba yevmin sermedā ⁶²⁶

⁶¹⁷ (MK7b/18) '*Selemeye*' yok

⁶¹⁸ (A9a/6) cevabda (MK7b/18) cevabda *Selemeye*

⁶¹⁹ (A9a/9) hayret (MK7b/20) derya

⁶²⁰ (MK7b/20) dālālet girdābından

⁶²¹ (MK7b/15) bulalar

⁶²² (MK7b/21) 'te'ālā' yok

⁶²³ (MK8a/1) belāgate bu minvāl üzre

⁶²⁴ (MK8a/1) 'böyle' yok

⁶²⁵ (A9a/11) ūaldı nazm

⁶²⁶ Türkçesi:

O ki, kudretle gökyüzünü yükseltti.

Öyle ki arūnda yükseldi de tek oldu.

Geçmişte bir benzeri olmayan kişiyi gönderdi.

Kendi rahmetine davet etsin diye *Nebī Muhammedi* gönderdi.

Bil ki sen öleceksin ve hesaba çekileceksin.

Daha ne zamana kadar helak edici dalaleti isteyeceksin.

Kabul et ki *İslām*'a göre cahilsin.

⁶²⁷(M32a/6)(MK8a/7) Çün mektüb-ı h̄'āce-i 'ālem şallallāhu te'ālā⁶²⁸ (M32a/7) 'aleyhi ve sellem (A9a/17) *Selleme*ye (MK8a/8) vāşıl oldu. *Seleme* daħı ⁶²⁹

(M32a/8) “Dilā ol nāme-i serbeste kim dil-dārdan geldi
(A9a/18)(MK8a/9)(M32a/9) Daħı açılmamış⁶³⁰ bir gönçedür gül-zārdan geldi⁶³¹
deyüp pīçide-i⁶³² t̄ümāra (M32a/10) (MK8a/10) güşāyiş (A9a/19) virdükce benefşe-zār-ı
h̄urūfundan münteşir (M32a/11) olan laħlaħa-i (MK8a/11) t̄ayyibe-i luṭf-i ma'nā
tebh̄ir-i perde-i⁶³³ (A9a/20) şāme-i (M32a/12) dil ü cān kıldı. Ve mürvārīd-i elfāz-ı
(MK8a/12) ābdārı⁶³⁴ (M32a/13) sifte-yi elmās-rīze-i im'ān (A9a/21) idüp miyāne-i
güftārda (M32a/14)(MK8a/13) bī-iḥtiyār āh itdi ve didi. “ *Leyte lī mencanīkānūrmī
bihā ileyhim*”⁶³⁵ (A9a/22)(MK8a/14) çün bu suheni ferzendān-ı *Seleme* (M32a/16)
istima' itdiler. H̄areket-i 'urūḳ-ı cāhiliyetden (M32a/17)(MK8a/15) ğāzab-nāk (A9a/23)
olup *Seleme*-i nā-tüväne eytdiler “ Ey pīr-i (M32b/1) bī-tedbīr (MK8a/16) siħr-i
Muħammedī saña da mı te'sir itdi. (M32b/2)(A9a/24) Yoħsa za'f-ı pīrīden (MK8a/17)
esās-ı hayme-i dimāġıña h̄alel mi (M32b/3) yetdi.” Şāyed ki h̄āk-būsī-yi 'atebe-i
(A9b/1) *İslām*-penāhiye (M32b/4)(MK8a/18) 'azīmet eyleye diyü şīr-vār zencīre urdılar.
Seleme-i (M32b/5) nā-tüväñ h̄alvet-h̄āne-i (MK8a/19) h̄absden⁶³⁶ (A9b/2) feryād ü

Uzza'dan uzak dur ve *Rabbine* ibadet et.

(...)

Senin adına sonsuz bir günün azabından korkarım.

⁶²⁷ (A9a/17) neşr

⁶²⁸ (MK8a/7) 'te'ālā' yok

⁶²⁹ (A9a/17) daħı beyt

⁶³⁰ (MK8a/9) açılmadı

⁶³¹ Bu beyit Veysī ve Nergīsī'nin karşılıklı mektuplarında şu şekliyle yer almaktadır:

“Hoşā ol nāme-i serbeste kim dil-dārdan geldi

Daħı açılmaduk bir goncadur gülzārdan geldi”

Ayrıntılı bilgi için bkz. H. İbrahim Haksever, “Veysī ve Nergīsī'nin karşılıklı mektupları”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2001, S.2 s.179; (A9a/18) geldi nesr

⁶³² (MK8a/9) piçapiçda

⁶³³ (MK8a/11) 'perde' yok

⁶³⁴ (MK8a/12) ābdārın

⁶³⁵ “*keşke bir mancınġım olsaydı da onlara onunla taş atsaydım*”

⁶³⁶ (A9b/1) habsde (MK8a/19) habsden ah

āh⁶³⁷ iderdi. (M32b/6) Ve ārzū-yı gīysū-yı ‘anber-bū-yı (MK8a/20) h̄^yāce-i dil-cū-yı
‘ālem (M32b/7) şallallāhu te‘ālā⁶³⁸ ‘aleyhi ve sellem (A9b/3) ile dir idi⁶³⁹

(M32b/8)(MK8a/21) Ārzū eyler kemend-i kākül-i cānāneyi
(M32b/9)(A9b/4) Bağlasañ zincīrlər t̄utmaz dil-i dīvāneyi⁶⁴⁰

⁶⁴¹ (M32b/10)(MK8b/1) **Selemenüñ** bir duḡter-i pākīze-aḡteri var idi. Luṭf-ı (M32b/11)
halk u ḡusn-i ḡulḡı u‘cūbe-i (A9b/5) rūzgār (MK8b/2) idi. (M32b/12) Görđi ki
peder-i⁶⁴²(?) pīri⁶⁴³ mānend-i sebiḡ (?) muḡallel (?) ḡalvet-i kūnām-ı (M32b/13)
iṣṡiyāḡda (MK8b/3) mūnzevī (A9b/6) olmuş. Didı ki “ Ey peder-i pīr⁶⁴⁴ (M32b/14)
mūcib-i ḡabs ü zencīr nedür.” (MK8b/4) Pederi eytdi (M32b/15) “ Ey nūr-ı dīde-i peder
(A9b/7) ve ey kebed-i nā-resīde-i māder⁶⁴⁵.

(M32b/16)(MK8b/5) “Benüm ol ‘āşıḡ-ı bir gusiste dil kim devr-i gerdünden
(M32b/17)(A9b/8)(MK8b/6) Vişāl-ı yāra-bend-i ḡamdan⁶⁴⁶ ümmīd-i⁶⁴⁷ rehā ḡılımuş.
(MK8b/7)(M33a/1)(A9b/9) Benüm ol şayd-i⁶⁴⁸ miḡnet kim ḡalāş-ı ümmīdin itdikçe
(MK8b/8)(M33a/2) Felek birden beter biñ dürlü derde⁶⁴⁹ mübtelā ḡılımuş. ⁶⁵⁰”

(M33a/3)(MK8b/9) Maḡabbet-i **ḡabībullāh** ki⁶⁵¹ (A9b/10) **Muḡammed Rasūlullāhdur**
şallallāhu (M33a/4) te‘ālā⁶⁵² ‘aleyhi ve sellem ḡırmen-i cān-ı nā-tüvāne (MK8b/10)

⁶³⁷ (MK8a/19) feryād

⁶³⁸ (MK8a/20) 'te‘ālā' yok

⁶³⁹ (A9b/4) dīr idi beyt

⁶⁴⁰ Bu beyit Bâkî'ye aittir. Bilgi için bkz. Sabahattin Küçük, “Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım”, *Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları*, Ankara 1994, s. 417.

⁶⁴¹ (A9b/4) dīvāneyi neḡr

⁶⁴² (MK8b/2) pederin

⁶⁴³ (MK8b/2) 'pīri' yok

⁶⁴⁴ (MK8b/3) 'pīr' yok

⁶⁴⁵ (A9b/7) peder beyt; (MK8b/3) ciger

⁶⁴⁶ (A9b/8) ḡamze

⁶⁴⁷ (A9b/8) ümitde; (MK8b/6) ümidin

⁶⁴⁸ (MK8b/7) 'şayd' yok

⁶⁴⁹ (A9b/9) bende

⁶⁵⁰ (A9b/9) ḡılımuş neşr

⁶⁵¹ (A9b/9) 'ki' yok

⁶⁵² (MK8b/9) 'te‘ālā' yok

āteş bıraқdı. (M33a/5) Ve sāha-i (A9b/11) sīnede ḥas u ḥāşāk-ı muḥabbet-i gayrı (M33a/6) yaқdı.⁶⁵³

(M33a/7)(MK8b/11)(A9b/12) Bend-i cānem zi ḥam-i silsile-i mū-yı vey est
(M33a/8) Zaḥm-ı türem zi kemānküşe-i ebrū-yı vey est⁶⁵⁴

(M33a/9)(MK8b/12) Duḥter⁶⁵⁵ daḥı bir muḳtezā-yı şefḳat-i (A9b/13) cibillī pederin bend (M33a/10) ü⁶⁵⁶ zindāndan ḥalāş idüp (MK8b/13) nihānī bir şütr-i şarşar-(M33a/11) reftāra (A9b/14) bindürdi. Ve şeb-i tārde pīr-i⁶⁵⁷ nā-tüvān⁶⁵⁸ yüzün **Medīne-i** (M33a/12)(MK8b/14) **Münevvere**⁶⁵⁹ cānibine⁶⁶⁰ dönderdi. (A9b/15) Peder-i miskīn daḥı bu nazmı (M33a/13) dem-sāz-ı terāne vü⁶⁶¹ silsile-i (MK8b/15) dumū⁶⁶² itdi.⁶⁶²

(M33a/14)(A9b/16) Didi⁶⁶³ eyā⁶⁶⁴ cān u ciger-pāresi
(M33a/15)(MK8b/16) İki gözüm derd-i dilim çāresi
(M33a/16)(A9b/17) Ben añarın⁶⁶⁵ cān u gönülden seni
(M33a/17)(MK8b/17) Sen daḥı unutma du‘ādan beni⁶⁶⁶

(M33b/1) (A9b/18) Çün şütr-i ser-mest-i⁶⁶⁷ **Seleme** tarīk-ı (MK8b/18) ka‘be-i maḳşüdi (M33b/2) tıtdı. Ol mehār-keş-i ḳāfile-i ‘illiyiyn (A9b/19) ya‘nī (M33b/3)(MK8b/19)

⁶⁵³ (A9b/11) yaқtı beyt

⁶⁵⁴ (A9b/12) vey est neşr

⁶⁵⁵ (MK8b/12) 'duḥter' yok

⁶⁵⁶ (A9b/13)(MK8b/12) 'ü' yok

⁶⁵⁷ (MK8b/13) 'pīr' yok

⁶⁵⁸ (MK8b/13) 'nā-tüvān' yok

⁶⁵⁹ (MK8b/14) **Münevvereye**

⁶⁶⁰ (MK8b/14) 'cānibine' yok

⁶⁶¹ (MK8b/14)(A9b/15) 'vü' yok

⁶⁶² (A9b/15) itdi nazm

⁶⁶³ (MK8b/15) didi ki

⁶⁶⁴ (MK8b/15) ey

⁶⁶⁵ (MK8b/16) añarım

⁶⁶⁶ (A9b/17) beni neşr

⁶⁶⁷ (MK8b/17) mest

Cibril-i⁶⁶⁸ *Emîn* ‘aleyhi’ş-şalātu⁶⁶⁹ ve’s-selāma⁶⁷⁰ fermān-ı (M33b/4) *Zü'l-Celāl* yetdi ki *Selemetü'l-Maḥzūmī* (MK8b/20) ḥālā ḥabībim (M33b/5)(A9b/20) *Muḥammedü'l-Muştafā* şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem⁶⁷¹ cānibine (M33b/6) ‘azîmet-i ziyâret itmişdür. Böyle beyābān-ı (MK8b/21) ḥün-ḥār (M33b/7) ve bu⁶⁷² vādî-yi (A9b/21) pür-ḥas u ḥārda ki her cānibi bir varṭa-i (M33b/8) helāk ve her yeri cāy-ı⁶⁷³ tersnākdur⁶⁷⁴.

(M33b/9)(A9b/22)(MK9a/2)	“ Deşt-i belā gibi dirāz u ferāḥ
(MK9a/1)	Gāyeti yok her ṭarafı dīv-lāḥ
(M33b/10)(A9b/23)	Her ṭarafı hūş-rubā-yı cān-sitān
(MK9a/3)(M33b/11)	Zehrā-yı şikāfında bīnende-gān

⁶⁷⁵ (A10a/1) Şāyed ki⁶⁷⁶ güm-kerde-i rāh olup (MK9a/4) ḥilāf-ı semte (M33b/12) gide yāḥud muşādefe-i girīve-i (A10a/2) çeb ü rāstıdan (M33b/13)(MK9a/5) kendüyi zāyi‘ ide. Gerekdür ki bu gice *Selemeyi* (M33b/14) der-bend-i helākdan (A10a/3) (MK9a/6) sāḥil-i şehri necāta yetüresin. (M33b/15) Fi'l-ḥāl *Cebrāil*⁶⁷⁷ ‘aleyhi’s-selām *Sidretü'l-Müntehādan* (M33b/16)(A10a/4)(MK9a/7) nüzül itdi. Ve mehār-ı maṭıyye-i vādî-güzār-ı⁶⁷⁸ *Selemeyi* (M33b/17) ṭutub ser-menzil-i (MK9a/8) murāda yetdi. (A10a/5) ‘Ale’ş-şabāḥ⁶⁷⁹ (M34a/1) hevdec-i zerrīn-i mancūḳ-ı nev-‘arūs-ı ḥāverī (MK9a/9) bīş-(M34a/2) āheng-i kıṭār-ı zerrīn (A10a/6) mehār-ı eflākdan nümāyān oldı⁶⁸⁰. (M34a/3) Ve maḥaffe-i muraşşa‘-şikāl-i (MK9a/10) ḥurşid ser-ṭavīle-i (M34a/4)

⁶⁶⁸ (MK8b/18) ḥazret-i *Cibril*

⁶⁶⁹ (A9b/19) selāma (MK8b/19) selām

⁶⁷⁰ (A9b/19)(MK8b/19) 've's-selāma' yok

⁶⁷¹ (A9b/20)(MK8b/20) 'şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem' yok

⁶⁷² (MK8b/21) böyle

⁶⁷³ (MK9a/1) bir cāy-ı

⁶⁷⁴ (A9b/22) tersnākdur nazm

⁶⁷⁵ (A9b/23) neşr neşr

⁶⁷⁶ (MK9a/3) 'ki' yok

⁶⁷⁷ (MK9a/6) *Cibril*

⁶⁷⁸ (MK9a/7) güzār ki

⁶⁷⁹ (A10a/5)(MK9a/8) ‘ale’ş-şabāḥ ki

⁶⁸⁰ (A10a/6)(MK9a/9) 'oldı' yok

baht-yân-ı gerdündan (A10a/7) tábân⁶⁸¹ (MK9a/11) u nür-efşân oldı. (M34a/5) Şütr-i **Seleme** dahı reh-nümünî-yi hazret-i **Cibril**⁶⁸² (A10a/8) ile (M34a/6)(MK9a/12) der-i mescid-i h^vâce-i ‘âlem şallallâhu te‘âlâ⁶⁸³ ‘aleyhi (M34a/7) ve selleme⁶⁸⁴ vuşul buldı. **Medîne-i** (MK9a/13) **Münevvereden** (A10a/9) şehir-i **Seleme** rāh-ı (M34a/8) dü-māha idi. Çünkü der-i mescide vāşıl (MK9a/14) oldılar (M34a/9) ol berid-i mülemma‘-ı korte ‘âlem-i (A10a/10) kıuds-ı ser-mehārı halka-i (M34a/10) der-i mescide (MK9a/15) beste kıldı. Ve gerd-i cebin-i mübîn (M34a/11) gerd-âlud meclis-i (A10a/11) bihişt-âyin-i h^vâce-i dü⁶⁸⁵ ‘âlem (M34a/12)(MK9a/16) şallallâhu te‘âlâ⁶⁸⁶ ‘aleyhi ve selleme⁶⁸⁷ çehre-sây (A10a/12) oldı. Meger ol zemân **Seleme**-i nâ-tüvân (MK9a/17) bālâ-yı şütr-i āheste-(M34a/14) cünbüşde ‘anüde idi. (A10a/13) Hazret-i **Peygamber**⁶⁸⁸ şallallâhu M34a/15) ‘aleyhi ve sellem ⁶⁸⁹ (MK9a/18) buyurdılar ki “Ey **Cibril** bugün yine (M34a/16) dāmān-ı ‘azimet-i (A10a/14) ber-zedesin. Benzer ki (MK9a/19) rāh-ı dür u dırāzdan (M34a/17) āmedesin. **Cebrail** eytdi “Belī Yā **Rasūlallāh** (A10a/15) **Seleme** ki (M34b/1) (MK9a/20) peder-i **Uşayddur** hāk-ı pāy-ı sa‘adete getürdüm. Hoşem ki (M34b/2) ol ‘aşıq-ı (MK9a/21) nā-murādı (A10a/16) maqşüda yetürdüm.” Hālā (M34b/3) mehār-ı şütr-i der-i mescidde beste vü⁶⁹⁰ (MK9b/1) kendi derün-ı (M34b/4) hevdecde (A10a/17) nişestedür. Hazret-i **Peygamber**⁶⁹¹ şallallâhu (M34b/5) ‘aleyhi ve sellem ⁶⁹² **Uşayda** (MK9b/2) buyurdılar⁶⁹³ ki “Müjde⁶⁹⁴ ki pederiñ (M34b/6)(A10a/18) **Seleme** hālā üstür-süvārdur. Mescide **gelüp** bālâ-yı (M34b/7) şütürde (MK9b/3) hıftedür. Gerekdür ki ol piri (A10a/19) mağall-i (M34b/7)

⁶⁸¹ (MK9a/10) tábân dıraşşān

⁶⁸² (A10a/7) **Cibril** ‘aleyhi's-selām

⁶⁸³ (MK9a/12) te‘âlā

⁶⁸⁴ (MK9a/12) ve sellem hazretlerine

⁶⁸⁵ (A10a/11)(MK9a/15) 'dü' yok

⁶⁸⁶ (MK9a/16) ve selleme

⁶⁸⁷ (A10a/11) şallallâhu te‘âlā ‘aleyhi ve sellem huzüruna

⁶⁸⁸ (A10a/13)(MK9a/17) 'Peygamber' yok

⁶⁸⁹ (A10a/13) şallallâhu te‘âlā ‘aleyhi ve sellem

⁶⁹⁰ (MK9a/21) 'vü' yok

⁶⁹¹ (A10a/17) '**Peygamber**' yok

⁶⁹² (A10a/17) şallallâhu te‘âlā ‘aleyhi ve sellem

⁶⁹³ (MK9b/2) buyurdılar müjde

⁶⁹⁴ (MK9b/2) 'müjde' yok

huzūra getüresin⁶⁹⁵.” “Nicedür kudret-i (MK9b/4) **Hallāk**-ı (M34b/9) cihānı göresin.” **Uşayd** (A10a/20) ta‘acüb-künān der-i mescide (M34b/10) revān oldu. (MK9b/5) Pederin nesak-ı ma‘hūd üzre buldı. (M34b/11) Hezār (A10a/21) rıfķ u mülāyemetle⁶⁹⁶ (MK9b/7) alub şoĥbet-i ĥazret-i⁶⁹⁷ risālet (M34b/12) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve selleme⁶⁹⁸ (A10a/22) indirdi. Ve miyāne-i (M34b/13) meclisde bir ‘imād-ı (MK9b/7) şāmiĥ-i nihāda ŧayandırdı. **Seleme** (M34b/14) ba‘d-ı zemān (A10a/23) göz⁶⁹⁹ açub⁷⁰⁰ kendüyi bir bezm-i ġarīb-i (M34b/15)(MK9b/8) merdüm-firībde⁷⁰¹ buldı. Ve miyāne-i aşĥābda püseri (M34b/16)(A10b/1) **Uşaydı** bilüb müteĥayyir oldu. (MK9b/9) Ešnā-yı taĥayyürde cemāl-i (M34b/17) bā kemāl-i **Muĥammedī** vü ruĥsāre-iāl-i **Aĥmedī** (A10b/2) şallallāhu te‘ālā⁷⁰² (M35a/1) ‘aleyhi ve selleme⁷⁰³ (MK9b/10) nazār şaldı. Gördi⁷⁰⁴ ki bir māh-ı naĥşeb-‘izār (M35a/2) nice māh (A10b/3) bir mihr-i gül-ruĥsār ki (MK9b/11) tuġrā-keş-i dīvān-ĥāne-i (M35a/3) taĥdīr-i⁷⁰⁵ fihrist-i cebīn rengīnine⁷⁰⁶ kalem-i taĥsīn-i (M35a/4) (**fe tebārekallāhu ahsenu'l-hālikīn**)⁷⁰⁷ ile reng-i dil-firīb (M35a/5) virmiş ve naĥķaş-ı (MK9b/13) siĥr-āferīn tekvīn-i (A10b/5) midād⁷⁰⁸ ‘anberīn (M35a/6) (**ve men ahsenu minallāhi sġgaten**)⁷⁰⁹ ile (MK9b/14) bedāyı‘-i şun‘ın (M35a/7) göstermiş. Oġlu **Uşayda** (A10b/6) eytdi “Ey nūr-ı başār (M35a/8)(MK9b/15) ve ey ciger-küşe-i peder ehvālını (?) **Muĥammed** şallallāhu te‘ālā⁷¹⁰ (M35a/9) ‘aleyhi ve sellem” (A10b/7) **Uşayd** daĥı belī didükde (MK9b/16) **Seleme**-i nā-tüvān (M35a/10) āteş-dān-ı sīne-i ġam-perverden birāh-ı serd (A10b/8) çekdi (M35a/11)(MK9b/17) ve girye-i

⁶⁹⁵ (A10a/19) getürmesin mışra‘

⁶⁹⁶ (A10a/21) mülāyemet üzre (MK9b/5) mülāyemet ile

⁶⁹⁷ (MK9b/6) 'ĥazret' yok

⁶⁹⁸ (A10a/21)(MK9b/6) şallallāhu ‘aleyhi ve sellem

⁶⁹⁹ (MK9b/7) gözün

⁷⁰⁰ (A10a/23)(MK9b/7) açdı

⁷⁰¹ (A10a/23) merdum-firibde peyda

⁷⁰² (MK9b/7) 'te‘ālā' yok

⁷⁰³ (A10b/2)(MK9b/9) ve sellem ĥazretine

⁷⁰⁴ (MK9b/10) görđi

⁷⁰⁵ (MK9b/11) taĥdīrde

⁷⁰⁶ (A10b/2) rengine

⁷⁰⁷ “... **işte böyle Allāh, Mübarek'tir, en güzel Yaratıcı'dır.**” 23/Mü'minün-14.

⁷⁰⁸ (A10b/5) medār

⁷⁰⁹ “... **Allāh'tan daha güzel renk veren kim?...**” 2/Bakara-138.

⁷¹⁰ (MK9b/15) 'te‘ālā' yok

gülü-süz ü nâle-i cigerdüz ile pîr-âne ser (?) (M35a/12) bu nazm-ı dil-keşi (MK9b/18) ser-bend-i (A10b/9) ḥasb ü⁷¹¹ ḥāl itdi. (M35a/13) Ve didi⁷¹²

“Ḥāk-ı pāyiñ tutiyā-yı dīde-i ḥūn-bār imiş.

(M35a/14)(MK9b/19)(A10b/10) Hamdün⁷¹³ lillāh kim görecek gözlerimiz varimiş⁷¹⁴”

⁷¹⁵(M35a/15)

Çi sa‘adetest Yā Rab ki be ḥıdmetet resīdem

(M35a/16)(A10b/11)

Dil-i nāmūrād-ı ḥod rā be murād-ı ḥod bedīdem

(M35a/17)

Bekeşāteş-i dil-i men beḥuzūr-ı ḥıvış yek reh

(M35a/18)

Ki çuāb-ı dīde-i ḥod be hezār sū devīdem

(M35a/19)

Tu durī men guhersāz berāy-i ḥod-feşāndem

(M35a/20)(A10b/12)

Tu mehī vü men menāzil zi berāy-ı tu burīdem

(M35a/21)

Be berem hezār menzil zi hevāy-i ḥūbi-yi tu

(M35a/22)(A10b/13)

Ki hezār bār hestī bih ezān ki mīşenīdem⁷¹⁶

“Yā **Rasūlallāh** (MK9b/20) zihī girāmī-terīn i‘mār ki (A10b/14) temāşā-yı (M35b/7) kāmēt-i dil-cū vü arzū-yı (MK9b/21) giysū-yı ‘anber-būyuñda geçmiş⁷¹⁷ (M35b/8) ola. Hoşā (A10b/15) bihterīn māh-ı visāl⁷¹⁸ ki (MK10a/1) nezāre-i hilāl-i (M35b/9) ebruvān ve hevā-yı kākül-i ‘anber-efşānında (A10b/16) şeref-i (M35b/10)(MK10a/2) iḥtitām bula. Yā **Rasūlallāh** hezār efsūs u dirīg (M35b/11) ol tūğ-ı (MK10a/3) pür fūrūğ-ı (A10b/17) salṭanat⁷¹⁹ ve⁷²⁰ otāge-i zerrīn-i pür-devlet (M35b/12) ile iftiḥār idenlere ki (MK10a/4) ḥāk-rüb-ı (A10b/18) der-gāh-ı felek-i (M35b/13) dest-gāhıñ olmayalar ve bī-şümār şigift (MK10a/5) ü⁷²¹ ḥayf (M35b/14) ol nāzenīn-i (A10b/19)

⁷¹¹ (A10b/9)(MK9b/18) 'ü' yok

⁷¹² (A10b/9) 've didi' yok; (A10b/9) itdi beyt

⁷¹³ (MK9b/19) **Hamdullāh**

⁷¹⁴ (A10b/10) varimiş nazm

⁷¹⁵ (MK9b/19) şiir yok

⁷¹⁶ (A10b/13) mīşenīdem nesr

⁷¹⁷ (MK9b/21) itmiş

⁷¹⁸ (MK9b/21) visāl-i māh

⁷¹⁹ (MK10a/3) 'salṭanat' yok

⁷²⁰ (MK10a/3) 've' yok

⁷²¹ (A10b/19) 'ü' yok

çār-bāliş-nişîn-i⁷²² ser⁷²³-evreng-i naḥvet (M35b/15) olan (MK10a/6) mağrūrān-ı bī-mağz-serlere ki cār u⁷²⁴ geşī-yi (?) (M35b/16)(A10b/20) āsitānīñ⁷²⁵ vesile-i⁷²⁶ rutbe-i (MK10a/7) iftiḥār bilmiyeler⁷²⁷.

(M35b/17)(A10b/21) Senüñ maḥzūnuñ olmak bāña şādān olmadan yegdür

(M36a/1)(MK10a/8) Ğamuñla ağlamak yıllarla ḥandān olmadan yegdür

(M36a/2)(MK10a/9)(A10b/22) Cihānuñ ‘izz u cāhın şöyle iz‘ān eyledim ben kim

(M36a/3)(MK10a/10) İşiğünde kul olmak dehre sulṭān olmadan yegdür⁷²⁸

⁷²⁹(M36a/4)(MK10a/11)(A10b/23) Ya **Rasūlallāh** peder vü māderim saña fedā⁷³⁰ olsun baña telkīn-i (M36a/5)āyīn-i⁷³¹ imān (A11a/1) eyle⁷³²”

(MK10a/12)(M36a/6) “Bimerdümī naẓarī kun merā ki dervīşem

(MK10a/13) Bimerhemī mededī kun merā ki dilrīşem⁷³³”

(M36a/7)(A11a/2)(MK10a/14) ḥazret-i **Peyğamber**⁷³⁴ şallallāhu ‘aleyhi ve sellem⁷³⁵

‘arz-ı imān (M36a/8) idüp⁷³⁶ ol daḥı kabūl eyledi⁷³⁷. (A11a/3) Ve ‘an şamīmū'l-ḳalb

(M36a/8)(MK10a/15) “**Eşhedü en lā ilāhe illallāh ve eşhedü enne Muhammeden Resūlullāh**” (M36a/10)(MK10a/16) diyüb imānı derece-i ḳabūle yitdi.

⁷²² (A10b/19) 'nişin' yok

⁷²³ (MK10a/5) 'ser' yok

⁷²⁴ (A10b/19) u bī

⁷²⁵ (A10b/20) āsitāna ki

⁷²⁶ (A10b/20) vesile

⁷²⁷ (A10b/20) bilmiyeler beyt

⁷²⁸ Nev’î’ye ait olan bu bu şiirin son iki mısrası Veysî’nin “Dürretü’t-tâc fi Sîreti Sâhibi’l-Mi’râc” adlı eserinde de yer almaktadır. Bilgi için bkz. Nuran Öztürk, Siyer Türü ve Siyer-i Veysî (Dürretü’t-tâc fi Sîreti Sâhibi’l-Mi’râc), Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi (Danışman: Prof.Dr. Cihan Okuyucu) Kayseri 1997, s.205.

⁷²⁹ (A10b/23) neşr

⁷³⁰ (A10b/23) kurban

⁷³¹ (MK10a/11) dinī

⁷³² (A10b/23) eyle eyle

⁷³³ (A11a/2) dilrīşem neşr

⁷³⁴ (A11a/2) **Resūlallāh**; (MK10a/14) **'Peyğamber'** yok

⁷³⁵ (A11a/2) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem

⁷³⁶ (MK10a/14) 'idüp' yok

⁷³⁷ (A11a/2)(MK10a/14) itdi

(A11a/4) Çün *Selemeññ* (M36a/11) h̄ātīme-i ṭumār-ı ‘ömrine⁷³⁸ (MK10a/17) mühr-i sa‘adet-i naḡş-ı⁷³⁹ (M36a/12) kelime-i (*Lā İlähe İllallāh*) uruldu. (A11a/5) Fi'l-h̄āl varāḡ-ı⁷⁴⁰ (M36a/13)(MK10a/18) zindegānīsi dūrıldı. Henüz daḡı meclis-i h̄vāce-i⁷⁴¹ ‘ālem (M36a/14) ṣallallāhu te‘ālā (A11a/6) ‘aleyhi ve sellemde (MK10a/19) iken melekü'l-mevt (M36a/15) musallaḡ oldu. Çün *Seleme*-i miskīn bī-vefā-yı (M36a/16) rüzgārı (A11a/7)(MK10a/20) bildi ve derüne-i cigerden böyle tazarru‘ (M36a/17) vü temennā kıldı ki “Ey ecel billāhi (MK10a/21) biraz⁷⁴²ārām kııl ki (M36b/1) ol sipihri- (A11a/8) gerdān-ı ṣad-hezār dūr-bīn-i çeşm-i⁷⁴³ (M36b/2) ḡasretle⁷⁴⁴ (MK10b/1) nigerān olduḡı cemāl-i bā kemāl-i *Muḡammedī* (M36b/3)(A11a/9)(MK10b/2) ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellemi⁷⁴⁵ temāşā kılayın. Ve ol rüz-ı ciger-süz-i (M36b/4) kıyāmetde (MK10b/3) maḡlūḡ-ı (A11a/10) hejdeh hezār ‘ālem⁷⁴⁶ ṣefā‘at-dāde-i (M36b/5) yektār-ı müyī olan giysü-yı ‘anber-bū-yı h̄vāce-i (M36b/6) ‘ālem (A11a/11) ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve selleme⁷⁴⁷ biraz⁷⁴⁸ nazar ṣalayın⁷⁴⁹.

(M36b/7) “Çend rüzī ber der yārem iḡāmet ārzüst

(M36b/8) Ey ecel sur‘at mekun vey ‘ömr-i müsta‘cil mebāş⁷⁵⁰”

(M36b/9) Meded meded fi'l-cümle (MK10b/6) tevaḡḡuf (A11a/13) it ki çend-īn sāl (M36b/10) perverde-i küfr ü ḡalāl olan (MK10b/7) ser-keşān-ı küffārı (M36b/11) mānend-i gümān-ı saḡt-ı ser (A11a/14) iken kılāb-ı āhen tāb-ı⁷⁵¹ luḡfile (M36b/12)

⁷³⁸ (A11a/4) ‘ömrī ṭumārına

⁷³⁹ (MK10a/17) 'naḡş' yok

⁷⁴⁰ (A11a/5) evrāḡ-ı defter-h̄āne

⁷⁴¹ (A11a/5) ḡasr

⁷⁴² (A11a/7) bir dem

⁷⁴³ (A11a/8)(MK 10a/21) çeşm-i dūr-bīn

⁷⁴⁴ (A11a/8)(MK 10a/21) hasret ile

⁷⁴⁵ (MK10b/1) ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem

⁷⁴⁶ (MK10b/3) ‘ālem-i ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem

⁷⁴⁷ (MK10b/3) 'ṣefā' at-dāde-i yektār-ı müyī olan giysü-yı 'anber-bū-yı h̄vāce-i 'ālem ṣallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem 'e' yok; (MK10b/4) ḡazretlerine

⁷⁴⁸ (A11a/10) bir

⁷⁴⁹ (A11a/11) Ṣalayın beyt

⁷⁵⁰ (A11a/12) mebāş neşr

⁷⁵¹ (MK10b/7) āhenin

(MK10b/8) mihrāb-ı *İslāma*⁷⁵² ser-fürü itdiren⁷⁵³ cezbe-i küşe-i (M36b/13)(A11a/15) ebrūvān-ı h^yāce-i ʿālem (MK10b/9) şallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellemi⁷⁵⁴ (M36b/14) toyunca göreyin⁷⁵⁵. Ve ol şeb-i (A11a/16) miʿrāc-ı (MK10b/10) bāhirü'l-ibtihācda⁷⁵⁶ (M36b/15) bu kıadr-i⁷⁵⁷ ʿazamet ü şānla⁷⁵⁸ felek-i atlas belki⁷⁵⁹ cemīʿan (M36b/16) perniyān-ı pūşān-ı (A11a/17) zīnet-serāy-ı (MK10b/11) muķarnes zeyl-i şefāʿatine (M36b/17) teşebbūş itdikleri dāmen-i ʿibā-yı ʿarş-fersā-yı (M37a/1) (MK10b/12) *Ḥabībullāh* şallallāhu teʿālā⁷⁶⁰ ʿaleyhi ve sellem ḥāzretlerine⁷⁶¹ (M37a/2) yüz süreyin⁷⁶²

(M37a/3)(MK10b/13) Ey ecel luḫ idüp biraz katlan
 (M37a/4)(A11a/19) Raḫ-ı *Āl-i Muḫammedi* göreyin⁷⁶³
 (M37a/5)(MK10b/14) Āyīne-veş şafā-yı ḫāḫır ile
 (M37a/6) Ayağı ḫoprađına yüz süreyin⁷⁶⁴
 (M37a/7)(MK10b/15) Şoñra saña muḫīʿ olmaz isem
 (M37a/8) Ḥasret-i laʿli ile cān vireyin⁷⁶⁵

(M37a/9)(A11a/20)(MK10b/16) Seleme-i dil-figār⁷⁶⁶ gördi ki kemān-ı girih-i kıadrden⁷⁶⁷ ḫalāş (M37a/10) bulan⁷⁶⁸ (MK10b/17) gürühe-i cān-gāh-ı⁷⁶⁹ (*lā yeste'hrüne* (A11a/21)

⁷⁵² (A11a/14) *İslāma* getürüb

⁷⁵³ (A11a/14) itdüren; (MK10b/8) itdiren

⁷⁵⁴ (A11a/15)(MK10b/9) şallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem ḥāzretlerine

⁷⁵⁵ (A11a/15) göreyim

⁷⁵⁶ (A11a/16)(MK10b/10) bā-ibtihācda

⁷⁵⁷ (MK10b/10) 'kıader' yok

⁷⁵⁸ (MK10b/10) 'azamet ü şānla' yok

⁷⁵⁹ (MK10b/10) 'belki' yok

⁷⁶⁰ (MK10b/12) 'teʿālā' yok

⁷⁶¹ (A11a/18) 'ḥāzretlerine' yok

⁷⁶² (A11a/18) süreyim nazm

⁷⁶³ (A11a/19) göreyim

⁷⁶⁴ (A11a/19) süreyim neşr

⁷⁶⁵ (A11a/19) son iki mısra yok

⁷⁶⁶ (A11a/20) dilfigārı

⁷⁶⁷ (A11a/20) kıudretten

⁷⁶⁸ (MK10b/16) olan

⁷⁶⁹ (A11a/20) cān gān

sāaten)⁷⁷⁰ (M37a/11) herāyine amāc-gāhına işābet (MK10b/18) kılmasa⁷⁷¹ olmaz. Ve bildi ki (M37a/12) dest-i felāhın kaçā-yı mübremden (A11a/22) pertāb iden⁷⁷² (MK10b/19) seng-bārān-ı (M37a/13) ecel-i müsem mā şīşe-i maķşūda irmiyince semt-i tağayyūr (M37a/14) bulmaz. (A11a/23)(MK10b/20) Āhır-i kār gül-berg-i cemāl-i **Muħammedī**⁷⁷³ şallallāhu te‘ālā⁷⁷⁴ (M37a/15) ‘aleyhi ve selleme bī-hūşāne (MK10b/21) nigāh⁷⁷⁵ şaldı. Ve müteħayyir-āne (M37a/16)(A11b/1) bir ħande-i giryeālūd kıldı. Didiler ki (MK11a/1) “Ey **Seleme** (M37a/17) bu vaz‘-ı bu'l-‘aceb nedür ki bir demde hem (A11b/2) kıand-ı⁷⁷⁶ şeker-i (M37b/1) ħand-ı dehānıñ⁷⁷⁷ ile⁷⁷⁸ (MK11a/2) nemekrīz-i⁷⁷⁹ ħ‘ān-ı süfre-yi āşĥāb-ı ‘aşķ (M37b/2) u⁷⁸⁰ muħabbet olursın. (A11b/3) Hem tīz-āb-ı (MK11a/3) āteş-tāb-ı girye-yi (M37b/3) telĥ ile ‘aynü'l-ħayat-ı aħbābı zehr-āb kılursın. (M37b/4)(MK11a/4) **Seleme** daħı⁷⁸¹ (A11b/4) eytdi “ Şimdi ol demdür ki nessāc-ı (M37b/5) kār-ħāne-i ‘ömr-i girāmī (MK11a/5) tār u pūd-ı neşv ü nemā-yı vücūdı (M37b/6)(A11b/5) temām itdi. Ve üstād-ı kārđān-ı zindegānī (MK11a/6) tarab-ħāne-i (M37b/7) dekākīn-i havāsı bekıtdi (?) bā‘is-i (A11b/6) ħande-i şādmānī (M37b/8) budur ki⁷⁸² kıt‘a-i ‘ömr-i ‘azīzim ālūde-i çirk-i (MK11a/7) şirk-i (M37b/9) çihār şad-sāle iken elħamdülillāhi te‘ālā⁷⁸³ ki⁷⁸⁴ (A11b/7) şayķal-i mūhre-i (M37b/10) (MK11a/8) hidāyet ve mesās-ı tamgā-yı şehādet birle⁷⁸⁵ rüz-ı bāzār-ı (M37b/11) kıabūlde (MK11a/9) revāc (A11b/8) u⁷⁸⁶ i‘tibār buldı. Ve ş-şükrullāhi te‘ālā (M37b/12)

⁷⁷⁰ “... artık bir saat tehir edilmez ...” 10/Yûnus-49; 7/A‘râf-34; 16/Nahl-61.

⁷⁷¹ (A11a/21) itmese

⁷⁷² (MK10b/18) olan

⁷⁷³ (MK10b/20) **Muħammedīye**

⁷⁷⁴ (MK10b/20) 'te‘ālā' yok

⁷⁷⁵ (A11a/23) nażar

⁷⁷⁶ (MK10b/21) 'kıand' yok

⁷⁷⁷ (A11b/2)(MK11a/1) dehāndan; (MK11a/1) dehānından

⁷⁷⁸ (A11b/2)(MK11a/1) 'ile' yok

⁷⁷⁹ (A11b/2) nem-kerīz-i pür

⁷⁸⁰ (A11b/2) 'u' yok

⁷⁸¹ (MK11a/4) 'daħı' yok

⁷⁸² (MK11a/6) 'bā‘is-i ħande-i şādmānī budur ki'

⁷⁸³ (A11b/6) silik yazılmış

⁷⁸⁴ (MK11a/7) ki ħālā

⁷⁸⁵ (MK11a/8) ile

⁷⁸⁶ (MK11a/9) 'u' yok

ki⁷⁸⁷ gevher-i şadef-çe-i cānım (MK11a/10) çehār şad-sāldur ki⁷⁸⁸ şeb-çerağ-ı (M37b/13)(A11b/9) gencīne-i küfr ü dālālet idi. (MK11a/11) īsār-ı pā-yı taht-ı (M37b/14) ‘ālī-baht-ı *Sultānū's-Sekāleyn* olmağa (A11b/10) lāyık (MK11a/12) oldu. (M37b/15) Ve mūcib-i girye-yi ḥasret-āmīz dahı budur ki (M37b/16) şahāif-i dīvār-ı⁷⁸⁹ (MK11a/13) dālāletde (A11b/11) şuver-i eşnām-ı bī-endāma (M37b/17) nigerān olmağdan ‘alīl (MK11a/14) ü ‘ameş olan merdüm-i dīde-i (M38a/1) eşk-bār (A11b/12) tütüyā-yı ḥāk-i pāyile⁷⁹⁰ (MK11a/15) cilā bulmadın ḳapandı. (M38a/2) Ve dörtyüz yıl muttaşıl ser-mest-i şerāb-ı (MK11a/16) ḥızlān (A11b/13) olan (M38a/3) cān-ı nā-tüvān derekāt-ı zulümāt-ı dālāletde (MK11a/17) ser-gerdān (M38a/4) iken ser-çeşme-i hidāyete (A11b/14) yetüb sīrāb olmadın (M38a/5)(MK11a/18)⁷⁹¹ ser-dest-i *Hızr*-ı ecelden āb-ı ḥayāta ḳandı (M38a/6) “Yā *Resūlallāh* (A11b/15)(MK11a/19) bu tefriḳa-i cān u ten iktizā-yı inkizā-yı (M38a/7) ser-rişte-i ‘ömrden (MK11a/20) değıldir. Belki firāş-ı (A11b/16) ḥızāne-i (M38a/8) ḥāne⁷⁹² dil-i sulṭān-ı ḥayāl-i la‘l-i ḥābīñ (MK11a/21) nüzül-i⁷⁹³ iclāl (M38a/9) buyurmağ için ḥalvet-serāy-ı (A11b/17) cānı taḥliye ḳılmışdur. (M38a/10)(MK11b/1) Yāḥud ser-rişte-i cān-ı nā-tüvān kemend-i müşkīn⁷⁹⁴-bend-i (M38a/11) giysū-yı dil-cūyiñe⁷⁹⁵ (A11b/18)⁷⁹⁶ (MK11b/2) peyveste olup ḥayāt-ı beḳā (M38a/12) bulmağın ‘alāḳa-i şikāl-i ‘ömr-i (MK11b/3) müste‘ār kesilmişdür.(A11b/19)

⁷⁹⁷(M38a/13)

Ḥāne-i ḳalbe ḥayāl-i leb-i cānān geliyor⁷⁹⁸

(M38a/14)(MK11b/4)

Cān ḳıḳsun bedenimden evde yer tar eyler⁷⁹⁹

⁷⁸⁷ (MK11a/9) 'ki' yok

⁷⁸⁸ (MK11a/10) 'ki' yok

⁷⁸⁹ (A11b/10) dīvārdur

⁷⁹⁰ (A11b/12)(MK11a/14) ḥāk payınla

⁷⁹¹ (MK11a/18) ziyād

⁷⁹² (MK11a/20) 'ḥāne' yok

⁷⁹³ (A11b/16) nüzül u

⁷⁹⁴ (A11b/17) miskin

⁷⁹⁵ (A11b/17)(MK11b/1) dilcū-yı

⁷⁹⁶ (A11b/18) 'anber ... beste

⁷⁹⁷ (A11b/19) kesilmişdür beyt

⁷⁹⁸ (A11b/19)(MK11b/3) geliver

⁷⁹⁹ (A11b/20) eyler neşr

(M38a/15)(A11b/20)(MK11b/5) Yâ **Rasûlallâh** eger zîr-i mağāk-ı hâkda ‘alâyiğ-ı tılsım-ı (M38a/16) heykel-i vücūd bend ber bend (MK11b/6)(A11b/21) üzülse ya‘nî **habli'l-verîdi**⁸⁰⁰ (M38a/17) zindegânî-i kabza-i (MK11b/7) taşarrufdan gidüp peyvend-i irtibat-ı (M38b/1) mefâşıl-ı (A11b/22) a‘zâ vü ser-bend-i revâbıt-ı (MK11b/8) terākīb-i müfredât-ı (M38b/2) kavî bir bir çözülse ümîd-i⁸⁰¹ hayâl-i la‘l-i nâbîñ (A11b/23) ne⁸⁰² (MK11b/9) ‘uğde-i (M38b/3) cân-ı şîrînden güşâyiş bulur ve ne râbıtâ-i (M38b/4) rişte-i (MK11b/10) rûh-ı revânım (A12a/1) hevâ-yı⁸⁰³ turre-i müşkîninden⁸⁰⁴ kesilür.⁸⁰⁵

(M38b/5)(MK11b/11) “Fırâkuñla çıkarsa cân bu cism-i nâ-tüvânımdan
(M38b/6)(A12a/2) Temmennâ-yı vişâlûñ gitmeye rûh-ı revânımdan”⁸⁰⁶

⁸⁰⁷(M38b/7) El-hâşıl **Seleme**-i köhne-sâl halâl-i niyâzda (A12a/3) cevher-i (M38b/8) cânı hazîne-dâr-ı (MK11b/13) cenân ya‘nî rızvâna teslim (M38b/9) itdi ve ‘andelîb-i rûhı gül-geşt-i (A12a/4) heşt-bihişte (M38b/10) gitdi⁸⁰⁸. **Uşayd** eytdi “Yâ **Rasûlallâh** (MK11b/14) peder-i pîr ki (M38b/11) cihâr şadsâle-i ‘ömrin küçe-i (A12a/5) küfr⁸⁰⁹ ü dâletde (M38b/12) geçürmiş idi. (MK11b/15) Ve tekâpü-yı meyâdîn-i cehâletde (M38b/13) kendin hadd-i nihâyete yetürmiş (A12a/6) idi. (MK11b/16) Ey ‘aceb (M38b/14) ‘akabe-i a‘mâli nice olmuşdur. Ve hâtîme-i aḥvâlî (M38b/15) ne şüret (MK11b/17) bulmuşdur.” Ol dost (A12a/7) dâşte-i (M38b/16) cenâb-ı kibriyâ ḥazret-i **Muḥammedü'l-Muştafâ** (MK11b/18) şallallâhu te‘âlâ (M38b/17) ‘aleyhi ve sellem⁸¹⁰ buyurdular ki “Ey **Uşayd** pederîñ (A12a/8) **Seleme** (M39a/1) tûmâr-ı (MK11b/19) i‘mâr-ı çihâr şad-sâlesin lîka-i midâd-ı küfr (M39a/2) ü fesâd ile (MK11b/20) siyâh u

⁸⁰⁰ “... **şah samarından.**” 50/Kâf-16.

⁸⁰¹ (MK11b/8) ne ümîd

⁸⁰² (MK11b/9) 'ne' yok

⁸⁰³ (A11b/23) hevâ hevâ

⁸⁰⁴ (A12a/1) müşkîninden

⁸⁰⁵ (A11b/17) kesilür beyt

⁸⁰⁶ (A11b/17) revânımdan neşr

⁸⁰⁷ (MK11b/12) ve

⁸⁰⁸ (MK11b/13) ve ‘andelîb-i rûhı gül-geşt-i heşt-i bihişte gitdi

⁸⁰⁹ (MK11b/14) 'küfr' yok

⁸¹⁰ (MK11b/18) ve sellem

tebāh tdi ise (A12a/9) ğam yeme ki⁸¹¹ (M39a/3) rıhletde menşür-ı a‘māline (MK11b/21) tuğrā-yı dil-ārā-yı⁸¹² (**Lā İlähe İllallāh**) (M39a/4) çekilmiştir. Ve hırmen-i (A12a/10) geşt-zār-ı zindegānisi⁸¹³ (M39a/5) şarşar-ı kıyāmet-i eşer-i tuğyān ile hebā-yı menşür oldı (M39a/6) ise (MK12a/2) āh (A12a/11) itme kim⁸¹⁴ nefes-i āhırde mezra‘a-ı āmāline (M39a/7) pençe sālārı (MK12a/3) ‘ināyetden toħm-ı şehādet-i tevħīd (M39a/8) ekilmiştir. (A12a/12) Ey **Uşayd** kelime-i (MK12a/4) (**Lā İlähe İllallāh**) bir tabīb-i (M39a/9) lebībdür ki çendīn hezār sāl (MK12a/5) ma‘lülān-ı bīmāristān-ı (M39a/10)(A12a/13) küfr ü dālāl olan derd-mendānıñ (MK12a/6) bir kere enāmīl-i (M39a/11) elf-i (lā-māt?) ile⁸¹⁵ nabz-ı sā‘id-i tabī‘atın (A12a/14) tıtsa (M39a/12) şıhhat-pezīr olur⁸¹⁶. (MK12a/7) Ve bir hākīm-i ‘alīmdür ki nice yıllar (M39a/13) bīmārān-ı peygüle-i cehālet olan (MK12a/8) me’yūsān-ı (M39a/14) (A12a/15) mümteni‘ü'l-‘ilāciñ bir dem ser-bālinine teşrīf-i huzūr (M39a/15)(MK12a/9) buyursa fı'l-hāl şifā bulurlar⁸¹⁷ ”

(M39a/16)(A12a/16) Ey hoşān dil ki der kenār girift

(M39a/17)(MK12a/10) Dilber-i **Lā İlähe İllallāh**

(M39b/1) (A12a/17) Ey hoşān cān ki yaft der bahreş

(M39b/2)(MK12a/11) Guher-i **Lā İlähe İllallāh**

(M39b/3) Ey dervīş bir kāfirin ki (MK12a/12) ‘ömr-i cihār şad-sālesi (M39b/4) küfr ile (A12a/18) güzerān itmişiken bir kere dāmen-i (MK12a/13) sultān-ı (**Lā İlähe İllallāhı**) (M39b/5) dest-i ihlāş ile⁸¹⁸ tutmağla (M39b/6) ser-gerdānı-yı (A12a/19)(MK12a/14) varṭa-i ‘araşātdan hālāş bulub⁸¹⁹ (M39b/7) nişīmen-i nişīn-i riyāz-ı cinān ola. (MK12a/15) Ve hāric-i dā‘ire-i kıyās (M39b/8)(A12a/20) nice ma‘āric-i medāric-i

⁸¹¹ (A12a/9)(MK11b/20) ki dem

⁸¹² (MK11b/21) dil-ārā-yı kelime-i

⁸¹³ (MK12a/1) zindegānisinde

⁸¹⁴ (A12a/11) ki

⁸¹⁵ (MK12a/6) 'enāmīl-i elf-i lāmāt ile' yok

⁸¹⁶ (MK12a/6) olurlar

⁸¹⁷ (A12a/16) bulurlar nazm

⁸¹⁸ (A12a/18) 'ile' yok

⁸¹⁹ (A12a/19) olup

cezîleye şeref-i (MK12a/16) ihtîşâş (M39b/9) bula. Ya ol bende-i mü‘mîn ki (A12a/21) müddet-i⁸²⁰ ‘ömrin mu‘âneset-i (M39b/10) kelime-i (*Lā İlāhe İllallāh*) ile geçürmüş ola.⁸²¹ Ve muttaşıl (M39b/11) tıfl-i⁸²² cāna şîr ü şeker-i tevḥîd (A12a/22) içürmüş ola⁸²³. (MK12a/18) Eger (M39b/12) ol bende-i miskîñ rûz-ı rest-ḥîzde keşâkeş-i zebāniyye-i (M39b/13)(MK12a/19) ‘azābdan ḥalâş olsa (A12a/23) ve rûḥ-ı revānın müşāhede-i (M39b/14) ni‘met-i (MK12a/20) liḳā ile sîrāb kılsa mevhibe-i *Hudāvendīden* (M39b/15) ba‘îd midür (A12b/1)(MK12a/21) *Celle Zikrehu. Ravzatü'l-Vā‘izīn Mu‘în-i* (MK19a/16) *Miskîniñ* hoşbū (M39b/17) güllerinden ve ḥadîkatü't-tevārîḥ-i fuḫalā-yı (A12b/2) pîşîniñ (M40a/1)(MK19a/17) ‘anber-şemīm sünbüllerindendir ki bir gün ol⁸²⁴ dost-dāşte-i⁸²⁵ (M40a/2) *Cenāb-ı Rabb-ı Kerīm* (MK19a/18) āteş-keş-i (A12b/3) *Nemrūd-ı* (M40a/3) merdūd-ı le‘îm bedreḳa-i ṭarîḳ-ı mustakīm nām-zed-i tuḡrā-yı (M40a/4) ḥullet (MK19a/19) ya‘nî ḥazret-i *İbrāhīm* ‘aleyhi's-selām (A12b/4) pederi (M40a/5) *Āzeri* gördü (MK19a/20) ki pîş-gāḥ-ı eşnāmda çehre-i niyāzı (M40a/6) ḥāk-i mezellete şalmış. Ve derüne-i (A12b/5)(MK19a/21) dilden taḳdīm-i merāsım-i (M40a/7) ‘ubūdiyyet kılmış ser-çeşme-i deryā-yı ḥulletden (M40a/8)(MK19b/1) nār-ı nā‘ire-i ḡayret-i ḥāk (A12b/6) böyle zebāne-i i‘tirāz çekdi ki (M40a/9) “Ey peder bu ma‘būdūñ (MK19b/2) olan eşnām-ı bî-endām ki birkaç (M40a/10) tirāşīde-i (A12b/7) tîşe-i neccār ve ḥırāşīde-i (MK19b/3) dest-i erre-i (M40a/11) küffār-ı füccārdur.⁸²⁶ Bunlarda ol yarar var mıdur ki (M40a/12)(A12b/8) ol zemān-ı (MK19b/4) bî-emānda cellādān-ı siyāset-gāḥ-ı *Zü'l-Celālī* (M40a/13) seni dest ü⁸²⁷ gerden-beste-i (A12b/9)(MK19b/5) selḥ-ḥāne-i dūzaḥa (M40a/14) yetürdükde sicillāt-ı cerāyim ü⁸²⁸ ‘işyāniña ḥaṭṭ-ı (M40a/15) ‘avf u (MK19b/6) maḡfıret çeküp (A12b/10) ser-pençe-i seyyāfān-ı dārü'l-ḥükm-i (M40a/16) ḳahramānīden (MK19b/7) seni ḥalâş kıllalar. Ve ol dem-i

⁸²⁰ (MK12a/16) 'medet' yok

⁸²¹ (A12a/21)(MK12a/17) geçüre

⁸²² (MK12a/17) 'tıfl' yok

⁸²³ (A12a/22)(MK12a/17) içüre

⁸²⁴ (MK19a/17) ol bir

⁸²⁵ (A12b/2)(MK19a/17) 'dost' yok

⁸²⁶ (A12b/7) füccārdur ve

⁸²⁷ (A12b/8) 'ü' yok

⁸²⁸ (A12b/2) 'ü' yok

nedemde ki (M40a/17) kelle-küb-ı⁸²⁹ gülü-yı (A12b/11) nâķūr-ı ğazab u (MK19b/8) siyâsetden na'ıre-i (M40b/1) zehre-şikâf-ı (*Hâzihi cehennemulleti kuntum tûadûn*)⁸³⁰ (M40b/2)(MK19b/9) aķtâr-ı eknâf-ı iķlîm-i maķşere⁸³¹ zelzele-i dehşet (M40b/3) şalup⁸³² herkes hevl-i (A12b/13) hücûm-ı (MK19b/10) *Cehennemden* serâsîme (M40b/4) olduķda ķâdirler midür ki seni darü'l-emân-ı (MK19b/11) ģimâyete (M40b/5) alalar. Ey peder (A12b/14) ol ğuş-i bî-huş ki süfte-i mişķâb-ı (M40b/6) neccârî ola. (MK19b/12) Nice idrâk-ı mülâşaka-i ģurûf⁸³³ (M40b/7) u⁸³⁴ (A12b/15) eşvât idüp sūziş-i münâcât-ı⁸³⁵ niyâz-mendânı⁸³⁶ (M40b/8)(MK19b/13) fehm kıılır. Ve ol çeşm-i bî-nür ki (A12b/16)ârâste-iâlet-ı⁸³⁷ (M40b/9) naķķâşidür (MK19b/14) teşģîş-i bed ü nîk ve temyîz-i rüşen (M40b/10) ü târîk idüp⁸³⁸ (A12b/17) rûz u şeb (MK19b/15) 'işyân u 'ibâdetüñ neden (M40b/11) bilür. Ey peder ol külli cemâl ki zînet-dâde-i zîbende⁸³⁹ (M40b/12)(A12b/18)(MK19b/16) naķķâş-ı kâr-ģâne-i şun'ıdur⁸⁴⁰. Sezâ-vâr mıdur ki mâlîde-i (M40b/13) aķdâm-ı eşnâm-ı (MK19b/17) nâ-fercâm kıılasın ve (A12b/19) dârü'l-ģılâfe-i (M40b/14) sultân-ı dil ki muķırr-ı 'azamet-i *Zü'l-Celâli* (MK19b/18) olup (M40b/15) teşrîf-i kitâbe-i (A12b/20) (*velâkin vese'anî kalbi abdel mümin*)⁸⁴¹ (M40b/16) ile müşerref (MK19b/19) iken şâyeste midür ki pâmâl-i âmed-şüd-i (M40b/17) a'vân-ı (A12b/21) şeyâţin-i la'în (MK19b/20) idüp 'imâret-i fesâd-ģâne-i (M41a/1) küfre sâ'ı⁸⁴² olasın." Ćün kelâm-ı (A12b/22)(MK20a/1) mev'izet-i encâm-ı⁸⁴³ (M41a/2) *Ĥalîl* 'aleyhi's-selâm⁸⁴⁴ temâm buldı. (MK20a/2) Ŧabî'at-ı (M41a/3) *Āzer-i*

⁸²⁹ (A12b/10)(MK19b/7) 'küleh küb' yok

⁸³⁰ "*İşte bu size vaad edilen Cehennemdir.*" 36/Yâsîn-63.

⁸³¹ (MK19b/9) maşer

⁸³² (A12b/12) şalduķda ve

⁸³³ (MK19b/12) 'mülâşaka-i ģurûf' yok

⁸³⁴ (A12b/14)(MK19b/12) 'u' yok

⁸³⁵ (A12b/15) münâcât u

⁸³⁶ (A12b/15) niyâzmendî (MK19b/12) derdmendânî

⁸³⁷ (A12b/16) âlet-i ârâste

⁸³⁸ (MK19b/14) kıılop

⁸³⁹ (A12b/17)(MK19b/15) 'zîbende' yok

⁸⁴⁰ (A12b/18)(MK19b/16) şun'ıdır

⁸⁴¹ "... *lâkin ben mümin kulumun kalbine sığarım*" Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 2/195.

⁸⁴² (A12b/21) sâ'ır

⁸⁴³ (A12b/22)(MK20a/1) encâm-ı ģazret

⁸⁴⁴ (MK20a/1) şalatü ve's-sellem

bed-gevhere nā-hoş⁸⁴⁵ (A12b/23) gelüp remīde-i hāṭır oldı. (M41a/4) İstedi ki (MK20a/3) püserini ilzām kıla⁸⁴⁶ ve geh u bī-gāh (M41a/5) mu‘āraza vü⁸⁴⁷ mev‘izesinden (A13a/1) ḥalāş (MK20b/4) bula⁸⁴⁸. (M41a/6) Didi ki “ey püser bu eşnām ki sen hemīşe tīşe-i (M41a/7) zebān birle (MK20a/5) ṭa‘n u düşünām⁸⁴⁹ (A13a/2) idersin. Eger senüñ (M41a/8) ḥakīkat-ı dīn ü ḥakīkat-ı risāletine (MK20a/6) şehādet eylerse⁸⁵⁰ ve (M41a/9) ma‘būduñ (A13a/3) olan **Ḥudānım** vaḥdāniyyetin (MK20b/7) söylerse (M41a/10) ben daḥı peyvend-i zünnār-ı inkāra güşāyiş vireyim⁸⁵¹. (M41a/11)(A13a/4) Ve senüñ (MK20a/8) hırka-i peşmīne-i⁸⁵² bī‘atıña gireyim⁸⁵³.” Ḥazret-i (M41a/12) **İbrāhīm** ‘aleyhi’t-taḥiyyat⁸⁵⁴ ve’t-teslīm⁸⁵⁵ (MK20a/9) ol bütān-ı bī-cāna (M41a/13) (A13a/5) işāret itdi. Ve⁸⁵⁶ her biriāgāz-ı huṭbe-i senā-yı **Ḥalīl** (M41a/14)(MK20a/10) u yād-ı nām-ı ḥazret-i⁸⁵⁷ **Celīl** kıllup (A13a/6) edā-yı faşīḥ ü ta‘bīr-i (M41a/15) melīḥ ile didiler ki (MK20a/11) “**Lā İlähe İllallāh İbrāhīm Ḥalīlullāh.**”⁸⁵⁸ (M41a/16) Çün pederi (A13a/7) bu mu‘cize-i (MK20a/12) bü'l-‘acebi müşāhede⁸⁵⁹ kıldı⁸⁶⁰ didi ki “Ey cān-ı peder ve ey ciğer-küşe-i (M41b/1)(MK20a/13) şimdiye degin şan‘at-gerān-ı deyr-i (A13a/8) ‘ālem şīve-i (M41b/2) büt-tirāşīde (MK20a/14) baña baş egmişler idi. Ben daḥı⁸⁶¹ kā‘ide-i (M41b/3) sāḥirīde saña (A13a/9) ser-fürü (MK20a/15) kıldım.” Ḥazret-i (M41b/4) **İbrāhīm** ‘aleyhi’s-selām⁸⁶² gördi ki sübül-i ‘ilel-i küfr (M41b/5) ü ḍalāletde⁸⁶³

⁸⁴⁵ (MK20a/2) hoş

⁸⁴⁶ (A12b/23) ide

⁸⁴⁷ (MK20a/3) 'vü' yok

⁸⁴⁸ (MK20a/4) ola

⁸⁴⁹ (A13a/1) 'u düşünām' yok

⁸⁵⁰ (A13a/2)(MK20a/6) iderlerse

⁸⁵¹ (A13a/3)(MK20a/7) vireyin

⁸⁵² (MK20a/8) 'peşmīne' yok

⁸⁵³ (MK20a/8) gireyin

⁸⁵⁴ (A13a/4) selām (MK20a/8) 'taḥiyyat' yok

⁸⁵⁵ (A13a/4) 've't-teslīm' yok

⁸⁵⁶ (MK20a/9) 've' yok

⁸⁵⁷ (MK20a/10) 'ḥazret' yok

⁸⁵⁸ “**Allāh'tan başka ilah yoktur, İbrāhīm de Allāh'ın dostudur.**”

⁸⁵⁹ (A13a/7)(MK20a/12) 'müşāhede' yok

⁸⁶⁰ (A13a/7)gördi ve (MK20a/12) gördi

⁸⁶¹ (A13a/8)(MK20a/14) 'daḥı' yok

⁸⁶² (MK20a/15) ‘aleyhi’ş-şelatü ve sellem

⁸⁶³ (A13a/9) ḍalāletden

kör olan (A13a/10) dīde-i bī-nūr⁸⁶⁴ pertev-i eşi'a-i⁸⁶⁵ (M41b/6)(MK20a/17) hürşid-i sa'adetden çendān behremend olmaz. (M41b/7)(A13a/11) Ve seng-lāh-ı (MK20a/18) beriyye-i cehāletde perveriş bulan seng-i (M41b/8) siyāh şu'le-i süheyl-i 'irfānda⁸⁶⁶ (A13a/12)(MK20a/19) iktibās-ı renk-i (M41b/9) sa'adet kılmaz⁸⁶⁷

(M41b/10) Çerāğ-ı hidāyet bed-lihā-yı kūr.
 (M41b/11)(MK20a/20)(A13a/13) Buved kişten-i dāne der hāk-i şūr.
 (M41b/12) Eger seng gevher negerdet zitāb.
 (M41b/13)(MK20a/21) (A13a/14) Tevaqquf zi seng est ney ziāftāb.⁸⁶⁸

(M41b/14) İstedi ki ol bütleri şikeste-i tīşe-i gāzab kıla. (M41b/15)(MK20b/1) Fī'l-ḥāl nāmūs-ı (A13a/15) ekber-i 'illiyīn ḥāzret-i **Cibrīl-i Emīn**⁸⁶⁹ (M41b/16) **Cenāb-ı 'İzzetden** (MK20b/2) yetişdi. Ve deste-i tīşe-i (A13a/16) **Ḥalīl** 'aleyhi's-selāmı tütub didi " Ey **Ḥalīl** (MK20b/3) **Cenāb-ı** (M42a/1) **Rabb-ı Celīl** buyurmuşdur ki zinhār (A13a/17) bu evşān-ı nā-tüväna (M42a/2) zaḥm-ı tūr (MK20b/4) urmıyasın ve bir vechile heykel-i⁸⁷⁰ endāmlarına (M42a/3) zarar revā görmeyesin. (A13a/18) Zīrā⁸⁷¹ (MK20b/5) senüñ risāletiñe ikrār (M42a/4) ve benüm vaḥdāniyyet-i zāt-ı muḳaddes-şifātıma (MK20b/6) şehādet (M42a/5)(A13a/19) eylemişlerdür⁸⁷². Ve miyāne-i cem'iyet-i i'dāda şāh-beyt-i (M42a/6) kaşīde-i tevḥīdim ḥüb söylemişlerdür⁸⁷³. (A13a/20) Lāyık mıdur ki (M42a/7) edā-yı şehādet-i ḥaḳ iden şāhidi (MK20b/7) meksūr-ı laṭme-i (M42a/8) siyāset (A13a/21) kılasın." Hey hey ey 'azīz hengām-ı (M42a/9) şafādur (MK20b/8) berr ḥīz bir şanem ki ḥacer-i⁸⁷⁴ lā-yefhemdür. Mucerred-i (M42a/10)

⁸⁶⁴ (MK20a/16) bī-nūrī

⁸⁶⁵ (A13a/10) eşi ' a-iāftāb u

⁸⁶⁶ (A13a/12) 'irfāndan

⁸⁶⁷ (A13a/12) kılmaz nazm

⁸⁶⁸ (A13a/14) āf-tāb neşr

⁸⁶⁹ (A13a/15) **Emīn** 'aleyhi's-selam

⁸⁷⁰ (A13a/17) heykel ü

⁸⁷¹ (A13a/18) zīrā ki

⁸⁷² (A13a/19) itmişlerdür

⁸⁷³ (A13a/19) söylemişler (MK20b/6) 'Ve miyāne-i cem'iyet-i i'dāda şāhbeyt-i kaşīde-i tevḥīdim ḥüb söylemişlerdür' yok

⁸⁷⁴ (A13a/21)(MK20b/8) bir

(A13a/22) izhār-ı mu‘cize-i peygamberī için taraf-ı lisāndan⁸⁷⁵ (M42a/11)(MK20b/9) edā-yı şehādet-i tevḥīd itmekle (A13a/23) zaḥm-ı tūr-ı **İbrāhīmden**⁸⁷⁶ ki (M42a/12) **Ḥalīlullāhdur** (MK20b/10) ḥalāş bula ve şeref-i vaşıyyet-i (M42a/13) **Rabbü'l-‘ālemīn** (A13b/1) ile müşerref ola⁸⁷⁷. Eger ol bende-i (M42a/14) mü’min-i muvaḥḥid ki niçe yıllar derün-ı dilden (MK20b/11) vaḥdāniyyet-i (M42a/15)(A13b/2) ḥazret-i⁸⁷⁸ ḥak te‘ālā vü risālet-i **Muḥammedü'l-Muştafā** (M42a/16) şallallāhu te‘ālā⁸⁷⁹ ‘aleyhi ve selleme (MK20b/12) şehādet itmişiken (M42a/17) rüz-ı (A13b/3) āḥiretde gürz-i kelle-i leked⁸⁸⁰-küb-i zebāniyye-i (MK20b/13) ‘azābdan (M42b/1) ḥalāş olup maḥrem-i dārü'l-emān-ı cinān olsa (M42b/2)(A13b/4)(MK20b/14)‘ināyet-i⁸⁸¹ **Rabbī'l-‘ālemīnden**⁸⁸² ba‘īd midür (**Allāhümme teveffena muslimīne**)⁸⁸³. Ey derviş ve ey derd-mend-i sīne-rīş (M42b/4) ser-geştigān-ı (MK12b/1) telāṭum-ı (A13b/6) ‘ummān-ı ‘işıyān olan (M42b/5) derd-mendān-ı cānı⁸⁸⁴ ḥarīkü'l-cinānı⁸⁸⁵ (MK12b/2) varṭa-i girdāb-ı (M42b/6)(A13b/7) zehrāb-ı düzaḥdan mevride-i sāḥilü'n-necāt-ı (MK12b/3) şehir-istān-ı (M42b/7) ḥadīkatü'l-cināna getürmez. (A13b/8) İllā şarṭa-i nesīm-i⁸⁸⁶ ḥubūb-ı⁸⁸⁷ (M42b/7) kelime-i (**Lā İlähe İllallāh**) (MK12b/4) getürür. Ve ‘avāşif-i⁸⁸⁸ şiddet-i hevā (M42b/8) vü hevesden (A13b/9) bī-sāmān-ı (MK12b/5) emān-ı āḥirü'z-zemān olan (M42b/10) mücrimānı ḥaṭfe-i ḥafaṣa-i maḥarr-ı saḫardan (MK12b/6) ḥalāş (A13b/10) idüp (M42b/11) gül-berg-i ter gibi ravṣa-i rızvāna yetürmez. İllā mehebb-i (M42b/12) (MK12b/7) luṭf-i⁸⁸⁹ kerremallāh-ı bārīü'n-nesemden (A13b/11) vezān olan nesīm-i

⁸⁷⁵ (A13a/22) lisāndan bir gere

⁸⁷⁶ (MK20b/9) **İbrāhīm**

⁸⁷⁷ (MK20b/10) 've şeref-i vaşıyyet-i **Rabbī'l-‘Ālemīn** ile müşerref ola' yok

⁸⁷⁸ (MK20b/11) 'ḥazret' yok

⁸⁷⁹ (MK20b/11) 'te‘ālā' yok

⁸⁸⁰ (A13a/3)(MK20b/12) 'leked' yok

⁸⁸¹ (A13b/4) ‘ināyet-i cenāb

⁸⁸² (MK20b/14) **Rabbī'l-‘Ālemīn ḥazretinden**

⁸⁸³ “...**Allāh'ım bizleri müslüman olarak öldür ...**” 12/Yûsuf-101; Ahmed b.Hanbel, Müsned, thk. Şu‘ayb el-Arnâvut, I-L, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1995-2001, XXIV/246-247.

⁸⁸⁴ (MK12b/1) cānı vü

⁸⁸⁵ (A13b/6) cenān

⁸⁸⁶ (A13b/8) nesīmī (MK12b/3) 'nesīm' yok

⁸⁸⁷ (MK12b/3) 'ḥubūb' yok

⁸⁸⁸ (A13b/18) ‘avāṭif

⁸⁸⁹ (A13b/10)(MK12b/7) luṭf u

(M42b/13)(MK12b/8) ab l-i Őim l-i Ő m l-i kelime-i (*L  İlh e İllallah*) yet r r.
 (M42b/14) MıŐd k 'l-ma l (A13b/12)(MK12b/9) budur ki ol t 'ife-i Őik ta mel z-ı
 (M42b/15) azret-i *Sa'd Mu' z*⁸⁹⁰ raıyallahu 'anh'dan merv d r (A13b/13)(MK12b/10)
 (M42b/16) ki ol Ő h-s v r-ı urŐid t g-i f k-ı cevel nda (M42b/17) berr k-ı
 (MK12b/11) bur k-ı  r⁸⁹¹-b liŐ-nişin-i (A13b/14) seb'ı t b k mesned- r -yı (M43a/1)
 n h⁸⁹²-t k mafil-t r z-ı (MK12b/12) erh-ı muraŐsa'-ni t k sult n-ı (M43a/2) sidre-i
 (A13b/15) taht-ı 'arş-ı vis k (MK12b/13) m jde-res n-ı ramet-i (M43a/3) all k
 n r-baŐ-ı Őal t-ı iŐr k (A13b/16) ker m-i pesend de-i (M43a/4) al k azret-i v ce-i
 cih niy n-ı 'ale'l-ıtl k (M43a/5) Őallallahu te' l  (A13b/17) 'aleyhi ve sellem
 (MK12b/15)⁸⁹³

(M43a/6) "Şehin Şehi ki ber -yı niŐ r-ı meclis-i  
 (A13b/18) P r ez cev hir-i enc m-i sipihr r  ıtb k
 (M43a/7) MeŐ m-ı r h u dim g-ı ired zi b g-ı bihişt
 (M43a/8) Bec z rev yi -i alkeŐ nekerde istinŐ k
 (M43a/9)(A13b/19) Zeb n-ı n t ka ez menhiy n ' lem-i gayb
 (M43a/10) Bec z net ic-i lu feŐ nekerde istin t k
 (A13b/20) Figende ıŐŐa-i *Y suf* cem l   der  h
 (M43a/11) Nih de p ye-i kistr  zam n-ı   bert k⁸⁹⁴

(A13b/21) Bir g n eşer-i (M43a/12) na'e-i m hpeykerlerinden⁸⁹⁵ Őaf ha-i r y-ı
 zem nde (MK12b/16) Şad hez r (M43a/13) hil l-i icl l (A13b/22) n m y n olmada idi.
 Ve niŐ n-ı kebkebe-i (M43a/14)(MK12b/17) kevkebe-i niŐ nlarından Őaht-ı z m rr d n-i
 g br da (A13b/23) b -Ő m r-ı (M43a/15) '*Ik -S reyy * hayyiz-i⁸⁹⁶ (MK12b/18) t l '

⁸⁹⁰ (A13b/12) *raıyallahu bin Mu' z*

⁸⁹¹ (A13b/13) ' r' yok

⁸⁹² (MK12b/11) 'n h' yok

⁸⁹³ (MK12b/15) Şiir yok; (A13b/17) ve sellem nazm

⁸⁹⁴ (A13b/21) bert k neşr

⁸⁹⁵ (A13b/21)(MK12b/15) meh-elerinden

⁸⁹⁶ (MK12b/17) 'hayyiz' yok

bulmakta idi ya'ni⁸⁹⁷

(M43a/16)(A14a/1) “Ra'na ra'na gezerdi ol⁸⁹⁸ mah

(MK12b/19) Bir hüsle kim tebarakallah⁸⁹⁹”

⁹⁰⁰ (M43a/17) Zibende-i⁹⁰¹ şimşad-kaemet-i (MK12b/20) tûbâ istikâmetleri (A14a/2)

bâlâ-yı (M43b/1) sidretü'l-müntehâyı pâmâl-ı şive-i (MK12b/21) hıram iderdi.

(M43b/2) Ve şehen-şâh-ı zerrîn külâh-ı (A14a/3) hırşid-i evreng-i rahşân-ı (M43b/3)

(MK13a/1) di'ame-i eflâkdan üftâde-i hâk-ı niyâz olup dir idi (A14a/4)⁹⁰²

(M43b/4;5)(MK13a/2) “ Ne cânib kim kadem başduñ yüzüm ol yerde ferş olsun

(M43b/6)(MK13a/3)(A14a/5) Ne yer kim sâye şalduñ hâk olam ol rah-güzâr üzre⁹⁰³”

⁹⁰⁴ (MK13a/4) Râviü'l-ḥadîs ki **Şa'ddur** (M43b/7) devlet-âsâ (A14a/6) kafa-dâr-ı sulṭân-

ı risâlet (MK13a/5) idi. Nâgâh (M43b/8) teşrîf-i ḥande-i ḥıṭâbe sezâvâr kıldı⁹⁰⁵

(M43b/9)(A14a/7)(MK13a/6) Ḥande-i zed deheleş teng-i şeker peyda-kerd

(M43b/10)(A14a/8) Suḥenî guft lebeş lü'lü-i ter peydâ kerd⁹⁰⁶

(M43b/11)(MK13a/7) Niçe ḥıṭâb-ı 'izzet ile⁹⁰⁷ nemek-dân-ı dehân-ı şîrinden (M43b/12)

⁸⁹⁷ (A13b/23) ya'ni beyt

⁸⁹⁸ (A13b/23) ol ol

⁸⁹⁹ Bu şiir Veysî'nin “Dürretü't-tâc fi Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc” adlı eserinde de yer almaktadır. Bilgi için bkz. Öztürk, *Siyer Türü ve Siyer-i Veysî*, s.155.

⁹⁰⁰ (A14a/1) neşr

⁹⁰¹ (A14a/1) zibende hıram

⁹⁰² (A14a/4) idi beyt

⁹⁰³ Bu şiir Veysî'nin “Dürretü't-tâc fi Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc” ve Musaffâ Mehemmed Efendi'nin “Kıṭ' a-min-Târiḥ-i Sulṭân Mahmûd-ı Evvel” adlı eserlerinde de yer almaktadır. Bilgi için bkz. Nuran Öztürk, *Siyer Türü ve Siyer-i Veysî (Dürretü't-tâc fi Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc)*, Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi (Danışman: Prof.Dr. Cihan Okuyucu) Kayseri 1997, s. 363, 386.

Melek Çoruhlu, “Kıṭ' a-min-Târiḥ-i Sulṭân Mahmûd-ı Evvel (Tahlîl ve Metin)”, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, İstanbul 2005, s.53.

⁹⁰⁴ (A14a/6) neşr

⁹⁰⁵ (A14a/6) kıldı beyt

⁹⁰⁶ (A14a/8) kerd neşr

⁹⁰⁷ (A14a/8)(MK13a/7) 'izzet ile' yok

şeker-rîz-i mâ'ide-i şūride (A14a/9)(MK13a/8) bühtān-ı ümmet oldu. Ve derūn-ı (M43b/13) dildeki cerīha-i şamşām-ı melāma⁹⁰⁸āḡāre-i (MK13a/9) nemek-i⁹⁰⁹ rahmet (A14a/10)(M43b/14) ü ināyet kıldı⁹¹⁰

(M43b/15) “Tekellüm ile olur çehre-i emel ḡandān

(MK13a/10) Tebessüm ile olur ḡāḡır ḡarab ḡurrem⁹¹¹”

(A14a/11)⁹¹² Bu ta'c'bīr-i (M43b/16) müjde 'unvānile⁹¹³ ki (*ebşir yā Sa'd inallāhe te'āla itḡala' 'ala cehennem in feşaraḡat ve ekele ba'ḡdān ḡayfān feḡāle lehā iskinī feenti muḡarremetun 'ala men ḡāle Lā İlāhe İlallāh şadeḡa Resūlullāhi'l-ʿAzīmi*)⁹¹⁴

(M44a/3) ⁹¹⁵ “Canem fedā-yı in suḡan müjde-gāne-bād”

(MK13a/14) Ey 'azīz ittifākāt-ı (M44a/4)(A14a/14) ḡarībedendür ki kelime-i (*Lā İlāhe İlallāh*) on iki (M44a/5)(MK13a/15) ḡarfdür. Cümle ezḡār ḡufeyl-i zeyl-i fazīletdür⁹¹⁶ ki (M44a/6)(A14a/15) efḡalü'z-zıkr (MK13a/16) (*Lā İlāhe İlallāh*) ve daḡı (*Muḡammedün Rasūlullāh*) (M44a/7) on iki ḡarfdür. 'Āmme-i dılcū-yı⁹¹⁷ şefā'atıdır ki

⁹⁰⁸ (MK13a/8) melāla

⁹⁰⁹ (A14a/9) nemek u

⁹¹⁰ (A14a/10) kıldı beyt

⁹¹¹ Bu beyit Alaşehirli Makālî Mustafa Bey'e aittir. Şiir, Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde 4962 numarada kayıtlı mecmûada, 58a/57b sayfalarında “*Ḳaşıde-i Merḡūm Maḡālî Raḡmetullāhi 'Aleyh*” adı altında, 29. beyitte yer almaktadır. Mecmûada, şiir şu şekilde yazılmıştır:

“ Tekellüm etse olur çehre-i emel ḡandān

Tebessüm etse olur ḡaḡır ḡarab ḡurrem ”

Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatih Koyuncu, “Alaşehirli Makālî Mustafa Bey ve Mecmualardaki Bazı Şiirleri”, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, *Prof.Dr. Mahmut Kaplan Armaḡanı Sayısı*, Manisa 2011, S.2, s.311.

⁹¹² (A14a/11) neḡr

⁹¹³ (A14a/11) 'unvān

⁹¹⁴ *Ey Sad müjdele ki: Allāhu Te'āla cehenneme muttali oldu derken cehennem çıḡlık attı ve onun bir kısmı bir kısmını korkarak yedi. Allāh ona şöyle dedi: Sakin ol, sen Lâ İlāhe İlallāh diyen kişiye haramsın. Yüce Allāh'ın Resūlu doḡru söyledi.*

⁹¹⁵ (A14a/13) mışra

⁹¹⁶ (A14a/14) fazīletidür

⁹¹⁷ (A14a/16) 'dılçū' yok

(M44a/9)(MK13a/18) (*enā evvelu şāfi'in yeşfe'u fī yevmi'l-ḥaşri ve'n-neşri*)⁹¹⁸
 (M44a/10)(A14a/17) Ve daḥı *Ebū Bekru's-Şiddīk* (MK13a/19) on iki ḥarfdür. Heme-i
 (M44a/11) şadīkân-ı tef ü tâb-ı ḥarâret-i (A14a/18) kıyâmetde (MK13a/20) penâhede-i
 (M44a/12) zîr-i livâ-yı 'arş-fersâsı olsa gerekdür ki (M44a/13) (*Vellezî cāe bis sıdkı ve
 saddeka bihî*)⁹¹⁹ Ve daḥı *'Ömer bin (M44a/14) el Ḥattâb* oniki ḥarfdür (MK13b/1)
 'umūmen ḥukkâm-ı 'adâlet-kâr-ı⁹²⁰ (M44a/15) rûz-ı (A14a/20) cân-sûz-ı kıyâmetde
 sâye-nişîn-i (MK13b/2) 'alem-i sa'âdeti (M44a/16) olurlar ki⁹²¹ (*Yâ eyyuhân nebiyyu
 hasbukallâhu ve menittebeake minel mu'minîn*)⁹²² Ve daḥı *'Osmân bin 'Affân* oniki
 (M44b/1) ḥarfdür mehmân-serây-ı (MK13b/4) cennet-i cāvīdde (A14a/22) 'âbidân-ı
 (M44b/2) ḥaya-şi'âr kemer-beste-i ḥıdmeti olurlar⁹²³ ki (MK13b/5) (*Em men huve
 (M44b/3) kânitunânâel leyli*)⁹²⁴ Ve daḥı *'Ali bin*⁹²⁵ *Ebî Ṭâlib* oniki (M44b/4)
 (MK13b/6) ḥarfdür ziyâfet-ḥâne-i *Firdevs-i 'Alâda* cümle (M44b/5) civân-merdân-ı⁹²⁶
 (A14b/1)(MK13b/7) fazla ḥür-ı süfre-yı iḥsâmı olmagla (M44b/6) şeref ü i'zzet bulurlar
 ki⁹²⁷ (*Ve yut'imūnet taāme alā hubbihî miskînen ve yetîmen ve esîrâ*)⁹²⁸ ve daḥı
E'imme-i İsnâ-'Aşer (M44b/8)(MK13b/9) yâḥud *İmâmân-ı Duvâzdeh* oniki (A14b/3)
 ḥarfdür. 'Arşa-i (M44b/9) kıyâmet-i bâ şalâbetde (MK13b/10) zümre-i şühedâ vü
 etḫiyâ⁹²⁹ âvîḫte-i (M44b/10) fitrāk-ı iḥsânı⁹³⁰ (A14b/4) olsalar⁹³¹ gerekdür (*ulūike
 meallezîne en'amellâhu aleyhim mine'n nebiyyîne ve's- siddîkîne ve's-şuhedâi ve's-*

⁹¹⁸ *Haşir ve neşir günü (kıyamet günü) şefaatt edecek olan ilk kişi benim.*

⁹¹⁹ "Doğrulukla gelen kişiye ve onun doğru olduğunu tasdik edenlere ..." 39/Zümer-33.

⁹²⁰ (MK13b/1) 'adâlet-kâr rûzigâr

⁹²¹ (A14a/20) 'ki' yok

⁹²² "Ey Peygamber! Sana Allâh yetişir, arkandan gelen müminlerle beraber." 8/Enfâl-69.

⁹²³ (A14a/22)(MK13b/4) olur

⁹²⁴ "Yoksa gece vakti saygıyla Allâh'ın huzurunda duran o kişi ..." 39/Zümmer-9.

⁹²⁵ (A14a/23) ibn

⁹²⁶ (MK13b/6) civân-merdân-ı imân

⁹²⁷ (MK13b/7) 'ki' yok

⁹²⁸ "Düşküne, yetime ve esire seve seve yemek yedirirler." 76/İnsân-8.

⁹²⁹ (A14b/3) etḫiyâ cümle

⁹³⁰ (MK13b/10) iḥsânları

⁹³¹ (A14b/4) (MK13b/10) olsa

sālihīn)⁹³². Ey ‘azīz elf-i memdūd-ı⁹³³ kelime-i (M44b/13) (*Lā İlähe İllallah*) (MK13b/13) ol ‘amūdū'l-ḥayme-i (A14b/6) sulṭān-ı (M44b/14) tevḥīddür ki bu bir keşīde-i eyvān-ı ‘illiyīn (MK13b/14) ve ‘arşa-i (M44b/15) pehnā-yı zemīn anuñla (A14b/7) nesak-ı nızām bulmuşdur. Ya‘nī (M44b/16) erkān-ı (MK13b/15) duvāzdeh burc-ı eflāk-ı du‘āyım⁹³⁴. Duvāzdeh ḥarf-i kelime-i (M44b/17) tevḥīd ile kâ‘im (MK13b/16) olmuşdur. (A14b/8) Mādām ki muvaḥḥīdān-ı (M45a/1) zemīn dest-i berāverde-i du‘ādur kavā‘id-i (MK13b/17) kavāim-ı erkān-ı (M45a/2) semān-ı⁹³⁵ (A14b/9) berpādur.⁹³⁶ Tā ki zemīnden ‘amūd-ı bidbūd-ı şehādet-i (M45a/3) (MK13b/18) tevḥīd ber efrāḥtedür⁹³⁷. Feleke-i (?) ḥayme-i felekū'l-eflāk⁹³⁸ (A14b/10) (M45a/4) perdāḥtedür ki⁹³⁹ (*Lā tekūmu's-sā‘atu ve ‘ala vechi'l-arḍi men yakūlu Lā İlähe İllallah*)⁹⁴⁰ ḥall-i ‘uḳde-i maḥal (MK13b/20) budur ki (M45a/6) zemīn-i zekat-ı ḥūr⁹⁴¹ külçe-i āsmān-ı berīn ü āsmān-ı (M45a/7)(A14b/12) ḥoşā-çīn (MK13b/21) ḥırmen-i zemīndür. Zemīn-i veted tınāb-ı⁹⁴² (M45a/8) ḥayme-i eflāk ve eflāk-ı sāye-bān-ı (A14b/13) şuffe-i ḥākdur. (M45a/9)(MK14a/1) Āsmān-ı berdāşte-i kürre-i zemīn ise⁹⁴³ zemīn daḥı āvīḥte-i (M45a/10) fitrāk-ı āsmān-ı berīndür. (A14b/14)(MK14a/2) Belki felek niçe āsmān-ı (M45a/11) zemīn niyān ise zemīn daḥı felek-i āsmāniyāndur. (M45a/12) Reşēḥāt-ı (A14b/15)(MK14a/3) kilāb-ı tã‘āt-ı ḥākiyān-ı ‘arşa-i āsmāna (M45a/13) ḳaṭarāt-ı bārān gibi yaḡar. (MK14a/4) Ve āh-ı āteş-bār-ı (A14b/16) maḗlümān (M45a/14) zemīn-i ra‘d u berk-ı⁹⁴⁴āsmān gibi leme‘ān ider. Eger⁹⁴⁵

⁹³² “... işte onlar, Allāh'ın kendilerine ni‘met verdiği nebīlerle (peygamberlerle) ve siddīklerle ve şehītlerle ve salihlerle beraberdirler ...” 4/Nisā-69.

⁹³³ (A14b/6) pehnādur; (MK13b/12) memdūda

⁹³⁴ (A14b/7) 'du‘āyım' yok

⁹³⁵ (MK13b/17) semānda

⁹³⁶ (MK13b/17) berpādur ve

⁹³⁷ (A14b/9) efrāḥte; (MK13b/18) efrāḥte ve

⁹³⁸ (MK13b/18) eflāk

⁹³⁹ (MK13b/18) 'ki' yok

⁹⁴⁰ *Yeryüzünde Lā İlähe İllallah diyen olduğu sürece kıyamet kopmayacaktır.*

⁹⁴¹ (A14b/11)(MK13b/20) ḥüre

⁹⁴² (MK13b/21) 'tınāb' yok

⁹⁴³ (A14b/13) 'ise' yok

⁹⁴⁴ (MK114a/4) berk ü ra‘d

⁹⁴⁵ (A14b/16) eger teb

(M45a/15)(MK14a/5) tef ü táb-ı⁹⁴⁶ (A14b/17) ‘işıyān ki temmüz-ı ‘ālem-i cāndur māni‘-i vürūd-i (M45a/16) t̄ā‘āt (MK14a/6) olup evc-i hevā-yı zemīnden (A14b/8) şahrā-yı āsmāna (M45a/17) қаҗarāt-ı nisān (MK14a/7) ‘ibādāt-ı tereşşuḥ itmese ve germī-yi (M45b/1) hevā-yı hıızlāndan (A14b/19) ravza-i rızā-yı (MK14a/8) melekūta reşehāt-ı (M45b/2) bārān-ı a‘māl-ı şāliḥa yetmese heft iklīm-i āsmānda (A14b/20)(MK14a/9) қаһt-ı (M45b/3) sāl-ı a‘māl be-dīdār⁹⁴⁷ olur. Belki ğalā-yı ğalle-i (M45b/4) ‘ibādātdan (MK14a/10) nesāḫ-ı zindegānī-yi eflākiyān (A14b/21) ḥalel bulur. (M45b/5) Murtāzān-ı ḥān-ḳāh-ı melekūt (MK14a/11) şahrā-yı pehnā-yı (M45b/6) ‘*Arşü'r-Rahmāna* ‘azīmet-i istiskā iderler. Ve bār-gāh-ı⁹⁴⁸ (M45b/7)(MK14a/12) ‘izzet-penāh-ı (A14b/22) kibriyāya yüz t̄utub “El-‘afven el-‘afven (M45b/8) Yā *Rabbe'l-‘ālemīn* (MK14a/13) dirler. Kemā ḳālallāhu te‘ālā (*ve yestagfirūne li men fl ard*).⁹⁴⁹ Çün (MK14a/14) hevā-yı dilārā-yı ‘ināyet⁹⁵⁰ (M45b/10) tutuḫ-ı beste-i şehāb-ı raḥmet ola. (MK14a/15) Bārān-ı⁹⁵¹ ‘ibādātden (M45b/11) ḥadīḳa-i ‘ālem-i ḳudse ṭarāvet-i tāze yeter⁹⁵². (MK14a/16) Ve eḳālīm-i melekūtda (M45b/12) ferāḫsāl-ı (A15a/2) raḥmet zuhūr ider. Ve⁹⁵³ eger ne‘üzü billāhi'l-müste‘ān (M45b/13)(MK14a/17) ol zemān-ı bī-emān⁹⁵⁴ ki⁹⁵⁵ sülāle-i (A15a/3) nesl-i müslimīn⁹⁵⁶ (M45b/14) semt-i⁹⁵⁷ infişām bula. (MK14a/18) Ve silsile-i ensāb-ı⁹⁵⁸ mü‘minīn⁹⁵⁹ temām (M45b/15) ola. Ya‘nī ol dem-i bī-ḳıdemde ki (A15a/4)(MK14a/19) mücāhidān-ı (M45b/16) ehl-i imān munḳarız olup mücāherān-ı kelime-i (M45b/17) (*Lā ilāhe illallāhdan*) (MK14a/20) kimse bāḳtī⁹⁶⁰ (A15a/5) ḳalmıya. Ve ‘alemdārān-ı

⁹⁴⁶ (A14b/16) táb u tef

⁹⁴⁷ (A14b/20) bī-dīd

⁹⁴⁸ (A14b/21) 'istiskā iderler. Ve bār-gāh' yok

⁹⁴⁹ “...yeryüzündeki kişiler için mağfiret dilerler ...” 42/Şûrâ-5.

⁹⁵⁰ (MK14a/14) ‘ināyet perde

⁹⁵¹ (A15a/1) bārān bārān

⁹⁵² (MK14a/15) vü ter

⁹⁵³ (A15a/2) 've' yok

⁹⁵⁴ (A15a/2) emānda

⁹⁵⁵ (MK14a/17) 'ki' yok

⁹⁵⁶ (A15a/3) mü‘minīn

⁹⁵⁷ (A15a/3) 'semt' yok

⁹⁵⁸ (A15a/3) insān

⁹⁵⁹ (A15a/3) 'mü‘minīn' yok

⁹⁶⁰ (A15a/5)(MK14a/20) 'bāḳtī' yok

(M46a/1) (*ve kelimetullāhi hiyel ulyā*)⁹⁶¹ dan kimse a'lā-yı i'lām-ı (M46a/2) (MK14a/21) şehādet-i tevḥīd kılmaya. Emr-i Ḥaḳ ile (A15a/6) ravābiṭ-ı evtād-ı (M46a/3) 'ālem yek yek (MK14a/22)(MK14a/22) çözüdür⁹⁶². Perde-i şeş-ḥāne-i kā'ināt (M46a/4) büzilür. Şalābet-i (A15a/7) şayḥa-i (MK14a/23) nāfiḥa-i *İsrāfīlden* (M46a/5) cirm-i saḳīl-i zemīne⁹⁶³ lerze düşer ki (MK14b/1) (*İzā zulzilet il zilzālehā*)⁹⁶⁴ (A15a/8) şadme-i ğāzab-ı *Zü'l-Celālıden* (MK14b/2) ḳārüre-i (M46a/7) billürin-i āsmān şikest olur ki (*İzes-semāunşakkat*)⁹⁶⁵ (M46a/8)(MK14b/3) āteş-i naḳme-i lā yezāliden gül-çe-i çeşme-i ḥurşīd (M46a/9) mānend-i tābe-i naḥḥās-ı (MK14b/4) bī-āb u tāb (A15a/10) ḳalür ki (*İze's-şemsu kuvviret*)⁹⁶⁶ Bīm-i ḳahr-ı⁹⁶⁷ ḳahramānīden (MK14b/5) ruḥsāre-i ḳamer (M46a/11) çehre-ġān-ı ihzān-ı efsürde-i (A15a/11) ṭabānçe-i fenā olur ki⁹⁶⁸ (M46a/12)(MK14b/6) (*Ve izen nucūmun kederet*)⁹⁶⁹ pes imdi ma'lūm oldu⁹⁷⁰ ki (M46a/13) miḥver-ı (MK14b/7) āsyā-yı ḥurd (A15a/12) fersā-yı eflāk u çārmīḥ-i dā'ire-i (M46a/14) şeş-kūşe-i ḥāk-ı (MK14b/8) dendāne-i ḥurūf-ı (*Lā İlähe İllallāhdur*). (M46a/15)(A15a/13) Hem ġunahḳārān hejdeh-hezār 'āleme (MK14b/9) penāh u ġirizġāhdur. (M46a/16)(A18b/14) *Zehretü'r-riyāzdan* menḳüldür⁹⁷¹ ki çün *Züleyḥa* (V6a/6) *Yūsuf* (M46a/17) 'aleyhi's-selām ile (A18b/15) teferrüc-i zīnet-serāy-ı ḥāşü'l-ḥāş (M46b/1) eyledi. Naḥle-i raṭb-efşān-ı *Yusūfiden* (A18b/16)(V6a/7) temenna-ı (M46b/2) ḥurma-ı vişāl ḳılup söyledi⁹⁷²

(M46b/2)(M46b/3)

“Zi tū ey naḥl-i ter ḥurma zi'men-i şīr

(M46b/4)(V6a/7)(A18b/17)

Mekun der ḥ'an-ı nihāden hīç taḳşīr

Merā z'in-i şīr ü ḥurmā ḳuvvet-i cān dih

⁹⁶¹ “... *Ve Allāhın sözü; O, çok yücedir...*” 9/Tevbe-40.

⁹⁶² (MK14a/21) çözüdür

⁹⁶³ (MK14a/23) arza

⁹⁶⁴ “*Yer o yaman sarsıntı ile sarsıldığı,*” 99/Zilzāl-1.

⁹⁶⁵ “*Gök yarıldığı,*” 84/İnşikāk-1“

⁹⁶⁶ *Güneş katlanıp dürüldüğünde,*” 81/Tekvîr-1.

⁹⁶⁷ (MK14b/4) 'ḳahr' yok

⁹⁶⁸ (A15a/11) 'ki' yok

⁹⁶⁹ “*Yıldızlar bulandığında,*” 81/Tekvîr-2.

⁹⁷⁰ (A15a/11)(MK14b/6) oldu

⁹⁷¹ (V6a/5) terceme olındı

⁹⁷² (A18b/16) söyledi nazm

(M46b/4)(V6a/9)(A18b/18) Zi cān dāden derīn қаһṭem emān dih⁹⁷³ ”

āteş-i nefsi (M46b/6) emmāre-i **Züleyhā**⁹⁷⁴ böyle zebāne-i (A18b/19) teveķān çekdi ki tennüre-i (M46b/7)(V6a/10) bāz-güne-i vişāl germ ola. Ve pülād-pāre-i ‘işmet-i (M46b/8) şiddīkī (A18b/20) pūte-i⁹⁷⁵ germ-i **Züleyhāda** nerm ola. **İblīs-i La‘īn-i** (M46b/9) güm-kerde- (V6a/11) dīn dest efşān-ı bezm-i (A18b/21) şādmānī oldı ki⁹⁷⁶ (M46b/10) dest-i temennā-yı **Züleyhā** nişāne-i nüşābe-i⁹⁷⁷ (V6a/12) mekri muķābele-i (M46b/11) işābete (A18b/22) getürmekdedür. Ve gümāndār-ı kemīn-gāh-ı maḥabbet ḥadeng-i (M46b/12) la‘īn peykān-ı (V6a/13) iştıyākı (A18b/23) ṭabla-i neble-i vişāle (M46b/13) yetürmekdedür⁹⁷⁸

“Hevesrā ‘arşa-i meydān-kuşāde

(M46b/14)(A19a/1)(V6a/14) Ṭam‘arā āteş-i ender dil-futāde⁹⁷⁹ ”

Bu gālebe-i tārikī-yi (M46b/15) şehvet ki sırr-ı **Züleyhādadur**. Muķarrerdür ki⁹⁸⁰ (A19a/2)(V6a/15) şem‘i (M46b/16) nā-kāste-i murādı mevzū‘-yı şem‘dān-ı müdevver-i süfre-yı maḥabbet eyler.⁹⁸¹ (A19a/5) Ve bu şarşar-ı müte‘ākıbü’ş-şademāt-ı (M47a/1) hevā-yı ‘aşķ ki mehebb-i (V6a/18) ārzū-yı **Züleyhādan** sūzāndur (M47a/2) mu‘īndür (A19a/6) ki şāḥ-ı şükūfe rīz-i bādām-ı me‘rāmı şebnem-efşān-ı (M47a/3)(V6a/19)

⁹⁷³ (A18b/18) emāndeh neşr

⁹⁷⁴ 12/Yūsuf-53 āyetine işaret edilmektedir: “*Ve mā uberrıu nefsi, innen nefse le emmāretun bis sūi illā mā Rahime Rabbī, inne Rabbī Gafūrun Rahīm*” - “*Ben yine de nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis şiddetle kötülüğü emreder. Ancak Rabbimin rahmetiyle yarlıgadıđı müstesna. Muhakkak ki, Rabbim başıslayıcı ve merhametlidir.*”

⁹⁷⁵ (V6a/10) 'pūte' yok

⁹⁷⁶ (A18b/21)V6a/11) ki **Muḥammed Allāh** te‘ālā

⁹⁷⁷ (A18b/21) 'nüşābe' yok

⁹⁷⁸ (A18b/23) yetürmekdedür beyt

⁹⁷⁹ (A19a/2) dil-futāde neşr

⁹⁸⁰ (A19a/1) 'ki' yok

⁹⁸¹ (A19a/3) eyler nazm

Hevāye deleş ḳofle ‘eşmet şekest

‘Enān tekuluf rabudeş zi dest

Hevāye regbete ḥāṭereş tāze kerd

Şekīb ez miyān ‘ezme dervāze kerd

hâtmî-yi nîm-şüküfte-i vuşlat ider.

- (M47a/4)(A19a/3)(V6a/16) Hevâ-yı dileş kûfl-i ‘işmet şikest
 (M47a/5) ‘Inân tekelluf rubûdeş zi dest
 (M47a/6)(A19a/4) Hevâ ragbet-i hâtıreş tâze kerd
 (M47a/7)(V6a/17) Şekîb ez miyân ‘azm-ı dervâze kerd

(M47a/8)(A19a/7) Lâ cerem lâzime-i himmet-i⁹⁸² **İblisî** budur ki buhur-sûza
 (M47a/9) mücrime-i efsûn u (V6a/20) ihtiyâl olup (A19a/8) pîçîde mâr-ı ‘ismet-i
 (M47a/10) **Ya‘kûbî** olan şalvâr-bend-i ‘iffet-i peyvende (V6a/21) güşâyiş (M47a/11)
 (A19a/9) virem. Ve hâtır-nişân-ı **Züleyhâ**-yı hâm-ı tama‘ olan sebîke-i (M47a/12) sîm-i
 hâme darb-ı sikke-i (A19a/10)(V6a/22) bed nâmı yetürem⁹⁸³ diyü (M47a/13) şafha-i
 seyyâle-i ihtiyâle⁹⁸⁴ tarh-ı nuķuş-ı ihtimâl (M47a/14) iderken şikâf-ı (A19a/11)
 sürâdikât-ı (V6a/23) kibriyâdan böyle (M47a/15) kûşe-i savt-ı satvet-i **Zü‘l-Celâli**
 yetişdi ki “(M47a/16) Ey rânde-i (A19a/12) dür-bâş-ı⁹⁸⁵ (V6b/1) celâl ve ey çehre
 fersûde-i (M47a/17) tabânçe-i dâlâl ey la‘în

- (M47b/1)(A19a/13) “ Tu ger bâzîçehâ dâni nemüden.
 (V6b/2) Beder derz dîden u elmâs süden.”

(faeyne ‘işmeti)⁹⁸⁶ (A19a/14) Ya‘nî şihne-i ‘işmetimden (V6b/3) niçün endişe (M47b/3)
 kılmazsın ki şaf-nişîn-i dîvân-ı nübüvvet olanlar (A19a/15) degil (M47b/4) belki niçe
 ‘aşîlerin (V6b/4) bâzâr-ı fışkı germ olduķda (M47b/5) ve cünbüş-i zenân-ı mekkâre
 muharrik-i tâziyâne-i (A19a/16) nefis-i emmâre (M47b/6)(V6b/5) olup mel‘abe-i fesâd
 temâm-ı revâc bulduķda nâgâh (M47b/7) derîçe-i ğaybdan (A19a/17) na‘re-i hidâyet

⁹⁸² (A19a/7) zimmet

⁹⁸³ (A19a/10) yetürüm

⁹⁸⁴ (V6a/22) 'ihtiyâle' yok

⁹⁸⁵ (V6a/23) pâş

⁹⁸⁶ “*ismetim nerede*”

(V6b/6) şalub her birin (M47b/8) beste-i silsile-i ‘iffet eyler. Ve feyz-i şerāb-ı (A19a/18) ‘ināyetimden (M47b/9) gāfil misin ki (V6b/7) niçe mecālis-i fücūr-ı tertīb olunub (M47b/10) bir tarafından perī vü şān-ı (A19a/19) şehvet-engīz-i āteş-efrūz-ı (V6b/8) (M47b/11) nā’ire-i şevk olurken bir cānibden erbāb-ı şevk-i (M47b/12) tahrīk-i (A19a/20) ālāt-ı zevk (V6b/9) kıılırken nāgāh sākī-yi (M47b/13) kadeh-bahş-ı ‘işmetim hum-ḥane-i ‘iffetden bir cām-ı leb-ā-leb (M47b/14)(A19a/21) şunub (V6b/10) ehl-i meclisi ser-mest-i peymāne-i sa‘ādet ider⁹⁸⁷”

(M47b/15)(A19a/22)	Ber sīne-i ḡam pezīr-i men raḥmet kun
(M47b/16)	Ber can u dil-i esīr-i men raḥmet kun
(M47b/17)	Ber pāy-ı ḥarābāt rüy-ı men bahşāy
(M47b/18)(A19a/23)	Ber dest-i piyālegīr-i men raḥmet kun ⁹⁸⁸

(M48a/1) Kezālīk bir bende-i mü’min püser ecelde dil-ḥaste-i (A19b/1) envā‘-i (M48a/2)(V6b/13) belā olup⁹⁸⁹ ser-pençe-i peleng-i mevt-i bere-i cāha yetdükde (M48a/3) şıyt-ı şeh-per-i ‘*Azrāilī*⁹⁹⁰ (V6b/14) iḥbār-ı (A19b/2) kudūm-ı merg itdükde akṛabā (M48a/4) vü ta‘allukāt bünyād-ı nevḥa-i firāk kılduḡda (V6b/15) āteş-i ‘atş-ı (M48a/5)(A19b/3) ḥırmen-i cāna şerāre-i iḥtirāk şalduḡda *İblīs-i La‘īn-i* (M48a/6) şekāvet-āyīn (V6b/16) şādmān (A19b/4) u ḥandān olup⁹⁹¹ diye ki⁹⁹² (M48a/7) “Eger izdiḥām-ı ālām ise mevcūd. Ve eger hücūm-ı ḡumūm (M48a/8)(V6b/17) ise āteş-endāz-ı ḥāndān-ı (A19b/5) vücūd.” Bir tarafından ta‘alluk zen (M48a/9) ü ferzend-i girībān-gīr ü pā-bend (V6b/18) ve bir cānibdenārzū-yı (M48a/10)(A19b/6) emānī-yi māl ü menāl ise burāk-ı āsmān-peymā-yı (M48a/11) rūḥa peyvend (V6b/19) iḥtirāk-ı cigerden müteşā‘id (A19b/7) olan (M48a/12) ebḥire-i sūznāk-ı āyine-i ‘aḡla jeng-i iḥtilāl (V6b/20)

⁹⁸⁷ (A19a/21) eyler kıt‘a; (V6b/10) münācāt

⁹⁸⁸ (A19a/21) kon neşr

⁹⁸⁹ (A19b/1) ‘olup’ yok

⁹⁹⁰ (V6b/13) ‘*Azrāille*

⁹⁹¹ (A19b/4) ḥandān ola ki

⁹⁹² (A19b/4)(V6b/16) ‘diye ki’ yok

yetürmektedir. (M48a/13) Ve terākīm-i enfās-ı ciğer-süzdın (A19b/8) gârgara-i hulkūm ise (M48a/14) telkīn-i şehādet-i (V6b/21) tevḥīd iden aḥbābına dağdağa-i (M48a/15) vahşet (A19b/9) virmekdedür. Ḥālā fūrce-i iğtinām-ı (V6b/22) merāmdur. (M48a/16) Farīza-i ‘ahde-i şeyṭānī budur ki ber-fırīb ile (M48a/17)(A19b/10) sermāye-i emānī-yi (V6b/23) amānı ki emān-nāme-i imānīdür. Elinden (M48b/1) alam ve bir ḥīle ile ānı āvāre-i mefāze-i (A19b/11)(V7a/1) mağāra-i dūzah (M48b/2) kılam. Nāgāh bār-gāh-ı celāl-i eḥadiyyetden bir⁹⁹³ menşūr-ı (M48b/3) sātı‘un-nūr-ı ‘ināyet vārid (A19b/12) ola ki. (V7a/2) “Ey la‘īn-i ṭarīd (M48b/4) ve ey şakī-i ‘anīd egerçi tertīb itdigün⁹⁹⁴ muḳaddemātuñ (M48b/5) vücūdı (A19b/13) vardır. (V7a/3) Ve her kūh-ı ğam u⁹⁹⁵ belā ki beyān itdüñ (M48b/6) sābit ve üstüvārdur. Ammā ol gün ki debdebe-i (A19b/14)(V7a/4) kūs-ı (M48b/7) ‘ināyetim gūş-ı ‘ālemiyāna ğulgule-i mağfıret şaldı. Āvāze-i (M48b/8) (*rahmeti ves‘iat külle şey’in*)⁹⁹⁶ (V7a/5) gūş-i bī-hūş ki yetmedi mi. (M48b/9) Ve ol dem kiāteş-i şekāvetüñ zebāne-i” (*le ugviyennehum ecmaīn*)⁹⁹⁷ (A19b/16)(V7a/6) çekmiş idi. Luṭıme-i (*İnne ibādī leyse leke aleyhim sultānun*)⁹⁹⁸ seni serāsime-i ḥayret itmedi mi (M48b/12)(A19b/17)(V7a/7) İmdi ḥāşşa-i zımmet-i vālā himmet (?) ğaffarī dahı (M48b/13) budur ki ḥızāne-i cānı ma‘den-i⁹⁹⁹ (A19b/18)(V7a/8) şeb-çerāğ-ı ma‘rifet-i (M48b/14) tevḥīd olan bendelerimi ve ḥoḳka-i dehānı mevrıd-i (M48b/15) mürvārīd-i (V7a/9) kelime-i şehādet (A19b/19) olan ser¹⁰⁰⁰-efkendelerimi (M48b/16) senden ve a‘vān-ı ḍalāletüñden maşūn u maḥfūz (M48b/17)(V7a/10) kılam. Belki rağmān-ı (A19b/20) ‘alā-enfiñ cilve-ger-i ravza-i cinān (M49a/1) eyleyem.¹⁰⁰¹ Yā **Rab** lūṭfuñ elf elf (A19b/21) lūṭfuñ¹⁰⁰²

(M49a/2)

Ey ‘eşq-i tū dāde bāz-ı cān rā pervāz

⁹⁹³ (A19b/11) 'bir' yok⁹⁹⁴ (V7a/2) itdügin⁹⁹⁵ (A19b/13) 'u' yok⁹⁹⁶ “... ve rahmetim her şeyi içine aldı ...” 7/A'râf-156.⁹⁹⁷ “... onların hepsini azdıracam.” 38/Sād-82.⁹⁹⁸ “Şüphesiz kullarım üzerinde senin bir hakimiyetin yoktur ...” 15/Hicr-42.⁹⁹⁹ (V7a/7) ḥāne-i cānı¹⁰⁰⁰ (A19b/19) 'ser' yok¹⁰⁰¹ (A19b/20) eyleyem mışraç¹⁰⁰² (A19b/21) lūṭfuñ nazm (V7a/11) lūṭfuñ rubāiç

- (M49a/3)(A19b/22) Luṭf-ı tū keşīde ceng-i dāra¹⁰⁰³ be nevāz
 (M49a/4)(V7a/12) Yek zerre ‘ināyet zi tu ey bende nevāz
 (M49a/5) Behter zi hezār sāl-i tesbīḥ u nemāz

¹⁰⁰⁴ (M49a/6) Kezālık ey ‘azīz (V7a/13) rüz-ı kıyāmet olup ḥalāyık-ı¹⁰⁰⁵ evvelīn ve
 (M49a/7) āḥırīn şad çendān¹⁰⁰⁶ varṭa-i ḥatırdan güzār (M49a/8) itdükdēn şoñra
 (V7a/14) fermān-ı **Zü'l-Celālī** vārid ola ki pol-ı (M49a/9) şırātdan (A20a/2) ‘amme-i
 ser-geşti-gān-ı maḥşer güzārān ide. Eşkiyā (M49a/10)(V7a/15) endāḥte-i şā‘ika-i kahr
 olup etkiyā (A20a/3) teferrüc-serā-yı¹⁰⁰⁷ (M49a/11) cināna gide. Şeyṭān-ı la‘īn raḳḳāş-ı
 (V7a/16) hengāma kāmranī (M49a/12)(A20a/4) ola ki bi ḥamdillāhi te‘ālā teberrī-yi
 pol-i şırāṭ kılıçdan (M49a/13) keskin belki mūdān (V7a/17) bār yekterīn (A20a/5) ve
 ka‘r-ı çāh-ı **Cehennemden** (M49a/14) şimşīr-i zebāne-iāteş-i kemer-gāh-ı şırāṭa
 peyveste (M49a/15) ve ‘efārīt-i (V7a/18)āteşīn pençe-i zebāniye şaf şaf (M49a/16)
 işkence-i ḥalāyıkā miyān-beste vü¹⁰⁰⁸ āteş-pāre-i dūzaḥ ki (M49a/17)(A20a/6)
 (V7a/19) efrūḥte-i gāzabillāhdur zehre¹⁰⁰⁹-şikāf-ı (M49a/18) ser-geştīgān-ı gümrāhdur.
 Cellādān-ı selḥ-ḥāne-i (A20a/7)(V7a/20) sa‘īr ki (M49b/1) dāgdār-ı ḥukm-i lā
 ya‘şūnallāhdur. Ḥālā pervāne-i (M49b/2) siyāset-gāhdur bār-ı günāh (A20a/8)(V7a/21)
 ṭağlardan büyük (M49b/2) (M49b/3) envā-yi cerāyim u ‘işyān ise yük yük. Efā‘ī-yi
 (M49b/4) mağāra-i caḥīm (V7a/22) loḳma-i (A20a/9) cism-i ‘uşāta dehān-güşāda
 (M49b/5) vü kejj-dümān şüre-zār-ı **Cehennem** zaḥm-ı zebān urmağa. Āmāde (M49b/6)
 (V7a/23) dest-i (A20a/10) **Mālikde**¹⁰¹⁰ tāziyāne-i ‘aşab-ı piç der¹⁰¹¹ piç ve ḥam
 (M49b/7) der ḥam ve zebāniyye-i ‘azāb-ı üşturān-ı (V8a/1) ser-mest gibi (M49b/8) keff-

¹⁰⁰³ (V7a/11) dilarā

¹⁰⁰⁴ (A19b/23) neşr

¹⁰⁰⁵ (V7a/13) 'ḥalāyık' yok

¹⁰⁰⁶ (A19b/23) çendān çendān

¹⁰⁰⁷ (A20a/3)(V7a/15) ‘arūsī

¹⁰⁰⁸ (A20a/5) ‘afārīt āteşīn pençe-i zebāniye şaf şaf işkence-i ḥalāyıkā miyān-beste vü' yok

¹⁰⁰⁹ (A20a/6)(V7a/19) zehre ḥālā

¹⁰¹⁰ (A20a/10)(V7a/23) mālikden

¹⁰¹¹ (A20a/10) 'der' yok

endāz (A20a/11) u āteş-i dem ü ğırīv ü ğavġa-ı tebeh-kārān-ı (M49b/9) maḥşer-i deḥşet-endāz (V8a/2) kılup ve feryād-ı siyeh-kārān-ı (M49b/10)(A20a/12) dem-sāz-ı kavāri'-i ḥuṭūb ve dendāne-i erre-i şırāṭ-ı (M49b/11) dāmen-ġir (V8a/3) ü mevķı'-i nüzül ise ġirdāb-ı ķabr-ı (?) (A20a/13) iḥtimāl midür ki (M49b/12) böyle memerr-i ḥaṭar nākdan bu sermestān-ı (V8a/4) mey-gede-i (M49b/13) 'işyān rāst-ġüzār ide. (A20a/14) Mümekkin midür ki böyle (M49b/14) ġirīve-i bārīk ü¹⁰¹² tārikden (V8a/5) ġerān-ı bārān-ı vādī-yi ḥızlān (M49b/15) olan (A20a/5) mücrimān-ı bī-bāk¹⁰¹³ ġeçe gide. Bu āfāt u beliyyāt ki (M49b/16)(V8a/6) müteveccih-i benī *Ādemdür*. Her biri müceb-i (A20a/16) vuşūl-i (M49b/17) derekāt-ı *Cehennemdür*. Ve muķarrerdür ki hiç kes (V8a/7)(M50a/1) bu varṭadan ḥalāş olmaz. Belki (A20a/17) ebedü'l-ābād zindān-ı (M50a/2) düzaḥdan¹⁰¹⁴ necāt bulmaz¹⁰¹⁵.” (V8a/8) El-ḥāşıl şeyṭān-ı la'īn¹⁰¹⁶ (M50a/3) tertib-i taşavvurāt-ı (A20a/18) maḥāl eylemede ve muḥālif-i luṭf-i ilahī (M50a/4) niçe muķaddemāt (V8a/9) söylemede nāġāḥ buṭnān-ı '*Arşü'r – Raḥmāndan* (A20a/19) (M50a/5) ḥıṭāb-ı lā yezālī şādır ola ki “ Ey mel'ün-ı (V8a/10) merdüd (M50a/6) (*haza kemā ķultu fāeyne raḥmeti*)¹⁰¹⁷ ey la'īn düşvārī-i (M50a/7) ṭarīķ-ı şırāṭ-ı müşkil-terīn¹⁰¹⁸ (V8a/11) mevāķıf-ı 'azābdur. (M50a/8)(A20a/21) Ve 'aded 'aded (?) 'azāb-ı bī-ḥadd ü bī-ḥisābdur. Ammā (M50a/9) ey la'īn bedreķa-i (V8a/12) bārīķa-i raḥmetimden (A20a/22) ġāfil misün ki (M50a/10) nice ġümrahān-ı bevādī-yi miḥneti ser-menzil-i şafāya (M50a/11)(V8a/13) yetürmişdür. Destġir-i (A20a/23) delīl-i 'ināyetimden bī-ḥaber misün ki (M50a/12) senden ġayrı ne kadar (V8a/14) pes mānde-i bī-rāhe-i¹⁰¹⁹ ġavāyet (M50a/13) ü¹⁰²⁰ (A20b/1) ḍalālet var ise cādde-i müsteķim-i sa'ādete (M50a/14)(V8a/15) ġetürmişdür. Ba'd-ezīn ḥayret-zedegān-ı cisr-i (M50a/15) şırāṭa tevcīh-i ḥıṭāb-ı luṭf-āmīzle (V8a/16) nevāziş (M50a/16) ġöstere ki (A20b/3) “Ey

¹⁰¹² (V8a/4) 'ü' yok

¹⁰¹³ (V8a/5) bī-pāk

¹⁰¹⁴ (V8a/7) düzaḥdan kurtulmaz

¹⁰¹⁵ (V8a/7) 'necāt bulmaz' yok

¹⁰¹⁶ (V8a/8) 'la'īn' yok

¹⁰¹⁷ “*rahmetim nerede dediğim gibidir bu.*”

¹⁰¹⁸ (A20a/20) müşkillerin

¹⁰¹⁹ (V8a/14) pīrāhen

¹⁰²⁰ (A20a/23)(V8a/14) 'ü' yok

bendegān-ı nā-tüvān çendān pīrāmen-i (M50a/17) hāṭırınıza (V8a/17) gird-i ğam bürünmesin ki ben **Rahīmim** (A20b/4) zinhār (M50b/1) remide-i dehşet ḥavf-ı ‘azāb (V8a/18) olmañ ki ben **Kerīmim** (M50b/2) ben ol nigeḥ-dār-ı ‘ahd-ı (A20b/5) ḳadīmim ki tevḳīr-ı ‘ahid-nāme-i (M50b/3) iḥsānım (V8a/19) tuġrā-yı dil-ārā-yı (**lā taknetū min rahmetullāhdur**)¹⁰²¹ (M50b/4)(A20b/6) Ben ol¹⁰²² pādşāh-ı **Kerīmim** ki (V8a/20) ārāyiş-ı girībān-ı ḥıl‘at-ı (M50b/5) keremim tamġa-yı bī-hemtā-yı (A20b/7) (**innallāhe yagfiruz zunūbe cemā, innehu huvel gafūrur rahīmdur**).¹⁰²³ (M50b/7) (Münacāt)

(M50b/8)(A20b/8)	Cihāndārā Kerīmā Destġirā
(M50b/9)(V8a/22)	Hudāvendā Raḥīmā Pādişāhā
(M50b/10)(A20b/9)	Faḳīrem tekye ber luṭf-ı tū kerdem
(M50b/11)(V8a/23)	Nedārem c‘ez derbār-ı tū me‘vā
(M50b/12)(A20b/10)	Derān sā‘at ki ez havl-i ḳiyāmet
(M50b/13)(V8b/1)	Zi heybet ḥun be cūşāyed der a‘z‘ā
(M50b/14)(A20b/11)	Derān sā‘at ki der ḳa‘r-ı cehennem
(M50b/15)(V8b/2)	Der uftedāteş ender gebr u tersā
(M50b/16)(A20b/12)	Be ḥaḳḳ-ı ān ki Ḳahhāri vü Ḳādir
(M50b/17)(V8b/3)	Be ḥaḳḳ-ı ān ki Ḳayyūmī vü Dānā
(M51a/1)(V8b/4)(A20b/13)	Kerem kun ez der-i dūzaḥ be luṭfem
(M51a/2)(V8b/5)	Ser-ı rāh-ı ḳabūl-i ḥ‘iş benümā
(M51a/3)(V8b/6)(A20b/14)	Çu der cennet revīmāngeḥ tū dānī
(M51a/4)(V8b/7)	Şalāḥ-ı mā tū bih mīdāni ez mā

(M51a/5)(A20b/15)¹⁰²⁴(MK20b/15) **Zehretü'r-Riyāzda** ol pīş-i ḳadem-i ṭāife-i (A20b/16) aḥrār (M51a/6) **Ka‘bü'l-Aḥbārdan** (MK20b/16) menḳūldur ki raḳiyallāhu

¹⁰²¹ “... *Allāh'ın rahmetinden ümit kesmeyin* ...” 39/Zümer-53.

¹⁰²² (A20b/6) 'ol' yok

¹⁰²³ “... *Muhakkak ki Allāh, günahların hepsini mağfiret eder (sevaba çevirir). O, muhakkak ki O; Gafūr'dur, Rahīm'dir.*” 39/Zümmer-53.

¹⁰²⁴ (MK20b/15) ḥikāyet

te[‘]ālā¹⁰²⁵ ‘anh (M51a/7) zemān-ı risālet-i (A20b/17) **Dāvūdīde**¹⁰²⁶ ‘aleyhi's-selām (MK20b/17) böyle enāre-i (M51a/8) ḳandīl-i tenzīl-i¹⁰²⁷ vaḥy olındı ki “ Yā **Dāvud** ol (A20b/18) ḳullarım ki (M51a/9)(MK20b/18) benden gürīḥtedür niçün¹⁰²⁸ baña göndermezsiñ. (M51a/10) Ve sergeşte-i¹⁰²⁹ tīh-i ḳalālet (A20b/19)(MK20b/19) olan bendegānım ne ‘acebdür¹⁰³⁰ ki (M51a/11) gerü¹⁰³¹ döndürmezsiñ. **Dāvud** ‘aleyhi's-selām eytdi¹⁰³² (MK20b/20) “Yā **Rabbī** (M51a/12)(A20b/20) kimde ol yara vardur ki silsile-i ribḳa-i riḳḳatıñdan (M51a/13)(MK20b/21) ḥalāş ola ve nice bendedür ki(A20b/21) ḥayṭa-i dāire-i (M51a/14) ‘ubūdiyeden girīzgāh bula. (MK21a/1) Zebāne-i sirāc-ı vehhāc-ı (M51a/15) vaḥy daḥı¹⁰³³ bu resme¹⁰³⁴ (A20b/22) nūr-efşānı ḳıldı ki¹⁰³⁵ “Ey **Dāvud** (M51a/16) bende-i gürīḥte oldur ki hem-vāre tecdīd-i merāsım-i¹⁰³⁶ (M51a/17)(A20b/23) münkerāt (MK21a/3) ü gūşīş-i esbāb-ı seyyi’āt itmekle (M51b/1) feyż-i ḥurşīd-i ciḥāngīr-i¹⁰³⁷ ‘ināyet ü (A21a/1)(MK21a/4) keremimden (M51b/2) nevmīd olup dirler ki “Bu siyeh rūzī¹⁰³⁸ seyyi’āt ki (M51b/3) (MK21a/5) ḫulmāt-ı ‘ālem-i cāndur. Elbette (A21a/2) mānī[‘]-i istifāze-i envār-ı (M51b/4) maḡfīret (MK21a/6) olur. Ve muḳarrerdür ki germī-yi hevā-yı (M51b/5) ‘işyāndan (A21a/3) ebr-i gevher-nişār-ı (MK21a/7) ḡufrān-ı feyż-reşēḥāt-ı (M51b/6) iḥsān itmek deḡil şā‘iḳa-endāz-ı ḡāzab (A21a/4)(MK21a/8) u siyāset (M51b/7) olur. İmdi ey **Dāvud** böyle bendegān-ı beyhūde-gümān (MK21a/9) ki (M51b/8) sāye-i kitf-i raḥmetimden (A21a/5) gürīz kılmışlardur¹⁰³⁹. Ve¹⁰⁴⁰ (MK21a/10) giriftār-ı (M51b/9)

¹⁰²⁵ (MK20b/16) 'te[‘]ālā' yok

¹⁰²⁶ (A20b/17) **Dāvud**

¹⁰²⁷ (MK20b/17) 'tenzīl' yok

¹⁰²⁸ (A20b/18) niçün benden; (MK20b/18) tūtub

¹⁰²⁹ (A20b/18) 'serkeşte' yok

¹⁰³⁰ (A20b/19) ‘aceb

¹⁰³¹ (A20b/19) girü

¹⁰³² (A20b/19) eytdi ki

¹⁰³³ (MK21a/1) 'daḥı' yok

¹⁰³⁴ (A20b/21) 'vaḥy daḥı bu resme' yok

¹⁰³⁵ (MK21a/1) nūr-efşān oldu ki

¹⁰³⁶ (A20b/22) rāsım

¹⁰³⁷ (A20b/23) 'ciḥāngīr' yok

¹⁰³⁸ (MK21a/4) rū-yı

¹⁰³⁹ (MK21a/9) kerīzān olmuşdur

¹⁰⁴⁰ (MK21a/9) ve kendülerin

dām-gāhü'l-ye's-i küfr olmuşlardır¹⁰⁴¹. Gerekdür ki a'vân-ı (M51b/10)(A21a/6) şahne-i (MK21a/11) luṭf u merḥametime teslīm idesin ve delāle-i¹⁰⁴² (M51b/11) rehber-i 'ināyet birle¹⁰⁴³ (MK21a/12) 'atebe-i¹⁰⁴⁴ iḥsānım şavbına (A21a/7) yöneldesin." (M51b/12) Ḥazret-i **Dāvud** (MK21a/13) 'aleyhi's-selām¹⁰⁴⁵ eytdi "**Ḥudāvendā** (M51b/13) ol kullar¹⁰⁴⁶ ki (MK21a/14) şiddet-i (A21a/8) şarşar-ı hevādan girdāb-ı (M51b/14) ḥunḥār-ı ye'se düşmüşlerdür. (MK21a/15) '**Urve-i Vusḳā**-yı (M51b/15) ināyetünden¹⁰⁴⁷ (A21a/9) özge¹⁰⁴⁸ meded-i¹⁰⁴⁹ ḥalāş mı olur (M51b/16) ve ser-gerdān-ı (MK21a/16) beriyye-i ḍalālet olanlar muḳārine-i berīd-i (M51b/17) 'ināyetsiz (A21a/10) yol mı bulur." (MK21a/17) Gīr ü fetīle-i mişkāṭ-ı (M52a/1) ḥıṭāb böyle zebāne çekdi ki " Ey **Dāvud** (MK21a/18) ol (M52a/2) medhūş-ı (A21a/11) ke's-i ye's olan kullarımı dār u hāne-i (M52a/3) elṭāfıma (MK21a/19) göndermek budur¹⁰⁵⁰ ki hemvāre-i (A21a/12) baş-ı süfre-i (M52a/4) merḥametim kılup gürisnegān-ı (MK21a/20) zindān-ı ḥızlāna ziyāfet-ḥāne-i (M52a/5) keremimden (A21a/13) niçe loḳma-i luṭf-i bī-minnet¹⁰⁵¹ bezl oldığın¹⁰⁵² (M52a/6) (MK21b/1) söyleyesin. Ve saḳā-yı peydā-yı 'aṭıfetim (A21a/14) cüst ü cū-yı (M52a/7) tefsīde-lebān-i (MK21b/2) beriyye-i ciger-süz-ı 'işyān için (M52a/8) olup āteş-i (A21a/15) 'aṭş-ı fücürdan (MK21b/3) pejmurde-i dilleri (M52a/9) sīrāb-ı ḳadeḫçe-i iḥsānım¹⁰⁵³ itmesin i'lām (MK21b/4) eyleyesin. (M52a/10)(a21a/16) Ve her gāh ki¹⁰⁵⁴ mezāyā-yı medīḥa-i zāt u şıfātımla (M52a/11) encümen-ārā-yı (MK21b/5) ḥalāyık olursun. (A21a/17) Gerekdür ki (M52a/12) ol īsār-ı şükr-pāre-i (MK21b/6) (**sebekat rahmeti ala gaḍabi**)¹⁰⁵⁵ (M52a/13) kılasın. Ve her çend ki

¹⁰⁴¹ (MK21a/10) kılmışlardır

¹⁰⁴² (MK21a/11) delalet

¹⁰⁴³ (MK21a/11) ile

¹⁰⁴⁴ (MK21a/12) 'atebe faẓl u

¹⁰⁴⁵ (MK21a/13) 'aleyhü'l selatu ve sellem

¹⁰⁴⁶ (A21a/7)(MK21a/13) kullarıñ

¹⁰⁴⁷ (A21a/8) inayetiñden

¹⁰⁴⁸ (MK21a/15) ezeziñ ile

¹⁰⁴⁹ (MK21a/15) 'meded' yok

¹⁰⁵⁰ (A21a/11) ger keder

¹⁰⁵¹ (MK21a/20) 'bī-minnet' yok

¹⁰⁵² (A21a/13)(MK21a/20) oldığın

¹⁰⁵³ (MK21b/3) iḥsān u elṭāfım

¹⁰⁵⁴ (A21a/16) 'ki' yok

¹⁰⁵⁵ "**Rahmetim gaḍabımı geçti** " Bkz. İbn Hıbbān, Sahīh, XIV, 13; en-Nevevî, Şerhu Müslim, XVII, 68;

(A21a/18) şükûfe-zâr-ı hadîka-i (M52a/14) evşâfımdan (MK21b/7) gonçe-i şameyi muaţtar idesin. (M52a/15) Evvelâ lâzımdur ki (A21a/19) güldeste-i bahş-ı (MK21b/8) bâğçe-i (*vaşaftu nefsi bi'r-rahmeti sümme eşefuhâ bigayrihâ*)¹⁰⁵⁶ olasin. (M52a/17) “Ey *Dāvud* dosterin-i bendegân¹⁰⁵⁷ baña ol kimsedür ki (M52b/1) kullarımıñ (MK21b/10) tefrih-ma‘cün-ı luţf-ı gayr-ı memnuñ ile (M52b/2)(A21a/21) hâırlarına şafâ vire ve ceriha-i (MK21b/11) şamşâm-ı âlâm-iâşâma¹⁰⁵⁸ (M52b/3) cebire-i merhem-i rahm ü keremimden (A21a/22) şifâ vire (M52b/4) ve düşmenterin-i maĥlûkât baña¹⁰⁵⁹(MK21b/12) ol kimsedür ki (M52b/5) reşehât-ı zülâl-ı bahır-ı (A21a/23) luţfumdan kaţ‘ı nazâr¹⁰⁶⁰ (MK21b/13) germiyyet-ı (M52b/6) bâzâr-ı hevâ vü hevesden dâğdâr-ı seyy’iât olan (A21b/1) kullarıma¹⁰⁶¹ (M52b/7)(MK21b/14) şerâre-i âteşpâre-i (*ennellâhe şedîdul ikâb*)¹⁰⁶² birle (M52b/8) dağ-ber-dağ (MK21b/15) ura¹⁰⁶³ (A21b/2) Ey *Dāvud* rahmet ü mağfîretim¹⁰⁶⁴ tuğrâ-yı (M52b/9) menâşîr-i şîfât-ı (MK21b/16) kadîmim iken ġamgîn ân-ı peygüle-i (M52b/10)(A21b/3) ‘işyâni tesliyet-nâme-i eltâfım birle¹⁰⁶⁵ mütesellî kılmazlar. (M52b/11)(MK21b/17) Ve ġazab u siyâset ki tîrâz-ı dâmen-i (A21b/4) kibriyâmdur. (M52b/12) Kılâde-i gerden-i küffâr (MK21b/18) iken hemîşe gül-mânde-i cerâyım (M52b/13) olan mü‘minlerden dür (A21b/5) kı lup (MK21b/19) mevâ‘id-i ‘aıyye-i (M52b/14) şâhâne-i¹⁰⁶⁶ *ġaffârî* birle kâm-res¹⁰⁶⁷ olmazlar¹⁰⁶⁸.”¹⁰⁶⁹ (M52b/15)(A21b/6)(MK21b/20) Menkûldür ki şeb-i mi‘râc-ı bâ ibtihâcda ki¹⁰⁷⁰ rüz-ı bâzâr-ı (M52b/16) ĥurşîd-i (MK22a/1) sipîhr-i risâlet idi şallallâhu

Hatîb el-Bağdadî, Târîhu Bağdad, III, 425.

¹⁰⁵⁶ *Nefsîmi rahmetle vasıflandırdım, sonra da onu rahmetin dışındaki sıfatlarla donattım.*

¹⁰⁵⁷ (MK21b/9) bendegân

¹⁰⁵⁸ (A21a/21) enâma

¹⁰⁵⁹ (MK21b/11) 'düşmenterin maĥlûkât baña' yok

¹⁰⁶⁰ (MK21b/12) nazâr gönderib

¹⁰⁶¹ (A21b/1) kullaruma

¹⁰⁶² “... *Allâh'ın cezasının şiddetli olduğu.*” 2/Bakara-196, 211; 5/Mâide-2, 98; 8/Enfâl-13, 25;59/Haşr-4,7.

¹⁰⁶³ (A21b/1) ola (MK21b/15) olasin

¹⁰⁶⁴ (MK21b/15) mağfîret

¹⁰⁶⁵ (MK21b/16) ile

¹⁰⁶⁶ (MK21b/19) 'şâhâne' yok

¹⁰⁶⁷ (MK21b/19) kâm-resan nâ-ümidân

¹⁰⁶⁸ (MK21b/19) kılmazlar

¹⁰⁶⁹ (A21b/5) mükâla-i diğer

¹⁰⁷⁰ (A21b/6) 'ki' yok

(A21b/7) te‘ālā¹⁰⁷¹ (M52b/17) ‘aleyhi ve sellem. Her nāvek-i du‘ā ki (MK22a/2) şaştı-
kemān-dār-ı nübüvvetden (M53a/1) hālāş buldı. ‘Arz-ı icābete (A21b/8) yetdi.
(M53a/2)(MK22a/3) Ve her şāhbāz-ı murād ki kūşe-i sūrādık-ı risāletden āğāz-ı
(M53a/3) pervāz (MK22a/4) kıldı. Evc-i (A21b/9) hevā-yı kurbda şayd-ı tezevr-i¹⁰⁷²
kabūl (M53a/4) itdi. (MK22a/5) Niçe kabūl ki henüz gülberg-i gönçe-i dehān (M53a/5)
olan (A21b/10) la‘l-pāre-i zebānları (MK22a/6) nesīm-i irādet-i maqşūddan¹⁰⁷³
(M53a/6) müteħarrik olmadın berīd-i nüvid kudret-i (A21b/11)(MK22a/7) peyām-ı
icābet (M53a/7) yetürdi. Belki ressam-ı kār-hāne-i (MK22a/9) tabī‘atleri levha-i
(M53a/8) hātırda taşvīr-i (A21b/12) eşkāl-i merām kılmadın beşīr-i (M53a/9) sa‘ādet-i
(MK22a/10) müjde-i kabūl getirüridi¹⁰⁷⁴.

(M53a/10) Cihānī şod ez rahmet ārāste

(M53a/11) Çi ez h‘āste çīz-i nā h‘āste¹⁰⁷⁵

(M53a/12) Esnā-yı kabūl-i hācatda (A21b/14) (MK22a/12) ol nāzenīn çehār bāliş-i
(M53a/13) mehteri ve dest-perverde-i dāye-i¹⁰⁷⁶ sa‘ādet ü¹⁰⁷⁷ (MK22a/13) serveri
(M53a/14)(A21b/15) şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem böyle taħrīk-i silsile-i
(M53a/15) münācāt (MK22a/14) itdi ki “Ey **Ĥudāvend-i Kerim** (A21b/16) ve ey
Pādşāh-ı Rahīm¹⁰⁷⁸

(M53a/16) Ĥaţāpūşā Ĥudāvendā İlāhā

(M53a/17) ‘Aţāpāşā Kerīmā Pādişāhā¹⁰⁷⁹

(M53a/18)(A21b/17)(MK22a/16) Ol dem pesīn ki na‘re-i nāy-ı **İsrāfīli** tenbīh-i kıyām-ı

¹⁰⁷¹ (MK22a/1) 'te‘ālā' yok

¹⁰⁷² (A21b/9)(MK22a/4) tezevr

¹⁰⁷³ (A21b/10) maqşaddan henüz

¹⁰⁷⁴ (A21b/12)(MK22a/10) getirüdi beyt

¹⁰⁷⁵ (A21b/13) nāh‘āste nesr

¹⁰⁷⁶ (MK22a/12) 'dāye' yok

¹⁰⁷⁷ (MK22a/12) 'ü' yok

¹⁰⁷⁸ (A21b/16) **Rahīm** beyt

¹⁰⁷⁹ (A21b/17) pādeşāhā nesr

(M53b/1) maḥşer kıla (MK22a/17) ve zezeme-i nāḳūr-ı **Zü'l Celālī** (A21b/18) ḳubbe-i (M53b/2) nevbet-ḥāne-i ʿaraşāta ḡulgule-i dehşet (MK22a/18) şala.¹⁰⁸⁰ (M53b/3) Muḥāsibān-ı defter-ḥāne-i aʿmāl-ı ʿummāl¹⁰⁸¹ (A21b/18) cemʿ ü tefrīḳ-i āmāl (M53b/4) itdükde (MK22a/19) ve şarrāfān-ı dīvān-ḥāne-i (**yevme tubles serāir**)¹⁰⁸² (M53b/5) teşḫiş-i nuḳūd-ı (A21b/20) zamāir-i (MK22a/20) erbāb-ı şaḡāir ü kebāir eyledükde¹⁰⁸³ (M53b/6) ve terāzu-dārān-ı ḳabbānū'l-vezn (MK22a/21) (**Fe men ya'mel miskāle zerreti hayren yereh**)¹⁰⁸⁴ (MK22b/1) taʿyīn-i meḳādīr-i aʿmāl-ı sere ve nāsere (M53b/8) itdükde isterim ki (A21b/22) muḥāsebe-i (MK22b/2) aʿmāl-ı ümmetim baña mufevvāz (M53b/9) ola. Ve fezleke-i ṭavāmīr-i aḥvāl-i imzā-yı (MK22b/3) red¹⁰⁸⁵ ü¹⁰⁸⁶ ḳabūlümlle (M53b/10)(A21b/23) ʿunvān bula. İrtikāb-girān-ı bārī-yi cerāyim iden (M53b/11) ümmetlerim¹⁰⁸⁷ ki (MK22b/4) iltizām-ı mālā yelzem itmişlerdür¹⁰⁸⁸. (A22a/1) Ḳavāyim-i irsāliye-i (M53b/12) ʿamellerine nażar-ı ʿaṭīfet (MK22b/5) şalam. Veāfāt-ı iḡvā-yı¹⁰⁸⁹ (M53b/13) şeyṭānī¹⁰⁹⁰ (A22a/2) birle¹⁰⁹¹ bī-ḥāşıl olan meksūrān-ı¹⁰⁹² (MK22b/6) ümmetiñ (M53b/14) şaḥīfe-i seyyiʿātına bir mücib-i rızā-yı (A22a/3) settārī dāde-i (M53b/15)(MK22b/7) fūrū-nihāde çeküb mecbūrū'l-ḥavāṭır¹⁰⁹³ ḳılam. Tā ki fazāyiḥ-i (M53b/16) aʿmāl-ı ümmetimi¹⁰⁹⁴ (A22a/4) (MK22b/8) benden ḡayri kimse bilmeye ve ḳabāih-i (M53b/17) ʿamellerine hiçkes muṭṭalıʿ olmya.”

(M54a/1) Leb zi duʿā seyr-i nigeşte henüz

¹⁰⁸⁰ (A21b/18) şala ve

¹⁰⁸¹ (MK22a/18) ʿummāl' yok

¹⁰⁸² “ **O gün bütün sırlar yoklanıp, meydana çıkarılır.**” 86/Târik-9.

¹⁰⁸³ (A21b/20) itdükde

¹⁰⁸⁴ “ **Her kim zerre kadar hayır işlemişse onu görecektir.**” 99-Zilzâl-7.

¹⁰⁸⁵ (A21b/22)(MK22b/3) redd

¹⁰⁸⁶ (MK22b/3) 'ü' yok

¹⁰⁸⁷ (MK22b/3) ümmetim

¹⁰⁸⁸ (A21b/23) itmişlerdür itmişlerdür

¹⁰⁸⁹ (A22a/1) 'iḡvā-yı' yok

¹⁰⁹⁰ (MK22b/5) laʿīn ile şeyāṭīn

¹⁰⁹¹ (MK22b/5) 'birle' yok

¹⁰⁹² (MK22b/5) meksūr olan

¹⁰⁹³ (A22a/2)(MK22b/7) ḥavāṭır

¹⁰⁹⁴ (MK22b/7) ümmetim

(M54a/2) Vaqt-i tazarru^c negužeşte henüz¹⁰⁹⁵

(M54a/3) Hıttāb-ı (A22a/5)(MK22b/9) hāzret-i sulţān-ı celālet-i celle celāluhu (M54a/4) vārid oldu ki. ¹⁰⁹⁶ “Ey¹⁰⁹⁷ **Muhammed** sen (MK22b/10) istersin ki (A22a/7) kūşe-i dāmān-ı luţfuñ setre-i ma‘āyib-i ‘uşāt-ı ümmet eylesin. (M54a/6)(MK22b/11) İmdi ben ki¹⁰⁹⁸ ol (A22a/8) **Pādşāh-ı Kerīmim** isterim ki kabāyih-ı¹⁰⁹⁹ (M54a/7) a‘māl-i¹¹⁰⁰ siyāh-kārān-ı ümmete (MK22b/12) sen dahı vākıf olmiyasan. (M54a/8)(A22a/9) Sebeb-i perīşānī-yi ümmet ki irtikāb-ı¹¹⁰¹ isā‘et¹¹⁰² ve¹¹⁰³ zilletdür¹¹⁰⁴. (M54a/9) (MK22b/13) Nüvişte-i ‘amel-¹¹⁰⁵ nāmeleri¹¹⁰⁶ olduğın¹¹⁰⁷ (A22a/10) bilmeyesin. (M54a/10)(MK22b/14) Perdedār-ı şıfat-ı¹¹⁰⁸ settārī iktizā ider ki ‘uyüb-ı (M54a/11) ümmetān-ı mekrüb u¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ (MK22b/15) mağlūbı¹¹¹¹ (A22a/11) hiçkese¹¹¹² göstermiyem. (M54a/12) Sāyebān-ı hımāyet-i **Ġaffārī** icāb eyler ki (MK22b/16) penāh-ārende-i (A22a/12) (M54a/13) künüz-ı rahmetim olan mücrimān-ı ehl-i İmānı şahne-i (M54a/14) siyāset-gāh-ı (MK22b/17) düzaħa (A22a/13) virmeyem.” ¹¹¹³

(M54a/15) Raħmetet ‘āmešt u mā nevmīd ezān raħmet ne āyem

(M54a/16)(A22a/14) Şefkatī fermā egerçi lāyık-ı şefkat ne āyem

¹⁰⁹⁵ (A22a/4)(MK22b/8) şiir yok

¹⁰⁹⁶ (A22a/5) ki beyt

Leb zi du‘ā seyr-i niğeşte henüz

Vaqt-i tazarru ‘ negüžeşte henüz

¹⁰⁹⁷ (MK22b/9) yā

¹⁰⁹⁸ (MK22b/11) 'ki' yok

¹⁰⁹⁹ (MK22b/11) kabāħat

¹¹⁰⁰ (MK22b/11) 'a‘māl' yok

¹¹⁰¹ (MK22b/12) 'irtikāb' yok

¹¹⁰² (A22a/9) isā‘ etdür

¹¹⁰³ (MK22b/12) 've' yok

¹¹⁰⁴ (A22a/9) 've zilletdür' yok

¹¹⁰⁵ (MK22b/13) nüvişte-i şahife

¹¹⁰⁶ (A22a/9) nāmeleri ne; (MK22b/13) neleri

¹¹⁰⁷ (A22a/9) olduğınız bile; (MK22b/13) olduğımı bile

¹¹⁰⁸ (A22a/10) 'şıfat' yok

¹¹⁰⁹ (A22a/10) 'u' yok

¹¹¹⁰ (MK22b/14) menküb

¹¹¹¹ (A22a/11) 'mağlūbı' yok

¹¹¹² (A22a/11)(MK22b/15) hiç kimseye

¹¹¹³ (A22a/13) virmeyem beyt

(M54b/1) İşbu Şehadet-nâme-i Veysî tab'ca şâyân olduğundan birinci def'a olarak *Taşvîr-i Efkâr Gazete-hâne*'sinde tab'c olmuşdur. Sene 1283 fi Rebû'l-âhîr.¹¹¹⁴

4.3. Eserde Yer Alan Farsça Şiirler

(A1b/7)beyt

سخن را چنان پایه کردم بلند
کزو لوح محفوظ شد بهره مند

دمی چون صدف بازکن گوش هوش
چه جوهر فشانم بمن دار گوش

نی کلک من درفشان از دوات
نمودار حضر است و آب حیات
خضر گر باسکندر آبی نداد
من آب حیاتت دهم زین سواد¹¹¹⁵

Tarnskripsiyon:

Suĥan-rā çenân pāye kerdem bülend

K'ezû levĥ-i maĥfûz şod behremend

Demî çün şedef bāz kun gūş-i hūş

Çi cevher feşānem be-men dār gūş

Ney-i kilĥ-i men der-feşān ez-devāt

Nemudār Hızr est u āb-ı ĥayāt

¹¹¹⁴ (A22a/15) Temmeti'l-hurûf biavni'llahi'l-latif Ala Yedi Seyyid Muhammed en-Nahif e'z-za' if biseneti semānin ve mie badel elf; (MK22b/19) Temme el-kitāb biavni'lahi'l-vehhāb Ala Yedi ez'afî'l-' ibad Ruhî el-Müderris gufirelehu.

¹¹¹⁵ **Ebu'l-Kâsım-i Firdevsî / Şâhnâme;**
erişim <http://www.noormags.ir/view/ar/articlepage/11789/1521/text>

Hızır ger be-İskender ābī nedād
Men āb-ı hayātet dehem z'in sevād

Türkçesi:

Sözlerimi o kadar yüksek bir sesle söylemeye çalıştım ki.
Sesim "Leh-i Maḥfūz"a kadar gitti.

Kulağımı bir süreliğine istiridye gibi aç.
Kalem ve mürekkeple yazacaklarımı iyi dinle.

Benim kamış kalemimden ve divitimden inciler saçılıyor.
(Bu) Hızır (a.s.)'ın işaret ettiği āb-ı hayāt gibidir.

Eğer İskender'e Hızır (a.s.) bir (hayat) suyu vermediyse.
Ben bu karalamalardan sana hayat suyunu veririm.

(A2a/8)naẓm

پنج نمازست به از پنج گنج
به که بدین پنج شوی گنج سنج

پنجه خود ساز بدین پنج سخت
پنجه ابلیس بدر لخت لخت¹¹¹⁶

Transkripsiyon:

Penc namāz est bih ez penc genc
Bih ki bedīn penc şevī genc senc

Pence-i ḥod sāz bedīn penc saḥt

Pence-i İblīs beder laḥt-laḥt

¹¹¹⁶ Cāmī / Heft Evreng [erişim] <http://www.nosokhan.com/Library/Topic/16DA>

Türkçesi:

Her gün kılınan beş vakit namazın her birisinin değeri, bir hazinenin değerinden daha fazladır.

Senin beş (vakit namaz)ın İblis'in pençesini parça parça eder.

(A15a/22)beyt

سیهکاری گنهکاری کریهی
سیه روزی بدآموزی سفیهی

Transkripsiyon:

Siyehkārī gunehkārī kerīhī

Siyehrūzī bed-āmūzī sefīhī

Türkçesi:

Kötü davranansın, günahkarsın, çirkin ve beğenilmeyen birisin.

Kara bahtlısın, kötü şeyleri öğretirsin ve eğlenceye düşkün, akılsızsın.

(A15b/2; MK15a/1)naẓm

ردیلی بدلقایی زشت خویی
سفیهی تلخ طبعی ترش رویی
بافسون سیه کاری همیشه
چو چشم یار شوخی کرده پیشه

Transkripsiyon:

Rezīlī bed-liḳāyī zišt-ḥūyī

Sefīhī telḫ-ṭabʿī turş-rūyī

Be efsūn-i siyehkārī hemīşe

Çu çeşm-i yār şūḫī kerde pīşe

Türkçesi:

Aşağılık ya alçaksın, kötü çehrelisin, kötü ahlaklısın.

Aptalsın, kötü ahlaklısın ve huysuzsun.

Her zaman kötü davranarak başkalarını aldatır

Yârin, sevgilinin gözü gibi şuhluğu huy edinmiş daima kötü muamele ve tılsım edensin.

(A15b/17) mışrâ'

دشمن چه زند چو مهربان آید دوست¹¹¹⁷

Transkripsiyon:

Düşmen çi zened çu mihrībān āyed dost

Türkçesi:

Şefkatli dostun geldiği zaman, düşmanın elinden hiçbir şey gelmez.

(A16a/16: nazm)

مجرم گر این دقیقه بداند که دم به دم
مارا چه لذتیبست ز عفو گناهکار

همواره ارتکاب جرایم کند بعمد
پیوسته نزد ما گنه آرد باعتذار

Transkripsiyon:

Mucrim ger ĩn daķıķa bedāned ki dem be dem

Mā rā çi lezzetĭst zi ‘afv-i gūnāhkār

Hemvāre irtikāb-i cerāyem kuned be ‘amd

Peyveste nezd-i mā gunehāred bā ‘itizār

¹¹¹⁷ **Sa‘dī / Gūlistān** ; şiir şu şekilde yazılmıştır: دشمن چه زند چو مهربان باشد دوست [erişim] <http://ganjoor.net/saadi/golestan/gbab1/sh5/>

Türkçesi:

Bizim tövbe eden mücrimlerin affedilmesinden, ne kadar mutlu olduğumuzu günâhkâr bir anlamış olsa.

O zaman, daima kasten günah işleyerek, tövbe için bize gelir ve özür diler.

(A16a/22) beyt; (MK16a/15) nazm

مُرَقَّعُ بَرَكَشِ بَرِ مَادِهٖ چَند
شَفَاعَتِخَوَاهِ كَارِافْتَادِهٖ چَند 1118

Transkripsiyon:

Muraqqā^c berkeş ber mādde-çend

Şefā^cat ḥ^vāh kār uftāde-çend

Türkçesi:

Ne kadar madde/varlık varsa üstüne dervîşlik hırkasını çek/ört.

Ne kadar düşkün varsa onlar için de şefaattir iste.

(A16b/15) nazm

تا هست شفيعی چو تو صاحب کرم
کسرا نبود در همه آفاق غمی

گر رنجه کنی بهر شفاعت خدمی

کار همه عاصیان بسازی بدمی 1119

¹¹¹⁸ **Sûzanî**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

مرقع برکش نرماده ای چند
شفاعت خواه کارافتاده ای چند

[erişim] <http://www.vajehyab.com/dekhoda/1-جرقع>

¹¹¹⁹ Şiir şu şekilde yazılmıştır:

چون هست شفیع، چون تو صاحب کرمی
کس را نبود در همه آفاق غمی
گر رنجه کنی از سر لطفی قدمی
کار همه عاصیان بسازی به دمی

Transkripsiyon:

Tā hest şeff'î çū tū şāhib-i kerem
Kes rā nebuved der heme āfāḳ-ı ğamī

Ger rence konī behr-i şefā'at ḥedemī
Kār-ı heme 'aşiyān besāzī bedemī

Türkçesi:

Senin gibi cömert ve şefkatli biri oldukça.
Hiç bir ufukta kendisini mutsuz hisseden biri bulunmaz.

Sıkıntılı kimseler için şefaat istesen bir anda bütün isyankarların suçunu bağışlatırsın.

(A17a/6) beyt

نامیدم مکن از سابقه لطف ازل
تو چه دانی که پس پرده که خوبست و که زشت¹¹²⁰

Transkripsiyon:

Nā-umīdem mekon ez sābıḳa-i luṭf-ı ezel
Tū çî dānī ki pes-i perde ki ḥubest u ki zeşt

Türkçesi:

Ezelde lütfedilen takdirde beni ümitsiz etme.
Sen perdenin arkasında güzel mi çirkin mi olduğunu ne bileceksin.

[erişim] <http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/3282/4617/34082/>

¹¹²⁰ **Hâfız /Ġazeliyât**, şiir şu şekilde yazılmıştır:

نامیدم مکن از سابقه لطف ازل
تو پس پرده چه دانی که که خوب است و که زشت
[erişim] <http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh80/>

(A17a/9) beyt

رند دردی کش ما گرچه ندارد زر و زور
خوش عطابخش و خطاپوش خدایی دارد¹¹²¹

Transkripsiyon:

Rind-i durd-keş-i mā gerçi ne-dâred zer u zūr

Hoş ‘aṭā-baḥş u heṭāpūş *Hudāyī* dâred

Türkçesi:

Bizim dert çeken rindimiz gerçi sen altına ve güce sahip değilsen de güzellik ve lutuf bahşeden, hataları örten bir Rabbin var.

(A17a/12) beyt

چون ردّ و قبولی همه در پرده ی غیب است
زندهار کسی را نکنی عیب که عیب است¹¹²²

Transkripsiyon:

Çün redd u qabûl-i heme der perde-i ğayb est

Zinhâr kesî râ nekunî ‘ayb ki ‘ayb est

Türkçesi:

Peşinen birini red veya kabul etme, çünkü bilemezsin.

Asla bir kimseyi ayıplama, ayıptır.

(A17a/16) beyt

ترسم که روز حشر عنان در عنان رود

¹¹²¹ **Hâfız /Ġazeliyât**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

پیر دردی کش ما گرچه ندارد زر و زور
خوش عطابخش و خطاپوش خدایی دارد
[erişim] <http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh123/>

¹¹²² **Attâr**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

چون ردّ و قبول همه در پرده غیب است
زندهار کسی را نکنی عیب که عیب است
[erişim] <http://www.vajehyab.com/dehkhoda/> پرده

تسبیح ما و خرقه رندان جرعه خوار¹¹²³

Transkripsiyon:

Tersem ki rûz-i haşr ‘inân der ‘inân reved

Tesbîh-i mâ vü hırka-i rindân-i cur‘a-h‘âr

Türkçesi:

Korkarım ki kıyamet günü tesbihimiz, rindlerin hırkası ve içilen cur‘a (şarabın son yudumu) bizimle gelir.

(A17a/18) beyt

تا کی سخن از سخن رباییم
ما بر سر قصه خوداییم

Transkripsiyon:

Tâ key suhan ez suhan rubâyîm

Mâ ber ser-i kışsa-i hodâyîm

Türkçesi:

Başkalarının sözlerini nereye kadar söyleyelim, biz kendi kıssamıza gelelim.
Asıl bahsimize gelene kadar devamlı kelimelerle oynayalım.

(A17b/1) nazm

ز مهجوری بر آمد جان عالم
ترحم یا رسول الله ترحم

چه آخر رحمة للعالمینی

¹¹²³ **Hâfız /Gazeliyât**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

ترسم که روز حشر عنان بر عنان رود

تسبیح شیخ و خرقه رند شرابخوار

[erişim] <http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh246/>

ز محرومان چرا فارغ نشینی

قضا می افکند از راه ما را
خدا را از خدا درخواه ما را

چو هول روز رستاخیز خیزد
باتش آب روی ما نریزد

کند با این همه همراهی ما
ترا اذن شفاعتخواهی ما

چو چوگان سرافکنده آوری روی
بمیدان شفاعت امتی گوی¹¹²⁴

Transkripsiyon:

Zi mehcūrī berāmed cān-ı ʿālem

Teraḥḥum Yā Resūlallāh teraḥḥum

Çiāḥer raḥmetüñ li'l-ʿālemīnī

Zi miḥrūmān çirā fāriğ neşīnī

Ḳazā mī-efkened ez rāh mā rā

Ḥodā rā ez ḥodā der ḥʿāh-ı mā rā

¹¹²⁴ **Câmî / Heft Evreng / Yûsuf u Zeliḥâ**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

ز مهجوري برآمد جان عالم
ترحم يا نبي الله ترحم
نه آخر رحمة للعالميني
ز محرومان چرا فارغ نشيني
قضا مي افکند از راه ما را
خدا را از خدا درخواه ما را
به آتش آب روی ما نریزد
کند با این همه گمراهي ما
تو را اذن شفاعتخواهي ما
چو چوگان سرفکنده آوري روی
به میدان شفاعت امتي گوي
[erişim] <http://www.nosokhan.com/library/Topic/16EG>

Çū havl-i rûz-ı restâhîz hîzed

Be âteşâb-ı rûy-ı mâ nerîzed

Kuned bâ ĩn heme hemrâhî mâ

Turâ ızın-ı şefâ'at h'âhî mâ

Çū çevgân-ı ser-efkende âverî rûy

Bemeydân-ı şefâ'at-ı ümmetî gûy

Türkçesi:

Senin ayrılığınla âlemin cânı gitti.

Merhamet et ya Rasûlallâh merhamet et!

Sen âlemlere rahmet olarak gönderildin.

Neden canlıları kendi lütfundan mahrum edesin.

Kaza bizi yoldan atsa da,

Allâh'a daha yakın olmamız için merhamet etmesini iste.

Kıyametin geleceği zaman,

(Allâh) Bizi cehenneme göndermesin.

Kıyamet koptuğunda ateş yüzümüze su serpmez.

Biz günahkarlar için şefa'at isteme izni sana verildi.

Şefa'at meydanında ümmetini dilemen için.

Çevganın önündeki top gibi yüzümüzü sana çevirdik.

(A17b/13) nazm

هرکه بدکار یا بداندیش است
روی نیکو دگر کجا بیند

هرکه شاخ مضرتی کارد
میوهٔ منفعت کجا چیند

Transkripsiyon:

Her ki bedkār yā bed-endīš est
Rūy-ı nīkū digeṛ kucā bīned

Her ki šāḡ-ı mażarratī kāred
Mīve-i menfa‘at kocā çīned

Türkçesi:

Kimin işi ve düşüncesi kötü ise iyinin yüzünde de onu (kötülük, çirkinlik) görür.

Kim ki zararlı dal dikerse
O ağaçtan faydalı meyveler vermesini nasıl bekleyebilir?

(A17b/21) nazm

طرفه کلیدی که در این تنگنای
هاویه بند آمد و جنت گشای

حرص و شره دوزخ پراتش است
مهرزدن بر در دوزخ خوش است¹¹²⁵

Transkripsiyon:

Ṭurfe kilidī ki der īn teng-nāy
Hāvīye bend āmed u cennet-güşāy

¹¹²⁵ Câmî / Heft Evreng; [erişim] <http://www.nosokhan.com/Library/Topic/16DC>

Ĥırş u şereh dūzeĥ-i pūr âteş est
Müĥr zeden ber der-i dūzeĥ ĥoş est

Türkçesi:

Yeni bir anahtar cehennemın kapısının kilidini kapatır.
Ve cennetin kapısının kilidini açar.

Hırs ve açgözlülük âteş dolu bir cehennemdir.
Cehennem kapısını mühürlemek, en iyisidir.

(A18a/5) beyt

آمده شهر صيام سنجق سلطان رسيد
دست بدار از طعام مائدهٔ جان رسيد¹¹²⁶

Transkripsiyon:

Āmede şehr-i şıyām sencāĥ-ı sultān resīd
Dest bedār ez ta‘ām mā’ide-i cān resīd

Türkçesi:

Ramazan ayı geldiğinde Sultan'ın sancağı ulaşır.
Can sofrası geldi, yemekten elini çek.

(M11a/14)(A18a/23)münacât

ای عذرپذیر و عذرخواهان
عفو تو شفیع پرگناهان

جرم منگر که چاره سازی

¹¹²⁶ Mevlânâ /Dîvân-ı Şems / Ġazeliyât;
[erişim] http://fa.wikisource.org/wiki/ديوان_شمس/آمد_شهر_صيام_سنجق_سلطان_رسی

طاعت مطلب که بی نیازی

مگذار چنین ذلیل و زارم

از راه کرم برآر کارم

ای مرحم ریش دلفگاران

وی چاره کار کامکاران

در وادیء معصیت اسیرم

مگذار که تشنه لب نمیرم

چون آمده ام بعدرخواهی

نومید مکن مرا الهی

هرچند بدو گناهکارم

از لطف تو لیک امیدوارم

عصیان من ار ز حد برون است

احسان تو زان بسی فزون است

در مزرع ما اگرچه نم نیست

ابر کرم تو هست غم نیست

رخش غضبت اگرچه تند است...

در پیش سمند لطف کند است

گر آتش قهر سوزناکست

چون آب کرم بود چه باکست

یا ربِّ بکمالِ عِزِّ و جاهت
وانگه برونندگان راهت

آن خانه که آمدش لحد نام
روشن کنیش ز نور اسلام

آن چیز که بایدم درآموز
مگذار مرا به من در آن روز ¹¹²⁷

Transkripsiyon:

Ey 'ozr pezîr ü 'ozr-ḥ'āhān

'Afv-ı tu şefti-i pür gunāhān

Curmem meniger ki çāresāzī

Ṭā'et-i maṭlab ki bīnīyāzī

Megüzār çenīn zelīl u zārem

Ez rāh-ı kerem ber-ār kārem

Ey merḥem-rīş-ı dilfigārān

Vey çāre-i kār-ı kāmkarān

Der vādī-yi ma'şīyet esīrem

Megüzār ki teşne-leb nemīrem

Çün āmedeem be 'ozr-ḥ'āhī

¹¹²⁷ Emîr Ḥusrev Dehlevî / Mecnûn ü Leyla;

[erişim] <http://ganjoor.net/khosro/gozide/majnoon-leyli/sh2/>

Nevmīd mekon merā ilahī

Herçend bedū gunāhkārem

Ez luṭf-ı tu līk umīdvārem

‘İşyān-ı men er zuḥd birūn est

İḥsān-ı tu z’ān besī fuzūn est

Der mezra^c-ı mā egerçi nem nīst

Ebr-i kerem-i tu hest, ğam nīst

Raḥş-ı ğaḫabet egerçi tond est

Der pīşe semend-i luṭf, kond est

Ger āteş-i ḫahr sūznāk est

Çunāb-ı kerem boved çi bāk est

Yā Rabb be kemāl-i ‘izz ü cāhet

V’āngeh be revendegān-ı rāhet

Ān ḫane ki āmedeş leḫed nām

Rūşen koniyeş zi nūr-i İslām

Ān çiz ki bāyedem der-āmūz

Megüzār merā be men derān rüz

Türkçesi:

Ya Rabbim (Ya Allâh, Ya Allâh) sen özür dileyenlerin özrünü kabul ediyorsun.

Senin affetmen, çok günah işleyenlere şefaât edebilir.

Benim cürmüme bakma, çünkü sen her şeyin çaresini biliyorsun.

Benden itaat isteme, çünkü senin benim itaatime bile ihtiyacın yoktur.

(Ey Allâh'ım) beni bu zayıf ve ağlar durumda bırakma.

Benim işime veya durumuma, kerem yolundan bak.

(Ey Allâh'ım) yaralı gönüllere merhem ol.

Nitekim mutlu olanların çaresi sensin.

Günah vadisinde esirim.

Susuz dudaklarla ölmeme izin verme.

Özür dilemek üzere gelmişim.

Ya Rabbim, beni umutsuz etme.

Her ne kadar sana karşı günahkârsam da.

Lütfundan umutluyum.

Eğer benim itaatsizliğim haddinden fazla görünürse de.

Senin iyiliğin ve lütfun, ondan daha fazladır.

Her ne kadar bizim tarlamızda nem yoksa da.

Senin Kerem bulutun olduğu müddetçe gam yoktur.

Senin gazap atın ne kadar çevikse de.

Onun önüne lutfunun güzel atı geçer.

Her ne kadar kahr ateşin yakıcı ise de.

Kerem suyun oldukça korku yoktur.

Ya Rabbim, senin makamın, yüceliğın uludur.

Ve senin yoluna gidenlerin de makamı uludur.

Adı kabir olan eve geldiğinde.

İslâmın nuruyla aydınlatasın.

Beni, kabrime koyulduğum günde, yalnız bırakma.

Lazım olan her şeyi bana öğret.

(A2b/17)(V2b/17) beyt

سوختنی را درم خوش فرست
مهر به دروازهٔ آتش فرست

Transkripsiyon:

Sūhtenī rā derem hoş ferest

Mohr be dervāze-i āteş ferest

Türkçesi:

Yanana merhamet et.

Ateşli şehrin kapısını (cehennem kapısını) kapat.

Şiir:

غزاست پایهٔ عزّو سعادت دوجهان
غزاست پایهٔ برتر زهفتمین ایوان
هرآنکه تیغ زن گردن عدو باشد
شودبه هردوجهان او سر سرافرازان
بتیغ خویش ستانند غازیان جنت
همین خدای شناسد مراتب ایشان

Transkripsiyon:

Ġazāst pāye-i ʿizz u saʿadet-i du cihān

Ġazāst pāye-i berter zi heftomīn eyvān

Herān ki tīgzen-i gerden-i ʿadūvv bāšed

Şeved be her du cihān u ser-i serefrāzān

Be tīg-i ḥvīş setānend ġāzīyān-ı cennet

Hemīn ḥodā-yı şināsed merātib-i īşān

Türkçesi:

Gaza, iki cihan saadeti ve ululuğu rütbesidir.

Gazanın değeri yedinci kat göğün direklerinden daha yüksektir.

Her kim düşmanların boynuna kılıç vurursa.

İki cihanda da onun başı yükselir.

Allâh'a göre savaşmak, o kadar değerlidir ki savaşçılar cennete gidiyorlar.

Onların makamı ve derecesini, sadece Allâh bilir.

(A5b/14) nazm

خدایا بزرگی سزاوار تست

متاعی چنین جنس بازار تست ¹¹²⁸

قدیمی خردبخش و روزی رسان

پناه فقیران کس بیکسان ¹¹²⁹

¹¹²⁸ Şiir şu şekilde yazılmıştır:

خدایا بزرگی سزاوار تست

همه نیکوئی در جهان کار تست

[erişim] http://semiromi.ir/index.php?option=com_content&view=article&id=1296:-:بازمان-تاریخی

[Itemid=7](http://semiromi.ir/index.php?option=com_content&view=article&id=1296:-:بازمان-تاریخی&catid=3:سمرم-سمیرم&Itemid=7)

¹¹²⁹ **Emīr Vahidüddīn Mes‘ūd**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

خدای خردبخش روزی رسان

تویی آنکه مسجود دیو و پرست
 تو و دیگری گفتن از کافرست
 اگر بت پرستست راهش بتست
 وگر اهل ایمان پناهش بتست

Transkripsiyon:

Ḥudāyā buzurgī sezāvār-ı tust

Metā'ı çenīn cins-i bāzār-ı tust

Ḳadīmī ḥıred-baḥş u rüzī-resān

Penāh-ı faḳīrān-kes-i bīkesān

Tuyī ānki mescūd-i dīv ü perīst

Tu vü dīgerī goften ez kāfirīst

Eger but-perestest rāheş bütest

Veger ehl-i īmān penāheş bütest

Türkçesi:

Ya Rabbim, "büyüklüğ"ün sıfatı, sadece sana lâyıktır.

Böylesi bir meta sadece senin pazarında bulunabilir.

Kadim olan Allâh'ım ve rızık veren Allâh'ım,

Fakirlerin sığınağı, kimsesizlerin kimsesi olan Allâh'ım.

Tüm cinler ve periler sadece Senin huzurunda her zaman secde ederler.

"Senin huzurundan başkasıyla konuşmak" kafirliktir.

Eğer biri puta tapıyorsa putperesttir.

Mümin olanlar da putperest için Allâh'tan yardım dileyecektir.

(M24a/11) münâcât (A6a/1) nazm

ا
 کریمہ رحیمہ جہان پرورا
 مہا بر ہمہ داوران داو
 بنور خودم روشنایی بدہ
 ز ظلمات نفسم رہایی بدہ
 شبم ہولناک و رهم ناپدید
 چنین کی توانم بہ منزل رسید
 مگر عون فضل تو یاری دہد
 از این ظلمتم رستگاری دہد
 تو آن بحر جودی کہ از فیض خویش
 بشویی بہ یک قطرہ صد جرم بیش

Transkripsiyon:

Kerîmâ raḥîmâ cihân-perverâ

Mehâ ber heme dâverân dâverâ

Be nûr-ı ḥodem rûşenâyî bedih

Zi zulumât-i nefsem rehâyî bedih

Şebem havlnāk u rehem nā-pedīd
 Çenīn key tevānem be menzil resīd

Meger ʿavn-ı faẓl-ı tu yārī dihed
 Ez īn ẓulmetem restgārī dihed

Tu ān baħr-ı cūdī ki ez feyẓ-i ħ̄vīş
 Beşūyī be yek ẓatre şad curm bīş

Türkçesi:

Ey merhametli, ey şefkatli, ey cihanın yaratıcısı.
 Bütün hâkimlerden daha yüksek olan ey hâkim.

Benim vücudumu aydınlat.
 Nefsimin karanlığından beni kurtar.

Korku dolu bir geceyim, yolumu kaybetmişim.
 Varacağım yer için gücü nerden bulayım.

Sadece Senin lütfun bana yardım eder.
 Ve beni esir olduğum bu karanlıktan kurtarır.

Varlığı kendinden beslenen bir cömertlik denizisin.
 Bir damlan yüzlerce günahı yıkar.

(A6a/15) kitʿa; (V5b/18) beyt

پیش از من تو بررخ جانها کشیده آند

طغرای نیکبختی و نیلباختری

آنراکه طوق مقبلی اندر ازل خدای
روزی نکرد چون نکشد غل مدبری¹¹³⁰

Transkripsiyon:

Pīş ez-men tu ber-ruḥ-ı cānhā keşīde end

Tuğrā-yı nīk-baḥtī vü neyi bedāḥterī

Ānrā ki ṭavḳ-ı muḳbilī ender ezel *Hudāy*

Rūzī ne-kerd, çün ne-keşed ğıll-mudebberī

Türkçesi:

Dünyaya gelmeden önce (kader) tuğrasında bahtımızın iyi ya da kötü olacağı bellidir.

O (kader) Allâh'ın ezelde takdir edip boynumuza astığı paydır.

Tedbirle bunun önüne geçilebilir mi?

(A6b/20) nazm

که ای آفتاب زمان و زمین
ترا آسمان و زمین در نگین

بچرخ ار بود دشمنت سرافراز
کمندت چو خورشید باشد دراز

¹¹³⁰ Sa'dî / Mevâ'iz / Kaşâid; şiir şu şekilde yazılmıştır:

پیش از من و تو بر رخ جانها کشیده اند
طغرای نیک بختی و نیل بداختری
آن را که طوق مقبلی اندر ازل خدای
روزی نکرد چون نکشد غل مدبری

[erişim] <http://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh55/>

اگر دشمننت غرق جوشن شود
گرفتار زندان آهن شود

Transkripsiyon:

Ki ey āftāb-ı zemān u zemīn
Torā āsmān u zemīn der-nigīn

Be çerh er boved duşmenet ser-efrāz
Kemendet çu hūrşīd bāşed dırāz

Eger duşmenet ğarķ-ı cevşen şeved
Giriftār-ı zendān-ı āhen şeved

Türkçesi:

Sen göğün ve yerin yüzük kaşısın.

Birisi sana düşmanlık ederse.
Güneşe benzeyen kemendin uzar onu esir eder.

Eğer sana düşmanlık eden zırha bürünürse de.
Senin demir zindanına tutsak olur.

(A8a/5) beyt

بی آنکه شد کشاده یکی خنجر از نیام
بی آنکه شد کشاده یکی ناوک از کمان¹¹³¹

¹¹³¹ **Emîr Ma'zî**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

بی آنکه شد کشیده یکی خنجر از نیام
بی آنکه شد گذارده یک ناوک از کمان
[erişim] <http://www.vajehyab.com/dehkhoda/ناوک>

Transkripsiyon:

Bī an ki şod keşīde yekī hañçer ezniyān

Bī an ki şod kuşāde yekī nāvek ez gümān

Türkçesi:

Biri ansızın belinden hañçerini çıkardı.

Kemanından oku ansızın çıkıverdi.

(A8a/7) kıta

ياشفيح المذنبين بار گناه آورده ام
بر درت اين بار يا پشت دوتاه آورده ام

چشم رحمت برگشا موی سفید من نگ ر
گرچه از شرمندگی روسياه آورده ام

اين نميگويم که بودم سالها در راه تو
هستم آن گمره که اکنون روبراه آورده ام¹¹³²

Transkripsiyon:

Ya şeft̄el-muznibīn bār-ı günāh āverde-em

Ber deret īn bār ya puşt-ı dutā āverde-em

Çeşm-i rahmet berguşā, mūy-i sefid-i men niger

Gerçi ez şermendegī, rū-siyāh āverde-em

¹¹³² Şiir şu şekilde yazılmıştır:

مناجات

يا اله العالمين بار گناه آورده ام
بر درت زين بار خود پشت دوتا آورده ام
چشم رحمت برگشا حال خراب من ببين
زانکه از شرمندگی روی سياه آورده ام
من نمی گويم که بودم سالها در راه تو
هستم ان گمراه که اکنون رو به راه آورده ام

[erişim] <http://erfan3951.blogfa.com/> <http://alqlm.org/threads/8148>. -میری-طرف-سم-تمام-دوستو-کو-عید- (مبارک)

Īn nemīgūyem ki būdem sālḥā der rāh-ı tu
Hestemān gūmreh ki eknūn rū be rāh āverde-em

Türkçesi:

Ey günahkarların şefaâtçisi günah yüküyle gelmişim.
Bu yükü kapına iki büklüm gelmişim.

Her ne kadar yüzümün karalığıyla utanç içinde gelmişsem de.
Rahmet gözünle ağaran saçlarıma bak.

Yıllardır senin yolunda olduğumu iddia etmesem de,
Yanlış yolda olsam da şimdi yüzümü senin yoluna çevirip gelmişim.

(A9b/11) beyt

بند جانم زخمِ سلسلهٔ موی ویست
زخمِ تیرم ز کمانگوشهٔ ابروی ویست

Transkripsiyon:

Bend-i cānem zi ḥam-i silsile-i mū-yı vey est

Zaḥm-ı tīrem zi kemāngūşe-i ebrū-yı vey est

Türkçesi:

Onun saçının zincirinin kıvrımında canım tutsak,
Onun kaşının köşesinden ok vurgunuyum.

(A10b/9) beyt

چه سعادتست یارب که بخدمت رسیدم

دل نامراد خود را بمراد خود بدیدم

بکش آتش دل من بحضور خویش یکره
که چو آب دیده خود بهزار سو دویدم

تو دری و من گهرسازبرای خودفشاندم
تو مهی و من منازل ز برای تو بریدم

ببرم هزار منزل ز هوای خوبی تو
که هزاربار هستی به از آنکه می شنیدم

Transkripsiyon:

Çi sa'adetest Yā **Rab** ki be h̄idmetet resīdem

Dil-i nāmūrād-ı h̄od rā be murād-ı h̄od bedīdem

Bekeş âteş-i dil-i men beḥuzūr-ı h̄'îş yek reh

Ki çu āb-ı dīde-i h̄od be hezār sū devīdem

Tu dūrī men guhersāz berāy-ı h̄od-feşāndem

To mehī vü men menāzil zi berāyı to burīdem

Be berem hezār menzil zi hevā-yı h̄übī-i tu

Ki hezār bār hestī bih ezān ki mīşenīdem

Türkçesi:

Sana kul olmak benim için mutluluktur.

Muradına ermeyen gönül (sana kul olmakla) muradına erdi.

Benim gönlümü senin yolunun âteşine düşür.

Sana varmak için göz yaşlarım gibi her tarafa akayım.

Sen, değerli bir incisin, ben kendisi için saçan kuyumcuyum.

Sen bir aysın ve ben senin menzillerinde dolananım.

Senin güzel havanda dolaşmak isterim.

Şimdiye kadar duyduklarımın en iyisisin.

(A11a/1) beyt

بمردمی نظری کن مرا که درویشم
بمرهمی مددی کن مرا که دلریشم

Transkripsiyon:

Bimerdümī naẓarī kūn merā ki dervīšem

Bimerhemī mededī kun merā ki dilrīšem

Türkçesi:

Benim için bir bakışın gözbebeği ol, çünkü ben dervîşim.

Derdime merhem ol, çünkü benim gönlüm yaralı.

(A11a/11) beyt

چند روزی بر در یارم اقامت آرزوست
ای اجل سرعت مکن وی عمر مستعجل مباش

Transkripsiyon:

Çend rüzī ber der yārem iḳāmet ārzüst

Ey ecel sur‘at mekun vey ‘ömr-i müsta‘cil mebāş

Türkçesi:

Günlerdir sevgilinin kapısında yerleşme arzusundayım.

Ey ecel acele etme ve ey ömür hızlı geçme.

(A12a/16) nazm

ای خوش آن دلکه درکنار گرفت
دلبر لاله لاله الاالله

ای خوش آن جان که یافت در بحرش
گوهر لاله لاله الاالله

Transkripsiyon:

Ey hoş ān dil ki der kenār girift

Dilber-i Lā İlāhe İllallāh

Ey hoş ān cān ki yaft der bahreş

Guher-i Lā İlāhe İllallāh

Türkçesi:

Gönül o hoş dilbere tutuldu ki (o) dilber Lâ İlâhe İllallâh'dır.

Ne hoş ki o denizde can bir gevher buldı, o da Lâ İlâhe İllallâh'dır.

(A13a/12) nazm

چراغ هدایت بدلهای کور
بود کشتن دانه در خاک شور

اگر سنگ گوهر نگردد زتاب
توقف ز سنگ است نی ز آفتاب

Transkripsiyon:

Çerâğ-ı hidâyet be delhâ-yı kūr

Buved kişten-i dāne der ḥāk-ı şūr

Eger seng, gevher negerded zi tāb

Tevaḳḳuf zi seng est ney zi āftāb

Türkçesi:

Onun kör yüreğine hidayet çırası götürülse bile.

Bu tuzlu toprağa tohum ekmek gibidir.

Eğer bir maden, ısıyla mücevhere dönüşmezse,

Bu kusur güneşten (ısı) değil madendendir.

(A13b/17) nazm

شهنشهی که برای نثار مجلس او
پر از جواهر انجم سپهر را اطباق

مشام روح و دماغ خرد زباغ بهشت
بجز روایح خلقش نکرده استنشاق

زبان ناطقه از منهیان عالم غیب
بجز نتایج لطفش نکرده استنشاق

فکنده قصه یوسف جمال او درچاه
 نهاده پایه کسری زمان او برطاق¹¹³³

Transkripsiyon:

Şehin şehi ki berā-yı nişār-ı meclis-i ū
 Pür ez cevāhir-i encüm-i sipihr rā iṭbāk

Meşām-ı rūḥ u dimāğ-ı ḥıred zi bāğ-ı bihişt
 Becüz revāyih-i ḥalkeş nekerde istinşāk

Zebān-ı nāṭıka ez menhiyān ‘ālem-i gayb
 Becüz netāic-i luṭfeş nekerde istinṭāk

Figende kışşa-i Yūsuf cemāl-i ū der çāh
 Nihāde pāye-i kisrā zamān-ı ū bertāk

Türkçesi:

O, öyle bir şahlar şahı ki onun meclisine feleğin tabakalarından mücevherlerden yıldızlar saçılır.

Ruhun ve idrakın cennet bahçesinden koku alma hassası.

Onun huyundan koklatılan kokudan daha yoğun bir koku olamadı.

Gayb aleminin sırlarından dile getirilmek istenilenler.

¹¹³³ **Selmân-ı Sâvecî / Dîvân / Kaside**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

شهنشاهی که برای نثار مجلس اوست
 پراز جواهر انجم، سپهر را اطباق
 مشام روح و دماغ خرد زیباغ بهشت
 بجز روایح خلقش، نکرده استنشاق
 زبان ناطقه از منہیان عالم غیب
 بجز نتایج طبعش نکرده استنطاق
 فکنده قصه یوسف جمال او در چاه
 نهاده نامه کسری، زمان او بر طاق

[erişim] <http://www.nosokhan.com/Library/Topic/0D1M>

Onun (Allâh'ın) lütfunun neticelerinden başka bir şey değildir.

O cemal sıfatlı Yûsuf hikâyesinde (neden) kuyuya fırlatılmış ve kisranın derecesi zamanına adeta bir taht gibi neden kurulmuş (hikmeti bilinmez).

(A14a/6) beyt

خندهای زد دهنش تنگ شکر پیدا کرد
سخنی گفت لبش لؤلؤی تر پیدا کرد¹¹³⁴

Transkripsiyon:

Ḥandey zed dehenş-i teng şeker peydâ kerd

Suhenî guft lebeş lü'lü-i ter peydâ kerd

Türkçesi:

Onun küçük ağzına bir gülücük konu (böylece) tatlılık ortaya çıktı.

Onun dudaklarından bir söz döküldü (böylece) taze inciler ortaya çıktı.

(A18b/16) nazm

ز توای نخل تر خرما زمن شیر
مکن در خوان نهادن هیچ تقصیر
مرا زین شیر و خرما قوت جانده
ز چان دادن درین قحطم امانده¹¹³⁵

Transkripsiyon:

¹¹³⁴ **Salmân Sâvecî / Dîvân-ı Eş'âr / Terkîbât**; şiir şü şeklinde yazılmıştır:

خندهای زد دهنش تنگ شکر پیدا کرد

سخنی گفت لبش لؤلؤی تر پیدا کرد

[erişim] <http://ganjooor.net/salman/divanss/tarkibatss/sh3/>

¹¹³⁵ **Câmî / Heft Evreng / Yûsuf u Zeliḡâ**; [erişim] <http://www.nosokhan.com/library/Topic/16FO>

Zi tū ey naḥl-i ter ḥurma zimen-i ṣīr
Mekun der ḥʿan-ı nihāden hīç taqṣīr

Merāzʿin-i ṣīr ü ḥurmā kuvvet-i cān dih
Zi cān dāden der īn kaḥṭem emān deh

Türkçesi:

Senden taze bir hurma benden de süt.
Sofrada hiç kusur bırakma.

Hurma ve sütle ben can bulayım.
Bu kıtlıkta can bağışlayıp eman ver.

(A18b/23) beyt

هوسرا عرصه میدان کشاده
طمعرا آتش اندر دل فتاده¹¹³⁶

Transkripsiyon:

Hevesrā ‘arṣa-i meydān-kuṣāde
Ṭam‘arā āteṣ-i ender dil-futāde

Türkçesi:

Heves insanı (harp) meydanına atar.
Hırs da düşkün gönlü âteşe sokar.

(A19a/3) nazm

¹¹³⁶ **Câmâ / Heft Evreng / Yûsuf u Zeliḥâ**; şiir şu şekilde yazılmıştır:
هوس را عرصه میدان کشاده
طمع را آتش اندر جان فتاده
[erişim] <http://ganjoor.net/jami/7ourang/7-5-yusof-zoleykha/sh34/>

هوای دلش قفل عصمت شکست

عنان تکلف ربودش زدست

هوا رغبت خاطرش تازه کرد

شکيب از میان عزم دروازه کرد¹¹³⁷

Transkripsiyon:

Hevā-yı dileş ḳufl-i ʿişmet şikest

ʿInān-ı tekkelluf rubūdeş zi dest

Hevā raġbet-i ḥāṭireş tāze kerd

Şekīb ez miyān ʿazm-i dervāze kerd

Türkçesi:

Onun gönlünün arzusu masumiyet kilidini kırdı.

Elinden sorumluluk dizgini çalındı.

Yeni bir arzu onun gönlüne düştü ve sabır da elden gitti.

Şiir:

توکر باز یجها دانی نمودن

بدر درز دیدن والماس سودن

Transkripsiyon:

¹¹³⁷ **Emîr Ḥusrev Dehlevî / Dîvân-ı Eşʿâr / Âyîne-i Sikenderî**; şiir şu şekilde yazılmıştır:

هوای دلش قفل عصمت شکست

عنان تکلف ربودش زدست

چو می‌رغبت عاشقان تازه کرد

شکيب از میان عزم دروازه کرد

[erişim] <http://ganjoor.net/khosro/gozide/aycene-sekandari/sh2/>

Tu ger bāzīçehā dānī nūmūden.
Beder derz dīden u elmās sūden.¹¹³⁸

(A19a/21) kıt‘a; (V6b/10) münācāt

بر سینه غم پذیرمن رحمت کن
برجان و دل اسیر من رحمت کن

برپای خرابات روی من بخشای
بر دست پیاله گیر من رحمت کن¹¹³⁹

Transkripsiyon:

Ber sīne-i ğam pezīr-i men raḥmet kun

Ber cān u dil-i esīr-i men raḥmet kun

Ber pāy-ı ḥarābāt rūy-ı men-beḥşāy

Ber dest-i piyālegīr-i men raḥmet kun

Türkçesi:

Dertle dolan ve derdi kabul eden kalbime merhamet et.

Daima aşka esir olan ruhuma ve yüreğime merhamet et.

İzin ver yüzümü meyhanenin ayağına koyayım.

Benim kadeh tutan elime rahmet et.

¹¹³⁸ Şiir Türkçeye çevrilemedi

¹¹³⁹ Şiir şu şekilde yazılmıştır:

یا رب بدل اسیر من رحمت کن
بر سینه غم پذیر من رحمت کن
بر پای خرابات رو من بخشای
بر دست پیاله گیر من رحمت کن

[erişim] <http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/4693/7457/92486/>

(A19b/21) nazm (V7a/11) rubâi^c

ای عشق تو داده باز جان را پرواز
لطف تو کشیده چنگ دارا بنواز

یک زره عنایت ز تو ای بنده نواز
بهتر ز هزارساله تسبیح و نماز¹¹⁴⁰

Transkripsiyon:

Ey ʿışq-ı tū dāde bāz-ı cān rā pervāz
Luṭf-ı tū keşīde ceng-i *Dārā* benüvāz

Yek zerre ʿināyet zi tu ey bende nüvāz
Behter zi hezār sāl-i tesbīḥ u nemāz

Türkçesi:

Ey aşkıyla candoğanını uçurtan ve lutfuyla Dârâ'nın çengini çaldıran.
Dârâ'nın harp çalmasına senin lütfun sebep olur.

Ey kullarına acıyan! Senden bir zerre inâyet bin yıllık tesbih ve namazdan daha iyidir.

(M50b/7) münâcât

جهاندارا کریم دستگیرا
خداوندا رحیما پادشاها

¹¹⁴⁰ **Mevlevî / Dîvân-ı Şems / Rubâi'ât:** şîir şu şekilde yazılmıştır:

ای عشق تو داده باز جان را پروا
لطف تو کشیده چنگ جان را در سا
یک زره عنایت تو ای بندهنواز
بهتر ز هزار ساله تسبیح و نماز

[erişim] <http://ganjoor.net/moulavi/shams/robaeesh/sh938/>

فقیرم تکیه بر لطف تو کردم
ندارم جز دربار تو مأوا

دران ساعت که از هول قیامت
ز هیبت خون به جوش آید در اعضا

درآن ساعت که در قعر جهنم
درافتد آتش اندر گبروترسا

بحق آنکه قهاری و قادر
بحق آنکه قیومی و دانا

کرم کن از در دوزخ بلطفم
سر راه قبول خویش بنما
چو در جنت رویم آنکه تو دانی
صلاح ما تو به میدان از ما 1141

Transkripsiyon:

Cihān-dārā Kerīmā Dest-gīrā

Ḥudāvendā Raḥīmā Pādišāhā

Faḳīrem tekye ber luṭf-ı tū kerdem

¹¹⁴¹ Şiir şu şekilde yazılmıştır:

جهان دارا رحیما دست گیرا
خداوندا کریم پادشاهها
فقیرم تکیه بر لطف تو دارم
ندارم جز در باز تو مأوا
در آن ساعت که از هول قیامت
ز هیبت خون به جوش آید در اعضا
در آن ساعت که در قعر جهنم
بیفتد آتش اندر گبر و ترسا
به حق آن که قهاری و قادر
به حق آن که قیومی و دانا
کرم کن وز در دوزخ به لطفم
سر راه قبول خویش بنما
چو در جنت رویم آن که تو دانی
صلاح ما تو به می دانی از ما

[erişim] <http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/4693/4707/37318/>

Nedārem c'ez der bār-ı tū me'vā

Derān sā'at ki ez havl-i kıyāmet

Zi heybet hūn be cūşāyed der a'zā

Derān sā'at ki der қа'r-ı cehennem

Der ufted āteş ender gebr u tersā

Be haqq-ı ān ki Қahhārī vü Қādir

Be haqq-ı ān ki Қayyūmī vü Dānā

Kerem kun ez der-i dūzah be luţfem

Ser-i rāh-ı қаbūl-i h'ış benümā

Çu der cennet revīmāngēh tū dānī

Şalāh-ı mā tū bih mīdāni ez mā

Türkçesi:

Ey cihan sahibi, ey cömertlik eden, ey yardım eden.

Ey Allāh, ey merhamet eden, ey cihanın padişahı.

Fakirim, sadece lutfunu umit ediyorum.

Senin evinden başka hiç bir yerim yok.

Kıyametin korkulan saatinde

İnsanların vücudunda kanı korkudan sanki kaynıyor olacak.

O saatte ki cehennem derinliklerinde.

İster gebr ister Hristiyan olsun günah etmiş herkes yanacak.

Tek ve güçlü oluşunun hakikat olduğuna yemin ederim.
Ezeli ve âlim oluşunun hakikat olduğuna yemin ederim.

Lutfunla merhamet ve cömertlik et, beni cehennem kapısından geri götürerek affet.
Beni günahsız bir kul olarak kabul et.

Nasıl cennete gideceğimizi sen bilirsin.
Bizim kurtuluşumuzu sen bizden iyi biliyorsun.

Şiir

جهانی شد از رحمت آراسته
چه از خواسته چیز ناخواسته

Transkripsiyon:

Cihānī şod ez raḥmet ārāste
Çi ez ḥāste çiz-i nā ḥāste

Türkçesi:

Cihan rahmetle bezenmiş (daha) ne istenir, bir şey istenmez.

(A21b/16) beyt

خطاپوشا خداوندا الها
عطاپاشا کریم پادشاه¹¹⁴²

¹¹⁴² Şiir şu şekilde yazılmıştır:

خطاپوشا خداوندا اله
خطابخشا کریم پادشاه

[erişim] <http://www.daneshju.ir/forum/sitemap/t-161143.html>

Transkripsiyon:

Ḥaṭā-pūṣā Ḥudāvendā Īlāhā

‘Aṭā-pāṣā Kerīmā Pādiṣāhā

Türkçesi:

Ey günahları saklayan Allâh.

Ey lutuf sahibi, ey cömert, ey padişah.

Şiir:

لب زدعا سير نگشته هنوز
وقت تضرع نگشته هنوز¹¹⁴³

Transkripsiyon:

Leb zi du‘ā sīr negeşte henüz

Vaqt-ı tazarru‘ negüzeşte henüz

Türkçesi:

Dua etmeğe henüz doymadım.

Yalvarma vakti henüz geçmedi

(A22a/13) beyt

رحمتت عامست و مانومیدازان رحمت نه ایم
شفقتی فرما اگرچه لایق شفقت نه ایم

Transkripsiyon:

Raḥmetet ‘āmeṣt u mā nevmīd ezān raḥmet ne āyem

¹¹⁴³ Cāmî / Heft Evreng; [erişim] <http://www.nosokhan.com/library/Topic/16D1>

Şefkatî fermâ egerçi lâyıķ-ı şefkat ne âyem

Türkçesi:

Tüm mahlukât için olan merhametinden ümitsiz değiliz.
Senin şefkatine lâik olmasak da bize şefaatinle muamele et.

4.4. Sözlük

A

âb-dâr (F) 1. sulu, tâze; 2. parlak; 3. sağlam vücutlu; 4. nükteli; 5. zarif, güzel; 6. hoş; 7.i. su veren hizmetçi

‘**abede** (A) ibâdet edenler, tapınanlar

âb-ħurde (F) su içen

âb-ı hayât (F) 1. içine ebedî hayât bağışlayan efsânevî su; 2. mec. çok tatlı ve hafif su

‘**aceb** (A) acaba, gariplik, hayret, şaşılacak şey

‘**adalet-kâr** (AF) **âdil, adâletli**

‘**adalet-cây** (AF) âdaletin yeri

‘**adüvv** (A) **düşman, yağı**

âfâk (A) **ufuklar, gök kenarları, gökün yerle birleşir gibi görüldüğü yerler**

‘**afârît** (A) şeytanlar; kurnazlar

âf-tâb (F) 1. Güneş; 2. güneşin ışığı; 3. güzel kadın; 4. güzel yüz; 5. şarap

âğâz (F) **başlama**

ağlâl (A) **1. boyuna geçirilen zincirler; 2. pırangalar, kelepçeler**

âğuşte (F) bulaştırılmış, kirletilmiş

ahbâr (A) 1. haber; 2. iyilikler; 3. yazı mürekkepleri

‘**ahd** (A) 1. söz verme; 2. and, yemin; 3. devir, zaman, gün

âhen (F) 1. demir; 2. zincir; 3. kılıç; 4. s. sert, katı

‘**ahid-nâme** (AF) anlaşma şartlarını ve iki tarafın imzâsını taşıyan kağıt

āḥir-i kār (A) işin sonu, netice

āḥirü'l-emr (A) en nihâyet, sonunda

ahrār (A) serbest olanlar, köle ve esir olmayanlar

aḥzār (A) yeşil

a'ḳāb (A) 1. cezâ; 2. takip

‘**aḳām** (A) kısır, çocuksuz; 2. tedâvîsi kabil olmayan

‘**akd** (A) 1. bağ, bağlama, düğümleme; 2. sözleşme, kararlaştırma; 3. kurma, düzme;
4. nikah

aḳdām (A) ayaklar

aḳṭār (A) taraflar, yanlar

ā'la (A) (daha, en, pek) yüksek

‘**alāik** (A) ilgiler, ilişkiler

ālām (A) kederler, acılar, sızılar

‘**alef** (A) hayvan yemi; 2. ot, saman, yulaf

‘**ale'l-iṭlāk** (A) umûmiyetle, genel olarak, mutlaka, nasıl olursa olsun, rasgele

‘**ale'l-‘umūm** (A) umûmiyet üzerine, genel olarak

ālem-efrūz (AF) cihânı parlatan, bütûnâleme ışık saçan

ālemiyān (A) âleme mensub olanlar, insanlar

‘**ālem-sūz** (AF) cihânı yakan

‘**ālem-tāb** (F) dünyâyı parlatan, aydınlatan

‘**ale's-ṣabāḥ** (A) sabahleyin, sabah erkenden

‘**aleyhi** (A) onun üzerine

‘**ālī-baḥt** (AF) bahtı yüksek, çok tâlihli

‘**ālil** (A) 1. kör; 2. sakat; 3. hasta

‘**aliyy** (A) yüksek, büyük, ünlü

ālūd (F) bulaşmış, bulaşık

a'māl (A) işler

- āmāl** (A) ummalar, ümitler, dilekler, istekler
- a‘mār** (A) 1. yaşanılan müddetler, yaşayışlar, hayatlar; 2. hakkıyla ve iyi yaşamalar
3. yaşlar, sinler; 4. hoş gidecek tuhaf, garip şeyler
- āmed** (F) gelme, geliş
- āmed-şüd** (F) gidiş geliş; varıp gelme, geldi, gitti
- ‘**ameş** (A) gözü zayıf olma, zayıf gözlülük
- ‘**amīm** (A) umûma âit, umûmî, genel, yaygın
- āmīz** (F) ... le karışık, ... yi içine alan
- ‘**amm** (A) umûmî, genel, herkese ait
- ‘**amūd** (A) 1. direk, sütûn; 2. yukarıdan aşağı dik inen çizgi dikey
- a‘nāk** (A) 1. boyunlar, gerdanlar; 2. yaprak sapları
- ‘**anberīn** (AF) anber kokulu
- ‘**anīd** (A) çok inatçı
- ‘**ankā** (A) ismi olup cismi olmayan bir kuş
- ‘**anūd** (A) 1. inatçı, 2. yoldan dönen
- ‘**arāis** (A) gelinler
- ārām** (A) sahrâda, çölde mahsus konulan nişan
- ārām** (F) 1. durma, eğlenme, dinlenme; 2. yerleşme: istirahat etme, karar kılma
- ārām-gāh** (F) dinlenilecek yer, dinlenme yeri
- āramiș** (F) dinleniş, rahat, huzur
- ‘**arasāt** (A) “ mahşer yeri, haşir ve naşir meydanı ”
- ārāyī** (F) süsleyicilik
- a‘rāz** (A) 1. işaretler, alâmetler; 2. tesâdüfler, hastalık alâmetleri; 3. kazâlar, felâketler
- ārende** (F) bir şey getiren [kimse]
- ‘**arşa** (A) yer, toprak
- ‘**arş** (A) 1. çardak, çadır; 2. cumba, kafes; 3. çatı, dam; 4. dokuzuncu gök; 5. taht
- ‘**arz** (A) bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma
- āsā** (F) gibi (cennet-âsâ): cennet gibi

āsā (F) 1. esneme; 2. vakar, ciddîlik; 3. süs, bezek

‘**asākîr** (A) erler

āsār (A) 1. izler, nişâneler, alâmetler; 2. abideler; 3. hikâyeler, gelenekeler

‘**aşb** (A) 1. sargı, bağ; 2. mendil; 3. sarmaşık

‘**āsî** (A) **1. karşı gelen; 2. şakî, haydud; 3. günahkar**

asl (A) 1. asıl, kök, dip, kütük, temel, esas, kaide, kural; hakîkat; soy, nesep; bir şeyin beli başlı kısmı; başlangıç; baş; yer; sıhhat; 2. s. hakîkî, esaslı, hâlis, sâfî; 3. zf. esâsen, zâten, başlıca, en ziyâde; hakîkaten

āsmāniyān (F) melekler

āstīn (F) esvap kolu [giyim], yen

āsyā (F) su değirmen

-**aşub** (F) karıştıran, karıştırıcı

‘**aṭā**’ (A) bağışlama, bahşiş

‘**atebe** (A) eşik, basamak

āteş-dān (F) ocak, mangal

āteş-dem (F) sözü veyâ sesi yanık ve dokunaklı olan

āteş-efrūz (A) ateş yakan, ateş tutuşturan

āteş-pāre (F) ateş parçası, kıvılcım

‘**aṭıyye** (A) hediye, bahşiş; ‘**aṭıyye-i seniyye**: pâdişah hediyesi

‘**aṭş** (A) susuzluk, susama

‘**aṭşān** (A) susuz, susamış, susayan

‘**avā’ iḳ** (A) engeller, müşkilller, zor işler

avān (A) yardım edenler, yardımcılar

‘**avāşif** (A) sert, şiddetli rüzgârlar, fırtınalar

‘**avāṭif** (A) karşılık beklemeden gösterilen sevgiler, iyilikseverlikler

‘**aver** (F) harp, cenk, savaş

āverde (F) naklolunmuş, getirilmiş

āvīhte (F) asılı, asılmış [şey]

āvīz (F) asılı bulunan, asılan

‘avn (A) 1. yardım; 2.s. kafadar

āyā (F) şüphe ve tereddüt bildiren edat

‘ayār (A) 1.altının, gümüşün ve başka kıymetli mâdenlerin karışma derecesi; 2. saâdete doğru gitme (bkz. iyâr)

āyed (F) gelir

āyende (F) gelen, gelici; āyende ve revende: gelen giden

āyīne-veş (F) ayna gibi

‘ayn (A) 1. göz; 2. aslı, kendisi; 3. bir şeyin, tıpkısı; 4. kaynak, pınar; 5. Osmanlı alfabesinin 21. harfi

‘ayş (A) yaşama

a‘zam (A) (daha, pek, en çok) büyük

‘azamet (A) 1. büyüklük, ululuk; 2. çalım, kurum

‘azeb (A) en lezzetli ve tatlı

‘Azīmü’ş-şān (A) şâni, şöhreti, keyfiyeti büyük olan

‘azm (A) kasıt, niyet, karar

āzmāyī (F) denemiş, sinamış, sinamış olma

āzmāyīş (F) 1. tecrübe, deneme, sinama; 2. tar. Yalnız, ihtiyar tîrendâzların kullandığı bir çeşit ok

āzmūde (F) 1. tecrübe etmiş olan; 2. tecrübe olunmuş, sinanmış

B

-bād (F) olsun, ola, olaydı

bādām (F) 1. bâdem; 2. sevgilinin güzel gözü

bādāme (F) 1. ipek kurdu; 2. nazarlık, nazar boncuğu; 3. et beni; 4. zincir halkası; 5. eski püskü hırka; 6. süslü nesne

bād-bān (F) 1. yelken; 2. gemi sereni

ba‘d-ezīn (A) bundan sonra, bundan böyle

bādī (A) 1. sebep, mûcip; 2. sebep olan; 3. ilk, başlangıç

bādī (F) 1. rüzgara veyâ havayaâit; 2. geçici

ba‘īd (A) uzak, irak

bā'is (A) 1. sebebolan; 2. gönderen; 3. îcâbetiren

bād-gīr (F) 1. baca; 2. vantilatör; 3. nargile ve semaver başlığı

bāğ (F) 1. bağ, büyük bahçe, bostan

bāhir (A) 1. belli, besbelli, açık, apaçık; 2. ışıklı, parlak, güzel

bāhirü'l-ibtihâc (A) sevinç, sevinme, gönlü açılma

baḥş (A) ihsan

baḥur (A) ödağacı, misk, lâden gibi maddelerden meydana gelen ve yakılırsa güzel bir koku veren ot, tütsü, günlük

bāl (A) 1. kalb, yürek, gönül; hatır; 2. çok zaman “Kızıldeniz” Habeş sâhillerinde bulunduğu rivâyet edilen gayet büyük ve pullu bir balık

bāl (F) 1. kanat; 2. kol; 3. üst yukarı

bâliş (F) 1. yastık, yüz yastığı; 2. nakit, altın; çâr bâliş: [evvelce] pâdişahların ve büyüklerin üzerine oturdukları 4 katlı şilte; 3. dört unsur

bāmdād (F) sabah, sabahleyin, seher vakti, seher vaktinde, tan yeri

bārān (F) yağmur

bār-ğāh (F) girmek için izin almak lâzım gelen, izinle girilebilecek yer, çadır, yüksek divan

bārīka (A) şimşek, yıldırım parıltısı

Bārī (A) yaratan, yaratıcı

bār-keş (F) 1. yük taşıyan; 2. sabırlı, tahammüllü

başar (A) 1. göz; 2. görme

bāşıra (A) 1. görmek kuvveti ve hassası, görüş, görme; 2. göz

bāşire (F) ekin

baş (A) yayma, açma, uzun uzadıya anlatma; 2. tas. ricâ hâli

bāṭın (A) 1. iç; 2. iç yüz; 3. gizli, görünmeyen nesne

baṭn (A) 1. büyük karınlı; 2. uzak yer

bāz (F) 1. geri, gerisin geriye; 2. tekrar yeniden

bāzī (F) oyun, eğlence

bāzū (F) 1. kolun, omuz ile drisek arasındaki kısmı, pazı; 2. mec. güç, kuvvet ve istîdat

-be (F) 1. kelimelere -e hâlini verir; 2. -e kadar mânâsını verir

becā (F) yerinde, uygun

bedāyi^c (A) sermâyeler

be-düş (F) omuza, omuzda

bedī (A) 1. eşi ve benzeri olmayan, mükemmel bir şeyi icâd eden; 2. yeni, garip, eşsiz ve görülüp işitilmemiş; 3. i.ed. sözün güzel olması usûl ve kaidelerinden bahseden ilmin adı, estetik

bedī^ca (A) beğenilen ve takdîr edilen pek yeni şey

bedīdār (F) meşhur, görünür; açık, meydanda

bed-kīş (F) dindiz

bedre (A) 1. kuzu, oğlak derisi; 2. içi altın dolu kese

bedreka[?] (F) yol gösteren, kılavuz, delil

beftere (T) şahin

behre (F) hisse, pay, kısmet, nasip

behre-mend (F) behreli, hisseli

beķā (A) devam, sebat, evvelki hal üzere kalma, bâkilik

bel (F) 1.e. belki; 2.i. ökçe

belāġat (A) 1. iyi, güzel, pürüssüz, söz söyleme; 2.ed. sözün düzgün, kusursuz, yerine ve adamına göre söylenmesini öğreten ilmin adı

beliyyāt (A) felâketler, kederler, gamlar, kasâvetler, tasalar

ben (F) 1. harman, ekin; 2. bağ; 3. çiftlenbik

benān (A) parmaklar, parmak uçları

bend (F) 1. bağ, yular, râbıta, bağlama; 2. birini emri altına alma; 3. boğum, mafsâl;

4. makale, fıkra, madde; 5. baraj; 6. bağlıyan, bağlanmış, bağlı

bende-gān (F) 1. kullar, köleler; 2. pâdişah hizmetinde olanlar

bender-gāh (F) işlek iskele, liman şehri

bender-gāh (F) işlek iskele, liman, şehir

benefşe-zār (F) menekşelik, menekşe tarlası

benī (A) oğullar

-ber (F) alan, getiren, götür

berāt (A) rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman

berāy (F) için, maksadıyla

berdāste (F) yükseğe kaldırılmış

berehne (F) çıplak

berere (A) hayır sâhibi olan doğru kimseler, iyilik severler

berhîz (F) kalkan, sıçıyan, atılan

berîd (A) postacı, haberci, tatar, ulak

berîn (F) 1. pek yüksek, en yüce; 2. yarık, yırtık, delik

beriyye (A) 1. halk, insanlar, yaratık; 2. çöl, kır, sahra

berķ (A) şimşek

berr (A) 1. kara toprak; 2. doğru sözlü, hayır işleyen kimse

berrâķ (A) nurlu, pek parlak, duru, açık

berrî (A) karaya [toprak] ait; kara ile ilgili

ber-ţaraf (FA) 1. bir yana atılan; 2. zf. şöyle dursun, lâzım değil, ne ise ne

berzeden (F) 1. yanaşmak; 2. eşitlik kurmak; 3. iskeleye yanaşmak (gemi); 4. omuz atmak; 5. hâkketmek

bevādî (A) sahrâlar, çöller, kırlar

beyâbân (F) kır, çöl

beydâ (A) 1. tehlikeli yer; 2.i. Sahrâ, çöl; 3.i. Mekke ile Medîne arasında düz bir yer

beyn (A) 1. ara, aralık; 2. arada, araya, arasında

beyyine (A) delil, şâhit, tanık

beyzâ (A) daha ak, çok beyaz

bezl (A) bol bol verme, saçma

bi‘at (A) kabul ve tasdik muâmelesi

bi‘atûna (A) (aslı “beya‘t”dır) tasdik ve kabul muâmelesi

bî-bâk (F) korkmayan, çekinmeyen, sakınmayan

bî-behre (F) 1. behresiz, nasipsiz, mahrum; 2. değersiz

bî-dirîĝ (F) 1. esirgenmeyen; 2. esirgemeyen, elinden geleni yapan

bî-ĥânümân (F) yersiz, yurtsuz, çoluksuz, çocuksuz

bihbūd (F) iyi, sağ, sağlam, sıhhî [vücut]

bihişt (F) cennet, uçmak

bî-ĥulüşü'l-cenân (A) kalbi temiz olmayan

bî-hüşâne (F) şaşkıncasına, kendinden geçmişcesine

bî-maĝz (F) beyinsiz, akılsız; hoppa

bî-pervâ (F) çekinmeksizin, sakınmadan

- bī-ser** (F) başsız; **bī-ser ü pā:** sefil ve perişân
- bī-şümār** (F) hadsiz, sayısız, pek çok
- bihterin** (F) en iyi, pek iyi
- bilād** (A) memleketler, şehirler, kasabalar
- billūr** (A) gayet parlak ve şeffaf taş veyâ pek saf ve beyaz cam, kristal
- bīm** (F) 1. korku; 2. tehlike
- bīmār-istān** (F) 1. hastane; 2. tımarhane
- bīm-i cān** (F) can korkusu
- bīnāyī** (F) görücülük
- bī-rāhe** (F) 1. çıkmaz sokak; 2. yol bulunmayan, sapa yer
- birr** (A) 1. iyilik, güzellik, hayır; 2. anaya, babaya itâat; 3. bağışta bulunma
- bisāt** (A) kilim, minder, döşeme, keçe
- bīş** (F) 1. artık, ziyâde; 2.i. bildircin otu denilen Çin'de yetişen zehirli bir ot
- bū** (F) koku
- būd** (F) varlık
- buġāt** (A) haksızlık edenler, serkeşler, âsîler
- būr** (A) dünyâ ve ahirete hayrı olmayan kimse
- būr** (F) 1. fıstıkî renk; 2.i. doru, kızıla çalar at
- burak** (A) Hz.Muhammed'in Mîraçta bindiği binek
- burc** (A) 1. kale, hisar çıkıntısı, kule; 2. yuvarlak binâ; 3 Güneş'in ayrıldığı 12 kısımdan herbiri; 4. burc
- bure** (F) kuyumcuların kullandıkları tuza benzer bir madde
- būriyā** (F) hasır
- bū'l-‘aceb** (A) çok acâyip; çok tuhaf, çok şaşılacak şey
- bülend** (F) yüksek, yüce
- bünāġuş** (F) 1. kulak memesi; 2. kulak tozu
- būnyād** (F) 1. asıl, esas, temel; 2. bina, yapı
- būnyān** (A) yapı, binâ
- būrīde** (F) kesilmiş
- būrqa^c** (A) kadınların örtündükleri peçe, tül, yaşmak
- būrran** (F) keskin, kesici
- būrüz** (A) 1. belirme, ortaya çıkma; 2. âşikâr, meydanda

büt (F) 1. put; 2. s. güzel

C

cā (F) 1. yer, mevki, mekan

cāh (A) îtibar, makam, mevki

cānib (A) taraf, cihet, yan

cān-sitān (F) ruh alıcı, can çıkarıcı, insana bela olan, güzel

cān-sūz (F) can yakan, fazla keder ve sıkıntı veren

cāy (F) yer

cāy-gīr (F) yer tutan, yerleşen, yerleşmiş

cebābire (A) cebrediciler, zorlayıcılar, zorbalar

cebelī (A) dağa âit, dağ ile ilgili

ceberūt (A) 1. aşırı büyüklük, pek ziyade kibir; 2. Allāh'ın büyüklüğü; 3. tas. Allāh'a varmanın 3. basamağı

cebīn (A) 1. korkak, yüreksiz; alçak; 2. i. alın

cebīre (A) kırık ve çikık olan bir uzva sarılan tahtalar

cebīre (F) halkın bir işe hazırlanması

cehl (A) bilmezlik

celī (A) 1.âşikâr, meydanda, belli; 2. i.g.s. kalın ve okunaklı bir çeşit sülüs yazısı

celīlū'l-bürhān (A) büyük delīl, büyük ispat

cemī'an (A) hep, bütün, tekmil

cenah (A) 1. kanat, kuş kanadı; 2. kol, pazı; 3. ask. yan; kol

cenān (A) kalb, gönül, yürek

cennāt (A) cennetler, uçmaklar; bahçeler

cerā' im (A) suçlar, kabahatler, cinâyetler

cerbeze (A) 1. güzel konuşma; beceriklilik; kurnazlık, hilekârlık

cerīde (A) 1. gazete; 2. dergi; 3. hurma dalı; 4. kuru dal; 5. atlı topluluğu, süvari birliği; 6. yalnız, tek başına

cevāhir (A) cevherler, elmazlar, kıymetli taşlar; 2. mayalar, özler

cevāmi' (A) 1. ibadet yerleri, mescitler; 2. toplu şeyler

cevelān (A) dolaşma, dolanma, gezinme

cevher (A) 1. maya, öz; 2. elmas, değerli taş [“cevâhir” en çok bu mânâda kullanılır]; 3. [evvelce] Horasan'da ve Şam'da yapılan kılıçların demirlerinde görülen siyah ve beyaz dalgalı benekler, çizgiler; 4. ed. yalnız noktalı harfler hesâbedilmek sûretiyle ve “ebced” hesâbıyla yazılan, çok defa manzum olan tarih [zıddı “muhammel”]; 5. fels. kendi kendine bir varlığı olup, için başka bir ihtiyâcı olmıyan

cevşen (F) örme zırh, vaktiyle giyilen savaş cebisesi

ceyb (A) 1. geo. Sinüs; 2. cep; 3. gömleğin açıklığı, yarığı

cezbe (A) 1. rûhun hayret ve sevince kapılarak sanki cesetten hâriç bulunuyormuş gibi olması, heyecâna gelmesi

cezîl (A) 1. peltek ve bozuk olmayan [söz, kelime]; 2. çok, bol

cibâl (A) dağlar

cîd (A) boyun

cidâl (A) 1. karışıklı kavga, savaş; 2. zorlu, harâretli konuşma

ciğer-düz (F) ciğeri delip geçen

ciğer-süz (F) bağır yakan, acıklı

cihân (F) dünyâ, âlem

cihân-gîr (F) 1. cihânı zapteden

cihâniyân (F) dünyâ halkı

cilve-ğâh (AF) cilve yeri, cilve edecek yer

cilve-ger (AF) cilve eden, cilve yapan, cilveli

cisr (A) köprü

civân-merdân (F) cömertler, eli açık olanlar

cüy-bâr (F) 1. çay, dere, akarsu, ırmak; 2. ırmak kenarı

cüyende (F) arayıcı, araştırmacı

cümbüş (F) (doğrusu cünbiş) 1. kımıldanma, hareket; 2. eğlenti, zevk; 3. uta benzer mâdenî bir çalgı; 4. hareket, kımıldanma

cünūd (A) askerler, ordular

cüyüş (A) askerler, ordular

Ç

çâh (F) kuyu, çukur

çâk çâk (F) 1. çok yırtık, parça parça; 2. kılıç, bıçak gibi katı şeylerin çarpışmasından

çıkan ses

çarha (F) 1. çıkırık gibi dönen yuvarlak dolap; 2. ordunun ilerisinde bulunan askerin yaptığı tâlim

çar-sû (F) dört taraf, dört tarafı olan şey; pazar, carşı

çarümîn (F) dördüncü; çârümîn-sipîhr: Batlamyos sisteminin dördüncü feleği

çâşni (F) çeşni, lezzet, tad

çâşnî-gîrân (F) [evvelce] saraylarda sofraya hizmetine bakanlar

çehre-nümâ (F) yüz gösteren

çehre-sây (F) yüz süren

çekide (F) 1. damlamış; 2. topuz, gürz gibi evvelce kullanılan savaş âleti

çemen-zâr (F) çimenlik

çenân (F) cümleye göre anlamı değişir, “sanki” anlamı taşır

çend (F) birkaç; **çend-rûz**: birkaç gün

çendân (F) o kadar

çend-în (F) bu kadar

çeng-zede (F) 1. savaştan sonra her şeyini kaybeden adam; 2. çalmış

çengâl (F) 1. çengel; 2. pençe

çera-gâh (F) hayvan otlatılan yer, çayır, otlağı

çerm (F) insan ve hayvan derisi

-çeş (F) “sınayan, deniyen, tadına bakan” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

çevgân (F) 1. cirit oyununda atlıların birbirlerine attıkları değnek; 2. ucu eğri değnek, baston; 3. tas. Allah'ın ezeldaki takdîri

çi- (F) ne

çide (F) toplanmış, devşirilmiş

-çin (F) “toplayan, derleyen” mânâlarına gelerek mürekkep kelimeler yapar; **galle-çin**

(F) mahsul toplayan

çirk (F) 1. kir, pas, pis; 2. yarada olan kan ve irin

çün (F) 1. gibi; 2. nasıl, nice; 3. çünkü, mâdem ki

D

-dâde (F) verilmiş vergi

dağ-ber-dağ (F) “yara yara üzerine”: kat kat üzüntü

- dağdağa** (A) gürültü, patırtı, beyhûde telâş ve ızdırap
- dâ'ıye** (A) içten gelen bir duyguyu teşvîk edici hal (arzu)
- đalâlet** (A) doğru yoldan sapma
- đáll** (A) 1. sapıtılmış, doğru yoldan ayrılmış; hatâya düşmüş, günaha girmiş
- dāmān, dāmen** (F) 1. etek [elbisenin,dağın]; 2. görüşüp, konuşulan kişi; **dāmen--būs:** etek öpen
- dāmen-gīr** (F) etek tutan, eteği yapışan; 2. hasım, davacı, şikayetçi
- dāne** (F) 1. tane, tohum; 2. çekirdek; 3. kurşun
- dāniş** (F) biliş, bilgi, ilim
- dār** (F) 1. tutan; 2. sâhip, mâlik
- dār** (A) 1. ev; 2. yer; 3. yurt
- dār** (F) 1. dar ağacı; 2.i. savaş
- dāreyn** (A) “iki dünya”: dünyâ ve ahiret
- dārū** (F) ilâç
- dārū'l-cahıme** (A) cehennem ülkesi
- dārū'l-ĥılafe** (F) hilâfet merkezi, İstanbul
- dārū'l-ĥikem** (A) hikmetler ülkesi
- dārū'l-mülk** (A) başşehir, başkent
- dārū's-selām** (A) 1. cennet; 2. Bağdat'ın eski adı
- dāşte** (F) 1. köhne, eskimiş, yıpranmış; 2. mâlik ve sâhip olmuş
- debdebe** (F) 1. haşmet, ululuk, büyük bir gösteriş; 2.s. gürültü, patırtı, tantana
- dehān** (F) ağız
- dehlīz** (A) hol, koridor
- dekākīn** (A) dükkanlar
- delā' il** (A) delâlet eden şeyler
- delāl** (A) naz, işve, cilve; insana güzel, sevimli görünecek hal, durum
- delālāt** (A) gösterme, yol gösterme, kılavuzluk, alâmet olmalar
- delâlet** (A) 1. gösterme, yol gösterme, kılavuzluk, alâmet olma; 2. iz, işaret
- dellāle** (A) bir kadınla bir erkek veyâ bir erkekle bir kadın arasında aracılık eden kadın
- demār** (F) helâk, mahv, telef, ölüm
- dendān** (F) 1. diş; 2. tamah ve ümit
- dendāne** (F) 1. diş tânesi; 2. tarak, çark, destere gibi şeylerin dişi

derāz (F) uzu

der-bend (F) 1. boğaz, dar geçit; 2. kapıbağı; 3. sınır kalesi; 4. memleket sınırı;
5. deniz kenarında ticâret yeri olan şehir

derd-mendān (F) dert sâhipleri, tasalılar, kaygılılar

derekāt (A) 1. basamaklar; 2. en aşağı katlar

derḥuş (F) lâyık, münâsip, uygun

deriçe (F) pencere; küçük kapı, oyma kapı

dervāze (F) kapı, kale kapısı; şehir kapısı

deryā-bār (F) deniz gibi coşan

deryūze (F) yoksul, dilenci

dest (F) el

dest-gāh (F) 1. tezgâh, dokuma âleti; atolye; 2. zenginlik

dest-gīr (F) elinden tutan, yardımcı

dest-māye (F) elde bulunan şey, sermāye

dest-yārī (F) yardım, muâvenet

devāt (A) divit, kalem koymak için uzun mâdenî sapı ve ucunda bir de hokkası bulunan âlet

dey (F) 1. Güneş yılının onuncu ayı; 2. Güneş yılının onuncu ayında ve her Güneş yılının 8,15 ve 23. günlerinde yapılacak işleri idâreye me'mur sayılan melek; 3. kış

deyr (A) 1. manastır, kilise; 2. insanlık âlemi, bu dünya; 3. mec. meyhâne

dī (F) dün, dünkü gün

dī'ām (A) 1. binaya vurulan direk, destek, payanda; 2. ileri gelen, baş

dībāce (A) başlangıç, önsoz

-dīde (F) s. görmüş, görülmüş

dīde (F) i. göz

dihān (A) 1. kırmızı sahtiyan; 2. sürünülecek yağlar

dil-āverān (F) yiğitler, yürekli

dil-beste (F) gönül bağlamış, âşık

dil-cū (F) gönül arayan, gönül çeken

dil-figār (F) gönlü yaralı, âşık

dil-firīb (F) gönül aldatan, câzibeli, alımlı

dil-keş (F) gönül çekici

- dil-pesend** (F) gönüle hoş gelen, gönlün beğendiği
- dil-rîş** (F) yüreği yaralı, dertli
- dimāġ** (A) 1. beyin; 2. akıl, şuur
- dimen** (A) süprütülükler
- direfş** (F) bayrak, sancak
- dīv-lāḥ** (F) 1. cinni çok olan yer; 2. delilik, divanelik; 3. kalkan, siper
- dīvān-ḥāne** (AF) geniş sofa, salon
- dostān** (F) dostlar
- dūd** (A) kurt, böcek
- dūd** (F) 1. duman, tütün; 2. gam, keder, tasa
- duḥān** (A) 1. tütün; 2. duman
- duḥter** (F) kız, kerime
- duḥūl** (A) içeri girme, içine girme
- dumū^c** (A) göz yaşları
- dū-pā** (F) iki ayaklı
- dū-serā** (F) iki dünya
- dūz** (F) dikici, diken
- dūzah** (F) cehennem, tamu
- dūldūl** (A) 1. Hz. Muhammed'in Hz. Alî'ye verdiği kır katır; 2. kirpi
- dūnbāle** (F) kuyruk
- dūrrī** (A) inci gibi parlayan, parlak, parıltılı
- dūstūr** (A) 1. kanun, kaide, kural; 2. vezir; müşür; 3. büyük defter; 4. esaslı kaide; 5. devlet kanunlarını
- düşmenān** (F) düşmanlar
- düşnam** (F) sövme, sövüp sayma
- düşvār** (F) güç, zor

E

- ebḥire** (A) buğular, dumanlar
- ebrār** (A) hayır shahipleri, iyiler; dindarlar, özü, sözü doğru olanlar

ebruvān (F) kaşlar

ebvāb (A) 1. kapılar; 2. kısımlar, bölümler

ebyāt (A) 2 mısradan meydana gelen manzum sözler

ecniha (A) kanatlar

ecsām (A) gövdeler, bedenler

edevāt (A) bir işi işlemeye vasıta olan şeyler, takımlar, parçalar, âletler, avadanlıklar

efāʿī (A) engerek yılanları

ʿefārīt (A) 1. hilekârlar, kurnazlar, cüretliler; 2. şeytanlar; 3. son derece hâin olan cinler

efdal (A) 1. ziyâdeler, fazlalar; 2. ihsanlar, meziyetler, lütuflar, iyilikler

efgen (F) düşüren, yıkan, yere atan; atıcı, yıkıcı

eflāk (A) 1. semâlar, felekler, gökler; 2. bahtlar, tâlihler, kaderler; **eflāk-süz**: gök yakan veya kader yakan

eflakiyān (F) gökte oturanlar, melekler

efrāhte (F) yukarı kaldırılmış, yükseltilmiş

efsürde (F) donmuş; donuk; mec. duygusuz

-efşān (F) sacan, serpen, dağıtan, silken

efvāc (A) bölükler, takımlar, kısımlar

eḥadiyyet (A) birlik, Allâh'ın birliği

eḥıbbā (A) dostlar, sevgililer, tanıdıklar, bildikler

ehvāʿ (A) arzular, istekler; şehvetler, hevesler, meyiller

eʿınne (A) dizginler, yularlar

eʿızze (A) 1. erenler; 2. muhterem, azîz kimseler

eʿimmeʿ -i isnā-aşer (A) şîlilerde Hz. Alî ile başlayarak Mehdî ile sona eren 12 imam

ejder (F) 1. büyük yılan; 2. korkunç ve hayali bir hayvan

ekābir (A) rütbece, görgü ve fazîletçe büyük olanlar, devlet ricâli

ekālīm (A) dünyânın mıntıkaları, memleketler, diyarlar

ekide (A) kuvvetli, sarîh, kat'î, sağlam

ekile (A) yenmiş, yenilmiş [şey, yemek]

ekmel (A) 1. daha (en, pek) kâmil, mükemmel ve kusursuz olan, en uygun, en eksiksiz

eknāf (A) cânipler, yanlar, nâhiyeler, taraflar, sığınacak yerler, evin ortaları

elā (A) yardım ve şikâyet edâtı olarak “aman, medet” mânâsındadır; “bıktım artık, kâfi,

yeter, sus” anlamlarında da kullanılır

elf (A) aşına olmak

elfāz (A) kelimeler, sözler

el-maṭiyye (A) binek hayvanı

elṭāf (A) iyi muâmeleler, iyilikler; iyilikseverlikler; okşamalar; nezâketler

emān (A) 1. eminlik, korkusuzluk; 2. yardım isteme, aman dileme; 3.şikayet; 4. ricâ

emānī (A) arzular, gayeler, istekler, ummalar, emeller, maksatlar, niyetler, meramlar

emn (A) eminlik, korkusuzluk, rahatlık

emvāc (A) dalgalar

enām (A) 1. bütün mahlûklar, yaratılmış olan canlılar; 2. halk, insanlar

enāmīl (A) parmak uçları

endāḥte (F) atılmış, bir tarafa bırakılmış

-endāz (F) 1. atıcı; 2. atmış

-endīş (F) düşünen, ölçülü davranan

enf (A) burun, her şeyin ön kısmı, uç

enfās (A) 1. nefesler, soluklar; 2. nebî ve velî gibi uluların irşâd edici duâları

enhār (A) ırmaklar, çaylar

enīn (A) inilti, inleme

ensāb (A) 1. şerler, belâlar; 2. putlar, heykeller

envār (A) ziyâlar, aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar

enver (A) daha (en, pek) nurlu, çok ve pek parlak, çok güzel

erbāb (A) 1. sâhibler, mâlikler; 2. [müfret olarak kullanılır] ehil, muktedir, becerikli; lâyıık

erbāb (F) ulu, reis, başkan

erīke (A) tât

erkān (A) 1. esaslar, destekler; direkler, sütunlar. 2. reisler

erre (F) bıçkı, destere

ervāḥ (A) canlar, hayâtın cevherleri; **ervāḥ -ı mukaddese:** kutsal ruhlar

eşhāb (A) 1. sâhipler, mâlik ve mutasarrıf olanlar; 2. Peygamberlerimizi görmek ve sohbetine ermek, şerefini kazanmış kimseler

esinne (A) 1. kirişin bir katı; 2. yalın kat tasma

esnām (A) putlar, Hıristiyanların taptıkları heykeller, suretler

- esnān** (A) 1. dişler; 2. yaşlar; 3. çürümüş ağaç kökleri
- eşvāt** (A) sesler, sedâlar
- eşi'a** (A) aydınlıklar, ışıklar
- eşk-bar** (F) gözyaşı yağdıran, çok ağlayan
- etkīyā'** (A) Allâh korkusuyla günah işlemekten çekinenler
- evāmīr** (A) buyruklar
- evkār** (A) kuş yuvaları
- evreng** (F) 1.taht; 2. şeref, süs; 3. akıl ve irfan; 4. hâlin hoşluğu; 5. ağaç kurdu; 6. hile
- evsān** (A) putlar, haçlar
- evtād** (A) ağaç veya demir kazıklar, direkler
- evtār** (A) ihtiyaçlar, lüzumlu olan şeyler
- eyn** (A) 1. zaman, an; 2. yorgunluk; 3.e. nerede
- eyvān** (F) 1. büyük sofa, divan-hâne, salon; 2. kemerli yüksek bina, oturacak yüksek yer, köşk; 3. çardak
- ez** (F) “-dan/-den” mânâsına gelir
- ezille** (A) alçaklar, adîler, aşağılıklar
- ezkār** (A) 1. anmalar, hatırlamalar, bildirmeler, söylemeler; 2. zikirler
- ezyāl** (A) etekler, ilâveler; kuyruklar, ekler

F

- fācīr** (A) 1. fücûr sâhibi, fenâ huylu, günahkâr; 2. ayyaş, sefih; 3. habîs, rezil; 4. yalancı
- fāhīr** (A) 1. fahreden, onurlu, şanlı, şerefli; 2. mükemmel; 3. kıymetli, değerli
- fahīr** (A) 1. öğünme, böbürlenme, büyüklenme, şeref, onur, kıvanç; 2. büyüklük, ululuk; şöhret, ün; 4. fazilet, erdem
- fā'iz** (A) bolluk, çokluk, taşkınlık
- fām** (F) renk
- fāsīk** (A) Allâh'ın emirlerini tanımayan, günah işleyen, fesatçı, kötülük eden
- fazā'il** (A) insanda iyilik etmeğe ve fenâlıktan çekinmeye karşı devamlı ve değişmez istîdatlar, güzel vasıflar, erdemler.
- fazāyih** (A) 1. utanmaz, rezil; 2. fenâ, çirkin

fecere (A) 1. fücür sahipleri, fenâ huylular, günahkârlar; 2. ayyaşlar, sefiller; 3. yalancılar

felâḥan (F) taş atmaya mahsus âlet, sapan

fem (A) 1. ağız; 2. nehir ağzı, menfez

fer^c (A) 1. dal, budak; 2. tomurcuk; 3. bir aslın netîcesi; 4.s.ikinci derecede ehemmiyeti olan [şey]; 5. şûbe

Ferā'ine (A) 1. Mısır'ın eski hükümdarları, Firaunlar; 2. mec. kibirliler, gururlular

ferā^c id (A) 1. tek, eşsiz, kıyas kabul etmez, ölçüsüz, üstün

fercām (F) 1. son, akibet; 2. menfaat, fayda

ferdāniyyet (A) birlik, teklik, eşsizlik

ferḥunde (F) mubârek, mes'ut, meymenetli, kutlu, mutlu, uğurlu

ferīd (A) postacı, haberci, tatar, ulak

ferḳad (A) astr. Kuzey kutbuna yakın Küçükayı kümesine tâbî iki parlak yıldızdan herbiri olup, buldukları yerden doğup batırlar

-fermā (F) 1. emreden, buyuran, âmir; **fermān-fermā:** hüküm süren, emir buyuran, emreden

fermūde (F) 1. emrolunmuş, buyurulmuş; 2. i. emir, ferman, irâde

-fersā (F) aşındıran, mahveden, yoran

fersūde (F) yıpranmış, eskimiş, aşınmış; eski, yırtık

ferzānegī (F) bilgi, üstünlük

ferzendān (F) oğullar, çocuklar

fesār (F) yular

-feşān (F) saçan, saçıcı, serpen; **dāne-feşān:** tohum sacan

fetīle (A) 1. lamba fitili; 2. örgü

fetīle-fürüz (AF) aydınlatan fitil

feyyāz (A) feyiz, bereket ve bolluk veren; Allâh

feyz (A) 1. suyun taşıp akması, 2. bolluk, çokluk, verimlilik, fazlalık, gürlük, ilerleme, çoğalma; ilim, irfân

fezā-gāh (A) boşluk yer anlamına gelebilir

fisḳ (A) 1. hak yolunda veyâ hak yoldan çıkma, Allâh'a karşı isyan etme; 2. hâinlik; 3. dinsizlik

- firās** (A) 1. döşek, yatak; yaygı, şilte; 2. hasır, halı
- firāz** (F) 1. yokuş, çıkış; 2. yüksek, yukarı; 3. yükselten, kaldıran
- firāzende** (F) yükselten
- firāz u nişib** (F) yokuş ve iniş
- firib** (F) aldatan, aldaticı; **merdüm-firib**: insan aldatan
- firistāde** (F) 1. peygamberlik; 2. s.gönderilmiş elçi
- firişte** (F) 1. melekler; 2. iyi ve yumuşak huylu [adamlar]; 3. s. günahsızlar, mäsümlar
- firişte-gāh** (F) 1. melek; 2.s. mec. iyi ve yumuşak huylu; 3.s. Günahsız, mäsüm
- fitrāk** (F) atın terkisi, terki kayışı, eğerin arkasındaki tasma, at eğerinin arkasında bulunan ve eşyâ bağlamaya yarayan kayışlar
- fityān** (A) gençler, delikanlılar, yiğitler, mertler
- furūz** (A) farz, farz etmek
- fuzalā** (A) fâzıllar, fazîletliler, erdemli kimseler
- fuzāle** (A) artık, fazla, fazlalık, çerçöp
- fücūr** (A) işret, sefihlik, günahkârlık, ahlâka aykırı durum
- fünun** (A) 1. nevi, çeşit, sınıf, tabaka, türlü; 2. hüner, mârifet, sanat, ilim
- fürce** (A) 1. iki şey arasındaki açıklık; yarık; aralık; 2. güzel manzara; 3. şiddetten kurtulma; 4. vakit, fırsat
- fürüz** (F) parlatan
- fütāde** (F) 1. düşmüş, düşkün; 2. tutkun, müptelâ; 3. bîçare

G

- ğabrā'** (A) yer, yeryüzü, arz
- ğādir** (A) gadreden; hiyânet eden, fenâlık
- ğaflet** (A) 1. gafillik, boş bulunma, dalgınlık, dikkatsizlik, ihtiyatsızlık; 2. ihmal
- gāh** (F) 1. zaman birdiren edat; 2. yer bildiren edat; 3. zf. arasına, kimi, bâzı
- ğalā** (A) pahalılık
- ğalle** (A) 1. zahîre, mahsul, ekin; 2. îrât, gelir
- ğam-gīnān** (AF) kederliler, tasahlılar, hüznülüler
- ğam-perver** (AF) gam artıran, tasa veren
- ğāmır** (A) 1. mâmur olmayan; harap, ıssız yer; terk edilmiş, ekilmemiş yer

-gān (F) sonu 'e' ile nihâyet bulan Farsça kelimeleri cemi yapar

ġanāim (A) 1. çalışmaksızın elde edilen şey, emeksiz kazanç; 2. düşmandan alınan mal; beklenmeyen kazanç

ġanī (A) zengin, varlıklı, bol, doygun

ġārī (F) sebat ve kararı olmayan

ġarġa (A) suya batmış

ġarrā (A) 1. alnında beyaz bir lekesi, akıtması olan [at vesâire]; 2. ak, parlak, güzel, gösterişli, nümâyişli, şatafatlı

ġavāyet (A) hak yolundan sapma, kötü yola sapma

ġayb (A) 1. gizli olan, göze görünmeyen şey, kayıp; 2. belirsiz, bilinmeyen şeyler

ġāyet (A) 1. nihâyet, uc, son; 2. zf. çok fazla, son derece

ġazab-nāk (AF) gazepli, öfkeli, dargın; kızgın

ġazbān (A) dargın, kızgın; öfkeli

ġec (F) harç, kireç

ġedā (F) dilenci, yoksul

ġencīne (F) [ġenc]: hazīne, defne

ġer (F) “eġer” kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır

ġerd (F) 1. toz, toprak

-ġerd (F) kelimelere eklenerek “dönen, dolaşan” mânâsını verir

ġerden-keş (F) 1. inatçı; kibirli; 2. serkeş, âsî

ġerdūn (F) 1. dönücü, dönen, devreden; 2.i. felek, dünyâ, semâ

ġerdūne (F) araba

ġermī (F) sıcaklık, kızgınlık, harâret

ġermiyyet (O) hararet, sıcaklık; ateşli çalışma

ġeş (F) 1. güzel, hoş; 2. naz ve edâ ile yürüme

ġevher-nişār (F) 1. cevâhir serpen; 2. güzel, düzgün söz söyleyen

ġilāz (A) 1. kalımlar; 2. kabalar

ġırīv (F) baġırma, baġrışma

ġırra (A) gururlu, kibirli, kendini beğenmiş [kimse]

ġilaf (A) kılıf, kın, mahfaza

ġile (F) sızlanma, yakınma

ġir (F) 1. tutan, tutucu; 2. s.daġılan, yayılan; 3. harb, kavga, savaş

ġirāmī (F) aziz, muhteşem, saygın, ulu

girān (F) 1. ağır; 2. fenâ; kokmuş; 3. bıktırıcı, usandırıcı; 4. sert, katı

girān-bahā (F) kıymetli, değerli

girān-ḳadr (FA) kadir ve îtibar sâhibi

gird (F) yuvarlak, çevre, değirmi

girdāb-ı belā (F) belâ girdabı, felâket anaforu

girībān (F) elbise yakası

girībān-gīr (F) yaka tutucu, tutan

giriḥ-gīr (F) “düğüm tutmuş”: düğümlü, dolaşık

girīve (F) 1. çıkmaz yol, çıkmaz sokak; 2. içinden çıkılması zor durum

giryān (F) ağlayıcı, ağlayan

gīsū (F) omuza dökülen saç, uzun saç, saç örgüsü, kâhkül

ḡubār (A) 1. toz; 2. g.s. bir yazı sitili

ḡufrān (A) affetme, merhamet etme

ḡulām (A) 1. tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlı, genç; 2. köle

ḡulḡule (H.İ) 1. gürültü, şamata; bağrışıp çağrışma

ḡumūm (A) kaderler, tasalar, dertler, kaygılar

ḡunc (A) naz, cilve, edâ, kırıma

ḡüne (F) türlü, gidiş, tarz, yol; sıfat

ḡunūde (F) uyumuş, uyuklamış

ḡūr (F) 1. mezar, kabir; 2. yaban eşeği; 3. meşhur pehlivan Rüstem'in lâkabı; **ḡūr-ḡāne**: mezar hanesi

ḡurāb (A) karga

ḡurūh (F) cemâat, bölük, takım

ḡuşūn (A) ağaç dalları, filizler

ḡūsiste (F) kırılmış, kopmuş; gevşemiş, çözülmüş

ḡūş (F) 1. kulak; 2. işitme, dinleme

ḡūş-i huş (F) dikkatle dinleme

ḡūş-vāre (F) küpe

ḡūşmāl (F) kulak bükme, yola getirme

ḡuzāt (A) 1. gazâ eden, ordunun başına geçen, savaşan; savaştan sağ ve muzaffer dönen

-ḡüdāz (F) eriten, yakan, mahveden

ḡüftār (F) söz

- güher** (F) [gevher]: 1. elmas; 2. bir şeyin aslı, esası
- gül-berg** (F) gül yaprağı
- gül-çe** (F) 1. gülcük, küçük gül
- gül-deste** (F) gül demeti, çiçek destesi
- gül-güne** (F) gül renkli, gül yanaklı
- gül-şen-serāy** (F) gül bahçesi içindeki saray
- gülmîh** (F) kapı kanatlarına, dolap kapaklarına, çivi altına konulan pul, kabara
- gülü** (F) boğaz
- güm-geşte** (F) kaybolmuş
- güm-kerde** (F) adı, sanı kaybolmuş, eseri kalmamış, izi yok olmuş
- güm-rāhān** (F) yolunu şaşırانlar, doğru yoldan ayrılmış olanlar
- gürg** (F) kurt, canavar
- gürîhte** (F) kaçmış, kaçkın
- gürisne-çeşm** (F) aç gözlü, cimri; **gürisne-çeşmāne**: aç gözlücesine, cimrilikle
- gürizende** (F) kaçıcı, kaçan
- gürüh** (F) cemâat, bölük, takım
- gürüzān** (F) parlayacı, parlayan, parlak
- gürz** (F) [eskiden] silâh olarak kullanılan uzun saplı, büyük demir topuz
- güsiste-mehār** (F) salıverilmiş, gevşetilmiş yular
- güşāyiş** (F) açılma, açıklık, açılış
- güzerān** (F) geçici, geçen
- güzeşte** (F) 1. geçmiş; 2. işlemiş faiz
- güzīn** (F) 1. seçen, seçilmiş, seçkin, beğenilmiş

H

- ḥabāb** (A) su üzerinde olan hava kabarcıkları
- ḥabīs** (A) kötü, alçak, pis, soysuz
- ḥabl-i metin** (A) (sağlam ip); İslâm dîni
- ḥablü'l-verīd** (A) anat. boyun damarı, şah damarı
- ḥāce-gān** (F) 1. hocalar; 2. [eskiden] yüzbaşı rütbesinin karşılığı olan bir sivil rütbe

- ḥacer-i esved** (A) Kâbe'nin duvarında bulunan meşhur kara taş
- ḥadāiḳ** (A) bahçeler, bağ ve bostanlar
- ḥadeng** (F) 1. kayın ağacı; 2. kayın ağacından yapılmış ok
- ḥafā** (A) gizli olma, gizlilik, kapalılık
- ḥāhān** (F) istekli
- ḥāk** (F) toprak
- ḥāk-būs** (F) yer öpme; büyük bir zâtın ayaklarına varıp öpme
- ḥāk-dān** (F) dünya, yer
- ḥāk-i pāy** (F) ayak toprağı, tozu
- ḥāk-rūb** (F) süpürge
- ḥaḳīr** (A) îtibarsız, değersiz, aşağı, âdî, bayağı
- ḥaḳḳā** (A) doğrusu
- ḥalāyık** (A) mahluklar, insanlar
- ḥall** (A) 1. çözme, çözüme; 2. eritme; 3. tahlil
- ḥalvet** (A) yalnız, تنها kalma, tenhaya çekilme; 2. تنها yer; 3. hamamın sıcak bir bölmesi
- ḥalvet-ḥāne** (AF) dinlenme yeri, yalnız başına oturulup ibâdetle vakit geçirilen yer
- ḥame** (F) kalem
- ḥāmil** (A) 1. yüklü; 2. gebe; 3. hâiz; 4. sâhip, mâlik; 5. taşıyan, götüren
- ḥamīm** (A) 1. soy sop; 2. s. pek sıcak, pek kaynar nese
- ḥān-ḳāḥ** (A) tekke
- ḥandān** (A) 1. gülen, gülücü, güler; sevinçli
- ḥar** (F) eşek
- ḥār-istān** (F) dikenlik, çalılık
- harābātīyān** (F) vaktini meyhânedede geçirenler, meyhâne adamları
- ḥarāş** (F) hayvan ile döndürülen değirmen
- ḥārḥār** (F) 1. gönül üzüntüsü, yürek sıkıntısı; 2. devamlı istek; 3. sürekli kaşıntı

ḥarīk (A) yangın, ateş

ḥas (F) ot kırıntısı, çör çöp

ḥasārat (A) zararlar, ziyanlar

ḥaşeten (A) hususi olarak, ayrıca, yalnız

ḥaşīn (A) müstahkem, kuvvetli, sağlam

ḥaşūr (A) 1. tasadan gönlü daralan; 2. sır saklayan; 3. mücāhede yoluyla evlenmeye ve kadınlara rağbet etmeyen

ḥāşü'l-ḥāş (A) en has, en güzel

ḥaş (F) 1. kırıntı, döküntü, süprüntü; 2. şiddet, kızgınlık

ḥāş (F) 1. kırıntı, döküntü, süprüntü; 2. şiddet, kızgınlık

ḥāşāk (F) çöp, süprüntü, yonga

ḥaşerāt (A) 1. küçük böcekler; 2. örümcek, karınca, akrep; fāre; yılan ve benzeri hayvanlar

ḥaşyet (A) korku; korkma

ḥatm (A) 1. hitāma erdirmeye, bitirme; 2. Kur'ân-ı başından sonuna kadar okuma; 3. mühürleme, mühürlenme

ḥatmī (A) bot. ebegümeceye benzeyen, ondan daha büyük bir çiçek olup, kök ve çiçekleri hekimlikle kullanılır

ḥavāss (A) hasseler, duygular

ḥavāṭır (A) hâtıralar, fikirler, düşünceler

ḥaverī (F) şarkla, doğu ile ilgili

ḥavf (A) korku; korkma

ḥāvī (A) 1. ihtivâ eden, içine alan, şâmil, toplayan, kaplayan

ḥavrā (A) âhû gözlü [kız, kadın]

havz (A) 1. suya girme; 2. sakınılacak işe sokulma, girişme; 3. havuz

ḥayā' (A) 1. utanma, sıkılma; 2. âr, nâmus, edep; 3. Allâh korkusuyla günahattan kaçınma

hāye (F) haya

ḥayf (A) 1. haksızlık, zulüm; 2. yazık ki, heyhat

ḥayme (A) çadır

ḥayyām (A) çadırcı

ḥayyiz (A) 1. taraf, meydan, mekân, mevki

ḥazāne (A) 1. hazne, hazîne; 2. kalb, gönül; 3. hazînedarlık

ḥazar (A) 1. sâbit meskeni olanların oturdukları memleket; 2. barış ve güven

ḥazîz (A) 1. zîr, en aşağı; 2. dağ eteği

ḥazra' (A) 1. [daha, pek, çok, en] yeşil; 2.i. sebze, yeşillik

hejdeh (F) onsekiz

hem-cenāḥ (FA) müsavî, denk, eşit

hem-rah (F) yol arkadaşı

hem-sāye (F) komşu

hem-vāre (F) dâimâ, her zaman

hem-yānce (F) kese, küçük torba; çanta

hemm (A) gam, keder, tasa, kaygı

hengām (F) zaman, çağ, sıra, vakit, mevsim

her-çend (F) her ne zaman

her-gāh (F) her zaman, her vakit

herze-kār (F) abuk, sabuk; saçma sapan konuşan

hevā-dār (F) 1. havadar, etrafı açık, rüzgârlı yer; 2. dost, yar

hevdec (A) kadınlar için deve üzerine yapılan mahfe

hevl (A) korku

heyākil (A) heykeller

hezār (F) 1. bülbül; 2.s. bin; 3.s. pek çok

hezeyān (A) 1. sayıklama; 2. saçma sapan konuşma

ḥırām (F) nazlı, edâlı, salına salına gidiş

ḥırāset (A) bekleme; koruma

-ḥırāş (F) tırmalayan

ḥirmān (A) mahrumluk; ümitsizlik

ḥırş (A) 1. öfke, kızgınlık; 2. azgınlık; 3. sonu gelmiyen arzu, istek

ḥırz (A) 1. sığınak; 2. nazar değmemesi için kullanılan muska; nazar boncuğu; tılsım

ḥışn (A) sağlam sarp [yer], kale

ḥıta (A) memleket, diyar, ülke

hıyelā (A) kibir, gurur; kendini beğenmişlik

hılāf (A) karşı, zıd

hilāl-ebrū (AF) hilāl kaşlı

hilye (A) 1. süs, zînet, cevher; 2. güzel sıfatlar; 3. güzel yüz; 4. Hz. Muhammed'in mubârek vasıflarını ve güzelliklerini anlatan manzum veyâ mensur eser

hîn (A) an, zaman, vakit, sıra

hirās (F) korku

hirāsān (F) korkan, korkak

hirmen (F) harman

-hız (F) sıçrayan, kalkan, atılan

hızāb (F) dalga

hizān (F) kalkan, sıçrayan

hizlān (A) muâvenetsiz, yardımcısız; kimsesiz, yalnız başına kalıp sefil, zelil olma

hor (F) 1. s. ehemmiyetsiz, değersiz; bayağı, âdî; 2. i. güneş; ışık, aydınlık

-hor (F) yiyen, yiyici

hoş-cüyān (F) şiddet arayan

hoşā (F) ne hoş, ne güzel, ne kadar lâtif

huceste (F) 1. uğurlu, meymenetli; hayırlı, saâdetli, kutlu

hufte (F) yatmış, uyumuş

hulāşa (A) bir şeyin, bir sözün özü

huliyy (A) altın, yâkut, zümrüt, gümüş gibi zînet eşyası

hulķūm (A) anat. boğaz [insan ve hayvanlarda]

hullet (A) içten sevgi, hakiki dostluk, arkadaşlık

hulūş (A) hâlislik, sâfilik, gönül temizliği

hum-hāne (F) 1. şarap küplerinin konulduğu yer; 2. meyhâne; tas.âşığın kalbi

humāt (A) himâye edenler, koruyanlar, gözetenler

hūn (F) 1. kan; 2. öldürme, öc

ḥūn-bār (F) kan yağdırıcı; **dide-i ḥūn-bār**: kan saçan göz, kan ağlayan

ḥun-ḥār (F) kan içen, kan dökücü, zâlim

ḥūr (F) 1. Güneş; 2. yiyecek

ḥurde (F) 1. ufak, değersiz şey, kırıntı; 2. nükte, dakika; 3. g.s. yazıya nüans veren bir tarz

ḥuruş (F) coşma, çağılı, gürültü, şamata, telâş

ḥuşū' (A) gönül alçaklığı

ḥutub (A) maslahatlar, işler, meseleler

ḥuṭuvāt (A) şeytan aldatmaları

hübüb (A) rüzgâr esmesi, üfürmesi

ḥüccet (A) 1. senet, vesika, delil; 2. seçkin âlimlere verilen ünvan

ḥükkām (A) hâkimler

hümā [y] (F) 1. devlet kuşu; 2. saâdet, kutluluk

hümāyūn (F) 1. mübârek, kutlu; 2. pâdişaha âit

I

ıṣār (A) keçi memesine takılan kese, torba

ıṣṭabl (A) ahır

ıtr-nāk (AF) güzel kokulu

ıyāz (A) sığınma

ıyāzen (A) sığınarak; **ıyāzen billāh**: Allâh'a sığınarak

İ

ıbādāt (A) Allâh'ın emirlerini yerine getirme, tapınma, tapma

iber (A) iğneler, mıknatıslı iğneler

iblāğ (A) 1. vardırma, vardırılma; 2. eriştirme, eriştirilme; 3. ulaştırma; 4. gönderme

ibṭāl (A) 1. boş, hükümsüz bırakma, bırakılma, bozma; boşa çıkarma; 2. feshetme, lağvetme

- ibtihāc** (A) sevinç, sevinme, gönlü açılma
- ibtilā** (A) bir şeye düşkün olma, düşkünlük, tiryakilik
- iclāl** (A) 1. büyültme, saygı gösterme, ikrām; 2. büyüklük, kudret ve kuvvet
- ictihād** (A) 1. gücü , kuvveti yettiği kadar çalışma; 2. büyük din âlimlerinin vaz ettikleri şer'î düstur; 3. bir kimsenin, bir şeyden mânâ ve hüküm çıkararak, o iş hakkındaki fikri, görüşü
- ictimā^c** (A) 1. toplanma, bir araya gelme; 2. toplantı; 3. yığılma, birikme
- ictināb** (A) sakınma, çekinme, uzaklaşma
- i'ādād** (A) hazırlama, hazırlanılma, geliştirme, geliştirilme
- ifhām** (A) anlatma, anlatılma, bildirme, bildirilme
- iftihār** (A) 1. öğünme; koltuk kabartma; 2. şeref. Şan
- iftikār** (A) 1. fakirlik gösterme; 2. büyük, çok ihtiyâcı olma; 3. alçak gönüllülük
- iftirāk** (A) 1. ayrılma, dağılma, perîşan olma
- igrāk** (A) 1. gark etme, suda boğma; 2. olması, akla yakın geldiği halde, imkânsız bulunan mübâlâğâ, büyültme
- iğtinām** (A) 1. ganîmet sûretiyle alma, yağma ve talan etme; 2. zahmetsiz bir kazanç gözüyle bakma
- iğva** (A) azdırma, azdırılma, baştan çıkarma, çıkarılma, yolunu şaşırtma, ayartma, ayartılma
- ihlāk** (A) 1. helāk etme, öldürme, öldürülme, yok etme; 2. harcama, tüketme
- ihrāk** (A) yakma, yakılma
- ihrām** (A) 1. hacıların Kâbe'yi tavâf için Mekke hâricinde örtünmeye mecbûr oldukları dikişsiz bürgü; 2. Arapların büründükleri büyük yün çarşaf; sedire
- ihrām** (A) 1. Hacıların Kâbe'yi tavâf için Mekke hâricinde örtünmeye mecbûr oldukları, dikişsiz bürgü; 2. Arapların büründükleri büyük yün çarşaf
- ihrāz** (A) 1. alma, kazanma, elde etme; 2. erişme
- ihitimām** (A) dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme
- ihtirāk** (A) 1. tutuşup yanma; 2. astr. bir gezegenin Güneş'e yaklaşması
- ihtişāş** (A) bir îlim veyâ san'at üzerinde fazla çalışarak onda derinleşmiş olma, uzmanlık
- ihtitām** (A) hitam bulma, bitme, sona erme
- ihtiyāl** (A) kibirlenme, gururlanma, büyükleme

iḥzān (A) mahzûn etme, kederlenme

‘**ikāb** (A) ezâ, cefâ, eziyet, azap

ikād (A) yakma, yakılma

ikāmet (A) 1. oturma; 2. cemaatle namaza başlamadan önce meyzinin kamet getirmesi

iktibās (A) 1. ödünç alma; 2. ed. bir kelimeyi bir cümleyi veyâ onların mânâlarını olduğu gibi alma, aktarma

iktinā (A) 1. çalışarak kazanma; 2. meslek tutma, uyma; 3. biriktirme, yığma; 4. tuzak kurup avlanma

iktisāb (A) kazanma, edinme

iktizā (A) 1. lâzım gelme, gerekme; 2. lâzım getirme; 3. ihtiyaç, gereklilik; işe yarama

i‘lā’ (A) 1. yükseltme, yükseltilme, yüceltme, yüceltilme; 2. şan ve şöhretini arttırma

i‘lā-yi kelimetullāh (A) İslâm dîninin tevhid akidesini, şânına lâyük şekilde yüceltip yayma

i‘lām (A) 1. bildirme, bildirilme, anlatma; 2. bir dâvânın, mahkemece nasıl bir hüküm ve karara bağlandığını gösteren resmî vesika

‘**ilel** (A) 1. illetler, hastalıklar, sakatlıklar; 2. vesîleler, sebepler

‘**illiyîn** (A) cennetin ve gök yüzünün en kutsal, en yüksek tabakası

ilḳā’ (A) 1. bırakma, bırakılma, terk, atma

ilticā (A) sığınma, barınma

iltihā (A) eğlenme, bir şeyle oynama

iltikām (A) lokma etme, yutma, yutulma

iltivā (A) 1. sarılma; 2. sarılıp dolaşma; 3. büklüm büklüm olma; 4. dalgalanma; 5. eğri durma

‘**imād** (A) direk, dikme, sütun

imtiyāz (A) 1. başkalarından ayrılma, farklı olma; 2. ayrıcalık; 3. bir işi başkaları yapamamak üzere, husûsî müsâade ile bir kimseye veyâ bir müesseseye verme

imtiyāz (A) 1. başkalarından ayrılma, farklı olma; 2. ayrıcalık; 3. bir işi, başkaları yapamamak üzere, husûsî müsâade ile bir kimseye veyâ bir müesseseye verme

‘**inān** (A) 1. dizgin; 2. idare etme, yürütme

‘**ināyet** (A) 1. dikkat, gayret, özenme; 2. lûtuf, ihsan, iyilik

‘ind (A) 1. yan, taraf; yön, kat; 2. e. yanında, göre, düşüncesine göre; 3. olunca, olduğu halde

isā‘ et (A) kötülükte bulunma, kötü iş işleme

isā‘ et (A) kötülükte bulunma, kötü iş işleme

İskender (H.İ.) Makedonya kralı Phylippe'in oğlu olup, Aristo'dan ders almış ve 20 yaşında hükümdar olmuştur. Yunanistanı, İran'ı, bütün Anadolu'yu ve Suriye'yi, Mısır'ı, Hindistanı istilâ eden bu meşhur kumandan 33 yaşında ölmüştür

istāde (F) ayakta durmuş

istifāza (A) feyizlenme, feyiz alma, feyiz bulma

istiğāse (A) yardım isteme

istiğfār (A) 1. Allâh'tan, günahın bağışlanmasını isteme; 2. tövbe etme

istiḥkām (A) sağlamlık, kuvvet; 2. kuvvetli, siper

istiḥlāṣ (A) 1. bir şeyi kendine mahsus kılmaya çalışma; 2. kurtarma, kurtarılma

‘işmet (A) 1. masumluk, günahsızlık, temizlik; 2. haramdan, namusa dokunur hallerden çekinme

istima‘ (A) 1. dinleme, dinlenilme, işitme, işitilme; 2. dinleyip kâbul etme; 3. kulak verip dinleme

istirḥā (A) rehâvet gelme, gevşeme

istiskā’ (A) 1. suyun lüzûmunu şiddetle duyma; 2. yağmur duâsına çıkma; 3.hek. vücûdun bir tarafında veyâ karında su birikme

istiyāk (A) misvāk kullanma

iştibāh (A) şüphelenme, şüphe etme; **bî-iştibāh**: şüphesiz

in‘itāf (A) 1. temâyül, bir tarafa dönme; 2. bükülme, iki kat olma

infişām (A) kırılma, kesilme, yırtılma; üzülme

inhizām (A) hezimete uğrama, bozulma, alt olma, yenilme; bozgunluk

inḳiyād (A) boyun eğme; kendini teslim etme

inkizā’ (A) tamam olma, nihayet bulma, bitme, sona erme

intisāb (A) 1. bir kimseye mensûbolma; 2. bir yere bağlanma, kapılanma; 3.birinin adamı olma

irḥā’ (A) gevşetme, gevşetilme; sarkıtma, aşağı salıverme, koyuverme

- irtifā'** (A) 1.yükselme; 2. yükseklik, yükselti
- irtikāb** (A) 1. kötü bir iş işleme; 2. yiyicilik, rüşvet yeme
- irtisām** (A) resmi çıkma, resmolma
- itlāf** (A) 1. telef etme, mahvetme, öldürme; 2. lüzumsuz yere harcama; 3. yoketme, bozma
- itmām** (A) tamamlama, bitirme, tamam etme, edilme
- ittikā** (A) dayanma, yaslanma, söykenme
- i'tiṣām** (A) 1. el ile tutma; 2. gūnahtan sakınma; 3. temiz olma
- i'tiyād** (A) âdet edinme, alışma; alışkanlık
- ivz** (A) 1. gövdesi bodur olan; 2.i. kaz, ördek
- ʿiyādet** (A) 1. takviye eden âlet; 2. kuvvetlendirme
- izlāl** (A) hakîr görme, küçük görme, alçaltma
- izāle** (A) giderme, giderilme, yok etme
- izʿān** (A) 1. anlayış, kavrayış, akıl; 2. itâat, söz dinleme, boyun eğme; 3. terbiye, edep
- ʿizār** (A) yanak
- ʿizz** (A) 1. değer, kıymet; 2. yücelik, ululuk; 3. güçlülük
- ʿizzet** (A) 1. değer, kıymet, yücelik, ululuk; 2. kuvvet, kudret; 3. saygı; ikram, îzâz
- i'zāz** (A) 1. aziz kılma, saygı gösterme; 2. ikrām etme, ağırlama

J

jeng (F) pas, küf, kir

K

- ka'b** (A) 1. topuk kemiği; aşık kemiği; 2. tavla zarı; 3. sekiz köşeli, sekiz yüzlü cisim; 4. küb
- ḳabā** (A) üste giyilen elbise, cübbe, kaftan
- ḳābaçe'** (F) hafif giyecek, entâri
- ḳabāih** (A) yakışsız, çirkin şeyler
- ḳabāle** (A) kadının verdiği hüccet
- ḳabban** (A) en çok postanelerde, tren idarelerinde ağır eşyayı tartmaya yarar büyük

tarâzi, baskül

ķābe ķavseyn (A) (iki kavis arasındaki mesâfe): Mîrac gecesinde Hz. Muhammed'in Cenâb-ı Hakk'a olan yakınlık derecesinden kināye

ķabza (A) tutacak, tutamak yeri, sap

ķaddāhe (A) çakmak taşı

ķāf (F) yaran, yarıcı

ķāfile (A) birlikte yolculuk eden topluluk

ķāh (F) 1. köşk, kasr; 2. yüksek binâ; 3. bir göz oda, tek oda

ķahhār (A) ziyadesiyle kahreden, kahredici; yok edici, batırıcı

ķāhil (A) 1. olgun, orta yaşlı [kimse]; 2. hareketi ağır, gayretsiz, tenbel, durgun

ķahr (A) mahvetme, ezme, çok üzüntü duyma

ķaht (A) kıtlık, kuraklık; kuraklıktan dolayı mahsûlün yetişmemesi

ķā' im (A) 1. ayakta duran, ayakta bulunan; 2. birinin yerini tutan, birinin yerine geçen

ķālā (F) kumaş

ķalb-gāh (AF) 1. canevi; 2. ask. ordunun sağ ve sol kanadlarının arası, merkez bölümü

ķallāb (A) 1. kalıptan kalıba giren, düzenbaz, hîlekâr; 2. kalp para basan

ķām (F) 1. anat. ağzın üstü, tavanı, damak; 2. meram, arzu, emel, istek

ķām-bahşı (F) herkesin isteğini yerine getiren

ķām-kārī (F) mutluluk, murâda ermeklik, merâma nail olmaklık

ķām-rānī (F) kâmranlık; arzusuna, isteğine kavuşmuş olma, mutluluk

ķāmilü'l-'ıyār (A) ayârı tam, karışık veyâ noksan olmayan

ķand (A) şeker kamışının donmuş usâresi

ķanţara (A) taştan yapılan kemerli büyük köprü

-ķār (F) “-li;-ci;-eden,-edici” eklerinin karşılığıdır; isimleri sıfat yapar.

ķa'ır (A) 1. çukur şeyin dibi, dip, nihâyet; 2. derinlik

ķār / ķār ü bār (F) 1. iş, güç; 2. kazanç.

ķār-ķāne (F) 1. iş yeri, iş işlenen yer; 2. süt evi

ķār-zār (F) savaş

ķārgāh (F) iş yeri, fabrika [nazımda; “ķār-geh”] şeklinde geçer

ķārī (A) köylü

ķārī'a (A) 1. pek şiddetli rüzgar; 2. ansızın gelen büyük belâ; 3. kıyâmet; 4. belâdan

kurtulmak üzere okunan: “el-Kariatü..” sûresi

ķārũre (A) 1. gözün siyahı, göz bebeği; 2. sırçadan yapılan kap

ķasab (A) kamış, saz

ķātı^c (A) 1. kateden, kesen; durduran; 2. keskin kılıç

ķatr/ķatre (A) damla, damlayan şey

ķavā'id (A) kaideler, usuller

ķavāim (A) 1. ayakta duranlar; 2. birinin yerini tutanlar; 3. namaz kılanlar

ķavālib (A) kalıplar [aslı Farsça “kālbed”dir]

ķavāri^c (A) 1. şiddetli esen rüzgârlar; 2. ansızın gelen büyük belâlar; 3. kıyâmetler; 4.

belalardan kurtulmak üzere okunan duâlar

ķavl (A) lakırdı, söz

ķavm (A) 1. insan topluluğu; 2. bir peygamberin gönderildiği topluluk

kebed (A) karaciğer

kebş (A) erkek koyun, koç, çebiş

kec (F) eğri, çarpık

keçkũl (F) keşkül, bir çeşit süt tatlısı

kecmec (F) eğri büğrü, yamuk yumuk

kef (A) 1. el içi, el ayası, avuç; 2. ayağın altı, taban

kef (F) köpük

kefere (A) kâfirler, hakkı tanımayanlar, hak dînini inkâr edenler, Müslüman olmayanlar

keff (A) 1. el içi, el ayası, avuç; 2. ayağın altı, taban; 3. el çekme; vazgeçme, karışmama

kehvāre (F) beşik

kej-dũm (F) 1. eğri kuyruklu; 2. zool. akrep

ķelāb (A) 1. hek. kuduz hastalığı; kudurma; 2. su ũrkũntũsũ

kele (F) yanak

kelim (A) sözler, lakırtılar

kem-yāb (F) nâdir, az bulunan

kemān-dār (F) yay tutan, yay tutucu

kemend (F) 1. uzakta bulunan herhangi bir şeyi tutup çekmek üzere atılan ucu ilmekli uzun ip; 2. idam için kullanılan yağlı kayış; 3. güzelin saçı

kemĩ (A) yiğit, kahraman; savaşçı

kemĩn-gāh (AF) pusu yeri, pusu tutulan gizli yer

kenāre (F) 1. kıyı, kenar; 2. kucak; 3. kasap çengeli; 4. g.s. kenarlara serilen halı

ker (F) 1. sağır; 2. kudret, kuvvet; 3. merâm ve maksat

kerāhiyyet (A) 1. iğrenme, tiksınme; 2. istemiyerek, baskı ile yapma

kerān (F) kenar, uc, kıyı

kerm (A) üzüm çubuğu; asma, bağ kütüğü

kerübī (A) meleklerin büyüğü, büyük melek

kesb (A) 1. çalışıp kazanma; 2. edinme, peydahlama, kazanma

keşirü'l-nevāl (A) bahşışı, kısmeti bol olan

ke's (A) 1. içi dolu kap, çanak; 2. kadeh, bardak; 3. şarap dolu bardak

-keş (F) çeken, çekici

keşakeş (F) 1. çekişme, münâkaşa; 2. iki kişinin , bir şeyi birer ucundan tutup her birinin kendine doğru çekmesi; 3. gam, keder; 4. felâket; 5. pehlivanların savaşması

keşān (F) çeken, çekerek; **keşān ber keşān**: zorla, çeke çeke, sürükleye sürükleye götürerek

keşide (F) 1. çekilmiş, çekiliş; 2. tartılmış; 3. tertipedilmiş , dizilmiş; 4. yazılmış

keşmekeş (F) 1. çekişme, kavga; mücadele; 2. kararsızlık

keşti (F) gemi

kevkeb (A) yıldız; **kevkeb-i dürrī**: parlak yıldız

kevkebe (A) 1. gökteki yıldız; 2. süvâri alayı

kezā (A) böyle, böylece, bu da öyle

kıbāle (A) ebelik, çocuk doğurtma san'atı

ķılā' (A) kaleler, surlar

ķılāb (A) köpekler

ķılāde (A) gerdanlık; akarsu

ķinnare (A) kanara, mezbaha

ķıtāl (A) vuruşma, birbirini öldürme; savaş

ķıţār (A) 1. birbiri ardınca sıralanmış hayvan sürüsü, dizisi; 2. bir lokomotifin arkasında bulunan vagonların hepsi, tren

ķibriyā' (A) 1. büyüklük, ululuk; 2. Allāh

ķilk-i dürr-efşān (F) inci saçan kalem

ķirām (A) soydan gelenler, soyu temizler; ulular, şerefli; 2. cömertler, eli açıklar

ķirendūd (YF) katranlı

kirpās (aslı kirbās) (A) bez, kumaş, keten ve pamuk bez

kīse (F) 1. kese, küçük, büyük torba, kap; 2. cepte taşınan para torbası; 3. kumaştan yapılmış çanta biçimindeki kap; 4. para, para hesâbı; para gücü

kisvet (A) 1. elbise; 2. husûsî kıyâfet; 3. kisbet, yağlı güreş yapan pehlivanların giydikleri dar paçalı meşin pantolon

kīş (F) 1. dîn, mezhep; 2. ok kuburu; 3. keten kumaş; 4. kuş yeleği; 5. şimşir

kitf (A) 1. omuz; 2. anat. omuz küreği, kürek kemiği

korte (F) gömlek

kūb (F) vuran, vurucu

kūçe-bend (F) bağ, yular, râbîta, bağlama

ķuddūsî (A) kuddûs-i ilâhî isminin tecellîsine mazhar olmuş kimse

ķuds (A) 1. temizlik, paklık, arılık; 2. kutsallık, mübareklik

ķudūm (A) 1. uzak bir yoldan gelme; ayak basma; Mevlevî-hâne'lerde Türk müziğine mahsus usul vurma âletlerindendir

ķudūm (A) 1. uzak bir yoldan, uzak bir yerden gelme; ayak basma; 2. müz. Türk müziğine mahsus usul vurma âletlerindendir. Mevlevî âyinlerinde büyük ehemmiyeti vardır, zîra rakeden dervîşler kudūmün vuruluşuna tabidir.

ķufl (A) kilit, sürgü

ķulel (A) 1. dağ tepeleri, doruklar; 2. kuleler

kulle (A) 1. dağ tepesi, doruk; 2. kule

kūr (P) kör

ķura^c (A) yalnız tesâdüfe ve tâlihe bağlı bir ayırma yapmak üzere başvurulan her türlü vâsîta; ad çekme

ķurb (A) 1. yakın olma, yakınlık, yakın bulunma

ķurbet (A) 1. yakınlık; 2. hısımlık, akrabâlık; 3. Allâh'a yakınlık

kūs (F) kös, eski savaşlarda, alaylarda deve veyâ araba üstünde taşınarak çalınan büyük davul

kūs (F) kös, eski savaşlarda, alaylarda deve veyâ araba üstünde taşınarak çalınan büyük davul

kūşe-nişin (F) köşede oturan

kūşîş (F) çalışma, çabalama

kuy (F) 1. köy; 2. mahalle ve işlek yol; sokak; 3. sevgilinin bulunduğu yer

küffâr (A) kâfirler, hak dînini inkâr edenler

kühen-sâl (F) “eski yıl”: yaşlı, yaşlanmış, kocamış, eski

külâh-küşe (F) [eskiden] kulah'ın, fesin köşesi

külhân (F) hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakılan yer, hamam ocağı

künâm (F) 1. insanın dinleneceği yer; 2. kuş yuvası; 3. vahşi hayvan ini

-künân (F) -yaparak, -ederek; -yapan, eden

künende (F) edici, yapıcı, eden; yapan

künûz (A) hazineler

kürîz (F) hizmetkâr

kürsî-nişîn (AF) 1. tahtta oturan pâdişah; 2. vâli; 3. câmide, kürsüde oturan, vaaz eden

L

lâ (A) menfi edatıdır

laḥlaḥa (F) 1. güzel kokulardan meydana gelen koku; 2. anber, misk, kâfur, lâden gibi şeylerden meydana gelen şamama

lâhūtî (A) lâhûta mensup, lâhût ile ilgili

la‘în (A) kovulmuş, nefret kazanmış, istenilmeyen; **şeytân-ı la‘în** Allâh'ın rahmetinden mahrum olan şeytan

lâ-mekân (A) mekânsız, yersiz, yere ihtiyâcı olmayan; Allâh

lâşe (F) 1. leş; 2. zayıf, arık hayvan

Lât (A) İslâm'dan önce; Arapların Kâbe'de bulunan putlarından beri

lâtma (A) tokat, şamar

lâ-yefhem (A) anlayışsız

lâ-yezâl (A) zevalsiz, bitimsiz

lâ-yezâlî (A) lâyezal'e mensûb olan

lazâ (A) âteş, alev; cehennemin bir adı

lâzımü'l-ittibâ‘ (A) tâbî olması gerekli olan

le‘îm (A) alçak, aşağılık, cimri [kimse]

leālî (A) inciler

leb-a-leb (F) ağzına kadar dolu

lebân (A) göğüs

lebbān (A) sütçü

lebbeyk (A) “buyurunuz, emir sizindir efendim” mânâsında kullanılan kelime

lecāc (A) ayak direme, çekişme

lecc (A) 1. dar şey; 2. inâdetme, ayak direme

leccāc (A) inatçı, inatçılık

lehv (A) oyun, eğlence, faydasız iş

leked (F) tepme; çifte; **leked-küb**: tekme vuran, çifte yiyen, tepme yiyen

leme‘ān (A) parlama, parıldama

lenger (F) gemiyi yerinde mihlamak için denize atılan zincir ve bu zincirin ucundaki çapa

leşker (F) asker

levḥ (A) yassı, düz, üzerine resim, yazı gibi şeyler yazılabilen nesne

levh-i maḥfūz (A) Allâh tarafından takdîr olunan şeylerin ezelde yazılı bulunduğu levha

li‘ām (A) alçak, aşağılık, pinti kimseler

ligām (F) yem, dizgin

lihā (A) anat. küçük diller

liḳā’ (A) 1. görme, rast gelip kavuşma; 2. yüz, çehre

livā‘-i sa‘ādet (A) Hz. Muhammed'in bayrağı

livā‘ (A) bayrak

livāü'l-hamd (A) Muhammed ümmetinin mahşer günü altında toplanacakları bayrak; Makam-ı Ahmedî; 2. mülkî idârede kazâ ile vilâyet arasında bir derece, sancak

lücce (A) 1. engin su; 2. kalabalık, gürûh; 3. gümüş; 4. ayna

lüle (F) 1. lüle, çeşme, musluk gibi şeylere takılan küçük boru; 2. halka gibi dürülmüş şey; 3. kağıt külah

M

mā (A) su

ma‘āric (A) merdivenler

ma‘āşī (A) 1. âsîlikler, isyanlar, itaatsizlikler; 2. günahlar

ma^ʿāṭif (A) bakılacak, gözlenilecek yerler

ma^ʿāyib (A) ayıp sayılan şeyler, kusurlar, lekeler

ma^ʿber (A) geçit, geçilecek yer, köprü, kemer

ma^ʿbud (A) 1. kendisine ibâdet olunan, tapınılan; 2. Allâh

mağāk (F) çukur

mağrur (A) 1. gururlu; 2. bir şeye güvenen; 3. büyüklük taslayan

maḥaffe (A) deve, katır gibi hayvanların sırtına konulan ve içine iki kişi oturabilen kapalı vâsita, mahfe

maḥall (A) yer, yerler

maḥfil (A) 1. oturulacak, görüşülecek yer, toplantı yeri; 2. büyük câmilerde hükümdarlara veyâ müezzinlere ayrılmış ve etrâfı parmaklıkla çevrilmiş olan yerden biraz yüksek olan yer

mahfûz (A) 1. hifzolunmuş, saklanmış; 2. korunmuş, gözetilmiş; 3. gizlenmiş; 4. ezberlenmiş

maḥtum (A) 1. hâtemlenmiş, mühürlenmiş; 2. kilitlenmiş, bağlanmış

ma^ʿhûd (A) 1. ahdolunmuş; bilinen; sözleşilen; 2. sözü geçen

mā^ʿide (A) 1. üzerinde yemek bulunan sofa; 2. yemek, ziyafet

ma^ʿîn (A) 1. saf, akar su; 2. geo. eşkenar dörtgen

maḥāl (A) 1. söz, lâkırdı; 2. söyleme, söyleyiş

makām (A) 1. kıyâm edilen, durulan, durulacak yer; durak; 2. memûriyet, memurluk yeri; 3. ermişlerden birinin mezarı sanılan yer

maḥrûn (A) 1. yakınlaştırılmış, yakın; 2. ulaşmış, kavuşmuş

maḥşûd (A) kasdolunan, istenilen şey, istek

ma^ʿkûd (A) akdolunmuş, bağlanmış; bağlı, düğümlü

māl-a-māl (A) çok dolu, dopdolu

mālīde (F) sürülmüş, uğulmuş

ma^ʿmûre (A) mamûr olan yer, insan bulunan, bayındır yer; şehir, kasaba

mānde (F) kalmış olan, gitmiş olan

mānend (F) benzer, eş

māni^ʿ (A) 1. meneden, geri bırakan, alıkoyan, engel olan; 2. i. engel, özür

manşib (A) devlet hizmeti, memuriyet

ma'raz (A) 1. bir şeyin görüldüğü, çıktığı yer; 2. bir şeyin arzolandığı, bildirildiği yer, 3. sergi

maraz (A) hastalık

ma'reke (A) savaş meydanı

maşaff (A) harb, savaş

māsik (A) 1. yapışkan; 2. tutan, zapteden

mā-sivā (A) 1. bir şeyden başka olan şeylerin hepsi; Allâh'tan mâada bütün varlıklar ; 2. dünyâ ile ilgili olan şeyler

ma'siyet (A) âsîlik, itâatsizlik, isyan, günah

maştaba (A) 1. peyke, sedir, seki; 2. meyhâne peykesi

maşün (A) 1. saklanmış; 2. korunmuş, korunan; 3. sâlim, sağlam

ma'şuka (A) sevilen, sevilmiş [kadın]

maşüş (A) zayıf, arık

maṭā'im (A) taâm edilecek, yemek yenilecek yerler, yemek odaları

maṭar (A) yağmur

maṭiyye (A) binek hayvanı

māye (F) 1. maya, asıl ve lüzumlu madde; asıl, esas; 2. para, mal; 3. iktidar, güc; 4. bilgi

mazalle (A) gölgelik

maḏhar (A) nâil olma, şereflenme

maḏrib (A) 1. darbedecek yer; 2. çakma, kakma yeri

mecāme' (A) toplanılacak yerler, toplantı yerleri

Mecid (A) 1. şan veşeref sâhibi, büyük, ulu; 2. Allâh adlarından

mecma' (A) 1. toplanılacak yer; 2. kavuşulan yer, nokta

medār (A) 1. bir şeyin döneceği, devredeceği, üzerinde hareket edeceği yer, etrâfında dönülen nokta; 2. astr. gezegenin Güneş etrâfında dönerken çizdiği dâire

medāric (A) 1. meslekler, tarikatlar, yollar; 2. mec. merdivenler

meder (A) 1. kuru camur, kuru balçık; kerpiç; 2. köy, mahalle

medfen (A) kabir, defin yeri

medhüş (A) dehşete uğramış, şaşırılmış; korkmuş; ürkmüş

mefāşıl (A) oynak yerleri, eklemler

mefāze (A) çöl, sahra

meges (F) sinek

meh-çe (F) bayrak direği; minâre ve kubbe üstüne konulan küçük hilal, ay

meh-peyker (F) yüzü ay gibi parlak, nurlu, güzel olan

mehār (F) 1. devenin burnuna geçirilen burunluk; 2. yular, dizgin

mehebb (A) rüzgârın estiği yer

mehīn (A) hor, hakir; zayıf

mehleke (A) helâk olacak yer, tehlikeli yer, iş

mekīdet (A) hîle, düzen

mekkār (A) hîleci, düzenbaz

mekr (A) 1. hîle, düzen; 2. hîle ile aldatma, maksadından vazgeçirme [birini]

meksūr (A) 1. kırılmış; 2. gr. 'i' sesi ile okunan harf

mekşūf (A) 1. keşfolunmuş, meydana çıkarılmış; 2. açılmış, açık, belli

mel'abe (A) oyun, oyuncak

melā' ik (A) melekler

melāhī (A) oyunlar, eğlenceler, cünbüşler

melām (A) zemmolunmuş, çekiştirilmiş

melāz (A) sığınılacak yer

melhūfān (AF) tasalılar, kaygılılar

melūl (A) 1. melâlli, usanmış, bıkmış, bezmiş; 2. mahzun

memālik (A) köleler, kullar

memdūd (A) meddolunmuş, çekilmiş, uzatılmış, uzamış; uzatılan

memerr (A) mürûr edilecek, geçilecek yer, yol, geçit, cadde, sokak

men^c (A) yasak etme, bırakmama; durdurma; esirgeme, vermeme, önleme

menāl (A) 1. nâil olunan, sâhip olunan, ele geçirilen şey; 2. yetiştirme, nâil olma ; **māl**

ü menāl: bütün varlığı

menāşīb (A) pâyeler, makamlar, rütbeler, dereceler

menāzır (A) manzaralar, görünüşler

mencūk/muncūk (F) 1. bayrak direklerinin başına takılan küçük ay; 2. şemsiye;

3. sancak, bayrak

menhel (A) 1. hayvan sulanan, suvarılan yer; 2. konulacak, durulacak sulak yer

menhūs (A) uğursuz

- menkūb** (A) delinmiş, oyulmuş
- menkūl** (A) 1. nakledilmiş, bir yerden bir yere taşınmış, taşınan; 2. ağızdan ağıza geçmiş [söz, hikaye]
- menşe'** (A) 1. bir şeyin neşet ettiği, çıktığı yer, esas, kök; 2. bitirilen mekteb
- mer** (A) adam, erkek
- merām** (A) 1. istek, maksad, niyet
- merāyā** (A) aynalar
- merdānegī** (F) mertlik, yiğitlik, cesurluk
- merdūd** (A) 1. reddolunmuş, kovulmuş; 2. geri döndürülmüş, geri çevrilmiş
- merdüm** (F) 1. insan, adam; 2. gözbebeği
- merdüm-ḥār** (F) 1. insan yiyen [vahşi hayvan]; 2. yam yam
- merḥale** (A) 1. menzil, konak; 2. iki menzil, konak arası; 3. bir günlük yol
- mervī** (A) rivâyet olunan
- meşābe** (A) derece, rütbe; kadar
- mesācid** (A) 1. mescidler; 2. içinde cumâ ve bayram namazları kılınması şer'an câiz olmayan küçük camiler
- meşākīb** (A) matkaplar, delme aletleri
- mesās** (A) asıl, esas, kök
- mesdūd** (A) seddolunmuş, kapanmış, kapalı, tıkanmış, tıklı
- meskūk** (A) sikkeli, damgası vurulmuş, para hâline getirilmiş
- mesmūm** (A) zehirlenmiş, ağılanmış, zehirli
- mesned** (A) 1. isnâdedilen, dayanılan şey; 2. rütbe, derece, pâyeye, makam
- meş'ale** (A) aydınlatıcı âlet, lâmba
- meşīme** (A) ant. dölyatağı, rahim, son
- meşreb** (A) 1. içecek yer; 2. yaradılış tabîat, mizâç; huy, ahlâk
- meşşāte** (A) gelini süsliyen
- mevā'iz** (A) nasîhatler, öğütler
- mev'izet** (A) öğüt
- mevc** (A) dalga
- mevhibe** (A) bahşış, ihsan, bağış
- mevrid** (A) varacak yer, varacak yol

mevt (A) ölüm

mevzūn (A) 1. vezinli, tartılı, tartılmış; 2. vezinli, vezinle yazılmış olan; 3. biçimli, yakışıklı, güzel, uygun, düzgün

mey-kede (F) meyhâne

meyādīn (A) meydanlar, alanlar

meymene (A) ask. ordunun sağ kanadı

meymenet (A) bereket, saâdet, mutluluk, uğurluluk

me‘yūs (A) yeise düşmüş, ümidi kesilmiş

mezāḳ (A) 1. zevk alma, tad duyma, tadma; 2. zevk, lezzet; 3. tad duyulan yer, damak

mezāyā (A) meziyetler, üstünlük vasıfları

mezbaḥ (A) hayvan kesilen yer, sal-hâne

mezbele (A) süprüntülük, süprüntü dökülen yer

mezellet (A) zelillik, horluk, hakirlik; alçaklık, îtibarsızlık

mezra‘a (A) ziraat olunacak, ekilecek tarla, yer

mıḳra‘ (A) vücudu dinleyecek hekim aleti

mınṭaḳa (A) 1. kuşak, kenar; 2. yer yuvarlağının üstüdeki bölge

mıṣḍāḳ (A) bir şeyin doğru olduğunu ispāt eden eden şey

mıska‘ (A) 1. gür sesli; 2. güzel konuşan

midād (A) yazı mürekkebi; yazı yazmaya mahsus siyah veyâ renkli sulu madde

miḥekk (A) mehenk taşı, altın veyâ gümüşün ayarını anlamaya yarayan taş

mihr (F) Güneş

mihre (F) acemi ördekleri avlamak için

miḥver (A) 1. eksek, durduğu yerde dönmekte olan bir şeyin, dolayında döndüğü varsayılan doğru çizgi

miknet (A) kuvvet, kudret, güç, zor

mıkrāz (A) kesecekâlet, makas

mīnā (A) liman

mīnā (F) 1. şarap şişesi; 2. şişe; cam; billûr; 3. mine, kuyumcuların gümüş üzerine naksettikleri lâcivert veya yeşil renkli sırça

minfāḥ (A) körük

minvāl (A) 1. çulhaların tezgâh âletlerinden üstüne bez sardıkları ağaç; 2. tarz, yol,

sûret, şekil

mirvaḥa (A) yelpâze; **mirvaḥa-cünbân**: yelpaze sallayan

misās (A) değip dokunma; el sürme

mişḳāb (A) matkap, tahta, mâden, kemik gibi şeyleri delmeye yarayan âlet

mismār (A) 1. çivi, mih; 2. kazık

mişvār (A) 1. tarz, tavır, hareket, gidişat; 2. gümeçten bal peteği sağılan alet

miyān-beste (F) “bel bağlamış”: hemen işe hazır

miyāne (F) 1. orta; 2. vasat; 3. meyâne, kıvam [helva pişiriminde]; 4. gerdanlığın ortasındaki büyük inci; 5. g.s.ortaya serilen halı

mi‘yār (A) ölçü

mīzāb (A) su yolu, oluk

mīzān (A) 1. terâzi, ölçü aleti, tartı; ölçek

mīzmār (A) 1. ney, düdük, kaval, flüt; 2. Zebûr'un her bir sûresi; 3. hek. nefes borusu

mu-‘asker (A) 1. asker karargâhı; 2. askerî yığnakta genel kurmay heyetinin bulunduğu yer

mu‘addel (A) tâ‘dîl edilmiş, eski hâli değiştirilmiş

mu‘addil (A) tâ‘dil eden, müsâvî ve berâber kilan, düzelten, denkleştiren

mu‘allā (A) 1. yüce, yüksek; 2. makamı, rütbesi yüksek

mu‘allak (A) ta‘lik edilmiş, asılmış, asılı; 2. havada, boşta duran; 3. sürüncemede kalmış [iş]; 4. bağlı

mu‘ārāza (A) 1. birbirine karşı gelme; 2. kavga, çekişme

mu‘attar (A) 1. ıtırılı, güzel kokulu; 2. meşhur bir çeşit lale

mu‘ciz (A) îcâzeden, acze düşüren; kimsenin yapamayacağı yolda olan.

mu‘taşım (A) 1. i’tisâm eden, eliyle tutan, yapışan; 2. gûnahtan çekinen

mu‘teber (A) 1. îtibarlı, hatırı sayılır, saygın; 2. inanılır, güvenilir; 3. yürürlükte olan

mūcib (A) 1. îcâbeden, lâzımgelen, gereken, gerektiren; 2.i. sebep, vesile

muğaylān (F) bot. deve diken

muḥāl (A) mümkün olmayan, olamaz, olmaz, olmayacak

muḥarrrik (A) 1. tahrîk eden, harekete getiren, oynatan; 2. kışkırtan, ayartan

muḥliş (A) 1. hâlis, katkısız; 2. dostluğu, samîmiliği ve her hâli içten, gönülden olan

muḳaddemāt (A) öncüler, ordunun ilerisinde bulunan askerler

muḳanni'a (A) peçeli

muḳārin (A) bitişik, ulaşmış, erişmiş, yaklaşmış, bir yere gelmiş

muḳarnes (A) 1. merdiven şeklinde dereceli olan çatma tavan, kubbe; 2. kubbe biçiminde olan; 4. nakışlı işlemeli, rengârenk olan

muḳarreb (A) yaklaşmış, yakın

muḳarrer (A) 1. kararlaştırılmış; 2. şüphesiz, sağlam; 3. anlatılmış, bildirilmiş

muḳırr (A) 1. ikrâr eden, doğruyu söyleyen, “vardır, evet öyledir” diyen, kusûrunu, kabahatini gizlemeyen; 2. fık. birinin, kendisinde hakkı olduğunu haber veren [kimse]

muḳteza (A) 1. iktizâ etmiş, lâzım gelmiş; 2. kanun îcâbına göre yazılan yazı, derkenar

mūnis (A) 1. ünsiyetli, alışılan, yadırganmaz, alışılmış; 2. cana yakın, sevimli; 3. insandan kaçmayan

munḳariz (A) biten, arkası gelmeyen, dölü tükenmiş, kesilmiş olan

muntazırân (A) intizâr ederek, bekleyerek

mūr (F) karınca

murāfi' (A) murâfaa eden

muraşşa' (A) kıymetli taşlarla bezenmiş

murtâz (A) alıştırmış, tâlimli

muşâdefe (A) tesadüf etme, rastgelme

musâfaha (A) el sıkışma, tokalaşma

muşâffa (A) tasfiye edilmiş, süzölmüş, yabancı maddelerden ayrılmış

muşâta' (A) tararken dökülen saç, sakal teli

muḫali' (A) öğrenmiş, haber almış, bilgili, haberli [olan]

muḫī' (A) itâat eden, boyun eğeri; 2. bağılı; 3. rahat

muḫḫali' (A) öğrenmiş, haber almış, bilgili, haberli [olan]

muḫḫarız (A) elbiseye kenar işleyen

muttaşıl (A) 1. ittisâl eden, ulaşan, kavuşan, bitişen; 2. aralıksız, hiç durmadan, biteviye

muvaḫḫid (A) tevhîdeden, Allâh'ın birliğine inanan

muvaḫḫif (A) tevkîf eden, durduran, alıkoyan

- muvāneset** (A) 1. ünsiyet peydâ etme, birbirine alışıp, beraber yaşama; 2. insandan kaçmayı, insana alışma
- muvaşşah** (A) 1. süslenmiş, süslü, giyinip kuşanmış
- muvâzî** (A) geo. paralel
- müyî** (F) 1. kıldan; 2. kürkten
- müyîn** (F) 1. kıldan; 2. kürkten
- muẓill** (A) zelîl kılan, zillate düşüren, aşağılaştıran, bayağılaştıran
- mübâderet** (A) bir iş yapmaya girişme
- mübâhât** (A) övünme
- mücâhere** (A) karşılıklı olarak bir şeyi meydana çıkarma, ortaya çıkarma
- mücerred** (A) 1. tecrîd edilmiş, soyulmuş, çıplak; 2. tek, yalnız; 3. karışık ve katışık olmayan; 4. bekâr; 5. zf. yalnız, ancak, fakat
- mücrim** (A) cürüm işlemiş, suçlu
- müctemi** (A) ictimâ eden, toplanan, toplanmış, toplu; birikmiş, birleşmiş
- müdâme** (A) şarap
- müdde'â** (A) 1. iddiâ olunmuş, iddia olunan şey; 2. dâvâ olunan şey; 3. asılsız iddiâ edilen şey
- müdrî** (A) idrâ eden, bildiren
- müdüñ** (A) şehirler
- mü'eyyed** (A) 1. teyîdedilmiş, kuvvetlendirilmiş, sağlam; 2. doğrulanmış; 3. yardım gören
- mühre** (F) 1. bir çeşit yuvarlak şey; 2. cam boncuk; 3. deniz böceği kabuğu; 4. çekiç; 5. kağıt cilâlamak için kullanılan billur top; 6. g.s. altın ve gümüş ezmek için kullanılan birâlet
- müje** (F) 1. kirpik; 2. kör duman
- mülâşaka** (A) 1. bitişme, yapışma; 2. ulaşma, yanaşma
- mülâyemet** (A) 1. uygunluk; 2. yumuşak huyluluk, yavaşlık
- mülâzımân** (A) bir yere tutunup kalanlar, bir kimseye sarılıp, ondan ayrılmayanlar
- mülemma'** (A) 1. parlak; 2. alaca, renk renk; 3. bulaşmış, sıvanmış; 4. ed. bir kısmı Türkçe bir kısmı Arapça veyâ Farsça söylenmiş olan manzume
- mültefit** (A) 1. iltifat eden, yüzünü çevirip bakan; 2. güler yüz gösteren, hoş davranan; 3. ehemmiyet veren

mümteni' (A) 1. imtinâ eden, çekinen; 2. olamaz

mün'imâne (AF) velînimet olan kimseye yakışır sûrette

münâzara (A) 1. kaideye uygun olarak karşılıklı konuşma; 2. ilmî münâkaşa, ilmî tartışma

münevver (A) 1. tenvir edilmiş, nurlandırılmış, parlatılmış, aydınlatılmış, ışıklı; 2. aydın [kimse]

münezzeh (A) tenzih edilmiş, temiz, uzak

münfelik (A) infilâk eden, açılan, yayılan

münîr (A) nurlandıran, ışık veren, parlak

münkaṭı' (A) 1. kesilen, kesilmiş, kesik; 2. arkası gelmeyen, son bulan; 3. arada bağ kalmayan, ayrılmış; 3. herkesten ayrılıp bir kişiye bağlı kalan

münkerât (A) şerîatça yapılması yasak edilen şeyler

münşerihü'l-şadr (A) yüreği neşeli

müntehâ (A) 1. nihâyet bulmuş; bir şeyin varabildiği en uzak yer, son derece; 2. son uc

müntemî (A) intimâ eden, yakınlık ve ilgi peydâ eden

münteşir (A) 1. intişâr etmiş, yayılmış, açılmış; dağınık; 2. duyulmuş, etrafa yayılmış

münzevî (A) 1. çekilip bir köşede oturan; 2. köşesine çekilip kimseyle görüşmeyen

mürâ'ât (A) 1. hıfzetme, saklama; 2. göz ucuyla bakma; 3. gözetme, koruma

mürğân (F) kuşlar

mürvârîd (F) inci

müsâvî (A) eşit, denk, birinin ötekinden farksız olanı, aynı halde ve derecede bulunan

müseccel (A) 1. tescîl edilmiş, sicile, deftere geçirilmiş; 2. mahkeme defterine geçirilmiş

müseccil (A) 1. tescîl eden, sicile, deftere geçiren; 2. mahkeme defterine geçiren

müsellem (A) 1. teslîm edilmiş, verilmiş; 2. su götürmez, doğruluğu, gerçekliği herkesçe kabûl edilen

müsellim (A) teslim eden, veren

müsemmâ (A) 1. tesmiye olunan, bir ismi olan, adlanmış, adlı; 2. muayyen, belirli

müseyyeb (A) tenbel, ihmalcı

müsned (A) 1. nisbet edilmiş; 2. gr. yüklem

müşri' (A) tesrî eden, sür'at, hız veren, hızlandıran

müstağrık (A) 1. gark olmuş, dalmış, daldırılmış, batmış; 2. kendini bilmeyecek derecede dalgın, düşüngen

müstaḥfız (A) hıfzeden, koruyan

müstahzır (A) istihzâr eden, hazırlayan

müste‘ân (A) kendisinden yardım beklenen, yardım istenen

müste‘âr (A) eğreti [alınmış; takma [ad]

müstelzim (A) gerektiren; gereken

müstes‘id (A) uğurlu sayan, uğur sayan

müsteḫâb (A) istitâbe edilen, hoş, güzel bulunan

müşâr (A) işâret olunan; işâretle gösterilen; müşâr-bil-benân: parmakla gösterilir, meşhur [bazan 'el' mânâsına da gelir]

müşekkel (A) 1. şekle konulmuş, şekil verilmiş; 2. şekil, kalıbı, kıyâfeti yerinde, gösterişli

müşevveş (A) teşvîr edilmiş, belirsiz, karışık, düzensiz

müşṭakân (A) 1. iştıyâklılar, özleyenler, can atanlar

müşviḳ-âne (AF) şefkatle, merhametle, acıyarak

mütâba‘at (A) ittibâ etme, birine tâbi olma, arkasından gitme, uyma

müte‘accib-âne (AF) şaşarak, şaşkın şaşkın

mütebbahır-âne (AF) bilgisi deniz gibi geniş ve engin olana yakışacak yolda

müteḫayyile (A) hayal kurma merkezi

müteḫayyir (A) hayrete kalan, şaşmış, şaşırmış

müteḫayyir-âne (AF) şaşkın şaşkın, şaşkınca, şaşıarak

mütekeffil (A) tekeffül eden, kefil olan

mütemerrid (A) dikbaşlılık eden, dikkafalı

müterâkim (A) terâküm eden, biriken, birikmiş, toplanmış, yığılmış

müteşâ‘id (A) suûd iden, yukarı çıkan, yükselen

müteşâdim (A) tesâdüm eden, birbirine çarpan, birbiriyle çarpışan

müteveccih (A) 1. teveccüh eden, bir cihete, bir tarafa dönen, yönelen; 2. birine karşı sevgisi ve iyi düşünceleri olan; 3. bir tarafa gitmeye kalkan

müteyemmen (A) uğurlu, mübarek, kutlu

müteyemmin (A) teyemmün eden, uğurlu sayan

müyesser (A) kolayı bulunup yapılan; kolay gelen, kolaylıkla olan

müzāyağa (A) sıkıntı, darlık, parasızlık; yokluk

müzd (F) 1. ücret, karşılık; 2. kirâ; 3. mükâfât

müzekker (A) erkek, er

müzekki (A) 1. tezkiye eden, temizleyen, aklıyan; 2. şahitlerin vaziyetini inceliyerek şahitlerinin kabûl edilebileceğini ispat eden; 3. cenâze töreninde tezkiye eden

müzeyyen (A) zînetlendirilmiş, süslenmiş, süslü

N

nâb (F) 1. hâlis, saf; 2. katıksız; 3. berrak

nâ-bînâ (F) a'mâ, gözü görmez, anadan doğma kör

nâ-çizî (F) nâçizlik, değersizlik, ehemiyetsizlik

nâ-fercâm (F) sonu çıkmaz, boş, faydasız

nâfih (A) üfüren, üfürücü, üfleyici

nâfizü'l-keâm (A) sözü geçen

nâ-ğâh (F) 1. vakitsiz; 2. zf. ansızın, birdenbire

naḥās (A) bakırcı

nâ-hem-vār (F) 1. düz olmayan, eğri çarpık, eğri; 2. uygunsuz; 3. uymayan; 4. zf. daimâ

naḥl (A) 1. hurma ağacı; 2. gümüş veyâ mumdan yapılarak gelinlerin önünde götürülmesi ve sonra gelin odasına konulması, vaktiyleâdet olan süs ağacı

nâḥun (F) tırnak

nâḥune (F) 1. tanbur mızrabı; 2. tırnak

naḥvet (A) kibir, gurur, büyüklenme, ululanma, kurulma, böbürlenme

na'im (A) 1. bollukla yaşayış; 2. h.i. cennetin bir kısmı

nâ'ire (A) 1. ateş, alev; 2. sıcaklık

naḳāre (A) çifte nâra

nâ-kāste (F) eksiksiz, noksansız, kusursuz

naḳm (A) intikam, öd alma, ezâ vererek cezâlandırma

naḳr (A) 1. vurma; 2. kuşun yem toplaması; 3. oyma, kazma, taş oyma, heykel yapma

- nāḳūr** (A) 1. düdük; 2. boru
- naʿl** (A) 1. ayakkabı, pabuç; 2. nal; 3. oturacak yerlerin en aşağısı
- nām-dār** (F) namlı, ünlü
- nā-mestūr** (FA) 1. örtülmemiş; 2. açık, meydanda
- nā-pākī** (F) pislik, murdarlık
- nā-resīde** (F) erişmemiş, pişmemiş, körpe
- nās** (A) insanlar, halk, herkes
- nāsere** (F) ayârı bozuk [para]
- nāşıye** (A) alın
- nā-sezā** (F) yakışmaz
- nāḳikā** (A) 1. düşünüp, söyleme hassası, kuvveti; 2. düzgün, dokunaklı soz söyleme
- nā-tüvāne** (F) zayıf, kuvvetsiz
- nāvek** (F) ok
- nāy** (F) 1. kâmiş; 2.müz. ney, kâmiştan yapılan düdük
- naẓīd** (A) 1. yerli yerinde, tertipli; 2. yastık, minder, şilte gibi ev eşyası
- neberd** (F) harp, savaş
- neberdān** (F) harp, savaş
- nebl** (A) 1. ok; 2. ok yapma
- necat** (A) kurtulma, kurtuluş
- nedāmet** (A) pişmanlık
- nedem** (A) piřmān olma, pişmanlık
- nefir** (A) 1. cemaat, topluluk; 2. boynuzdan yapılan boru; 3. bağırtı; 4. canlarına, mallarına saldırmak üzere düşmanın gelmekte olduğunu belde halkına bildirme
- neheng** (F) zool. timsah
- nejad** (F) 1. soy, nesil; 2. tabiāt; cibilliyet
- nem-nāk** (F) nemli, yaş
- nema** (A) 1. artma, çoğalma; 2. büyüme, uzanma; 3. fāiz
- nemek** (F) 1. tuz; 2. tat, lezzet; 3. hak. bağılılık
- nemek-dān** (F) 1. tuzluk; 2.mec. sevgilinin dudağı
- nemīme** (A) koğuculuk, çekiştiricilik, dedikoduculuk
- nemmām** (A) ara bozan
- nerm** (F) yumuşak

- nesak** (A) tarz, şekil, üslûp, yol
- nesem** (A) 1. soluma, soluk alıp verme; 2. rüzgârın hafif hafif esmesi; 3. nefes, ruh
- nesik** (A) nizamlı, düzenli, bezenmiş, süslü
- nessâc** (A) dokumacı
- neşîd** (A) 1. [okunmaya değer] manzûme, şiir; 2. atasözü derecesinde kullanılan meşhur beyit veyâ mısra
- neşşab** (A) okçu, ok atan
- neşv** (A) canlının büyümesi, boy atması
- neşv ü nemâ** (A) yetişip büyüme, sürüp çıkma
- nev-‘arûs** (FA) yeni gelin
- nev-bâve** (F) 1. turfanda yemiş; 2. yeni yeşillik; 3. hediye
- nevâ** (F) 1. ses, sadâ, makam, âhenk, nâme, zenginlik; **nevâ-feyż**: ilmin, irfanın sesi
- nevâ-sâz** (F) çalgıcı, okuyucu
- nevâbiğ** (A) 1. ulu, şerefli kimseler; 2. sonradan şâir olanlar
- nevâdir** (A) nâdir olan, az bulunan şeyler
- nevâhî** (A) 1. yanlar, taraflar; 2. nahiyeler, bucaklar
- nevâle** (A) 1. vergi, bağış; 2. nasip, tâlih, kısmet; 3. yiyecek, içecek
- nevâz** (F) “okşayan, okşayıcı” mânâlarıyla kelimelere eklenir
- nevbet** (F) 1. resmî yerlerde muayyen vakitlerde çalınan davul, dümbelek gibi şeyler; 2. sıra; sıra ile görülen iş
- nevbet-ḥâne** (AF) nöbet çalan mûsikî takımının yeri
- nevmîd** (F) ümitsiz, ümîdi kırık
- nezâre** (A) 1. bakma; 2. bir şeye bakma
- nezzâre** (A) 1. izleyici, seyirci; 2. gözetme, nezaret etme; 3. seyretme
- nigâh** (F) 1. bakış, bakma; 2. göz
- nigâh-dâr** (F) 1. gözcü, bekçi; 2. saklayıcı, koruyucu
- nigâşte** (F) 1. resmolunmuş; 2. yazılmış
- nigeh-bân** (F) gözcü, bekçi
- nigîn** (F) 1. mühür; 2. yüzük
- nihâd** (F) tabîat, huy, yaradılış
- nihâde** (F) konmuş, konulmuş, koymuş
- nihâdî** (F) yaradılıştaki olan

nihāl (F) tâze, düzgün fidan, sürgün

nik-nāmī (F) iyi nam, iyi ün sâhibi olma, hayırla anılma

niķāb (A) peçe, yüz örtüsü

nikāt (A) 1. herkesin anlayamadığı ince mânâlar [yazıda, resimde, sözde, harekette]; 2. ince mânâlı, zârif ve şakalı sözler.

nīl (A) Mısır'dan geçen, Akdeniz'e dökülen meşhur deniz

nīl (F) çivit otu

nīm (F) yarı, yarım, buçuk

nīrān (A) 1. aydınlıklar, parıltılar, ışıklar; 2. cehennem, tamu

nisyān (A) unutmama

nişeste (F) oturmuş, oturan

nişimen (F) oturacak yer

-nişīn (F) “oturan, oturmuş” mânâsıyla kelimeleri sıfatlandırır

niķāk (A) 1. kuşak, kemer; 2. peştemal; 3. kuşak yeri; 4. bir çeşit Arap elbisesi

niyāz (F) 1. yalvarma, yakarma; 2. duâ; 3. bâzı tarikatlarda küçüğün büyüğe karşı olan selâm, saygı ve duâsı; 4. ihtiyaç, muhtaçlık; 5. bektâşi edebiyâtında ricâ ve duâyı muhtevî manzum veyâ mensur sözler

niyaz-mendān (F) 1. yalvarmalar; 2. ihtiyâcı olanlar, muhtaçlar

niyāzī (F) 1. niyazla ilgili, niyaz edici, yalvarıcı; 2. sevgili

nizāre (A) 1. seziş, uyanıklık; 2. bakma, seyir

nīze (F) kargı, mızrak; süngü, harbe

nuķre (A) külçe hâlinde gümüş

nuķūd (A) nakitler, paralar

nuķūş (A) nakışlar, resimler

nūn (A) 1. arabî târihlerde Ramazana işârettir; 2. Farsça'da fiillerde olumsuz edâtıdır; 3. balık

nūr-efşān (AF) nur saçan, etrafı aydınlatan

nūş (F) 1. tatlı, bal; 2. içki, iştret

nübüvvet (A) Nebîlik, Peygamberlik

nümā (F) “gösteren, bildiren” mânâlarıyla kelimelere katılır

nümāyān (F) görünücü, görünen; meydanda

nüşābe (A) temrenli ok

nüvid (F) müjde, muştı

- nüvişte** (F) 1. yazılı, yazılmış; 2. mektub
nüzl (A) 1. konak yeri; 2. misâfir için hazırlanan yemek
nüzül (A) 1. aşağı inme; 2. konağa inme, konaklama

O

otāge (?) sorguç

Ö

- ‘**Ömereyn** (A) “iki Ömerler”: 1. birinci halife Hz. Ebû Bekir ile ikinci halife Hz. Ömer;
 2. ikici halife Ömer ile Ömer bin Abdülaziz

P

- pā** (F) 1. ayak; 2. tâkat, mukavemet; iz
pā-bend (F) 1. ayak bağı, payvant; 2. köstek; 3. mâni, engel
pā-der-gil (F) “ayağı çamurda”: sıkıntıda
pā-māl (F) ayak altında kalmış, çiğnenmiş
pākān (F) 1. temizler, arıklar; 2. mec. Velîler, ermişler, evliyâ
pākize (F) 1. temiz, lekesiz; 2. hâlis, saf
-pāre (F) “parça” mânâsına gelerek birleşik kelimeler yapar
pārīne (F) geçen seneki, geçen yıl olan
-pāş (F) “serpen, saçan, dağıtan” mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar
pāşān (F) saçıcı, saçan
pāy (F) 1. ayak; 2. kök, dip
pāy-māl (F) ayak altında kalmış, çiğnenmiş
pāy-müzd (F) ayak teri, bahşiş
pāye (F) 1. rütbe, derece; 2. ilmîyenin, sarıklıların bir rütbesi; 3. basamak, merdiven basamağı.
peçe (F) 1. bot. sarmaşık; 2. insan veyâ hâyvan yavrusu; 3. çocuk, oğlan
peder-âne (F) babaya yakışacak yolda, babacasına
pehnā (F) geniş, enli, yaygın
pejüh (F) soruşturma, araştırma

penāhende (F) sığınan, sığınıcı

perdaht (F) 1. cilâ, parlaklık, parlama; 2. perdah

perdāhte (F) 1. tertiplenmiş, düzenlenmiş; 2. cilalanmış, parlatılmış

perde-keş (F) perde çekici, örtücü; engel

perende (F) 1. uçucu, uçan; 2. av kuşu; 3. cark gibi dönerek atılan takla; 4. semâ hâlinde Mevlevî dervîşi

perhîz-kâr (F) mahrem olan şeylerden kaçınan, sofı

perniyân (F) ipekten dokunmuş, bir nevi işlemeli kumaş, nakışlı atlas

perrân (F) uçan, uçucu

pertâb (F) 1. atılma, sıçrama; 2. geriden koşarak hız alıp atılma; 3. uzağa düşen ok, şey

pertev (F) ışık, parlaklık, yalım

-pervâz (F) “uçan, uçucu” mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar; **bâlâ-pervâz:** (yüksekten uçan): atıp tutan

perverde (F) 1. beslenmiş, terbiye edilip yetiştirilmiş, büyütülmüş; 2. üzüm şirasından yapılan bir çeşit tatlı

perveriş (F) 1. besleyiş, besleme; 2. terbiye etme, yetiştirme

pes (F) 1. ard, arka, geri; 2. zf. öyle ise; imdi

pes-mānde (F) 1. geri kalmış, geride bulunan; 2. artık, artmış

pesend (F) 1. beğenme, seçme; 2. bir çeşit iğne işi; 3. g.s. esmerleşmiş altın, mat altın; mushaflarla yazmaların ilk sayfalarıyla sûre veyâ bahis başlarında boya ile perdah olunarak altınla karışık yapılmış olan şekiller

-pesend (F) “beğenen, beğenmiş” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

pesendide (F) beğenilmiş, seçilmiş

peşmîne (F) 1. yünden yapılma; 2. sofuların giydiği sâde, süssüz elbise

peygār (F) savaş, kavga

peygüle (F) köşe, buca

-peymā (F) “ölçen, ölçülü” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar eklenerek birleşik kelimeler yapar

peyvend (F) 1. ulaşma, varma; 2. bağ, ilgi

peyveste (F) 1. ulaşılmış, bitişik; 2. zf. dâimâ

-pezîr (F) “kabul eden, kabul edebilir” mânâlarıyla Arapça ve Farsça kelimelere

pol (Peh) köprü

pīç-a-pīç (F) pek dolaşık, karma karışık kıvrım kıvrım

pīçide (F) karışmış, bükülmüş, kıvrılmış

pīl (F) fil

pīr-āne (F) yaşlılara yakışır surette

pīrāmen (F) etraf, yan, çevre

pīrāye (F) süs

pīrī (F) ihtiyarlık

pīş-gāh (F) ön

piş-ḥān (F) sofrabaşı

pīş-nihād (F) 1. temel; 2. usul, kanun

pişe-kār (F) sanatkar, oyuncu

pīşine (F) 1. peşin, önden, önce; 2. s. önden verilen

pūş (F) 1. örtü, örtünecek şey; elbise; 2. zırh

pūr- (F) 1. dolu; 2. çok fazla; 3. sâhip, mâlik

püser (F) oğul

püşte (F) 1. yığın, tepe; 2. bir omuzluk yük

R

ra'd ü berk (A) gök gürlemesi ve şimşek

rāh (F) 1. yol; 2. tutulan yol, meslek, usul

rah-güzār (F) geçit, geçecek yol

rāhile (A) 1. yük devesi, yük hayvanı

raḥşan (F) parlak

raḥt (F) 1. at takımı; 2. yol levâzımı; 3. döşeme ve ev takımı; 4. kapı ve pencere kanatlarının menteşe takımı

raḥam-zede (AF) yazılmış, söylenen, yazılan

rāsih (A) 1. sağlam, temeli kuvvetli; 2. bilgisi (dîn) çok

rāstān (F) doğru olanlar, haklılar

raḥb (A) 1. tâze, yeşil, yaş [yemiş]; 2. mülâyim, yumuşak

rāvī (A) rivâyet eden, söyleyen, hikhaye eden, anlatan

- ravza** (A) ağacı, çayırı, çimeni bol olan yer, bahçe
- rāyet** (A) sancak, bayrak
- rāz** (F) sır, gizlenen şey; **keşf-i rāz**: gizli bir şeyin farkına varma
- rāz-dār** (F) sır tutan
- reddiye** (A) bir fikri reddetmek için yazılan yazı
- refāhiyet** (A) bolluk, rahatlık, bollukta geçmiş
- refṭār** (F) gidiş, yürüyüş, hareket; salınarak edālî yürüyüş
- reh-nūmun** (F) yol gösteren, kılavuz
- rehā** (F) kurtulma, kurtuluş
- rekīn** (A) 1. gururlu, ağırbaşlı; 2. yüksek;
- rekz** (A) yere saplama, dikme, kurma
- remīde** (F) ürkmüş, korkmuş
- remmāḥ** (A) mızrakçı, süngücü
- resān** (F) “erişenler, yetişenler, ulaşanlar” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar
- resīd** (F) 1. yetişti, erişti; 2. i. alınan bir paranın îadesiyle kaydının silinmesi, hesâbın hükümsüzlüğüne dâir edilen işâret
- resīde** (F) erişmiş, yetişmiş, olgunlaşmış
- re^c sü'l-māl** (A) ana para
- reşāş, reşāşe** (A) çisenti, serpinti, toz gibi ince yağmur
- reşehāt** (A) sızıntılar, damlalar
- reşha** (A) hek. sızıntı, damla
- reşk** (F) 1. kıskanma, hased günü; 2. s. kıskanılmış
- revābiṭ** (A) 1. bağlar; 2. münasibetler, ilgiler; 3. bağılıklar; 4. tertipler, sıralar, usuller, düzenler
- revāk** (A) 1. üstü örtülü, önü açık yer; 2. kemeraltı, çardak
- revān** (F) 1. yürüyen, giden, akan, su gibi akıp giden [söz]; 2.i. ruh, can
- revġan** (F) 1. yağ; 2. parlak deri; 3. üstü yağ gibi kayan, parlak şey; 4. hafif hafif esen rüzgârın verdiği serinlik
- revnaḳ** (A) parlaklık, güzellik, süs, tazelik
- rezm** (F) kavga, savaş, cenk
- rezm-gāh** (F) savaş meydanı
- rıfḳ** (A) yumuşaklık, yavaşlık, tatlılık

rı̄zvān (A) razı olma, hoşnutluk

ribā (A) 1. bir şey artma, çoğalma; 2. tefecilikle alınan fâhiş fâiz

ribka (A) kemend, kemend bağı, ilmekli ip

ric'at (A) 1. geri dönme; 2. gerileme, çekilme; geri kaçma

rīhte (F) dökülmüş, akıtılmış

rikāb (A) 1. üzengi; 2. büyük bir kimsenin katı, önu

riḳāb (A) boyun, ense kökü

riḳat (A) 1. yufkalık, incelik; 2. merhamet, acıma

rište (F) 1. iplik, tire; 2. ilgi, bağ; **rište-i cān**: can ipliği, can bağı

rivāyāt (A) rivâyetler, söylentiler

riyā (A) özü, sözü bir olmama, iki yüzlülük

riyāz (A) bahçeler, ağaçlık, çimenlik yerler

riyāzet (A) nefsi kırma, dünyâ lezzetlerinden ve rahatından sakınma, kanaatle yaşama

-rīz (F) “ dökken, akıtan, saçan” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar; **eşk-rīz**: gözyaşı dökken

rīze (F) kırıntı, döküntü, saçıntı, ufak parça

ruḳūm (A) rakamlar

rūšen (F) 1. aydın, parlak; 2. belli, meydanda

ruvāt (A) rivâyet edenler, hikâye edenler

rūze (F) oruç; **rūze-dār**: oruçlu

rūzī (F) 1. gündüze ait, gündüzle ilgili; 2.i. rızık, azık; nasip, kısmet

-rübā (F) “kapan, kapıcı” mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar

rūkn (A) 1. bir şeyin en sağlam tarafı, temel direği; 2. kolon, direk; 3. nüfuzlu, ehemmiyetli, kuvvetli kimse

S

-sā (F) benzetme edâtı olan “âsâ”nın hafifletilmiş (gibi)

sābık (A) 1. geçici, geçen, geçmiş

şad-pāre (F) yüz parça

şad-sāl (F) yüzyıl, asır

şaded (A) 1. yakınlık, civar; 2. fikir, niyet, kasid; teşebbüs; 3. konuşulan madde, asıl mevzu

şademāt (A) 1. çarpmalar, tokuşmalar, çatmalar; 2. ansızın başa gelen belâlar; 3.kim.

patlamalar

şadme (A) 1. çarpma, tokuşma, çatma; 2. ansızın başa gelen belâ; 3.kim. patlama

şadr (A) 1.göğüs; 2. yürek; 3. her şeyin önü, başı, ilerisi, en yukarı, en baş; 4. oturulacak en iyi yer; 5. baş, başkan; 6. kazasker

şafâ (A) Mekke civârında bir yer olup, hacılar burası ile Merve denilen yer arasında dört defa gidip, üç defa gelirler

şafâ' (A) 1. saflık, berraklık; 2. gönül şenliği, eğlence

şaff (A) dizi, sıra; câmide cemâatin sırası

şaff-der (AF) düşman saflarını yaran yiğit

şafha (A) 1. bir şeyin düz yüzü; 2. bir cismin görünen tarafları; 3. yazılmış veyâ yazılabilir sahife; 4. ince, yassı ve geniş cisim, levha; yufka; 5. bir hadisede birbiri ardınca görülen hallerin her biri

şagâir (A) küçük günahlar

sâgar (F) kadeh, içki bardağı; **sâgar-keş:** kadeh çeken

şahâif (A) sahifeler, yapraklar

sahbâ (A) şarap; [asıl mânâsı: “ashab” olup, “al, kızıl” mânâsına gelir]

şahîbü'l-ıyâr (A) ayara sahip olan

sâhilü'l-necât (A) kurtuluş sâhili

sâhir (A) 1. büyücü; 2. büyüleyici tesir yapan güzel

sâhire (A) 1. yer yüzü; 2. çöl; **sâhire-i gabrâ:** yer yüzü

saḥn (A) sıcaklık, hararet

saḥt (F) 1. katı, sert, çetin, pek; 2. kuvvetli, güçlü, sağlam; 3. güç, zor

sāḥ (A) 1. çalışan; 2. hızlı yürüyen; 3. haberci; haber götüren

saḥid (A) 1. mutlu, uğurlu; 2. âhiretini hazırlamış

şāḥika (A) yıldırım

saḥir (A) 1. ateş, alevli ateş; 2. tamu, cehennem

sāk (A) 1. anat. baldır, incik; 2. bot. sap

saḥar (A) cehennem, tamu

saḥf (A) tavan, catı, dam

saḥil (A) 1. ağır; 2. sıkıntılı, can sıkıcı; 3. çirkin

sāl (F) yıl

şalābet (A) 1. peklilik, katılık, sağlamlık; 2. manevi kuvvet

şalāḥ (A) 1. düzelme; iyileşme, iyilik; 2. rahatlık, barış; 3. dîne olan bağlılık

şalat-ı işrāk (A) güneş çıktıktan sonra kılınan namaz

sālikān (A) sâlikler, bir tarîkate bağlanmış, bir şeyhe uymuş olanlar

sāmān (F) 1. servet, zenginlik; 2. rahat; dinçlik; 3. düzen

sāmi'a (A) kulaktaki işitme kuvveti

şamīm (A) 1. iç, öz, asıl; 2. merkez, göbek [insan hakkında]

şammā (A) 1. sağır ve dilsiz; 2. sesi çıkmayan; 3. katı ve som kaya

şan'at-ger (AF) sanatçı

şandūka (A) mermerden veyâ çuhadan yapılmış mezar üstü

şanem (A) 1. put; 2. güzel kimse

şanevber (A) 1. çam fıstığı ağacı; 2. çam fıstığı kozalağı; 3. sevgilinin boyu bosu

sāniḥ (A) zihin ve fikirde hâsıl olup çıkan, fikre doğan

şarfe (A) 1. astr. menâzil-i kamerden biri; 2. boncuk

şarḥ (A) köşk

şarşar (A) şiddetli, gürültülü rüzgâr

sāṭir' (A) yükselip meydana çıkan, yükselen, yükseldikçe yükselen

saṭvet (A) 1. birinin üzerine şiddetle sıçrama; 2. ezici kuvvet ; zorluluk

şavāmi' (A) ibadet yerleri, tekkeler, özel tapınaklar

şavb (A) taraf, cihet, yön

şavlet (A) şiddetli hücum, saldırma

şavm (A) oruç

savṭ (A) kamçı; kırbaç

şayd (A) 1. av; 2. avlama; avlanma

şayd-gāh (AF) avlak, av yeri

sāye-bān (F) 1. sayvan, gölgelik; 2. büyük çadır; 3.s. koruyan

sāye' (F) 1. gölge; 2. koruma, sâhip çıkma; 3. yardım

şayḥa (A) bağırma, nâra atma

şayḳal (A) cilacı, cila âleti

şayyādān (A) avcılar

sāz (F) 1. müz. çalgı; 2. silâh; 3. at takımı; 4. sıra, düzen; 5. kuvvet, kudret; 6. öğrenme; 7. ustalık; 8. hîle; 9. eş, benzer; 10. menfaat

-sāz (F) “yapan, uyduran, düzen” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

sebağ (A) 1. ders; 2. öndül

sebel (A) hek. göze inen perde, dumanlı, bulanık görme hastalığı

sebîke (A) eritilerek kalıba dökülmüş şey, külçe

sebk (A) 1. bir şeyi eritme, kalıba dökme; 2. ed. ibârenin tarz ve tertîbi

seccâde-nişîn (AF) “ seccâdede oturan ” : şeyh, imam

sedâd (A) 1. doğruluk, hatâsızlık; doğru haklı şey

sedd (A) 1. kapama, tıkama; kapanma, tıkanma, engel olma; 2. mânia, perde; 3. baraj; 4. rıhtım

şedef-çe (AF) küçük sedef

sefid (F) ak

sehâb (A) 1. bulut; 2. karanlık; 3. bulut gibi uçuşan böcekler

sehm (A) 1. ok; 2. yay; 3. kısım, hisse, pay

sekîne (A) 1. karar; rahat, sâkinlik, dinlenme; 2. gönül rahatlığı; 3. İsrâil oğullarına ihsan olunan bir mûcize

selâsil (A) 1. zincirler; 2. zincirleme giden şeyler; 3. sıradağlar

selâṭîn (A) sultanlar

selḥ (A) 1. yüzme, soyma, derisini çıkarma; 2. her Arabî ayının son günü

selḥ-ḥâne (AF) salhâne

sell (A) 1. sıyırma, sıyırılma; 2. çıkarma, çıkarılma; çekme, çekilme; **sell-i seyf**: kılıç çekme

selle (A) sele, sepet

semân (F) 1. âsmân; 2. güneş ayının 27.günü; 3. bıldırcın

semen (A) baha, kıymet, değer, tutar

semend (F) 1. kula at; 2. çevik ve güzel at

semere (A) 1. meyva, yemiş; 2. fayda, verim; 3. netîce

semûm (A) 1. sam yeli, sıcak rüzgâr; 2. zehirli şey

-senc (F) “tartan, ölçek, değerlendiren” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

seng (F) 1. taş; 2. tartı, ölçü; ağırlık

seng-lâḥ (F) taşlık, taşı çok olan yer

seniyy (A) yüksek, yüce

ser (F) 1. baş, kafa, kelle; 2. baş, başkan; 3. tepe, doruk; 4. uç, kenar; 5. nihayet, son

ser- (F) “baş, başkan” mânâlarıyla başa gelerek birleşik kelimeler yapar

ser-âğâz (F) yeniden, baştan başlama

serâ-perde (F) 1. saray perdesi, harem dâiresinin önüne çekilen büyük perde; 2. otağ, pâdişah çadırı

serâsîme (F) sersem

ser-bâlîn (F) baş yastığı

ser-bend (F) başa sarılan veya bağlanan şey

serd (F) 1. soğuk; 2. sert, haşîn, çirkin; 3. kaba, hayrat

ser-efrâz (F) başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerlerinden üstün olan

ser-fürû (F) başeğme, söz dinleme

ser-fürû-bürde (F) 1. baş eğmiş; 2. düşünceye dalmış

ser-gerdân (F) 1. başı dönen, sersem, şaşkın; 2. perişan

ser-geşte (F) 1. başı dönen, sersem, şaşkın; 2. perişan

ser-geştigân (F) başı dönenler; sersemeler; şaşkınlık

serhengân (F) çavuşlar; kavaslar; yasakçılar

serî² (A) çabuk, hızlı

serika (A) çalınmış, çalınmış şey

serîr (A) 1. taht; 2. yatacak yer

serîre (A) 1. gizli şey, sır; gizli fikir ve hal; 2. yatak

ser-keşân (F) dikbaşlılar, başkaldıranlar; inatçılar, itâatsizler

sermedî (F) dâimî, sürekli

ser-menzil (FA) durak yeri

ser-mest (F) sarhoş

ser-pençe (F) güçlü kuvvetli kimse

ser-puş (F) başa giyilen şey, başlık

serra²(A) genişlik, kolaylık

ser-rişte (F) ipucu, tutamak

sevâd (A) 1. karalık, siyahlık, karartı; 2. yazı, karalama; 3. uzaktan karartı hâlinde görülen kalabalık; 4. bir şehrin çevresindeki karartı halinde görünen bağ, bahçe ve bostanlar

- sevāhil** (A) yalılar, kıyıları
- sevākıb** (A) parlak yıldızlar
- şevvān** (A) granit
- seyf** (A) kılıç
- seyyāf** (A) 1. kılıç yapan, kılıççı; 2. kılıçlı; 3. cellāt
- seyyāle** (A) su gibi akan şey; mâyi, sıvı; akıntı
- seyyāre** (A) 1. astr. Güneş'in etrâfında dolaşan gezegen; 2. kervan, kabile
- seyyi' āt** (A) 1. fenâlıklar, kötülükler; 2. suçlar, günahlar
- seyyid** (A) 1. efendi, bey, ağa; ileri gelen, baş, başkan; 2. Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hasan'ın soyundan olan kimse
- sezā** (F) münâsip, uygun, yaraşır
- sezā-vār** (F) münâsip, uygun, yaraşır
- şidk**(A) doğruluk, gerçeklik; 2. iç, yürek temizliği
- şihhat** (A) 1. sâhîhlik, doğruluk, gerçeklik; 2. sağlamlık, sağlık; 3. ed.sözün yanlış ve eksik olmaması (bkz. hakikat)
- şikāt** (A) inanılır kimseler
- şimāh** (A) 1. kulak; 2. kulak deliği
- sī** (F) otuz
- sidratü'l-müntehā** (A) arşın sağ yanında bir ağaçtır ki ötesine hiçbir mahlûk geçemez
- sidre** (A) bot. Arabistan kirazı
- sīh** (F) 1. demir şiş; 2. kebab şişi
- şihr** (A) 1. büyü; 2. şiir ve güzel söz söyleme gibi insanı meftûn eden hüner, sanat
- şikā'** (A) 1. güven, emniyet; 2. inanılır, güvenilir kimse
- şikāt** (A) inanılır kimseler
- şikāye** (A) 1. su içecek kab; 2. içilecek suyun toplanması için yapılan yer, bütet
- silik** (A) 1. iplik; 2. sıra, dizi; 3. yol; meslek; tutulan yol
- silim** (A) barış, barışıklık
- simāt** (A) damgalar, işaretler, izler
- sīne-çak** (F) göğsü, yüreği yaralı
- sīne-rīş** (F) kalbi yaralı
- sipāh** (F) 1. asker; 2. ordu
- sipeh-büd** (F) başbuğ, başkumandan

- sipeh-sālār** (F) askerlerin en büyüğü
- sipih** (F) talih; asmân, sema
- sîr-âb** (F) 1. suya kanmış; 2. taze, körpe
- sirâc** (A) ışık, kandil, mum
- sitâre** (A) örtünülecek, perdelenecek şey
- sitâre** (F) yıldız
- sitâyiş-kâr** (F) medh eden, öven.
- şiyâm** (A) oruç; **şehr-i şiyâm**: oruç ayı, Ramazan
- su'bân** (A) büyük yılan, ejderha
- şu'ud** (A) yukarı çıkma, yükselme
- suğur** (A) sınır, düşman ağzı olan yer
- suhan** (F) 1. kelam, söz; 2. Allâh'ın birliğinden ve Allâh'tan bahseden ilim; 3. Kur'ân
- sühân** (F) törpü
- sühtegân** (F) softalar, medrese talebeleri
- Sūmnât** (A) Hindistan'da Gücerat diyârında bulunan meşhur bir puthânenin adı
- sumnât** (F) put-hâne, kilise
- şun'** (A) 1. yapma, yapış; 2. tesir, kudret
- şunûf** (A) sınıflar
- sūrâh** (F) delik, gedik
- şûret** (A) 1. biçim, görünüş, kılık; 2. tarz, yol, gidiş; 3. çare
- şuver** (A) sûretler [görünüş]
- süz** (F) yanma, tutuşma; ateş, sıcaklık
- süzân** (F) 1. yakan, yakıcı; 2. yanan, yanıcı
- sūziş** (F) 1. yanma, yakma; 2. tesir etme, dokunma; 3. yürek yanması, büyük acı
- sübha** (A) 1. çekilen tesbih; 2. tespîh tânesi
- sübût** (A) sâbit olma, gerçekleşme, meydana çıkma [bulmak fiili ile kullanılır]
- sübül** (A) sebiller, yollar, caddeler
- süfte** (F) delinmiş, delikli
- süheyl** (A) semânın güney yarım küresinde bulunan sefine-i Nûh burcundaki parlak ve büyük bir yıldız adı
- sülâfe** (A) şarap

- süllem** (A) 1. merdiven; 2. hek. kulağın içindeki merdiven şeklinde olan boşluk
- süm** (F) dört ayaklı hayvanların tırnağı
- sürādık** (A) 1. büyük pâdişah çadırı; 2. saray perdesi
- sürādikat** (A) 1. saray perdeleri, harem dâirelerinin önüne çekilen büyük perdeler;
2. otağlar, pâdişah çadırları
- sürh** (F) 1. kırmızı, kızıl; 2. kırmızı mürekkep
- sürür** (A) 1. yatacak yerler; 2. tahtlar
- sütüde** (F) övülmüş; övülmeye değer
- süvār** (F) ata binmiş, binici

Ş

- şādān** (F) 1. sevinçli, keyifli; 2. şad kimseler
- şādmān** (F) sevinçli
- şāh-bāz** (F) 1. bir cins iri ve beyaz doğan; 2.s. yiğit, şanlı, gösterişli [adam]
- şāh-dāne** (F) 1. iri inci tânesi
- şāh-süvar** (F) ata iyi binen, birinden işiterek söylenen, sağlam olarak bilinmeyen
- şahne** (A) 1. inzibat memuru, emniyet me'muru; 2. harmanlara nezâret eden kimse
- şakrā** (A) kızıl
- şāme^c** (A) ben [vücuttaki]
- şāme^v** (F) başörtüsü
- şāmiḥ** (A) 1. yüksek; 2. kibirli, azametli
- şāmiḥa** (A) hek. Beyinde, kemikte ve vücudun başka yerlerinde tabii olarak görülen çıkıntılar
- şāne** (F) tarak
- şāyeste** (F) yakışır; uygun
- şeb** (F) gece; **şeb-i tārīk**: karanlık gece
- şeb-çirāğ** (F) gece parlayan yakut
- şeb-istān** (F) 1. yatak odası; 2. gece ibâdetine mahsus oda; 3. harem dairesi
- şeb-tāb** (F) ateş böceği
- şeb-ān-rūz** (F) “gece gündüz”, 24 saatlik zaman

şecere (A) küçük ağaç, bir tek ağaç

Şeddād (A) Yemen'de Ad kavminin hükümdarı

şeff (A) şefaet eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden

şeh-per (F) kuş kanadının en uzun tüyü

şeh-rāh (F) 1. büyük, işlek yol, ana yol, cadde; 2. şaşırılması mümkün olmayan doğru ve açık yol

şehāmet (A) 1. zekâ ve akıllılıkla beraber olan cesâret, yiğitlik; 2. İrân şahının bir ünvanı

şehen-şah (F) en büyük pâdişahlar pâdişahı, şâhlar şâhı

şehr-istān (F) büyük şehir

şehr-yār (F) pâdişah, hükümdar

şekāvet (A) 1. bedbahtlık, bahtı karalık, kutsuzluk; 2. eşkiyalık, haydutluk

şekve (A) şikâyet, sızıltı, hoşnutsuzluk

şelvār-bend (F) uçkur

şemīm (A) güzel kokan, güzel kokulu; güzel koku

şemm (A) koklama, koklanma, koku alma

şemmāme (A) şamama, yenmiyen kokulu bir cins kavun

şer^c (A) Allâh'ın emri, âyet, hadîs, ictimâ-i ümmet ve kıyâs-ı fukahâ esasları üzerine kurulmuş olan din kaideleri

şer^ci, şer^ciyye (A) şerîata âit, şerîatla ilgili; şerîata uygun

şerār (A) kıvılcım

şeri'at (A) 1. doğru yol; 2. Allâh'ın emri; 3.âyet, hadîs ve icmâ-i ümmet esaslarına dayanan din kaideleri (bkz. şer^c)

şerm-nāk (F) utangaç, mahcup

şerm-sārī (F) mahcupluk, utangaçlık

şest (F) 1. okçuların parmaklarına geçirdikleri yüksük; 2. balık oltası

şevāhiķ (A) yüksekler, tepeler, dağ tepeleri, dağ dorukları

şevāmiķ (A) yüksekler, yüksek şeyler, yüksek tepeler

şevik (A) 1. şefkatli, merhametli, acıyıcı, esirgeyici

şihna (A) inzibat memuru, emniyet memuru

şık (A) 1. ikiye bölünmüş şeyin her parçası; 2. bir işin iki cihetinden her biri. İki şıktan

birini tercih etme: ya onu, ya bunu yapma

şifte (F) kaçık, düşkün, tutkun

şifift (P) 1. şaşkınlık, hayret; 2. mucize, olağanüstü

-şifâr (A) 1. “iyi, üstünlük veren işâret, âdet” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

şikâf (F) 1. yarık, yırtık, çatlak

şikâl (A) devenin ayağının bağlandığı ip, köstek; el ve ayak zinciri

şikence (F) işkence

şikeste (F) 1. kırık, kırılmış; 2. yenilmiş; 3. ta'likî andırır bir yazı şekli

şimşâd (F) şimşir ağacı

şimşir (F) kılıç

-şināsân (F) “anlayanlar, tanıyanlar, bilenler” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

şir-vâr (F) arslana benzer

şirzime (A) küçük, az olan topluluk

şirret (A) 1. şerirlik, kötülük; 2. geçimsiz, hırçın, huysuz, kavgacı

şitâb (F) acele, sür'at, çabukluk

şita-sân (AF) kışa benzer

şiyem (A) huylar, tabîatlar

şür (F) 1. tuzlu; 2. kekremesi; 3. şamata, gürültü

şüre (F) çorak, verimsiz toprak

şüre-zâr (F) çoraklık yer

şürîde (F) 1. karışık, perişan; 2. âşık, tutkun; **şürîde-hâl**: hâli perişân olan

şüd (F) gitti, geçti; gitme, gidiş [dâima nâmed kelimesiyle birlikte kullanılır]

şühüd (A) şahitler, tanıklar; 2. s. maddî, mer'î; 3. vücut bulma, var olma, görünme

şükr-rîz (AF) teşekkür saçan

şükûfe (F) 1. çiçek; 2. g.s. süslemede sırf çiçek motiflerine dayanan bir tarzın adı

şümâr (F) hesap, sayı

-şümâr (F) “sayan, sayıcı, eden, edici” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

şümül (A) 1. içine alma, kaplama; 2. âit olma, delâlet etme; mânâları arasında bir mânâsı daha olma

şütur (F) deve

şütür (F) deve

T

tā (F) kadar, dek, değin

ta'alluk (A) 1. asılı olma, asılma; 2. ilişiği, ilgisi olma; 3. sevme, ait olma; 5.tas. dünyâ ilgisi

ta'am (A) yemek, aş

tā'āt (A) Allâh'ın emirlerini yerine getirme, ibâdet

ta'azum (A) 1. büyüklük satma, kibirlenme; 2. kemikleşme

tāb-ḥâne (F) 1. ocak veya soba ile ısıtılan kışlık yer; çiçek sobası; 2. nekahethâne

tāb-nāk (F) parlak, ışıklı

tab'an (A) tabî olarak, kendiliğinden, yaradılıştan

tabak (A) 1. tabak [kap]; 2. ince kat

tabak-çe (AF) küçük tabak

tabānce (F) avuç içi, el ayası

tabī'at (A) 1. yaradılış, tabîat, huy, âdet, mizaç; 2. kâinat

tābiş (F) parlayış, parıldayış

tabl (A) 1. davul; 2. anat. kulak zarı

ta'dil (A) 1. doğrultma, doğrulama; 2. değişiklik

tāfte (F) tafta, düz ve donuk olan bir çeşit ipekli kumaş

tağayyür (A) 1. değişme, başkalaşma; 2. rengi değişme; 3. bozulma, kokma

taḥayyür (A) hayrân olma, hayrete düşme, şaşakalma, şaşırma

taḥiyye (A) 1. "Allâh ömür versin" deme; 2. selâm verme, hayır duâ etme; 3. mülk, mâlikiyyet

taḥkik (A) doğru olup olmayanı araştırma, ortaya çıkarma

taḥsin (A) 1. güzel bulup takdir etme; beğenip alkışlama; 2. güzelleştirme, güzel kılma

taḥte (A) alt, altta, altında

tāk (A) 1. bînâ kemeri; 2. yarım daire şeklinde kapı ve pencere üstü; **Nüh-tāk**: dokuz kat gök

tāk-çe (AF) 1. küçük tâk, zafer tâkının iki yanındaki küçük kemerler; 2. küçük pencere

takayyüd (A) 1. bağlanma, bağlı olma; 2. çalışma, çabalama, uğraşma, üstüne düşme; 3. dikkatli davranma

tal'at (A) 1. yüz, surat, çehre; 2. güzellik

talī'a (A) ask. öncü

ta'n (A) sövme, yerme; ayıplama

ta'ne (A) sövme, zemmetme, çekiştirme, yerme

tār (F) 1. karanlık; **şeb-i tār**: karanlık gece; 2.i. saç teli

tār ü pūd (F) arşak ile argaç, çözü ve atkı [dokumacılıkta]

tarab (A) sevinçlilik, şenlik; sevinçten gelen coşkunluk ve tepinme

tārem (F) kubbe, künbet, dam

tarḥ (A) 1. atma, koma, bırakma; 2. dağıtma, bölme, tayin; 3. kurma, tertipleme, düzenleme; 4.g.s. süslemeli desen

tarīd (A) kovulmuş, çıkartılmış

tās (F) tas, su kabı

taşallūf (A) 1. övünme, kendi gücünün dışında olan fazilet ve zarâfet iddiâsında bulunma

tav' (A) 1. itâat etme, boyun eğme, dinleme; 2. isteyerek bir şey yapma

tāvīle (A) 1. hayvan katarı, birbiri ardına bağlanmış hayvan; 2. ahır, tavla; 3. tavla ip

tavḳ (A) 1. gerdanlık; 2. halka, tasma; 3. takat, güc; 4. bâzı kuşların boyunlarındaki tüyden halka

taşlasān (A) 1. başa sarılan sarığın omuzlar üzerine salıverilen ucu; 2. başa ve boyna sarılan şal

tayy (A) 1. dürüp bükme, dürülüp bükülme, sarma, katlama; 2. atlama, üzerinden geçme

tayyāre (A) havadan, beleşten gelen para

tayyibe (A) iyi, güzel iş ve hareket

tāz (F) koşma, koşuş

tazarru' (A) kendini alçaltarak yalvarma

ta'zīm (A) 1. büyükleme, büyük sayma; 2. saygı gösterme, ikrâm etme

tāziyāne (F) 1. kırbaç, kamçı; 2. mec. Vâsita, sebep

teb-zedegān (F) hümmâya, sıtmaya tutulmuş olanlar

- tebāh** (F) 1. bozuk, çürük, berbat, harap, mahvolma; 2. yıkılmış, yıkıntı; tükenme
- tebaḥur** (A) 1. buğulanma, buğu hâline girme; 2. tütsülenme
- tebeh-kārān** (F) harâbedenler, mahvedenler, bitirenler
- teber** (F) 1. balta; 2. dervîşlerin taşıdıkları uzun saplı ve yarım ay şeklindeki balta; 3. meşin bıçağı
- teberri** (A) sevmeyip yüz çevirme
- tecāvif** (A) oyuklar, oyuk yerleri
- tecdid** (A) yenileme, yenilenme, tazeleme
- tecebbür** (A) kibirlenme, büyüklenme
- te‘dib** (A) 1. edeplendirme, edeplendirilme; 2. terbiye etme, terbiyesini verme; haddini bildirme
- tedmîr** (A) yok etme, mahvetme, tepeleme
- te‘lif-gerde** (F) telif edilmiş
- tef** (F) 1. sıcaklık; 2. buhar
- tefaḥḥur** (A) övünme, kurulma
- tefāḥür** (A) 1. övünme; 2. övünç
- tefākum** (A) [iş] büyüyüp güçleşme
- teferrüc** (A) 1. açılma, ferahlama; 2. gezinti; 3. gezintiye çıkıp gam dağıtma
- tefriḥ** (A) ferahlandırma, gönül açma
- tefrika** (A) 1. ayrılma, ayrılık; 2. bozuşma; 3. gazete veyâ dergilerde kısım kısım çıkarılan uzun yazı
- tefside** (F) harâretli, kızgın
- tehevvür** (A) öfkelenme, köpürme
- tehî** (F) 1. boş; 2. zf. boşuna
- tehî-gāh** (F) boş böğür
- tekā-pū** (F) 1. telaş ile koşarak araştırma; 2. dalkavukluk, kavuk sallama
- tekellüm** (A) söyleme, konuşma
- tekfîn** (A) kefenleme, kefenlenme; 2. yıkama, yıkanma
- tekmîl** (A) 1. kemâle erdirme; 2. bitirme, bitirilme, tamamlama, tamamlanma
- tekvin** (A) 1. var etme; 2. yaratma
- telâḥum** (A) 1. dalgalar [çarpışma], 2. çok dalgalanma

- telh** (F) acı; **telh-ābe**: acı su
- te^c lef-kerde** (F) telif edilmiş
- tenāsüb** (A) uyma, uygunluk; birbirini tutma; yakışma
- tennūr** (A) 1. fırın; 2. tandır
- tennūre** (A) Mevlevî dervîşlerinin semâ âyîni sırasında giydikleri geniş eteklik
- tenvir** (A) ışıklandırma, aydınlatma
- ter-dest** (F) eli işe yatkın, usta
- terāne** (F) 1. nağme, âhenk, makam; 2. rubaî
- tereşşuh** (A) 1. sızma, sızıntı yapma, terleme
- ters-nāk** (F) korkan, korkak
- tertīb** (A) 1. dizme, sıralama, hazırlama, düzene koyma; 2. sıra, dizi, düzen.
- teşbīb** (A) 1. ates yakma; 2. ed. Bir kadının güzelliğini şiirle medhetme; 3. kasîdeye bir güzeli överek başlama
- teşebbüs** (A) 1. [işe] girişme, el atma; 2. girişkenlik; 3. önce davranış
- tev^c em** (A) 1. ikiz; 2. mec. eş, benzer
- tevābi^c** (A) 1. bir kimsenin hizmetinde bulunanlar; birinin adamları; 2. bir kimsenin mesleğini tutanlar, fikir bakımından ona bağlı olanlar; 3. uşaklar; 4. bir merkeze bağlı olan yerler
- tevaḫuf** (A) 1. durma, eğlenme, bekleme; 2. (-e) bağlı olma
- tevbih** (A) takdir, azarlama
- tevcih** (A) 1. çevirme, yöneltme, döndürme; 2. söz atma, bakma; 3. mânâ verme, yorumlama; 4. rütbe, mevki verme
- teveccüh** (A) 1. çevrilme, yönelme, doğrulma; 2. bir yere doğru hareket etme; 3. güler yüz gösterme, hoşlanma, sevgi; 4. nasip olma
- teveḫān** (A) istekli olma
- tevḫī^c** (A) 1. pâdişah buyruklarına çekilen nişan; 2. pâdişahın nişanlı buyruğu
- tevsen** (F) 1. başı sert at; 2. mec. dikbaşlı adam
- teysir** (A) kolaylaştırmalar
- ṭicāz** (F) donatan, süsleyen
- ṭināb** (A) kazığa bağlanan çadır ipi
- ṭirāz** (A) 1. ipek ve sırma ile işleme; 2. elbiselere nakışla yapılan süs; 3. süs ; 4. üslûp,

tutulan yol

tīġ (F) kılıç

tīh (A) 1. çöl; 2. Mısır ile Şam arasında, Sîna dağının bulunduğu yarımada bir çöl

tīr (F) ok

tīrāşide (F) 1. tıraş olmuş, tıraş edilmiş; 2. yontulmuş

tīşe (F) 1. balta, nacak, külünk; 2. keser

tīz-āb (F) kezzap

tūbā (A) 1. güzellik, iyilik, hoşluk; 2. rahat

tūde (F) yığın, küme

tūfeyl (A) dalkavuk zümresinin pîri sayılan kimsenin adı

tūġāt (A) âsîler, azgınlar, serkeşler

tūġra-keş (TF) tuġra işareti yapan memur; nişancı vekîli

tūġyān (A) taşma, taşkınlık; coşkunculuk

tūĥm (F) tohum

tūlū^c (A) doğma, doğuş

tūmār (A) tomar, dürülmüş nesne

tūmturāk (F) gösteri, debdebe; söylenişi parlak görünen [ibâre]

tūrrē (A) 1. alın saçı; 2. kıvrıkcık saç lülesi; 3. kumaşın etrâfına çekilen kılıptandan süs

tutiya (A) kim. çinko

tutuġ (A) perde, örtü, peçe

tükme (F) düğme

tütuġ (F) çadır, büyük perde; örtü

U

‘ubūdiyē (A) 1. kulluk, kölelik; 2. aşırı baġlılık

u‘cūbe (A) pek acâyip şey, garip, şaşılacak şey

uĥrevī (A) âhirete âit, âhiretle ilgili

‘uġāb (A) 1. karakuş, kartal, tavşancıl kuşu; 2. Hz. Muhammed'in alemlerinden (bayrak)

‘ukbā (A) 1. cezâ; 2. âhîret

‘uġūbet (A) 1. cezâ; 2. eziyet, işkence, azap

‘**ulüvv** (A) yükseklik, büyüklük, yücelik

‘**ummâl** (A) idâre memurleri; vâliler

‘**uruḡ** (A) ırklar, kökler, damarlar

‘**urve** (A) testi, kova ve benzerleri gibi şeylerin kulpu

‘**urve-vuṣḡā** (A) (sağlam sap): Müslümanlık

‘**usât** (A) 1. âsîler, itaatsizler, zorbalar; 2. günahkârlar

Ü

üftâde (F) 1. düşmüş, düşkün, biçare; 2. aşık

üftâde-gân (F) 1. düşmüşler, düşkünler; biçâreler; 2. âşıklar

ümmiyye (A) 1. ümit, umut; 2. istek, arzu; 3. niyet, kuruntu

ünûf (A) anat. burunlar

üstüvâr (F) 1. sağlam, kuvvetli, dayanıklı; 2. güvenilir

üştür (F) deve

V

vâbil (A) iri damlalı yağmur

va‘d ü va‘id (A) iyi ve yıldırıcı, ürkütücü şeyler vâdetme

vâdî (A) 1. iki dağın arasındaki uzun çukur, dere

va‘id (A) birini iyiliğe sevk ve kötülükten uzaklaştırmak için korkutma, yıldırma;

vâ‘iz (A) dinî öğütlerde bulunan

vahy (A) bir fikrin veyâ bir emrin Allâh tarafından bir Peygamber'e bildirilmiştir

vaḡfe (A) 1. durak, durulacak yer; 2. hacıların Arafat'ta durmaları; 3. duraklama anı

vaḡhaṡ (A) savaşçı; okçu

varak (A) 1. yaprak; 2. kağıt veya kitap yaprağı; 3. yazılmış kağıt; 4. altın, gümüş ve sâir mâdenlerden dövülerek yapılan ince varak

varṡa' (A) 1. kuyu gibi oyuk ve derin yer; uçurum; 2. mec. tehlike

vâṡıl (A) 1. erişen, ulaşan, kavuşan; 2. tas. Hakk'a eren

vâz (F) 1. bırakma, terk; 2. açık, ayrı

vāz' (A) koyma, konulma

vāziha (A) açık, meydanda, belli, kapalı olmayan

vech (A) 1. yüz, surat, çehre; 2. üst, satıh, düz

vefḷ (A) 1. uyma, uygun gelme, uygunluk; 2.s. uygun; 3. tılsımlı dua

vehhac (A) çok parıltılı; 2. çok alevli

verā' (A) arka, geri, öte

vesaḥ (A) kir, pas, pislik

-veş (F) gibi mânâsını veren benzetme edâtı

veted (A) 1. ağaç kazık; 2. ed. Aruzda 3 harften meydana gelen nazım

veyl (A) 1. vay, yazık; 2. i. cehennemde bir derenin adı

vezān (F) esici, esen

vezn (A) 1. tartma, tartılma, tartı; 2. ağırlık

vird (A) belli zamanlarda okunması âdet olan Kur'ân cüzleri, duâları

visāde (A) yastık, şilte

visāk (A) 1.i. bağ, rabita; 2. andlaşma, sözleşme [yeminle]; 2.e. 1.çok sağlam ve kuvvetli bağlar; 2. andlaşmalar, yemin etmeler

vişal (A) 1. ulaşma, bitişme; 2. sevgiliye kavuşma

vuḍū' (A) abdest alma, abdest

vücūd (A) 1. bulunma, var olma, varlık; 2. gövde; 3. ten

vücūh (A) 1. yüzler, çehreler, suratlar; 2. bir memleketin ileri gelenleri; 3. imkânlar, şekiller; 4. Kur'ân'ın bazı okunuş tarzları

vüşkā (A) pek sağlam ve kuvvetli olan; **'urve-i vüşkā**: Müslümanlık

Y

-yāb (F) "bulucu, bulan, bulunan, ele geçen" mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

yād (F) 1. hatırlama, anma; 2. hatır, gönül

-yāfte (F) "bulmuş, bulunmuş, bulunan" mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

yakīn (A) sağlam bilgi, iyi kat'î olarak bilme

yalman (T) 1. sarp ve sivri yer; 2. eğik; 3. kesici veyâ batıcı âletlerin kesen veyâ batan kısmı

yārā (F) kuvvet, kudret, takat, güc

yārī (F) 1. dostluk; 2. yardım

yek-rān (F) soyu temiz cins at; 2. sarı ve kırmızı arasında bir nevi at, al at

yel (F) pehlivan

yemīn (A) 1. sağ, sağ taraf; sağ el

yevākīt (A) yâkutlar

yübūset (A) kuruluk

Z

zāhir-perest (AF) göze görünür taraflara bakıp iç yüze aldırış etmeyen

zaḥm (F) yara

zakkum (A) 1. cehennemde yetişen bir ağaç; 2. cehennemliklerin yemeği

zālāl (A) gölge eden, gölgesi olan

zamāir (A) 1. zamirler, içyüzler; 2. bir ismin yerine kullanılan kelimeler

zamīme (A) ek. artırma, katma, ekleme, ilâve

zamir (A) 1. iç, iç yüz; 2. kalb, vicdan; 3. gönülde gizli olan sır

zārb (A) döğme, vurma

zāyi (A) elden çıkan; kaybolan, yitik; zarar, ziyan

zebān (F) 1. dil, lisan; 2. lūgat, lehçe

zebāne (F) 1. terâzi ve benzeri gibi bâzı âletlerin dili; 2. alev, ateş yalını

zebānī (A) cehennemlikleri cehenneme atmaya me'mur edilen melek

-zede (F) “vurulmuş, çarpılmış, uğramış, yakalanmış” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

zehr (A) çiçek

zehre (F) 1. öd, safra; 2. yiğitlik, cesâret

zelīl (A) hor, hakir, alçak, aşağı tutulan, aşağılanan

zellāt (A) 1. sürçüp kaymalar; 2. yanılmalar, yanlışlar; 3. suçlar

zemzeme (A) ezgili, nağmeli ses; nağme

-zen (F) “vurucu, vuran, atan, çalan” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

-zenān (F) “vurarak” mânâsıyla birleşik kelimeler yapar

zenbürek (F) 1. zenberek; 2. ask. hayvan üzerinde taşınan küçük top

zend (F) 1. Zerdüş'tün kendisine indiğini iddiâ ettiği kitap

zengī (F) 1. zenci, siyah adam; 2. XIV ve XV. yüzyıllarda Şiraz ve havâlisinde hüküm

süren beğliğin adı

zer (F) 1. sarı; 2. altın; 3. akçe, para

zer-bāf (F) sırmalı kumaş dokuyan kimse

zēvā‘ib (A) 1. zülüfler, perçemler, kâküller; 2. eriyenler, erimiş, eritilmiş olan şey

zeyl (A) 1. etek; 2. son; 3. kuyruk; 4. bir şeyin altı, devamı

zī (A) kılık, kıyafet; elbise

zī- (A) “sâhip” mânâsına gelerek birleşik kelimeler yapar

zībende (F) zînetli, süslü, yakışıklı

zihī (A) 1. ne güzel, ne hoş; 2. âferin

zimām (A) yular, hayvan yuları

zin (F) eyer [binek atlara vurulan]

zinde (F) 1. diri, yaşayan, canlı; 2. dinç, sağlam, güçlü, kuvvetli

zindegānī (F) zindelik, dirilik, canlılık

zinhār (F) sakın; asla

zīr (F) alt, aşağı

zişt (F) çirkin

zīver (F) süs, bezek

zuhūr (A) görünme, meydana çıkma, türeme

zūrān (F) kuvvetler, gücüler

zühhād (A) zâhidler, çok aşırı sofular

zülāl (A) saf, hafif, soğuk, güzel, tatlı su

zülfe (A) 1. küçük saçak, püskül; 2. eski sülüs yazısı eliflerinin ucundaki çengel

zunnār (A) papasların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak

BÖLÜM V

SONUÇ

5.1. Sonuç

Veysî, Türk medeniyeti tarihinde devrinin edebiyatçısı, şairi ve yazarı olarak tanınmıştır. Türkiye ve dünyanın diğer ülkelerinde Veysî'nin eserlerinin, el yazma ve matbu nüshalarının çok sayıda mevcut oluşu, Osmanlı camiasınca eserlerinin okunmasının ve yaygın olmasının bir göstergesi olarak değerlendirilir.

Veysî'nin yeterince tanınmayan eserlerinden Şehâdet-nâme üzerinde çalıştığımız nüshaların katalog kayıtlarında konu başlığı altında farklı farklı açıklamalar yer almaktadır, bu da eser hakkında bilgi sahibi olunmadığının, hatta neden bahsettiğinin bile bilinmediğinin göstergesidir. Dolayısıyla bu çalışmayla eserin muhtevası ortaya koyulmuştur.

Bu çalışmayla tanınmış bir nesir ustasının farklı üslûpla kaleme aldığı Şehâdet-nâme incelenmiş oldu. Türk edebiyatında tanzimatla beraber tür yelpazesi genişleyen mensur eserler 17. yüzyılda henüz mevcut olmamakla beraber Veysî'nin münâzara tarzında kaleme aldığı Şehâdet-nâme tahkiyevî üslûbun nesre uyarlanışının örneği olmuştur.

Veysî Şehâdet-nâme'sinde İslâm'ın şartları arasındaki münâzarayı Kelime-i Şehâdet'le tamamlayarak Kelime-i Şehâdetin değerine bir kez daha dikkat çekmiş olmaktadır. İlginçtir ki Veysî hakkında çalışmaları olan ünlü şarkiyatçı tarihçi Smirnov “*Кучибей Гомюрджинский и Другие Османские Писатели XII века, о Причинах Упадка Турции*” eserinde Kelime-i Şehâdet'in müslümanlar üzerindeki tesirini özetle şöyle ifade eder: “Müslümanların düşman karşısına çıkınca “*Lâ İlâhe İllallâh Muhammedün Resulullâh*” söylemeleri yeterliydi.”

Çalışma sırasında yurtdışından temin edilen kaynaklardan Veysî hakkında henüz rastlanılmayan bilgilere ulaşılmıştır.

Veysî'nin Hâb-nâme'si ve İstanbul Kasidesi yurtdışında bilim camiasının ilgi odağı olduğu, üzerine çalışmalar yapıldığı bu çalışma neticesinde ortaya koyulmuştur. İstanbul

Kasidesi Cardonne tarafından 1770 yılında Fransızcaya, Diez tarafından iki defa olmak üzere 1809 ve 1811 yıllarında Almancaya, Smirnov tarafından kısmen Rusçaya tercüme edilmiş, Hâb-nâme eseri ise Salimzyanova tarafından 1976 yılında çalışma yapıldığı anlaşılmıştır ki, adı anılan eserler Türkiye'de çok yakın zamanlara kadar değerlendirmeden uzak kalmıştır. Bu da yaptığımız çalışmanın Veysi'nin tanınırlığına ve anlaşılmasına katkı sağlayacak nitelikte olduğunu göstermektedir.

Günümüze kadar sınırlı sayıda mensur eser üzerinde yapılan nesir faaliyetinin kapsamında bulunmayan, metnin içindeki Farsça başta olmak üzere Arapça şiirlerin kime ait olduğu bilgisinin de takibi yapılmıştır. Bunların bir kısmı da tespit edilebilmiştir. Bu mesai ile de hedeflenen (sadece bilgi aktarımından ibaret olmayıp), hangi şairlerin Osmanlı münşi ve şairleri üzerinde etkili olduğuna katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Abik, Ayşehan.D. (2005) *Meyveler münâzarası doğu Türkçesi*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Aclûnî, İsmail B. Muhammed (1408), *Keşfu'l-Hafâ ve Muzîlü'l-İlbâs Amma'stehere Mine'l-Ahâdis Alâ Elsineti'n-Nâs*, C. II, Beyrut, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Aksoyak, Hakkı İ. (2012) *Osmanlı Türkçesi okuma kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Altun, Mustafa (2011) *Şehâdet-nâme-i Veysî*, İstanbul: MVT Yayınları.
- Arslan, Mehmet ve AKSOYAK, Hakkı İ. (1994) *Haşmet külliyyatı*, Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Nev'îzâde Atâyî (1268) *Hadâikü'l-Hakaik fi Tekmileti'ş-Şakâik*, İstanbul.
- Bursalı, Mehmet T. (1338) *Osmanlı müellifleri*, İstanbul: Ali Şükrü Matbaası.
- Büyükkarcı Yılmaz, Fatma (2013) Nidayî el-Ankaravî'nin bilinmeyen bir eseri mübahâsat-ı mükeyyifât ve aynı konudaki diğer eserler. *Turkish studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Ankara (8/3).
- Çaldak, Hasan (2008) İlk devir İslâm dünyasında akıl yürütmelerin mantık açısından değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22.
- Çaldak, Süleyman (2006) Eski Türk edebiyatında nesir (düz yazı). *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 77-78.
- DEMİR, Necati (2008) Âdâb-ı Sedat'taki tartışma örneklerinden bazılarının modern mantık'taki tartışma mantığı çizelgesi içinde uygulanması. *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (XII/2).
- Develioğlu, Ferit (1992) *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Doğan, Hüseyin (2011) İslâm düşüncesinde bir tartışma metodolojisi olarak cedel. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (24).
- Egüz, Esra (2009) İstanbul'a içeriden ve dışarıdan bakışlar: Veysî, Nedim, Râmî ve Süheylî'nin İstanbul'a dair birer manzumesi, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S.40.
- Erdoğan, Mehtap (2009) Sıdkî Paşa'nın alegorik bir eseri: Berf ü Bahâr. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of*

Turkish or Turkic, (4/2).

- Faik Reşat (1975) *Eslâf eski bilginler, düşünürler, şairler*, İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Gültekin, Hasan (2009) İnşâ ve tarihî gelişimi. *International Journal of Central Asian Studies*. (13).
- Günay, Vehbi (2011) Osmanlı nasihat ve islahat-nâme geleneğinde Veysî ve Hâb-nâme'sinin yeri. Berlin: *Perspectives on Ottoman Studies / Papers from the 18th Symposium of the International Committee Pre-Ottoman Studies (CIEPO)*, LIT Verlag.
- Haksever, Halil.İ. (2001) Veysî ve Nergisînin karşılıklı mektupları, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Afyon C.II, S. 2.
- Hoca, Fadıl (2006) Veysî Üskübi'nin kasideleri ve "İstanbul Kasidesi"nin değerlendirilmesi, *Hikmet İlmî Araştırmalar Dergisi-Journal Of Scientific Research, ADEKSAM*, S.7.
- İnce, Ömer (2009) Toplumsal hayatın münşeât geleneğindeki izleri. *Turkish studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. (4/2).
- Kadioğlu, İdris (2005), *Hayatını milletine adayan şark bilgini Ali Emîri ve Cevâhiri'l Mülûk'u*, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, S.6, 679-709.
- Kadioğlu, İdris (2011) Kılıç kalem münâzarası. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (9-2).
- Kanar, Mehmet (2011): *Farsça dilbilgisi, konuşma, çeviri tekniği, Farsça-Türkçe/Türkçe-Farsca sözlük*, İstanbul: Say Yayınları.
- Karaalioğlu, Seyit. K. (1998). *Resimli motifli Türk edebiyatı tarihi I-II*, İstanbul: İnkilap Kitabevi.
- Kâtip Çelebi (Mustafa b. Abdullah (Hacı Halife)) (1941-43) *Keşfü'z-Zünûn an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn*, I-II, İstanbul.
- Kaya, Bayram A. (2013) "Veysi". *İslam Ansiklopedisi*. C. 43. İstanbul: TDV Yay. 76-77
- Kılıç, Filiz (2010) *Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Kınalı-zâde Hasan Çelebi (1989) *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Haz. İbrahim Kutluk,

- Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, c. II.
- Köksal, Mehmet F. (2006) “*Münâzara-Türk edebiyatı*”, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları (31).
- Köksal, Mehmet F. (2012): *Eski Türk edebiyatında tenkit ve teori*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Muslihiddin Mustafa (1324) *Ahterî-yi Kebîr*, İstanbul: Matbaa-yı Ahmed Kâmil.
- Okumuş, Sait (2011) Klâsik Türk edebiyatında XV. ve XVI. yüzyıl nesir ve nasirlerine bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (18).
- Okuyucu, Cihan ve KARTAL, Ahmet ve KÖKSAL Mehmet. F. (2011) *Klasik dönem Osmanlı nesri*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Özkan, Ferudun.H. (2012) Ahmed-i Bîcân'ın nesir üslûbuna dair tespitler. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*,(12).
- Öztürk, Nuran (1997) *Siyer Türü ve Siyer-i Veysî (Dürretü't-tâc fi Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc)*, Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi (Danışman: Prof.Dr. Cihan Okuyucu) Kayseri.
- Redhouse, James W. (1992) *Turkish and English lexicon*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Salimzyanova, FEVZİYE (1976) *Вейсу Хаб-Наме “книга сноведения” критический текст, перевод с Турецкого, бведение и примечания*, Москва: Наука.
- Smirnov, Dmitriy (1873) “*Кучибей Гомюрджинский и другие Османские писатели XII века о причинах упадка Турции*” С. Петербург: В. Демакова Yayınları.
- Şemseddin, Sami (1316) *Kamûs-ı Türkî*, İstanbul: İkdâm Matbaası.
- TAaş, Hakan ve Zülfe, Ömer (2007) Nev'î 'nin *Münâzara-i Tûtî vü Zâğ* adlı mesnevîsi. *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, (2/3).
- USTA, Halil.İ. (2009) Firdevsî-yi Rûmî'nin bir münâzarası. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, (49).
- Üçok, Coşkun (1992) *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ünver, İsmail (2008) Çevriyazıda yazım birliği üzerine öneriler, *Turkish Studies*, (3/6).
- Yazır, Hamdi M. (2012) *Kur'an-ı Kerim meali*, İstanbul: Mushaf Neşriyat.
- Yıldız, Ayşe (2007) Bazı belâgat kitaplarına göre secinin tanım ve tasnifi üzerine düşünceler. *Turkish studies International Periodical For the Languages*,

Literature and History of Turkish or Turkic, (2/4).

Yıldız, Ayşe (2004) Seci kavramı ve secinin Divanü Lugâti't-Türk'te yer alan savlarda incelenmesi. *Millî Folklor Üç Aylık Uluslar Arası Halkbilimi Dergisi*, (8/64).

Yılmaz, Nuran (1999) Veysî'nin Dürretü't-Tâc adlı Siyeri ve nüshalarının tanıtımı, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 8.

Yılmaz, Nuran (2012) Tövbe-nâme-i Veysî, *İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu*, İstanbul: Sütun Yayınları.

Zavotçu, Gencay (2009) *Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve tezkiresi*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

<http://www.turkedebiyatisimlersozlugu.com>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.vajehyab.com/dekhoda/پیرده>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.noormags.ir/view/ar/articlepage/11789/1521/text>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.nosokhan.com/Library/Topic/16DA>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://ganjoor.net/saadi/golestan/gbab1/sh5>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.vajehyab.com/dekhoda/مرقع-1>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/3282/4617/34082>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh80>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh123>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh246>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.nosokhan.com/library/Topic/16EG>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.nosokhan.com/Library/Topic/16DC>, Erişim tarihi: 13.01.2015

http://fa.wikisource.org/wiki/دیوان_شمس/آمد_شهر_صیام_سنجق_سلطان_رسی, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://ganjoor.net/jami/7ourang/7-5-yusof-zoleykha/sh34>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.nosokhan.com/library/Topic/16FO>, Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://ganjoor.net/khosro/gozide/majnoon-leyli/sh2>, Erişim tarihi: 13.01.2015

http://semiromi.ir/index.php?option=com_content&view=article&id=1296:-ادمان-صاوير-سميرم:&catid=3&Itemid=7, Erişim tarihi: 13.01.2015

Erişim tarihi: 13.01.2015

<http://www.vajehyab.com/dekhoda/خدا>, Erişim tarihi: 13.01.2015

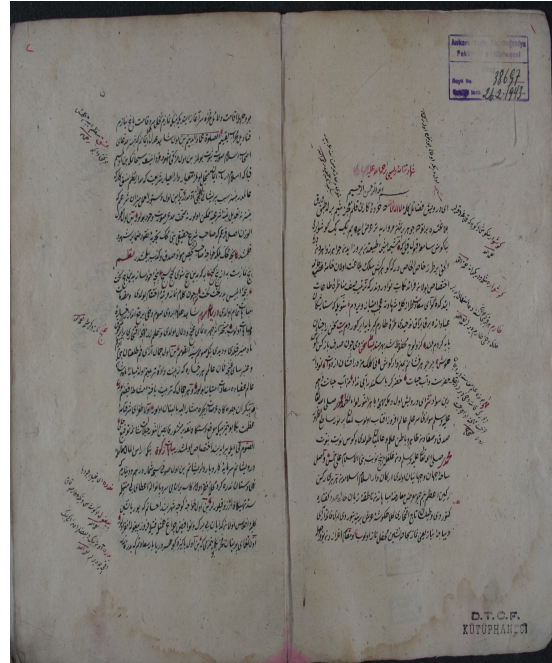
<http://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh55>, Erişim tarihi: 13.01.2015

- <http://www.vajehyab.com/dehkhoda/ناوک>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://erfan3951.blogfa.com>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://alqlm.org/threads/8148.میری-طرف-سے-تمام-دوستیوں-کو-عید-مبارک>,
Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.nosokhan.com/Library/Topic/0D1M>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://ganjoor.net/salman/divanss/tarkibatss/sh3>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://ganjoor.net/khosro/gozide/ayeene-sekandari/sh2>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://ganjoor.net/khosro/gozide/ayeene-sekandari/sh2>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/4693/7457/92486>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://ganjoor.net/moulavi/shams/robaeesh/sh938>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/4693/4707/37318>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.daneshju.ir/forum/sitemap/t-161143.html>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.nosokhan.com/library/Topic/16D1>, Erişim tarihi: 13.01.2015
- <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2843>,
Erişim tarihi: 01.03.2015
- <http://www.islamport.com/w/adb/Web/518/195.htm>, Erişim tarihi: 10.03.2015
- <https://www.yazmalar.gov.tr>, Erişim tarihi: 01.04.2014
- <http://www.hathitrust.org>, Erişim tarihi: 01.04.2014
- <http://www.archive.org>, Erişim tarihi: 01.04.2014

EKLER

EK 1. (M) Bayerische Staatsbibliothek

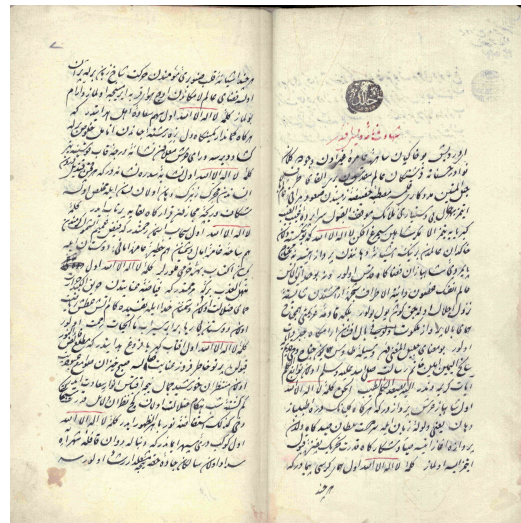
EK 2. (A) Ankara Üniversitesi DTCF

München

Kütüphanesi, Üniversite A 224 Koleksiyonu

EK 3. (V) Vakıflar Genel Müdürlüğü, Safranbolu İzzet Mehmet Paşa Koleksiyonu

EK 4. Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu

ÖZGEÇMİŞ

GENEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Sevinç Musayeva
Doğum Tarihi ve Yeri: 13.01.1973/ Bakü-Azerbaycan
E-mail: sevinc_musayeva@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans: Ege Üniversitesi / Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / 1998
Yüksek Lisans: Çukurova Üniversitesi / İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı / Türk-İslâm Edebiyatı Bilim Dalı / 2015